

**Οδηγός στρατηγικής δικαστικής δράσης
(strategic litigation) για δικηγόρους και
οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών:
Στρατηγικές για τον τερματισμό της
διοικητικής κράτησης παιδιών για λόγους
μετανάστευσης μέσω μηχανισμών
έννομης προστασίας**

Φεβρουάριος

2026

Αποτελούμενη από έως και 60 διακεκριμένους δικαστές και νομικούς από όλες τις περιοχές του κόσμου, η Διεθνής Επιτροπή Νομικών (International Commission of Jurists- ICJ) προάγει και προστατεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα μέσω του Κράτους Δικαίου, αξιοποιώντας τη μοναδική νομική της τεχνογνωσία για την ανάπτυξη και ενίσχυση των εθνικών και διεθνών συστημάτων δικαιοσύνης. Ιδρυθείσα το 1952 και δραστηριοποιούμενη και στις πέντε ηπείρους, η ICJ επιδιώκει να διασφαλίσει την προοδευτική ανάπτυξη και την αποτελεσματική εφαρμογή του διεθνούς δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου· να εξασφαλίσει την πραγμάτωση των αστικών, πολιτιστικών, οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων· να διαφυλάξει τη διάκριση των εξουσιών· και να εγγυηθεί την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και του νομικού επαγγέλματος.

Οδηγός στρατηγικής δικαστικής δράσης για δικηγόρους και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών: Στρατηγικές για τον τερματισμό της διοικητικής κράτησης παιδιών για λόγους μετανάστευσης μέσω διεθνών μηχανισμών έννομης προστασίας

© Copyright International Commission of Jurists

Δημοσιεύθηκε τον Φεβρουάριο 2026.

Η Διεθνής Επιτροπή Νομικών (ICJ) επιτρέπει την ελεύθερη αναπαραγωγή αποσπασμάτων από οποιαδήποτε από τις εκδόσεις της, υπό την προϋπόθεση ότι γίνεται η δέουσα αναφορά στην πηγή και αποστέλλεται αντίγραφο της δημοσίευσης που περιέχει το απόσπασμα στην έδρα της, στην ακόλουθη διεύθυνση:

International Commission of Jurists
Rue des Buis 3 P.O. Box 1740
1211 Γενεύη 1

Ελβετία
Τ: +41 22 979 38 00

www.icj.org

**Funded by
the European Union**

Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται στο παρόν ανήκουν αποκλειστικά στον/στους συγγραφέα/-είς και δεν αντανακλούν κατ' ανάγκην τις θέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

Οδηγός στρατηγικής δικαστικής δράσης για δικηγόρους και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών:

Στρατηγικές για τον τερματισμό της διοικητικής
κράτησης παιδιών για λόγους μετανάστευσης
μέσω μηχανισμών έννομης προστασίας

Φεβρουάριος 2026

Πίνακας Περιεχομένων

1. Εισαγωγή στη στρατηγική δικαστική δράση σχετικά με την διοικητική κράτηση παιδιών για λόγους μετανάστευσης.....	7
1.1. Τι είναι η στρατηγική δικαστική δράση;.....	8
1.2. Γιατί να επιλέξει κανείς τη στρατηγική δικαστική δράση για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων;	9
1.2.1. Επιλογή Υπόθεσης	11
1.3. Πώς να εργάζεται κανείς σε υποθέσεις που αφορούν παιδιά στερούμενα της ελευθερίας τους για λόγους που σχετίζονται με τη μετανάστευση;	13
1.3.1. Ζητήματα που αφορούν τα δικαιώματα του παιδιού.....	13
1.3.2. Παιδοκεντρική εργασία και επικοινωνία	15
1.3.3. Συμβουλές για την εργασία με παιδιά που διατρέχουν κίνδυνο ή στερούνται της ελευθερίας τους για λόγους που σχετίζονται με τη μετανάστευση.....	16
1.4. Τύποι διεθνών μηχανισμών.....	17
1.4.1. Δικαστικοί μηχανισμοί	18
1.4.2. Ημι-δικαστικά όργανα εμπειρογνομόνων για τα ανθρώπινα δικαιώματα ...	18
1.4.3. Άλλοι μη δικαστικοί μηχανισμοί ανθρωπίνων δικαιωμάτων.....	20
2. Διαδικασίες και αρμόδια όργανα για στρατηγική δικαστική δράση.....	23
2.1. Μηχανισμοί βάσει διεθνούς δικαίου	23
2.1.1. Προϋποθέσεις παραδεκτού και λοιπές προκαταρκτικές απαιτήσεις	23
2.1.2. Οι διαδικασίες των διεθνών μηχανισμών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.....	42
2.2. Μηχανισμοί στο πλαίσιο του δικαίου της ΕΕ	62
2.2.1. Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	64
2.2.2. Ευρωπαϊκή Επιτροπή	75
2.2.3. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.....	76
2.2.4. Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής	79
2.2.5. Ατομικός Μηχανισμός Καταγγελιών της Frontex.....	81
3. Follow-up και δράσεις συνηγορίας.....	83
3.1. Επικοινωνία και Συνηγορία	84
3.2. Follow-up και εφαρμογή αποφάσεων και κρίσεων	85

Ακρώνυμα

Νομικά Εργαλεία

ΠΠ ΕΚΧ	Πρόσθετο Πρωτόκολλο στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη για τη θέσπιση συστήματος συλλογικών προσφυγών (AP ESC)
CAT	Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και άλλων μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Εξευτελιστικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας
CED	Διεθνής Σύμβαση για την Προστασία Όλων των Προσώπων από Εξαναγκαστική Εξαφάνιση
CEDAW	Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών
ΣΔΠ	Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού
CRPD	Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ECHR)
ΕΚΧ	Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (και Αναθεωρημένος Χάρτης) (ESC)
ΧΘΔΕΕ	Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EU Charter)
ICCPR	Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων
ICERD	Διεθνής Σύμβαση για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Φυλετικών Διακρίσεων
ICESCR	Διεθνές Σύμφωνο Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων
ICRMW	Διεθνής Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων όλων των Εργαζομένων Μεταναστών και των Μελών των Οικογενειών τους
ΠΠ1 ΣΔΠ	Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την πώληση παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία
ΠΠ2 ΣΔΠ	Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με τη συμμετοχή παιδιών σε ένοπλες συγκρούσεις
ΠΠ3 ΣΔΠ	Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με διαδικασία επικοινωνιών
ΠΠCAT	Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και άλλων μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Εξευτελιστικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας
ΠΠ CEDAW	Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών
ΠΠ CRPD	Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες
ΠΠ1 ICCPR	Πρώτο Προαιρετικό Πρωτόκολλο στο Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων
ΠΠ2 ICCPR	Δεύτερο Προαιρετικό Πρωτόκολλο στο Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων, με σκοπό την κατάργηση της θανατικής ποινής
ΠΠ ICESCR	Προαιρετικό Πρωτόκολλο στο Διεθνές Σύμφωνο Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων
ΣΕΕ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΟΔΔΑ	Οικουμενική Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Διεθνή Όργανα

Επιτροπή CAT	Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων (CAT Committee)
Επιτροπή CED	Επιτροπή για τις Εξαναγκαστικές Εξαφανίσεις (CED Committee)
Επιτροπή CEDAW	Επιτροπή για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών (CEDAW Committee)

Επιτροπή CERD	Επιτροπή για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων (CERD Committee)
CESCR	Επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων (CESCR)
ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (CJEU)
Επιτροπή CMW	Επιτροπή για την Προστασία των Δικαιωμάτων όλων των Εργαζομένων Μεταναστών και των Μελών των Οικογενειών τους
ΣΤΕ	Συμβούλιο της Ευρώπης
Επιτροπή CRC	Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού (CRC Committee)
Επιτροπή CRPD	Επιτροπή για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD Committee)
ΕΕΚΔ	Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων (ECSR)
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ECtHR)
HRC	Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
OHCHR	Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα
SPT	Υποεπιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων
UNHCR	Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες

1. Εισαγωγή στη στρατηγική δικαστική δράση σχετικά με την διοικητική κράτηση παιδιών για λόγους μετανάστευσης

Ο παρών οδηγός στρατηγικής δικαστικής δράσης απευθύνεται σε δικηγόρους, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών (ΟΚΠ) και άλλους φορείς που εμπλέκονται ή εξετάζουν το ενδεχόμενο συμμετοχής σε στρατηγικές δικαστικές δράσεις για τα ανθρωπίνια δικαιώματα, εστιάζοντας στην κράτηση παιδιών για λόγους μετανάστευσης¹ και σε εναλλακτικές λύσεις αντί της κράτησης παιδιών για λόγους μετανάστευσης.² Ο οδηγός παρέχει επισκόπηση και πρακτική καθοδήγηση σχετικά με τη συνεργασία με τους μηχανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και τους διεθνείς μηχανισμούς για τα ανθρωπίνια δικαιώματα, τη διεξαγωγή στρατηγικών δικαστικών διαδικασιών σε υποθέσεις που σχετίζονται με τη μετανάστευση και την παροχή νομικής συνδρομής στα παιδιά και τις οικογένειές τους. Εξετάζει επίσης στρατηγικές, μεταξύ άλλων όσον αφορά την συνηγορία και την επικοινωνία, οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ενίσχυση των πιθανοτήτων επιτυχίας και του αντικτύπου των στρατηγικών δικαστικών δράσεων.

Ο παρών οδηγός βασίζεται στην υφιστάμενη εμπειρία και εμπειρογνωμοσύνη της Διεθνούς Επιτροπής Νομικών (ICJ), μεταξύ άλλων όσον αφορά τα διεθνή και ενωσιακά πρότυπα, και τις στρατηγικές δικαστικές δράσεις,³ καθώς και στα αποτελέσματα του έργου RELEASE,⁴ ιδίως σε εθνικά προγράμματα κατάρτισης και διακρατικά εργαστήρια που διοργανώνονται για δικηγόρους και άλλους επαγγελματίες με εμπειρία σε δικαστικές υποθέσεις που αφορούν την κράτηση παιδιών για λόγους μετανάστευσης και εναλλακτικές λύσεις αντί της κράτησης παιδιών για λόγους μετανάστευσης.

Ο οδηγός αποτελείται από τρεις κύριες ενότητες. Η Ενότητα 1 εισάγει την έννοια των στρατηγικών δικαστικών δράσεων στις οποίες εμπλέκονται παιδιά που επηρεάζονται από καταστάσεις που σχετίζονται με τη μετανάστευση,⁵

¹ Για τους σκοπούς του παρόντος Οδηγού, ο όρος «διοικητική κράτηση παιδιών για λόγους μετανάστευσης» νοείται ευρέως και περιλαμβάνει κάθε κατάσταση κατά την οποία ένα παιδί στερείται της ελευθερίας του για σκοπούς που σχετίζονται με τη μετανάστευση, και όχι ως ποινική κύρωση. Ο όρος «διοικητική κράτηση παιδιών για λόγους μετανάστευσης» αναφέρεται σε κάθε στέρηση της ελευθερίας που διατάσσεται ή διατηρείται από κράτος είτε (i) κατ' εφαρμογή εξουσιών υποτιθέμενου ελέγχου της μετανάστευσης, συμπεριλαμβανομένων των διαδικασιών εισόδου, διαμονής, ασύλου, επιστροφής ή απομάκρυνσης που αφορούν το παιδί, είτε (ii) ως συνέπεια της κράτησης γονέα ή πρωτεύοντος φροντιστή του παιδιού για σκοπούς ελέγχου της μετανάστευσης. Βλ. International Detention Coalition, *Captured Childhood: Introducing a new model to ensure the rights and liberty of refugee, asylum seeker and irregular migrant children affected by immigration detention*, 2012, σσ. 32-36.

² Ο όρος «εναλλακτικές λύσεις αντί της διοικητικής κράτησης για λόγους μετανάστευσης»- που αναφέρονται επίσης ως «λιγότερο καταναγκαστικά μέτρα», «ειδικά μέτρα» ή «λιγότερο παρεμβατικά μέτρα»- αφορά ένα φάσμα τυπικών και άτυπων μη στερητικών της ελευθερίας μέτρων, τα οποία εφαρμόζονται αντί της κράτησης και δεν χρησιμοποιούνται ως εναλλακτική μορφή κράτησης. Βλ. Council of Europe's Steering Committee on Human Right (CDDH), *Practical Guide – Alternatives to Immigration Detention: Fostering Effective Results*, εγκρίθηκε στην 91η συνεδρίαση του CDDH (18–21 Ιουνίου 2019).

³ Βλ. έργο CADRE, [Training materials on Alternatives to Detention for Migrant Children](#), Απρίλιος 2022· έργο FAIR, [Training materials on access to justice for migrant children](#), Απρίλιος 2018· ICJ, [Migration and International Human Rights Law: A Practitioners' Guide](#), αρ. 6, 3^η εκδ., 2014.

⁴ Το έργο RELEASE (Protecting Migrant Children against Detention through the EU Charter) αποσκοπεί στην ανάπτυξη υποστήριξης και ενίσχυσης ικανοτήτων για δικηγόρους που εργάζονται σε υποθέσεις μετανάστευσης, ώστε να ενισχυθεί η ικανότητά τους, καθώς και της κοινωνίας των πολιτών γενικότερα, να εμπλέκονται σε στρατηγική δικαστική δράση με στόχο τον τερματισμό της διοικητικής κράτησης παιδιών για λόγους μετανάστευσης. Το έργο ξεκίνησε τον Μάρτιο του 2024 και προβλέπεται να διαρκέσει έως τον Φεβρουάριο του 2026· υλοποιείται από την ICJ σε συνεργασία με: aditus Foundation (aditus), Μάλτα· Défense des Enfants International- Belgique (DEI Belgique), Βέλγιο· Forum for Human Rights (FORUM), Τσεχική Δημοκρατία· Helsinki Foundation for Human Rights (HFHR), Πολωνία· Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (GCR), Ελλάδα· Foundation for Access to Rights (FAR), Βουλγαρία.

⁵ Για τους σκοπούς του παρόντος Οδηγού, ο όρος «καταστάσεις σχετιζόμενες με τη μετανάστευση» χρησιμοποιείται με ευρεία έννοια και δεν υποδηλώνει ότι όλα τα παιδιά που καλύπτονται από τον Οδηγό έχουν τα ίδια μεταναστεύσει. Περιλαμβάνει ένα φάσμα καταστάσεων που επηρεάζουν τα παιδιά, όπως (ενδεικτικά και όχι

συμπεριλαμβανομένων εκτιμήσεων σχετικά με το γιατί και πότε πρέπει να ασκηθεί προσφυγή, τον τρόπο παροχής βοήθειας στα παιδιά-αιτούντες με ασφαλή και συμβατό με τα ανθρώπινα δικαιώματα τρόπο, και περιγράφει ποια διεθνή και περιφερειακά φόρουμ, συμπεριλαμβανομένων εκείνων εντός της ΕΕ, μπορεί να είναι διαθέσιμα για την αμφισβήτηση της κράτησης μεταναστών και των παραβιάσεων των δικαιωμάτων στις εναλλακτικές λύσεις αντί της κράτησης μεταναστών. Στο τμήμα 2 περιγράφονται οι σχετικές διαδικασίες και μηχανισμοί σε διεθνές και ενωσιακό επίπεδο, συμπεριλαμβανομένων των δικαστικών, ημι-δικαστικών και άλλων σχετικών οδών. Περιγράφει τις απαιτήσεις παραδεκτού και τα διαδικαστικά βήματα που απαιτούνται για την αποτελεσματική άσκηση διεθνούς και ενωσιακής έννομης προστασίας. Το τμήμα 3 επικεντρώνεται στη σημασία της παρακολούθησης (follow-up), της συνηγορίας και της επικοινωνίας για την ενίσχυση των δικαστικών δράσεων και τη στήριξη της εφαρμογής των αποφάσεων. Εξετάζει την οικοδόμηση συμμαχιών, τη συμμετοχή του κοινού και την αλληλεπίδραση με τους μηχανισμούς παρακολούθησης που είναι υπεύθυνοι για την εποπτεία της εφαρμογής των αποφάσεων που περιγράφονται στην ενότητα 2.

Οι στρατηγικές δικαστικές δράσεις δεν εξαρτώνται μόνο από τον νομικό ισχυρισμό, αλλά και από τις διαδικαστικές απαιτήσεις και την επιλογή του δικαστηρίου. Πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα κριτήρια παραδεκτού, τα όρια δικαιοδοσίας και οι ιδιαιτερότητες κάθε πιθανού δικαστηρίου. Οι πρόωρες αποφάσεις σχετικά με τον τόπο και τον τρόπο επίλυσης της διαφοράς μπορούν να καθορίσουν την έκβαση μιας υπόθεσης. Εξίσου σημαντικά είναι τα προσωρινά μέτρα και οι παρεμβάσεις τρίτων, που μπορούν να ενισχύσουν την υπόθεση. Ως εκ τούτου, οι στρατηγικές διαφορές απαιτούν προορατική προσέγγιση.

1.1. Τι είναι η στρατηγική δικαστική δράση;

Παρότι δεν υπάρχει ένας καθολικά αποδεκτός ορισμός της στρατηγικής δικαστικής δράσης,⁶ ο όρος γενικά νοείται ως η χρήση νομικών διαδικασιών με στόχο την επίτευξη αλλαγών πέραν της μεμονωμένης υπόθεσης. Η στρατηγική δικαστική δράση δεν επικεντρώνεται αποκλειστικά στο αποτέλεσμα για τα μέρη της άμεσης υπόθεσης, αλλά επιδιώκει την επιλογή και την προώθηση υποθέσεων που θα έχουν ευρύτερες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στο δίκαιο, την πολιτική και την πρακτική. Όλο και περισσότερο, θύματα και επιζώντες παραβιάσεων ή καταχρήσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ακτιβιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δικηγόροι, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών (ΟΚΠ) και εθνικοί θεσμοί ανθρωπίνων δικαιωμάτων (ΕΘΑΔ) σε ολόκληρο τον κόσμο εμπλέκονται στη στρατηγική δικαστική δράση για την ενίσχυση του σεβασμού, της προστασίας και της εκπλήρωσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.⁷ Ωστόσο, η στρατηγική δικαστική δράση δεν αφορά πάντοτε την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων· σε ορισμένες περιπτώσεις, επιδιώκεται για την αντίσταση σε πιθανές οπισθοδρομήσεις ή για τον περιορισμό του αντίκτυπου δυσμενών δικαστικών αποφάσεων, με σκοπό τη διατήρηση των υφιστάμενων εγγυήσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τον περιορισμό της βλάβης πέραν της μεμονωμένης υπόθεσης. Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες έχει σημειωθεί ταχεία αύξηση της στρατηγικής δικαστικής δράσης στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τόσο ως προς τον όγκο και τα είδη των υποθέσεων όσο και ως προς τον αριθμό και την εμβέλεια των διαθέσιμων φόρουμ. Ταυτόχρονα, η στρατηγική δικαστική δράση για τα ανθρώπινα δικαιώματα αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις που εμποδίζουν τόσο τη δυνατότητα διεξαγωγής της όσο και τον δυνητικά ευεργετικό της αντίκτυπο στα ανθρώπινα δικαιώματα.⁸

περιοριστικά): παιδιά που έχουν μετακινηθεί διασυνοριακά· παιδιά που έχουν γεννηθεί από μη υπηκόους ή μετανάστες γονείς στη χώρα διαμονής· παιδιά πρόσφυγες και αιτούντα άσυλο· ανιθαγενή παιδιά· παιδιά χωρίς έγγραφα· παιδιά γονέων χωρίς έγγραφα· και ασυνόδευτα ή χωρισμένα παιδιά.

⁶ Αναφέρεται ορισμένες φορές και ως «δικαστική προσφυγή δημοσίου συμφέροντος» ή «δικαστική προσφυγή με αντίκτυπο».

⁷ Helen Duffy, *Strategic Human Rights Litigation: Understanding and Maximising Impact*, Hart Publishing, 2018, σσ. 24-25.

⁸ Helen Duffy, *Strategic Human Rights Litigation: Understanding and Maximising Impact*, Hart Publishing, 2018, σσ. 32-33.

Η στρατηγική δικαστική δράση που αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα των παιδιών έχει επίσης γνωρίσει παγκόσμια άνοδο, ιδίως μετά την υιοθέτηση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ). Τα τελευταία χρόνια, τα παιδιά έχουν αναδειχθεί ολοένα και περισσότερο σε φορείς αλλαγής, για παράδειγμα σε υποθέσεις στρατηγικής δικαστικής δράσεις που σχετίζονται με τα σεξουαλικά και αναπαραγωγικά δικαιώματα και την προστασία του περιβάλλοντος.⁹ Ποικίλοι φορείς έχουν εμπλακεί στη στρατηγική δικαστική δράση για τα δικαιώματα του παιδιού, μεταξύ άλλων δικηγόροι, εξειδικευμένα δικηγορικά γραφεία pro bono που δραστηριοποιούνται στη δικαστική προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οργανώσεις για τα δικαιώματα του παιδιού, πανεπιστημιακές νομικές κλινικές και κέντρα, ΕΘΑΔ και Επίτροποι ή Συνήγοροι του Παιδιού, καθώς και φορείς νομικής βοήθειας και δικηγορικοί σύλλογοι.¹⁰

Η στρατηγική δικαστική δράση μπορεί να λάβει διάφορες μορφές. Τόσο οι υποθέσεις που αμφισβητούν άμεσα συγκεκριμένους νόμους, πολιτικές ή πρακτικές όσο και η στρατηγική παρέμβαση σε υφιστάμενες ατομικές υποθέσεις, μέσω, για παράδειγμα, υπομνημάτων *amicus curiae* ή παρεμβάσεων τρίτων, έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικές. Οι αστικές αγωγές αποζημίωσης είναι λιγότερο συχνές,¹¹ ωστόσο έχουν επίσης ασκηθεί με επιτυχία για λογαριασμό παιδιών προς εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος. Οι υποθέσεις στρατηγικής δικαστικής δράσης διαμορφώνονται ως αμφισβήτηση παραβιάσεων των δικαιωμάτων του παιδιού και ενδέχεται να περιλαμβάνουν πρόσθετες παρεμβάσεις ή υποστήριξη από τρίτους. Όπως αναλύεται περαιτέρω κατωτέρω, οι συλλογικές καταγγελίες, οι μη δικαστικοί μηχανισμοί και άλλα εργαλεία συνηγορίας μπορούν επίσης να είναι αποτελεσματικά για την αποκάλυψη παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των παιδιών, την άσκηση πίεσης στις αρχές και την ενίσχυση της προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού.

1.2. Γιατί να επιλέξει κανείς τη στρατηγική δικαστική δράση για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων;

Οι λόγοι για την εμπλοκή σε στρατηγική δικαστική δράση ενδέχεται να διαφέρουν ανάλογα με το πλαίσιο, τη συγκεκριμένη υπόθεση και τον τόπο στον οποίο ασκείται η αγωγή. Για τους υπερασπιστές και ακτιβιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τις ΟΚΠ, τους ΕΘΑΔ και άλλους φορείς που δραστηριοποιούνται ενεργά στη συνηγορία για τα ανθρώπινα δικαιώματα, η στρατηγική δικαστική δράση αποτελεί ένα από τα πολλά διαθέσιμα εργαλεία για την προώθηση αποτελεσμάτων που αποσκοπούν στη διασφάλιση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τέτοια αποτελέσματα μπορεί να περιλαμβάνουν την ανάπτυξη ή αποσαφήνιση του διεθνούς δικαίου και των προτύπων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, νομοθετικές και πολιτικές μεταρρυθμίσεις, τον τερματισμό ορισμένων πρακτικών επιζήμιων για τα ανθρώπινα δικαιώματα ή τη θέσπιση νέων πολιτικών και πρακτικών συμφωνιών με τα ανθρώπινα δικαιώματα.¹² Για μια ποικιλία φορέων που δραστηριοποιούνται στη συνηγορία για τα ανθρώπινα δικαιώματα, η **στρατηγική δικαστική δράση** μπορεί να προσφέρει ένα μέσο ανάδειξης ζητημάτων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, άσκησης πίεσης στους φορείς λήψης αποφάσεων και μετατροπής του διεθνούς δικαίου και των προτύπων ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε πραγματικότητα επί του πεδίου.¹³

⁹ Aoife Nolan and Ann Skelton, "Turning the Rights Lens Inwards": The Case for Child Rights-Consistent Strategic Litigation Practice", in *Human Rights Law Review*, 2022, 22, 1-20, σσ. 6-7.

¹⁰ Aoife Nolan and Ann Skelton, "Turning the Rights Lens Inwards": The Case for Child Rights-Consistent Strategic Litigation Practice", in *Human Rights Law Review*, 2022, 22, 1-20, σσ. 7-8.

¹¹ Aoife Nolan and Ann Skelton, "Turning the Rights Lens Inwards": The Case for Child Rights-Consistent Strategic Litigation Practice", in *Human Rights Law Review*, 2022, 22, 1-20, σ. 8.

¹² See e.g. Chiara Altafin, "Child Rights Strategic Litigation: Exploring Recent Cases to Advance the Rights of Children Deprived of Their Liberty for Migration- Related Reasons", *European Yearbook on Human Rights 2024*, 18 Μαρτίου 2025, σσ. 378-379.

¹³ Βλ. ενδεικτικά European Network of Equality Bodies (Equinet), *An Equinet Handbook: Strategic Litigation*, Βρυξέλλες, 2017; Helen Duffy, *Strategic Human Rights Litigation: Understanding and Maximising Impact*, Hart Publishing, 2018, σσ. 521-522.

Πέραν αυτών των ευρύτερων στόχων, η στρατηγική δικαστική δράση μπορεί να είναι ουσιαστική και ενδυναμωτική για τα άτομα που επηρεάζονται, καθώς αναγνωρίζει τον συστημικό χαρακτήρα των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους και επιδιώκει λογοδοσία και αλλαγή που εκτείνεται πέραν της δικής τους υπόθεσης. Μπορεί επίσης να ενισχύσει τη συμμόρφωση με το ισχύον δίκαιο, διασφαλίζοντας ότι ο νόμος γίνεται σεβαστός, και να καθιερώσει λογοδοσία για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Άλλοι, λιγότερο άμεσοι, στόχοι της στρατηγικής δικαστικής δράσης μπορεί να περιλαμβάνουν, για παράδειγμα, την ανάδειξη πραγματικών περιστατικών, την πρόσβαση σε ουσιώδεις πληροφορίες και τη συμβολή στη μεταβολή παγιωμένων κοινωνικών αντιλήψεων.¹⁴

Κατά τη λήψη απόφασης για το εάν θα υπάρξει εμπλοκή σε στρατηγική δικαστική δράση, είναι κρίσιμο να αναγνωρίζονται και να συνεκτιμώνται διάφοροι παράγοντες. Πρώτον, οι δικηγόροι που εκπροσωπούν εντολείς έχουν πάντοτε δεοντολογικό καθήκον απέναντι στα συγκεκριμένα αυτά άτομα. Παρότι οι στρατηγικοί και μακροπρόθεσμοι στόχοι που υπερβαίνουν τις μεμονωμένες υποθέσεις είναι εγγενείς στη στρατηγική δικαστική δράση, δεν μπορούν να επιδιώκονται εις βάρος των συμφερόντων του ατόμου στο οποίο αφορά η υπόθεση. Απαιτείται, συνεπώς, προσεκτική στάθμιση μεταξύ των ευρύτερων νομικών στόχων και των ειδικών συμφερόντων του εντολέα καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας.¹⁵ Η διασφάλιση της διαφάνειας και της συνεχούς επικοινωνίας με τον εντολέα, καθώς και η εξασφάλιση ότι αυτός έχει ρεαλιστική κατανόηση της υπόθεσής του και των πιθανών εκβάσεών της, πρέπει πάντοτε να αποτελούν ύψιστη προτεραιότητα. Όταν η εργασία αφορά παιδιά, οι παράγοντες αυτοί είναι ιδιαίτερα σημαντικοί. Πρέπει να υιοθετείται μια προσέγγιση βασισμένη στα δικαιώματα του παιδιού, ώστε να διασφαλίζεται ότι η δικαστική διαδικασία δεν θα προκαλέσει βλάβη και ότι τα δικαιώματα του και το βέλτιστο συμφέρον του γίνονται σεβαστά σε κάθε στάδιο. Οι ειδικές παράμετροι που αφορούν τα δικαιώματα του παιδιού στη στρατηγική δικαστική δράση αναλύονται περαιτέρω στην Ενότητα 1.3. του παρόντος Οδηγού.

Δεύτερον, οι κίνδυνοι που συνδέονται με τη στρατηγική δικαστική δράση, τόσο για τον μεμονωμένο εντολέα όσο και, ευρύτερα, για άλλα άτομα που ενδέχεται να επηρεαστούν, πρέπει να εξετάζονται προσεκτικά. Ανάλογα με τις περιστάσεις, η στρατηγική δικαστική δράση σε ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορεί να ενέχει τον κίνδυνο αντίδρασης από τις αρχές ή από συγκεκριμένες ομάδες συμφερόντων, ή να προσελκύσει την προσοχή των μέσων ενημέρωσης και τους συνακόλουθους κινδύνους για το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή του εντολέα και για άλλα ανθρώπινα δικαιώματα γενικότερα. Πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι συνέπειες μιας ανεπιτυχούς υπόθεσης ή μιας επιτυχούς αλλά μη εφαρμοσθείσας δικαστικής απόφασης. Η τοποθέτηση στο επίκεντρο μιας στρατηγικής δικαστικής δράσης μπορεί να είναι αγχογόνα και συναισθηματικά εξαντλητική για τον εντολέα, ιδίως όταν πρόκειται για παιδιά, τα οποία βρίσκονται σε κατάσταση εγγενούς ευαλωτότητας λόγω της ηλικίας τους.¹⁶ Οι κίνδυνοι αυτοί και άλλοι συναφείς παράγοντες θα πρέπει, συνεπώς, να εξετάζονται, να συζητούνται με τον εντολέα και να σταθμίζονται έναντι των δυνητικών ωφελειών της στρατηγικής δικαστικής δράσης σε κάθε στάδιο της διαδικασίας και υπό το φως νέων πληροφοριών.

¹⁴ Βλ. ενδεικτικά European Network of Equality Bodies (Equinet), *An Equinet Handbook: Strategic Litigation*, Βρυξέλλες, 2017; Helen Duffy, *Strategic Human Rights Litigation: Understanding and Maximising Impact*, Hart Publishing, 2018, σσ. 521-522.

¹⁵ Nuala Mole (AIRE Center), "Strategic litigation and particularities when children rights impacted" Παρουσίαση, RELEASE National Training στις Βρυξέλλες, 7 Νοεμβρίου 2024: Υπάρχει πάντοτε ο κίνδυνος απώλειας της υπόθεσης, επομένως το συμφέρον του παιδιού πρέπει πάντοτε να λαμβάνεται υπόψη. Είναι ουσιώδες να μη χάνεται ποτέ από το οπτικό πεδίο η ατομική υπόθεση.

¹⁶ UNHCR, Policy on Refugee Children, 6 Αυγούστου 1993, παράγραφοι 10-14: «Τρεις αλληλένδετοι παράγοντες συμβάλλουν στις ιδιαίτερες ανάγκες των παιδιών-προσφύγων: η εξάρτησή τους, η ευαλωτότητά τους και οι αναπτυξιακές τους ανάγκες [...] Τα παιδιά, ιδίως κατά τα πρώτα χρόνια της ζωής τους, εξαρτώνται από τους γονείς ή άλλους ενήλικες για την κάλυψη των βασικών αναγκών επιβίωσής τους [και] για την παροχή κατάλληλης καθοδήγησης και προσανατολισμού. Η ευαλωτότητα των παιδιών απορρέει εν μέρει από αυτήν την εξάρτηση. Είναι σωματικά και ψυχολογικά λιγότερο ικανά από τους ενήλικες να καλύψουν τις ίδιες τους τις ανάγκες ή να προστατευθούν από βλάβη [...] Ευάλωτα ακόμη και υπό κανονικές συνθήκες, στις πολυάριθμες καταστάσεις που αντιμετωπίζει σήμερα η Ύπατη Αρμοστέα του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR), η ζωή, η υγεία και η ασφάλεια των παιδιών διατρέχουν ακραίο κίνδυνο.»

Όταν χρησιμοποιείται στρατηγικά, η δικαστική διαδικασία έχει τη δυνατότητα να επιτύχει σημαντικά και πρωτοποριακά αποτελέσματα, ακόμη και όταν η άμεση υπόθεση δεν είναι επιτυχής ή δεν οδηγεί στο επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Ωστόσο, τέτοιου είδους δικαστική διαδικασία μπορεί να είναι σύνθετη, τόσο σε στρατηγικό όσο και σε τεχνικό επίπεδο, ιδίως όταν αφορά διεθνείς και ενωσιακούς μηχανισμούς. Οι δικηγόροι και άλλοι φορείς που εμπλέκονται σε τέτοιες διαδικασίες θα πρέπει, συνεπώς, να αναζητούν τις σχετικές πληροφορίες, συμβουλές και εξειδίκευση που απαιτούνται, κατά προτίμηση σε πρώιμο στάδιο. Ο παρών Οδηγός αποσκοπεί στη στήριξη των δικηγόρων στο έργο αυτό, παρέχοντας μια επισκόπηση της στρατηγικής δικαστικής δράσης σε διεθνές και ενωσιακό επίπεδο, με ιδιαίτερη έμφαση στη διοικητική κράτηση παιδιών για λόγους μετανάστευσης και στις εναλλακτικές λύσεις αντί της κράτησης.

Ο παρών Οδηγός παρέχει επισκόπηση των διεθνών και περιφερειακών οργάνων και μηχανισμών ανθρωπίνων δικαιωμάτων στους οποίους μπορούν να προσφύγουν παιδιά που επηρεάζονται από καταστάσεις σχετιζόμενες με τη μετανάστευση και οι εκπρόσωποί τους, όταν επιδιώκουν αποκατάσταση για παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους, εφόσον δεν έχουν καταφέρει να εξασφαλίσουν αποτελεσματικά ένδικα μέσα σε εθνικό επίπεδο, συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων διοικητικής κράτησης παιδιών για λόγους μετανάστευσης. Περιλαμβάνει πρακτικές πληροφορίες σχετικά με τη στρατηγική δικαστική δράση ως εργαλείο για την επιδίωξη της διασφάλισης της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μεταξύ άλλων πληροφορίες για τις εντολές, τις απαιτήσεις και τις διαδικασίες των διεθνών και περιφερειακών οργάνων και μηχανισμών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Περιλαμβάνει επίσης πληροφορίες σχετικά με μη δικαστικούς μηχανισμούς που είναι διαθέσιμοι σε διεθνές επίπεδο, οι οποίοι, ανάλογα με τις περιστάσεις, μπορούν να προσφέρουν συμπληρωματικές ή εναλλακτικές οδούς για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των παιδιών στο πλαίσιο της μετανάστευσης.

1.2.1. Επιλογή Υπόθεσης

Οι περισσότεροι δικηγόροι, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και άλλοι παράγοντες που εμπλέκονται τακτικά σε στρατηγική δικαστική δράση αναπτύσσουν στρατηγικά σχέδια, κριτήρια επιλογής υποθέσεων και εσωτερικές διαδικασίες για τη διευκόλυνση της λήψης αποφάσεων σε μεμονωμένες υποθέσεις και στο ίδιο το έργο της στρατηγικής δικαστικής δράσης.¹⁷ Η ανάπτυξη αυτών των σχεδίων, κριτηρίων και διαδικασιών μπορεί να συμβάλει στον προσδιορισμό στόχων, στην αξιολόγηση των δυνητικών επιπτώσεων και των στρατηγικών δικαστικής δράσης, καθώς και στη διασφάλιση της διαθεσιμότητας επαρκών πόρων, της διαφάνειας και της βιωσιμότητας των προσπαθειών στρατηγικής δικαστικής δράσης.¹⁸ Στην περίπτωση δημόσιων φορέων, όπως οι Εθνικοί Θεσμοί Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΘΑΔ) και οι φορείς ισότητας, η ύπαρξη δημόσιας πολιτικής επιλογής υποθέσεων διαδραματίζει σημαντικό ρόλο τόσο στην ενημέρωση του κοινού σχετικά με τις δικαστικές τους προτεραιότητες όσο και στην πρόληψη ανησυχιών που σχετίζονται με την υποκειμενικότητα και την έλλειψη διαφάνειας. Οι πολιτικές αυτές θα πρέπει να αποσαφηνίζουν τα κριτήρια επιλογής και να περιγράφουν τους τρέχοντες στρατηγικούς στόχους, ενημερώνοντας έτσι τα ενδιαφερόμενα μέρη, τα θύματα και το ευρύτερο κοινό ότι οι υποθέσεις θα προωθούνται μόνο όταν αναμένεται να συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων αυτών και όταν υφίσταται σαφές δημόσιο συμφέρον.¹⁹

Παρότι σημαντικές, οι πολιτικές αυτές μπορούν να παρέχουν μόνο ένα γενικό πλαίσιο για την επιλογή υποθέσεων. Στην πράξη, η στρατηγική δικαστική δράση είναι συχνά

¹⁷ 17 David Loveday (International Refugee Assistance Project), παρουσίαση «Leading the Strategic Litigation», [RELEASE National Training in Warsaw](#), 9 Οκτωβρίου 2024.

¹⁸ Helen Duffy, *Strategic Human Rights Litigation: Understanding and Maximising Impact*, Hart Publishing, 2018, σ. 522· European Network of Equality Bodies (Equinet), [An Equinet Handbook: Strategic Litigation](#), Βρυξέλλες, 2017, σ. 17.

¹⁹ European Network of Equality Bodies (Equinet), [An Equinet Handbook: Strategic Litigation](#), Βρυξέλλες, 2017, σ. 17.

καιροσκοπική, καθώς οι υποθέσεις προκύπτουν μέσω ενός συνδυασμού περιστάσεων, ορισμένες φορές ως απάντηση σε εξελίξεις που απαιτούν μια «αυθόρμητη» αντίδραση ή που ανοίγουν ένα παράθυρο ευκαιρίας για ένα συγκεκριμένο είδος επιχειρηματολογίας ή προσέγγισης. Ως εκ τούτου, ενδέχεται να απαιτείται σημαντική ευελιξία προκειμένου να είναι δυνατή η προσαρμογή σε νέες και μεταβαλλόμενες συνθήκες.²⁰ Πολλοί δικηγόροι, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και άλλοι παράγοντες που επικεντρώνονται στη στρατηγική δικαστική δράση στον τομέα των δικαιωμάτων του παιδιού εντοπίζουν υποθέσεις τόσο μέσω ad hoc απαντήσεων σε ζητήματα που τους τίθενται από παιδιά και τους εκπροσώπους τους, όσο και μέσω της συνεχούς εμπλοκής και συνεργασίας με τον ευρύτερο τομέα των δικαιωμάτων του παιδιού.²¹

Κατά τη λήψη αποφάσεων σχετικά με την επιλογή υποθέσεων, θα πρέπει να αξιολογούνται διάφορες πτυχές της υπόθεσης, όπως, ενδεικτικά, η ισχύς της υπόθεσης, η δυνατότητά της να επιφέρει ευρύτερες και μακροπρόθεσμες αλλαγές, καθώς και διάφορες τεχνικές παράμετροι, όπως η διαθεσιμότητα κατάλληλων δικαιοδοτικών ή άλλων φόρουμ επίλυσης διαφορών. Επιπλέον, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα δικαιώματα του παιδιού και πρακτικές παράμετροι- όπως η επαρκής ικανότητα και οι πόροι για τη βιώσιμη υποστήριξη της υπόθεσης, ο κίνδυνος απώλειας επαφής με τους εντολείς, η διαθεσιμότητα αποδεικτικών στοιχείων, το κατά πόσον η υπόθεση θα μπορούσε να εκδικαστεί καταλληλότερα από άλλον φορέα που βρίσκεται σε καλύτερη θέση να την αναλάβει, καθώς και τυχόν κίνδυνοι που συνδέονται με τη δικαστική προσφυγή.

Οι στρατηγικοί στόχοι της δικαστικής διαδικασίας επηρεάζουν επίσης την επιλογή των υποθέσεων. Για παράδειγμα, όταν ο στόχος είναι η αποσαφήνιση ενός ζητήματος εθνικού δικαίου, η επιλογή μιας υπόθεσης στην οποία τα πραγματικά περιστατικά δεν αμφισβητούνται μπορεί να συμβάλει στη διασφάλιση ότι το δικαστήριο θα επικεντρωθεί στην αποσαφήνιση της νομικής ερμηνείας του επίμαχου ζητήματος εθνικού δικαίου και όχι σε πραγματικές διαφωνίες. Όταν ο στόχος είναι η ευαισθητοποίηση σχετικά με μια συγκεκριμένη ανησυχία για τα ανθρώπινα δικαιώματα, η υπόθεση πρέπει να καταδεικνύει με σαφήνεια ποια είναι η εν λόγω ανησυχία.²² Εάν ο στόχος είναι η αμφισβήτηση του νομικού, πολιτικού ή κοινωνικού status quo, η υπόθεση θα πρέπει επιπλέον να διαθέτει «ισχυρή ηθική διάσταση».²³

Κατά την επιλογή υποθέσεων, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ο ακόλουθος κατάλογος κατευθυντήριων ερωτημάτων:

- Είναι τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης σαφή, εδραιωμένα και αδιαμφισβήτητα;
- Υπάρχουν επαρκή αποδεικτικά στοιχεία που να στηρίζουν τη διαπίστωση παραβίασης;
- Υπάρχουν βάσιμα και ισχυρά νομικά επιχειρήματα που υποστηρίζουν το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα;

²⁰ Helen Duffy, *Strategic Human Rights Litigation: Understanding and Maximising Impact*, Hart Publishing, 2018, σ. 522.

²¹ Aoife Nolan και Ann Skelton, «Turning the Rights Lens Inwards»: The Case for Child Rights-Consistent Strategic Litigation Practice», στο *Human Rights Law Review*, 2022, 22, 1-20, σ. 8.

²² Για παράδειγμα, στην υπόθεση [A.D. κατά Μάλτας](#), ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 12427/22, απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 2023, οι δικηγόροι της προσφεύγουσας αποσκοπούσαν στην προώθηση των δικαιωμάτων των παιδιών γενικότερα, επιστώντας τη δικαστική και πολιτική προσοχή στις πρακτικές της Μάλτας όσον αφορά την κράτηση παιδιών για σκοπούς που σχετίζονται με τη μετανάστευση· βλ. Chiara Altafin, «Child Rights Strategic Litigation: Exploring Recent Cases to Advance the Rights of Children Deprived of Their Liberty for Migration-Related Reasons», [Ευρωπαϊκή επετηρίδα για τα ανθρώπινα δικαιώματα 2024](#), 18 Μαρτίου 2025, σ. 368-372. Μετά την απόφαση A.D. κατά Μάλτας, ο Κύριος Αξιωματικός Μετανάστευσης (PIO) εισήγαγε μια νέα πολιτική υποχρεωτικής κράτησης για τουλάχιστον δύο μήνες περίπου για όλα τα πρόσωπα, με εξαίρεση εκείνα που επισημαίνονται ως ευάλωτα από τον Οργανισμό για την Ευημερία των Αιτούντων Άσυλο (AWAS) στο σημείο αποβίβασης. Αυτή η δίμηνη κράτηση ισχύει για όλα τα άτομα. Στο τέλος της δίμηνης περιόδου, ο PIO προβαίνει σε νέα αξιολόγηση προκειμένου να καθορίσει αν θα απελευθερώσει ή θα συνεχίσει να θέτει υπό κράτηση τους αιτούντες βάσει του ίδιου μέτρου κράτησης.

²³ European Network of Equality Bodies (Equinet), [An Equinet Handbook: Strategic Litigation](#), Βρυξέλλες, 2017, σ. 18.

- Ποιος θα είναι ο αντίκτυπος σε περίπτωση επιτυχούς έκβασης της δικαστικής διαδικασίας;
- Ποιος θα είναι ο αντίκτυπος στον μεμονωμένο εντολέα και στην ευρύτερη επηρεαζόμενη ομάδα ατόμων σε περίπτωση αποτυχίας της δικαστικής διαδικασίας;
- Θα καθυστερήσει ή θα υπονομευθεί η πρόοδος προς την επίτευξη του επιδιωκόμενου στρατηγικού στόχου σε περίπτωση απώλειας της υπόθεσης ή ανεπιτυχούς παρέμβασης; Και σε περίπτωση μη εκτέλεσης της δικαστικής ή άλλης απόφασης;
- Ποιες είναι οι επιπτώσεις της δικαστικής διαδικασίας στα δικαιώματα του παιδιού;
- Είναι το κοινωνικό, πολιτικό ή οικονομικό περιβάλλον υποστηρικτικό ή υφίστανται ιδιαίτερες ευαισθησίες και κίνδυνοι;
- Υπάρχουν επαρκείς πόροι για τη διεξαγωγή της δικαστικής διαδικασίας με βιώσιμο τρόπο,²⁴ και δικαιολογείται το δυνητικό κόστος από τα πιθανά οφέλη;
- Πώς μπορεί η υπόθεση να δημοσιοποιηθεί προκειμένου να επηρεάσει την κοινή γνώμη προς την κατεύθυνση της προώθησης του επιδιωκόμενου στρατηγικού στόχου;
- Ποιος είναι ο αντίκτυπος στο άτομο και ποιες οι ευρύτερες συνέπειες σε περίπτωση δημοσιοποίησης της υπόθεσης, και σε ποιο στάδιο και με ποιον τρόπο θα πρέπει αυτή να δημοσιοποιηθεί, λαμβάνοντας υπόψη τον τρόπο με τον οποίο ενδέχεται να την αντιληφθούν το κοινό και το δικαστήριο, ο φορέας ή η αρμόδια αρχή;
- Υπάρχει καταλληλότερος τρόπος αντιμετώπισης της παρούσας ανησυχίας από τη δικαστική οδό;
- Είναι κάποιος άλλος φορέας καλύτερα εξοπλισμένος για την άσκηση της δικαστικής διαδικασίας ή θα μπορούσε να παράσχει υποστήριξη ή συνεργασία;

1.3. Πώς να εργάζεται κανείς σε υποθέσεις που αφορούν παιδιά στερούμενα της ελευθερίας τους για λόγους που σχετίζονται με τη μετανάστευση;

1.3.1. Ζητήματα που αφορούν τα δικαιώματα του παιδιού

Παρά την πρόσφατη αύξηση της στρατηγικής δικαστικής δράσης στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένου του πεδίου των δικαιωμάτων του παιδιού, τα ανθρωπίνια δικαιώματα δεν έχουν, κατά κανόνα, χρησιμοποιηθεί ως κριτήρια βάσει των οποίων να αξιολογείται και, όπου απαιτείται, να ασκείται κριτική στην ίδια την πρακτική της στρατηγικής δικαστικής δράσης- δηλαδή να εξετάζεται ο βαθμός στον οποίο οι ίδιες οι πρακτικές της στρατηγικής δικαστικής δράσης είναι σύμφωνες με τα ανθρωπίνια δικαιώματα των παιδιών.

Συναφώς, ο τρόπος με τον οποίο διεξάγεται η στρατηγική δικαστική δράση, καθαυτός, εγείρει μια σειρά δυνητικών ζητημάτων σε σχέση με τα ανθρωπίνια δικαιώματα των παιδιών, συμπεριλαμβανομένων του δικαιώματος στην προστασία, του δικαιώματος συμμετοχής, του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή, της ελευθερίας της έκφρασης, της πρόσβασης στην πληροφόρηση, της ελευθερίας από εκμετάλλευση και της αρχής του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού, η οποία προβλέπει ότι «σε όλες τις ενέργειες που αφορούν παιδιά, είτε αναλαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς κοινωνικής πρόνοιας, δικαστήρια, διοικητικές αρχές ή νομοθετικά όργανα, το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού αποτελεί πρωταρχικό μέλημα».²⁵ Προσπάθειες στρατηγικής δικαστικής δράσης που

²⁴ Ο όρος «βιώσιμος τρόπος» αναφέρεται στη διεξαγωγή δικαστικών διαδικασιών κατά τρόπο που διασφαλίζει ότι η υπόθεση μπορεί να επιδιωχθεί αποτελεσματικά με την πάροδο του χρόνου, λαμβανομένων υπόψη των οικονομικών, ανθρωπίνων και επιχειρησιακών ικανοτήτων. Στα παραδείγματα περιλαμβάνονται η επαρκής χρηματοδότηση, το διαθέσιμο προσωπικό για τη διαχείριση της υπόθεσης, τα ρεαλιστικά χρονοδιαγράμματα που δεν θέτουν σε κίνδυνο άλλες υποθέσεις ή η ικανότητα αντιμετώπισης πιθανών κινδύνων φήμης που συνδέονται με τη δικαστική διαμάχη.

²⁵ Aoife Nolan, «Submission to the United Nations Committee with regard to Its Forthcoming General Comment No. 27 on Children's Rights to Access to Justice and Effective Remedies (Submission by the University of Nottingham Human Rights Law Centre on behalf of the Advancing Child Rights Strategic Litigation Project)» 26 Αυγούστου 2024. Διαθέσιμο στο SSRN: <https://ssrn.com/abstract=>

επιδιώκουν την προώθηση των δικαιωμάτων του παιδιού μέσω νομικής ή κοινωνικής αλλαγής, αλλά υλοποιούνται κατά τρόπο ασύμβατο με τα ανθρώπινα δικαιώματά του, εγείρουν σοβαρές ανησυχίες ως προς τη νομιμοποίησή τους, την εσωτερική τους συνοχή και τη συνολική τους συμβολή στη βελτίωση της προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού.²⁶ Στο χειρότερο δυνατό σενάριο, τέτοιες προσπάθειες ενδέχεται ακόμη και να βλάψουν τα ανθρώπινα δικαιώματα των παιδιών. Ως εκ τούτου, όταν η στρατηγική δικαστική δράση αποσκοπεί στην προάσπιση των δικαιωμάτων των παιδιών, οφείλει και η ίδια να διεξάγεται κατά τρόπο σύμφωνο με τα ανθρώπινα δικαιώματά τους.²⁷

Προκειμένου να υποστηριχθούν οι παράγοντες που εμπλέκονται στη στρατηγική δικαστική δράση για τα δικαιώματα του παιδιού ώστε να ασκούν το έργο τους με παιδοκεντρική προσέγγιση βασισμένη στα δικαιώματα του παιδιού, το πρόγραμμα Advancing Child Rights Strategic Litigation²⁸ έχει αναπτύξει μια σειρά εργαλείων και δημοσιεύσεων επί του θέματος.²⁹ Σε αυτά περιλαμβάνονται οι Βασικές Αρχές για μια Πρακτική Στρατηγικής Δικαστικής Δράσης σύμφωνη με τα Δικαιώματα του Παιδιού.³⁰ Οι αρχές αυτές αφορούν τα διαφορετικά στάδια της διαδικασίας στρατηγικής δικαστικής δράσης, από τον αρχικό εντοπισμό, τον σχεδιασμό και τη διαμόρφωση στρατηγικής δικαστικής δράσης για τα δικαιώματα του παιδιού έως και τη μη δικαστική συνηγορία που περιβάλλει την υπόθεση. Καλύπτουν ζητήματα όπως η συμμετοχή και η αυτενέργεια του παιδιού, η πρόσβαση στην πληροφόρηση με τρόπο πλήρως κατανοητό για το παιδί, το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή και το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, μεταξύ άλλων.

Οι δυνητικοί κίνδυνοι της στρατηγικής δικαστικής δράσης για τα δικαιώματα του παιδιού, ιδίως για τα παιδιά που εμπλέκονται άμεσα στη δικαστική διαδικασία, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, συμπεριλαμβανομένων τυχόν συμπληρωματικών δράσεων επικοινωνίας και συνηγορίας. Απαιτείται προσεκτική εξισορρόπηση μεταξύ του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού και του δικαιώματός του να ακούγεται, ιδίως κατά τη διαχείριση της συμμετοχής των παιδιών στη δικαστική διαδικασία και στην επαφή με τα μέσα ενημέρωσης.

Στο πλαίσιο της διοικητικής κράτησης παιδιών για λόγους μετανάστευσης και των εναλλακτικών μέτρων αντί της κράτησης, όπου τα παιδιά που τελούν υπό κράτηση, απειλούνται με κράτηση ή βρίσκονται σε μη στερητικά της ελευθερίας καθεστώτα βρίσκονται σε ιδιαίτερα ευάλωτη θέση, οι παράγοντες που εμπλέκονται στη δικαστική προσφυγή οφείλουν να είναι ιδιαίτερος προσεκτικοί ώστε να διασφαλίζεται ότι δεν προκαλείται «καμία βλάβη» στο παιδί. Αυτό περιλαμβάνει την αποφυγή (επαν)τραυματισμού του παιδιού μέσω της δικαστικής διαδικασίας ή την εργαλειοποίησή του με εκμεταλλευτικό τρόπο.³¹ Όταν υφίσταται κίνδυνος αντιποίνων από κρατικές αρχές μετά την άσκηση της δικαστικής διαδικασίας, οι δυνητικές επιπτώσεις της υπόθεσης στο παιδί θα πρέπει επίσης να αξιολογούνται προσεκτικά.³²

²⁶ Aoife Nolan, "Submission to the United Nations Committee with regard to Its Forthcoming General Comment No. 27 on Children's Rights to Access to Justice and Effective Remedies (Submission by the University of Nottingham Human Rights Law Centre on behalf of the Advancing Child Rights Strategic Litigation Project)", 26 Αυγούστου 2024, σ. 3.

²⁷ Βλ. επίσης, ενδεικτικά, Aoife Nolan και Ann Skelton, "'Turning the Rights Lens Inwards': The Case for Child Rights-Consistent Strategic Litigation Practice", *Human Rights Law Review*, 2022, 22, σ. 1-20.

²⁸ Πρόγραμμα «Advancing Child Rights Strategic Litigation», διαθέσιμο στο: <https://www.acrisl.org/>.

²⁹ Στα ανωτέρω περιλαμβάνονται βίντεο και εργαλειοθήκες που απευθύνονται στα ίδια τα παιδιά. Βλ. πρόγραμμα «Advancing Child Rights Strategic Litigation», [Resources](#), ιστότοπος (τελευταία πρόσβαση: 27 Αυγούστου 2024).

³⁰ Πρόγραμμα «Advancing Child Rights Strategic Litigation», [Key Principles for Child-Rights Consistent Child Strategic Litigation Practice](#), 2022.

³¹ Aoife Nolan και Ann Skelton, "'Turning the Rights Lens Inwards': The Case for Child Rights-Consistent Strategic Litigation Practice", *Human Rights Law Review*, 2022, 22, 1-20, σ. 19.

³² Παρόμοια αντίδραση παρατηρήθηκε, για παράδειγμα, μετά την απόφαση του ΕΔΔΑ στην υπόθεση [A.D. κατά Μάλτας](#), ΕΔΔΑ, αριθ. προσφυγής 12427/22, απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 2023, όπου, κατόπιν ευνοϊκής απόφασης, ο συγκεκριμένος προσφεύγων υποβλήθηκε εκ νέου σε αυστηρή κράτηση, παρά το γεγονός ότι το Δικαστήριο είχε κρίνει ότι η προηγούμενη κράτησή του συνιστούσε παραβίαση των δικαιωμάτων του. Η αίτηση ασύλου του απορρίφθηκε και μεταφέρθηκε σε κέντρο κράτησης με σκοπό την απομάκρυνσή του στη χώρα καταγωγής του. Βλ. Chiara Altafin, « Child Rights Strategic Litigation: Exploring Recent Cases to Advance the

Η στρατηγική δικαστική δράση πρέπει επίσης να διεξάγεται σύμφωνα με το δικαίωμα του παιδιού να ακούγεται, συμπεριλαμβανομένων ζητημάτων που αφορούν την ίδια τη δικαστική διαδικασία. Αυτό προϋποθέτει ότι το παιδί λαμβάνει σχετική πληροφόρηση με τρόπο κατάλληλο για την ηλικία του, ώστε να μπορεί να λαμβάνει τεκμηριωμένες αποφάσεις σχετικά με την υπόθεσή του. Όπως έχει διευκρινίσει η Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Παιδιού:

*«Η πραγμάτωση του δικαιώματος του παιδιού να εκφράζει τις απόψεις του απαιτεί το παιδί να ενημερώνεται σχετικά με τα ζητήματα, τις επιλογές και τις ενδεχόμενες αποφάσεις που πρόκειται να ληφθούν, καθώς και τις συνέπειές τους, από εκείνους που είναι υπεύθυνοι για την ακρόασή του, καθώς και από τους γονείς ή τον κηδεμόνα του... Το δικαίωμα αυτό στην πληροφόρηση είναι ουσιώδες, καθώς αποτελεί προϋπόθεση για τη διαμόρφωση συνειδητών αποφάσεων εκ μέρους του παιδιού».*³³

Η παροχή της αναγκαίας πληροφόρησης στο παιδί περιλαμβάνει και τη διαχείριση των προσδοκιών του σε σχέση με την υπόθεση. Αυτό, αφενός, διευκολύνει τη λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων από το παιδί και, αφετέρου, συμβάλλει στον περιορισμό της βλάβης που ενδέχεται να υποστεί σε περίπτωση δυσμενούς έκβασης της δικαστικής διαδικασίας.³⁴

Οι στόχοι και οι οπτικές των παιδιών θα πρέπει επίσης να βρίσκονται στο επίκεντρο της στρατηγικής δικαστικής δράσης που αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματά τους, καθώς η εστίαση σε αυτά ενισχύει τη νομική επιχειρηματολογία και αυξάνει τις δυνατότητες της υπόθεσης να επιφέρει θετικές αλλαγές για τα δικαιώματα του παιδιού.

Τέλος, οι δικηγόροι, οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και άλλοι παράγοντες που εμπλέκονται στη στρατηγική δικαστική δράση θα πρέπει να αξιολογούν κριτικά τις ίδιες τους τις παραδοχές σχετικά με την ωριμότητα, την ικανότητα και την εξειδίκευση ενός παιδιού, ώστε να μην περιορίζουν τα παιδιά σε έναν παθητικό ρόλο σε δικαστικές διαδικασίες που αφορούν τα δικαιώματά τους.³⁵

1.3.2. Παιδοκεντρική εργασία και επικοινωνία

Η εμπλοκή με παιδιά που βρίσκονται σε καταστάσεις σχετιζόμενες με τη μετανάστευση απαιτεί μια παιδοκεντρική προσέγγιση, η οποία τοποθετεί τα δικαιώματά τους και τη συμμετοχή τους στον πυρήνα των νομικών διαδικασιών.³⁶ Τα άρθρα 12³⁷ και 17³⁸ της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ) υπογραμμίζουν το δικαίωμα των παιδιών να ακούγονται και να λαμβάνουν πληροφόρηση προσαρμοσμένη στις

Rights of Children Deprived of Their Liberty for Migration- Related Reasons», [European Yearbook on Human Rights 2024](#), 18 Μαρτίου 2025, σ. 372.

³³ Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Γενική παρατήρηση υπ' αριθ. 12, Το δικαίωμα του παιδιού να ακούγεται, ΣΔΠ/C/GC/12, 20 Ιουλίου 2009.

³⁴ Aoife Nolan and Ann Skelton, "Turning the Rights Lens Inwards": The Case for Child Rights-Consistent Strategic Litigation Practice", *Human Rights Law Review*, 2022, 22, 1-20, σ. 19.

³⁵ Aoife Nolan and Ann Skelton, "Turning the Rights Lens Inwards": The Case for Child Rights-Consistent Strategic Litigation Practice", *Human Rights Law Review*, 2022, 22, 1-20, σ. 15.

³⁶ Πρόγραμμα CADRE, «How to communicate and work with children subject to alternatives to detention», ["How to communicate and work with children subject to alternatives to detention"](#), Εκπαιδευτικό Υλικό για τις Εναλλακτικές της Κράτησης, Απρίλιος 2022, σ. 6.

³⁷ Άρθρο 12 ΣΔΠ: «1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν στο παιδί που είναι ικανό να διαμορφώνει τις δικές του απόψεις το δικαίωμα να εκφράζει ελεύθερα τις απόψεις αυτές σε όλα τα ζητήματα που το αφορούν, με τις απόψεις του παιδιού να λαμβάνονται δεόντως υπόψη ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητά του. 2. Προς τούτο, παρέχεται ιδίως στο παιδί η δυνατότητα να ακούγεται σε κάθε δικαστική και διοικητική διαδικασία που το αφορά, είτε άμεσα είτε μέσω εκπροσώπου ή αρμόδιου φορέα, κατά τρόπο σύμφωνο με τους δικονομικούς κανόνες του εσωτερικού δικαίου.»

³⁸ Άρθρο 17 ΣΔΠ: «Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν τη σημαντική λειτουργία που επιτελούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και διασφαλίζουν ότι το παιδί έχει πρόσβαση σε πληροφορίες και υλικό από ποικίλες εθνικές και διεθνείς πηγές, ιδίως εκείνες που αποσκοπούν στην προαγωγή της κοινωνικής, πνευματικής και ηθικής του ευημερίας, καθώς και της σωματικής και ψυχικής του υγείας. (...)»

αναπτυξιακές τους ανάγκες. Η στρατηγική δικαστική δράση που αποσκοπεί στην προώθηση των δικαιωμάτων του παιδιού θα πρέπει να υιοθετεί εξ αρχής ένα ολιστικό πλαίσιο, διασφαλίζοντας ότι οι απόψεις των παιδιών λαμβάνονται ουσιαστικά υπόψη κατά τη διαμόρφωση της στρατηγικής της υπόθεσης με πλήρη σεβασμό στην αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού.³⁹

Η επικοινωνία με τα παιδιά πρέπει να λαμβάνει υπόψη την ηλικία τους, το επίπεδο ωριμότητας, το πολιτισμικό τους υπόβαθρο και τις προηγούμενες εμπειρίες τους, χρησιμοποιώντας κατάλληλη γλώσσα και εργαλεία. Απλές και προσβάσιμες εξηγήσεις των δικαστικών διαδικασιών, των ρόλων των βασικών δικαστικών παραγόντων και της συνολικής πορείας της διαδικασίας είναι ουσιώδεις. Η νομική ορολογία θα πρέπει να αποφεύγεται, ενώ δημιουργικές μέθοδοι μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά να κατανοήσουν καλύτερα την κατάσταση.⁴⁰ Οι νομικοί επαγγελματίες θα πρέπει να συνεργάζονται με έμπειρους παιδοψυχολόγους και/ή κοινωνικούς λειτουργούς για την αποτελεσματική χρήση αυτών των μεθόδων, διασφαλίζοντας ότι τα παιδιά μπορούν να εκφραστούν χωρίς πρόσθετο άγχος. Οι επαγγελματίες θα πρέπει να αποφεύγουν επιθετικές ή καθοδηγητικές ερωτήσεις και να επιτρέπουν στα παιδιά τον χρόνο που χρειάζονται για να απαντήσουν με τον δικό τους ρυθμό.⁴¹

Το περιβάλλον στο οποίο λαμβάνει χώρα η επικοινωνία διαδραματίζει επίσης καθοριστικό ρόλο. Χώροι φιλικόι προς τα παιδιά που διατρέχουν κίνδυνο κράτησης, όπου αυτοί είναι διαθέσιμοι, ενισχύουν το αίσθημα εμπιστοσύνης και την ειλικρίνεια. Η παρουσία ενός έμπιστου ενήλικα, όπως ενός κηδεμόνα ή μέλους της οικογένειας, μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά να αισθάνονται μεγαλύτερη ασφάλεια. Επιπλέον, η εξοικείωση των παιδιών με το περιβάλλον του δικαστηρίου μέσω επισκέψεων ή οπτικών βοηθημάτων μπορεί να συμβάλει στη μείωση του άγχους και να υποστηρίξει την ενεργή συμμετοχή τους.⁴²

Η ενεργή εμπλοκή των παιδιών είναι θεμελιώδους σημασίας. Οι απόψεις τους δεν πρέπει μόνο να ακούγονται, αλλά και να λαμβάνονται ουσιαστικά υπόψη στις αποφάσεις που τα αφορούν, σύμφωνα με την αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού. Αυτή η συμμετοχική προσέγγιση ενισχύει την εμπιστοσύνη, βελτιώνει την ποιότητα της εκπροσώπησης και ευθυγραμμίζει τα νομικά αποτελέσματα με το βέλτιστο συμφέρον των παιδιών.

1.3.3. Συμβουλές για την εργασία με παιδιά που διατρέχουν κίνδυνο ή στερούνται της ελευθερίας τους για λόγους που σχετίζονται με τη μετανάστευση

Η υποστήριξη ατόμων σε καταστάσεις σχετιζόμενες με τη μετανάστευση, ιδίως παιδιών και οικογενειών, απαιτεί από τους νομικούς επαγγελματίες να αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες προκλήσεις, όπως γλωσσικά εμπόδια και πολιτισμικές διαφορές. Η παροχή προσβάσιμης, σαφούς και συνοπτικής πληροφόρησης σχετικά με τα νομικά δικαιώματα, τις διαδικασίες και τα χρονοδιαγράμματα είναι ουσιώδης. Οι νομικοί επαγγελματίες που λαμβάνουν συνέντευξη από παιδιά στο πλαίσιο υφιστάμενης ή ενδεχόμενης νομικής υπόθεσης θα πρέπει να καθορίζουν με σαφήνεια τον ρόλο τους, να ακούν ενεργά και να αποφεύγουν να επισπεύδουν ή να πιέζουν τα παιδιά για συγκεκριμένες λεπτομέρειες. Θα πρέπει επίσης να λαμβάνονται προληπτικά μέτρα ώστε να διασφαλίζεται ότι τα παιδιά και οι οικογένειές τους κατανοούν την υποστήριξη που τους παρέχεται, όπως η οργάνωση μεταφοράς και ο προγραμματισμός συναντήσεων σε κατάλληλες χρονικές στιγμές.

³⁹ Πρόγραμμα «Advancing Child Rights Strategic Litigation», [“Advancing Child Rights-Consistent Strategic Litigation Practice”](#), σ. 48.

⁴⁰ Πρόγραμμα CADRE, [“How to communicate and work with children subject to alternatives to detention”](#), Εκπαιδευτικό Υλικό για τις Εναλλακτικές της Κράτησης, Απρίλιος 2022, σ. 12-13

⁴¹ Πρόγραμμα CADRE, [“How to communicate and work with children subject to alternatives to detention”](#), Εκπαιδευτικό Υλικό για τις Εναλλακτικές της Κράτησης, Απρίλιος 2022, σ. 13

⁴² UNICEF, Save the children, [Every child's right to be heard, A resource guide on the UN Committee on the Rights of the child General Comment No. 12](#), 2011, σ. 62.

Η παρερμηνεία λόγω γλωσσικών εμποδίων μπορεί να έχει σημαντικές νομικές και συναισθηματικές συνέπειες, ιδίως για τα παιδιά. Θα πρέπει πάντοτε να είναι διαθέσιμος διερμηνέας με επάρκεια στην κύρια γλώσσα του παιδιού.⁴³ Η σαφής διερμηνεία είναι ιδιαίτερα σημαντική κατά τη διάρκεια αγχωτικών αλληλεπιδράσεων, όπως η αφήγηση τραυματικών γεγονότων ή η πλοήγηση σε σύνθετες νομικές διαδικασίες. Οι νομικοί επαγγελματίες οφείλουν να επιδεικνύουν πολιτισμική ευαισθησία, ενσυναίσθηση και παιδοκεντρική προσέγγιση όταν υποστηρίζουν οικογένειες και παιδιά που ενδέχεται να βιώνουν συχνές μετακινήσεις, οικονομική αστάθεια και διακοπές στην επικοινωνία. Το Εγχειρίδιο του Συμβουλίου της Ευρώπης- *How to Convey Child-friendly Information to Children in Migration*- συνιστά στους επαγγελματίες πρώτης γραμμής να «επικοινωνούν με πολιτισμικά ευαίσθητο τρόπο, να εξοικειώνονται με την κουλτούρα προέλευσης του παιδιού ώστε να οικοδομείται σχέση εμπιστοσύνης και να ενισχύεται η εμπιστοσύνη του παιδιού στην παρεχόμενη πληροφόρηση».⁴⁴

Οι δικηγόροι, καθώς και άλλοι επαγγελματίες που υποστηρίζουν υποθέσεις παιδιών σε καταστάσεις σχετιζόμενες με τη μετανάστευση, θα πρέπει να εξηγούν με σαφήνεια στο παιδί και στην οικογένειά του ότι υπέχουν υποχρέωση εμπιστευτικότητας.⁴⁵ Αυτό περιλαμβάνει την επεξήγηση του βαθμού στον οποίο οι πληροφορίες και οι εμπειρίες που γνωστοποιούνται θα χρησιμοποιηθούν κατά τη διαδικασία, ποιο δεσμεύονται από την υποχρέωση εμπιστευτικότητας (για παράδειγμα, ο δικηγόρος, ο επίτροπος/κηδεμόνας, ο κοινωνικός λειτουργός ή ο ιατρός), καθώς και τον σκοπό μιας κεκλεισμένων των θυρών ακροαματικής διαδικασίας. Τα δικαστήρια έχουν την εξουσία να αποκλείουν το σύνολο ή μέρος του κοινού για συγκεκριμένους λόγους, ιδίως ενόψει του δικαιώματος του παιδιού στην ιδιωτική ζωή και της αρχής του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού.⁴⁶ Η ασφάλεια του παιδιού παραμένει το πρωταρχικό μέλημα σε κάθε επικοινωνία και ενδέχεται να απαιτεί τη γνωστοποίηση ορισμένων πληροφοριών, για τις οποίες το παιδί πρέπει να ενημερώνεται. Η διασφάλιση της ιδιωτικότητας κατά τη διάρκεια των συζητήσεων και η προστασία ευαίσθητων πληροφοριών ενθαρρύνουν την ειλικρίνεια και μειώνουν τους φόβους αντιποίνων. Η διαφάνεια στον τρόπο με τον οποίο κοινοποιούνται οι αποφάσεις είναι εξίσου σημαντική.

Το [εκπαιδευτικό υλικό](#) του προγράμματος CADRE παρέχει περαιτέρω πρακτική καθοδήγηση, προκειμένου να βοηθήσει δικηγόρους και άλλους επαγγελματίες να διαχειρίζονται αποτελεσματικά τις εν λόγω πολυπλοκότητες, διασφαλίζοντας ευαίσθητη και κατάλληλη νομική εκπροσώπηση των παιδιών.⁴⁷

1.4. Τύποι διεθνών μηχανισμών

Υπάρχουν διαφορετικοί τύποι διεθνών μηχανισμών που μπορούν να προσφέρουν ένα πλαίσιο για στρατηγική δικαστική δράση ή για στρατηγική μη δικαστική συνηγορία, είτε στο πλαίσιο ατομικών είτε συλλογικών προσφυγών.

⁴³ Πρόγραμμα «Unlocking Children’s Rights», [Strengthening the capacity of professionals in the EU to fulfil the rights of vulnerable children](#), εκπαιδευτικό υλικό διαθέσιμο από το Coram Children’s Legal Centre.

⁴⁴ Συμβούλιο της Ευρώπης (CoE), [How to Convey Child-friendly Information to Children in Migration. A Handbook for Frontline Professionals](#), 2018, σ. 19.

⁴⁵ [Access to justice for children](#), Έκθεση της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Έγγραφο ΟΗΕ A/HRC/25/35, 16 Δεκεμβρίου 2013.

⁴⁶ Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (HRC), Γενικό Σχόλιο αρ. 32 (2007): Άρθρο 14, Δικαίωμα ισότητας ενώπιον των δικαστηρίων και των δικαιοδοτικών οργάνων και σε δίκαιη δίκη, παρ. 29· Β. και Ρ. κατά Ηνωμένου Βασιλείου, ΕΔΔΑ, προσφυγές αρ. 36337/97 και 35974/97, απόφαση της 24ης Απριλίου 2001, παρ. 37–49· Moser κατά Αυστρίας, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 12643/02, απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 2006, παρ. 97–104.

⁴⁷ Πρόγραμμα CADRE, [“How to communicate and work with children subject to alternatives to detention”](#), Εκπαιδευτικό Υλικό για τις Εναλλακτικές της Κράτησης για Παιδιά Μετανάστες, Απρίλιος 2022.

1.4.1. Δικαστικοί μηχανισμοί

a. Διεθνείς δικαστικοί μηχανισμοί

Τα διεθνή δικαστήρια ανθρωπίνων δικαιωμάτων διαθέτουν διαφορετικές αρμοδιότητες για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα κράτη που δεσμεύονται από μία ή περισσότερες από τις συνθήκες επί των οποίων τα δικαστήρια αυτά ασκούν δικαιοδοσία,⁴⁸ με την επιφύλαξη της πλήρωσης των σχετικών κριτηρίων παραδεκτού.⁴⁹ Όταν πληρούνται τα κριτήρια παραδεκτού, τα εν λόγω δικαστήρια έχουν την αρμοδιότητα να διαπιστώνουν εάν οι αποφάσεις είναι δεσμευτικές για το κράτος ή τα κράτη που αφορούν και πρέπει να εκτελούνται.⁵⁰ Οι αποφάσεις αυτών των δικαστηρίων αποσαφηνίζουν επίσης την ερμηνεία των οικείων διατάξεων της συνθήκης για όλα τα συμβαλλόμενα κράτη.⁵¹

Κατά την εκδίκαση υποθέσεων, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) εξετάζει τη συμμόρφωση των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης (ΣΤΕ) με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) και τα Πρωτόκολλά της. Το ΕΔΔΑ εκδίδει δεσμευτικές αποφάσεις επί καταγγελλόμενων παραβιάσεων των δικαιωμάτων και ελευθεριών που κατοχυρώνονται από τη Σύμβαση. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το ΕΔΔΑ, βλ. κατωτέρω Ενότητα 2.1. σχετικά με τους διεθνείς μηχανισμούς.

b. Δικαστικοί μηχανισμοί της ΕΕ

Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), υπό τους όρους που προβλέπονται στις Συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει αρμοδιότητα να ερμηνεύει το δίκαιο της ΕΕ και να διασφαλίζει την ομοιόμορφη εφαρμογή του, συμπεριλαμβανομένων ζητημάτων που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Χάρτης της ΕΕ).⁵² Οι αποφάσεις του ΔΕΕ είναι δεσμευτικές για τα κράτη μέλη και τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.⁵³

Σε αντίθεση με τις διαδικασίες ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) και των Οργάνων Συνθηκών του ΟΗΕ, καθώς και των ειδικών διαδικασιών, δεν υφίσταται δικαίωμα ατομικής προσφυγής ή αίτησης ενώπιον του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) για καταγγελίες παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ενός ατόμου- το ΔΕΕ εξετάζει μόνο άμεσες προσφυγές που στρέφονται κατά νομικά δεσμευτικών πράξεων της ΕΕ (βλ. Ενότητα 2.2.1.γ.). Ο κύριος τρόπος πρόσβασης των ιδιωτών στο ΔΕΕ είναι μέσω προδικαστικής παραπομπής από εθνικό δικαστήριο. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το ΔΕΕ, βλ. κατωτέρω Ενότητα 2.2.1. σχετικά με τους μηχανισμούς της ΕΕ.

1.4.2. Ημι-δικαστικά όργανα εμπειρογνομόνων για τα ανθρώπινα δικαιώματα

Αρκετά όργανα στο πλαίσιο του διεθνούς συστήματος ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχουν ημι-δικαστικό χαρακτήρα, διαθέτοντας αρμοδιότητες παρόμοιες με εκείνες των δικαστικών μηχανισμών. Παρότι οι αποφάσεις τους δεν είναι δικαστικές αποφάσεις, τα ημι-δικαστικά όργανα ερμηνεύουν τις συνθήκες τις οποίες τα κράτη υποχρεούνται να εφαρμόζουν.⁵⁴ Τα Όργανα Συνθηκών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων είναι επιτροπές ανεξάρτητων

⁴⁸ Βλ. ενδεικτικά άρθρο 34 ΕΣΔΑ.

⁴⁹ Βλ. ενδεικτικά άρθρο 35 ΕΣΔΑ.

⁵⁰ Βλ. ενδεικτικά άρθρο 46 ΕΣΔΑ.

⁵¹ Βλ. ενδεικτικά άρθρο 1 ΕΣΔΑ, ECtHR, *Tyrrer v. κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αρ. 5856/72, απόφαση της 25^{ης} Απριλίου 1978.

⁵² Άρθρο 51 Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

⁵³ Άρθρο 267 ΣΛΕΕ, άρθρο 260 ΣΛΕΕ.

⁵⁴ Βλ. ενδεικτικά Άρθρο 10 ΠΠ3-ΣΔΠ; Άρθρο 5(4) ΠΠ ICCPR; Άρθρο 7(4) ΠΠ CEDAW; Άρθρο 14(7) ICERD; Άρθρο 22(7) CAT; Άρθρο 5 ΠΠ CRPD; Άρθρο 9 ΠΠ ICESCR; Άρθρο 31(4) CED.

εμπειρογνομίων ανθρωπίνων δικαιωμάτων που έχουν συσταθεί στο πλαίσιο του συστήματος ανθρωπίνων δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών, με σκοπό την παρακολούθηση της εφαρμογής των βασικών διεθνών συμβάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των πρόσθετων πρωτοκόλλων αυτών. Επιπλέον, τα κράτη που έχουν αναγνωρίσει την αρμοδιότητα ενός Οργάνου Συνθήκης να εξετάζει ατομικές ανακοινώσεις υπέχουν υποχρέωση καλόπιστης συνεργασίας με τους σχετικούς μηχανισμούς και διαδικασίες προσφυγών.

Τα Όργανα Συνθηκών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών (Όργανα Συνθηκών ΟΗΕ) έχουν συσταθεί και έχουν λάβει εντολή μέσω διεθνούς σύμβασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων να παρακολουθούν την εφαρμογή της από τα συμβαλλόμενα κράτη. Εξαιρέση αποτελεί η Επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων (CESCR), η οποία δεν συστάθηκε με κείμενο σύμβασης αλλά με Απόφαση του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου των Ηνωμένων Εθνών (ECOSOC). Τα ημι-δικαστικά αυτά όργανα ασκούν εποπτεία κυρίως μέσω της εξέτασης περιοδικών εκθέσεων που υποβάλλονται από τα συμβαλλόμενα κράτη σχετικά με την εφαρμογή των συμβατικών τους υποχρεώσεων. Ορισμένα Όργανα Συνθηκών έχουν επίσης αρμοδιότητα να εξετάζουν διακρατικές προσφυγές⁵⁵ καθώς και ατομικές ανακοινώσεις που αφορούν καταγγελλόμενες παραβιάσεις υποχρεώσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων από κράτη.

Τα ακόλουθα Όργανα Συνθηκών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ παρακολουθούν την εφαρμογή των αντίστοιχων συμβάσεων τους και των πρόσθετων πρωτοκόλλων τους, κατά περίπτωση, συμπεριλαμβανομένης της εκδίκασης παραδεκτών προσφυγών που αφορούν καταγγελλόμενες παραβιάσεις διατάξεων των συμβάσεων από συμβαλλόμενα κράτη που έχουν αποδεχθεί την αρμοδιότητά τους:

- Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, σε σχέση με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ), το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της ΣΔΠ για την πώληση παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία (ΠΠ1 ΣΔΠ), το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της ΣΠΔ για τη συμμετοχή παιδιών σε ένοπλες συγκρούσεις (ΟΡ2 ΣΔΠ) και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με διαδικασία αναφορών (ΟΡ3 ΣΠΔ)·
- Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΑΔ), σε σχέση με το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ICCPR), το Πρώτο Προαιρετικό Πρωτόκολλο στο ICCPR (ΟΡ1 ICCPR) και το Δεύτερο Προαιρετικό Πρωτόκολλο στο ICCPR, που αποσκοπεί στην κατάργηση της θανατικής ποινής (ΟΡ2 ICCPR)·
- Η Επιτροπή για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών, σε σχέση με τη Σύμβαση για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών (CEDAW) και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών (ΟΡ CEDAW)·
- Η Επιτροπή για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων, σε σχέση με τη Διεθνή Σύμβαση για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Φυλετικών Διακρίσεων (CERD)
- Η Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων, σε σχέση με τη Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων Μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (CAT)·
- Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, σε σχέση με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD) και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (ΟΡ CRPD)·
- Η Επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων (CESCR), σε σχέση με το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (ICESCR)·
- Η Επιτροπή για τις Εξαναγκαστικές Εξαφανίσεις, σε σχέση με τη Διεθνή Σύμβαση για την Προστασία Όλων των Προσώπων από Εξαναγκαστική Εξαφάνιση (CED)·

⁵⁵ Βλ. Περαιτέρω Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (OHCHR), [Inter-state complaints](#), ιστότοπος (τελευταία πρόσβαση 17 Δεκεμβρίου 2025).

- Η Επιτροπή για την Προστασία των Δικαιωμάτων Όλων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους (CMW), η οποία θα αποκτήσει αρμοδιότητα να εξετάζει ατομικές ανακοινώσεις που αφορούν καταγγελλόμενες παραβιάσεις των υποχρεώσεων των κρατών βάσει της Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων Όλων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους, σε σχέση με τα συμβαλλόμενα κράτη που έχουν αποδεχθεί την αρμοδιότητα αυτή σύμφωνα με το άρθρο 77 της σύμβασης, μόλις δέκα κράτη προβούν στην αποδοχή αυτή.

Ανάλογα με τις περιστάσεις της υπόθεσης, οποιοδήποτε από τα ανωτέρω Όργανα Συνθηκών μπορεί να είναι αρμόδιο σε υποθέσεις που αφορούν την κράτηση παιδιών για λόγους μετανάστευσης και τις προβαλλόμενες εναλλακτικές μορφές αντί της κράτησης.

Η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων** (ΕΕΚΔ) είναι όργανο του Συμβουλίου της Ευρώπης που παρακολουθεί την εφαρμογή από τα κράτη των υποχρεώσεών τους βάσει του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη (ΕΚΧ) και του Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη. Διαθέτει ημι-δικαστικές αρμοδιότητες⁵⁶ για την εξέταση συλλογικών προσφυγών που υποβάλλονται από κοινωνικούς εταίρους⁵⁷ και μη κυβερνητικές οργανώσεις⁵⁸ και αφορούν καταγγελλόμενες παραβιάσεις των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στον Χάρτη. Η Επιτροπή δεν έχει αρμοδιότητα να εξετάζει προσφυγές που υποβάλλονται από ιδιώτες.⁵⁹ Η διαδικασία συλλογικών προσφυγών μπορεί να είναι ιδιαίτερα χρήσιμη σε περιπτώσεις συστημικών παραβιάσεων των οικονομικών, κοινωνικών ή πολιτιστικών δικαιωμάτων των παιδιών. Ενδεικτικά, η Επιτροπή έκρινε επί του δικαιώματος πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη για παιδιά με μεταναστευτικό υπόβαθρο στην υπόθεση *Defence for Children International κατά Βελγίου*.⁶⁰

1.4.3. Άλλοι μη δικαστικοί μηχανισμοί ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Ένας αριθμός μη δικαστικών μηχανισμών εμπειρογνομόνων ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει συσταθεί, κυρίως από διακυβερνητικούς οργανισμούς, με σκοπό την παρακολούθηση και την παροχή καθοδήγησης σε ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι αρμοδιότητες τους συχνά επικεντρώνονται σε συγκεκριμένες χώρες και/ή θεματικά ζητήματα.⁶¹ Η εξουσία και η επιρροή τους απορρέουν γενικά από τον διακυβερνητικό οργανισμό που τους ιδρύει, καθώς και από την εξειδίκευση και την ανεξαρτησία τους.⁶² Πέραν της διενέργειας επισκέψεων σε χώρες, της διατύπωσης συστάσεων για την αντιμετώπιση διαρθρωτικών ζητημάτων που συμβάλλουν σε παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της εκπόνησης θεματικών μελετών και της διευκόλυνσης της εφαρμογής και της ανάπτυξης του διεθνούς δικαίου και των προτύπων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αρκετά από τα όργανα αυτά -αν και όχι όλα- έχουν επίσης αρμοδιότητα να εξετάζουν ατομικές υποθέσεις, μεταξύ άλλων θέτοντάς τες υπόψη των αρμόδιων αρχών.⁶³

⁵⁶ Aoife Nolan, "[European Social Charter: more relevant than ever](#)", Social Europe, 20 Ιουνίου 2024.

⁵⁷ Οι κοινωνικοί εταίροι που δικαιούνται να υποβάλλουν συλλογικές προσφυγές περιλαμβάνουν: αντιπροσωπευτικές συνδικαλιστικές οργανώσεις, οργανώσεις εργοδοτών, την [Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Συνδικατών](#), την [Business Europe](#) και τη [Διεθνή Οργάνωση Εργοδοτών](#). Βλ. άρθρο 1(β) ΑΡ ΕΚΧ.

⁵⁸ Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις που δικαιούνται να υποβάλλουν συλλογικές προσφυγές περιλαμβάνουν: διεθνείς ΜΚΟ με καθεστώς συμμετοχής στο Συμβούλιο της Ευρώπης και εγγεγραμμένες, κατόπιν αιτήσεώς τους, στον κατάλογο που καταρτίζεται από την Κυβερνητική Επιτροπή, καθώς και εθνικές ΜΚΟ στις οποίες έχει αναγνωριστεί από κράτος, εντός της δικαιοδοσίας του, το δικαίωμα υποβολής προσφυγών κατά του ίδιου. Βλ. άρθρα 2 και 3 ΑΡ ΕΚΧ.

⁵⁹ Βλ. Περαιτέρω Συμβούλιο της Ευρώπης, [Collective complaints](#) και [The Collective Complaints Procedure](#), ιστότοποι (τελευταία πρόσβαση 27 Αυγούστου 2024).

⁶⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων, *Defence for Children International κατά Βελγίου*, προσφυγή αρ. 69/2011, Απόψεις της 23^{ης} Οκτωβρίου 2012.

⁶¹ Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 5/1. Institution-building of the UNHRC, 18 Ιουνίου 2007, παρ. 45.

⁶² Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 5/1. Institution-building of the UNHRC, 18 Ιουνίου 2007, παρ. 39.

⁶³ Βλ. περαιτέρω ΟΗCHR, [About special procedures](#), ιστότοπος (τελευταία πρόσβαση 8 Απριλίου 2025).

Παραδείγματα μη δικαστικών μηχανισμών ανθρωπίνων δικαιωμάτων που μπορούν να αναλάβουν ατομικές υποθέσεις και να αναδείξουν καταγγελλόμενες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αφορούν παιδιά σε καταστάσεις σχετιζόμενες με τη μετανάστευση, στο πλαίσιο της θεματικής τους εντολής, αποτελούν ορισμένες Ειδικές Διαδικασίες των Ηνωμένων Εθνών που λογοδοτούν στο Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ. Σε αντίθεση με τους δικαστικούς και ημι-δικαστικούς μηχανισμούς προσφυγών που εξετάστηκαν ανωτέρω, η εντολή της Ομάδας Εργασίας του ΟΗΕ για την Αυθαίρετη Κράτηση (WGAD) δεν εξαρτάται από το αν ένα κράτος είναι συμβαλλόμενο μέρος σε συνθήκη. Η εντολή της δεν απορρέει από συνθήκη, αλλά από απόφαση του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ.⁶⁴ Σε αυτούς τους μηχανισμούς περιλαμβάνονται ο/η Ειδικός/ή Εισηγητής/τρια του ΟΗΕ για τα ανθρωπίνια δικαιώματα των μεταναστών, ο/η Ειδικός/ή Εισηγητής/τρια του ΟΗΕ για το δικαίωμα στην υγεία και ο/η Ειδικός/ή Εισηγητής/τρια του ΟΗΕ για τα βασανιστήρια.⁶⁵ Η Ομάδα Εργασίας για την Αυθαίρετη Κράτηση αποτελεί ειδική διαδικασία με εντολή από το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, μεταξύ άλλων, να εξετάζει ατομικές ανακοινώσεις που αφορούν καταγγελίες αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας κατά παράβαση της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ICCPR) και του Σώματος Αρχών για την Προστασία Όλων των Προσώπων υπό Οποιαδήποτε Μορφή Κράτησης ή Φυλάκισης.⁶⁶

Επιπλέον, βάσει πληροφοριών που λαμβάνονται από άτομα, οι ακόλουθοι μηχανισμοί μπορούν να εξετάζουν γενικά ζητήματα και να διατυπώνουν συστάσεις, στο πλαίσιο των αντίστοιχων εντολών τους, προς τις αρμόδιες κρατικές αρχές. Ωστόσο, κανένα από τα κατωτέρω όργανα δεν έχει εντολή να εξετάζει ατομικές ανακοινώσεις.

Η Υποεπιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και άλλων Μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (SPT) αποτελεί Όργανο Συνθήκης στο πλαίσιο του συστήματος ανθρωπίνων δικαιωμάτων του ΟΗΕ.⁶⁷ Διαθέτει προληπτική εντολή, εστιασμένη σε μια καινοτόμο, διαρκή και προληπτική προσέγγιση για την πρόληψη των βασανιστηρίων και άλλων μορφών κακομεταχείρισης. Η SPT συστάθηκε βάσει του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων (OPCAT).⁶⁸ Διαθέτει δύο κύριες επιχειρησιακές λειτουργίες: πρώτον, μπορεί να πραγματοποιεί επισκέψεις σε κράτη μέλη του OPCAT και να επισκέπτεται κάθε χώρο όπου ενδέχεται να στερούνται της

⁶⁴ Η Ομάδα Εργασίας για την Αυθαίρετη Κράτηση (WGAD) συστάθηκε με το Ψήφισμα 1991/42 του προκατόχου του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (HRC), δηλαδή της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ. Η εντολή της αποσαφηνίστηκε και επεκτάθηκε με το Ψήφισμα 1997/50 της Επιτροπής και έχει επανειλημμένα παραταθεί από το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένης της πλέον πρόσφατης παράτασης το 2016 με το Ψήφισμα 33/30. Η εντολή της περιλαμβάνει: (α) τη διερεύνηση περιπτώσεων στέρησης της ελευθερίας που επιβάλλονται αυθαίρετα ή κατά τρόπο ασύμβατο με τα συναφή διεθνή πρότυπα που κατοχυρώνονται στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (UDHR) ή σε συναφή διεθνή νομικά κείμενα που έχουν γίνει αποδεκτά από τα ενδιαφερόμενα κράτη· (β) την αναζήτηση και λήψη πληροφοριών από κυβερνήσεις και διακυβερνητικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις, καθώς και τη λήψη πληροφοριών από τα ενδιαφερόμενα άτομα, τις οικογένειές τους ή τους εκπροσώπους τους· (γ) την ενέργεια επί πληροφοριών που τίθενται υπόψη της σχετικά με καταγγελλόμενες περιπτώσεις αυθαίρετης κράτησης, με την αποστολή επειγουσών εκκλήσεων και επικοινωνιών προς τις ενδιαφερόμενες κυβερνήσεις, προκειμένου να διευκρινιστούν και να τεθούν υπόψη τους οι εν λόγω περιπτώσεις· (δ) τη διενέργεια επιτόπιων αποστολών κατόπιν πρόσκλησης της κυβέρνησης, προκειμένου να κατανοεί καλύτερα τις επικρατούσες συνθήκες στις χώρες, καθώς και τα υποκείμενα αίτια των περιπτώσεων αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας· (ε) τη διατύπωση γνωμοδοτήσεων επί ζητημάτων γενικής φύσεως, με σκοπό την υποβοήθηση των κρατών στην πρόληψη και αποτροπή της πρακτικής της αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας και τη διευκόλυνση της εξέτασης μελλοντικών υποθέσεων· (στ) την υποβολή ετήσιας έκθεσης στο Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, στην οποία παρουσιάζονται οι δραστηριότητες, τα πορίσματα, τα συμπεράσματα και οι συστάσεις της. Πρόσθετες πληροφορίες σχετικά με την WGAD, συμπεριλαμβανομένης της εντολής της, των διαδικασιών ατομικών προσφυγών και επειγουσών εκκλήσεων, της νομολογίας και των εκθέσεων της, είναι διαθέσιμες στο: OHCHR, [Working Group on Arbitrary Detention](#), ιστότοπος (τελευταία πρόσβαση 28 Απριλίου 2025).

⁶⁵ Βλ. [τον κατάλογο των 46 θεματικών εντολών ανά χώρα](#) και τον κατάλογο των 14 εντολών ανά, ιστότοπος UNHRC (τελευταία πρόσβαση: 8 Απριλίου 2025).

⁶⁶ See OHCHR, [Fact Sheet No. 26 \(Rev. 1\): Working Group on Arbitrary Detention](#), 14 February 2024.

⁶⁷ Βλ. περαιτέρω OHCHR, [Subcommittee on prevention of torture](#), ιστότοπος (τελευταία πρόσβαση: 10 Απριλίου 2025).

⁶⁸ Άρθρα 5-10 OPCAT.

ελευθερίας τους πρόσωπα.⁶⁹ δεύτερον, ασκεί συμβουλευτική λειτουργία, παρέχοντας συνδρομή και καθοδήγηση στα κράτη μέλη σχετικά με τη σύσταση Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης (NPM),⁷⁰ όπως απαιτείται βάσει του OPCAT, καθώς και παρέχοντας συμβουλές και υποστήριξη τόσο στους Εθνικούς Μηχανισμούς Πρόληψης όσο και στα κράτη μέλη σχετικά με τη λειτουργία των μηχανισμών αυτών.⁷¹

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (CPT):⁷² Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (CPT):(i) διενεργεί επισκέψεις παρακολούθησης σε χώρους κράτησης, προκειμένου να αξιολογήει τον τρόπο μεταχείρισης των προσώπων που στερούνται της ελευθερίας τους· (ii) λαμβάνει συνεντεύξεις από κρατούμενους· και (iii) συλλέγει πληροφορίες σχετικά με ενδεχόμενη κακομεταχείριση κρατούμενων στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης (ΣΤΕ).⁷³ Οι εκθέσεις της CPT, οι οποίες περιλαμβάνουν συστάσεις προς το οικείο κράτος, είναι εμπιστευτικές,⁷⁴ ωστόσο, τα περισσότερα κράτη επιλέγουν να τις δημοσιοποιούν μαζί με τα σχόλιά τους.⁷⁵ Εάν ένα κράτος δεν συνεργαστεί ή αρνηθεί να λάβει μέτρα σε ανταπόκριση προς τις συστάσεις της Επιτροπής, η Επιτροπή δύναται να εκδώσει δημόσια δήλωση επί του ζητήματος.⁷⁶

Ο Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης πραγματοποιεί επισκέψεις σε χώρες, εκπονεί εκθέσεις σχετικά με ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και διατυπώνει συστάσεις στα 47 κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης,⁷⁷ συμπεριλαμβανομένων ζητημάτων που αφορούν τη μεταχείριση ατόμων σε καταστάσεις σχετιζόμενες με τη μετανάστευση, μεταξύ αυτών και παιδιών. Η εντολή του/της Επιτρόπου αποσκοπεί στην προώθηση της ενισχυμένης τήρησης και προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε ολόκληρη την Ευρώπη.⁷⁸ Παρότι ο/η Επίτροπος δεν έχει εντολή να εξετάζει ατομικές υποθέσεις καθαυτές, μπορεί να παρεμβαίνει ως τρίτος, για παράδειγμα σε υποθέσεις ενώπιον του ΕΔΔΑ, και να συνεργάζεται με τα κράτη σε ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.⁷⁹

⁶⁹ Άρθρο 4 OPCAT.

⁷⁰ Οι Εθνικοί Μηχανισμοί Πρόληψης (National Preventive Mechanisms- NPMs) είναι ανεξάρτητα όργανα που συστήνονται βάσει του OPCAT για τη διενέργεια τακτικών επισκέψεων σε χώρους κράτησης. Σκοπός τους είναι η πρόληψη των βασανιστηρίων και της κακομεταχείρισης μέσω της παρακολούθησης των συνθηκών και της διατύπωσης συστάσεων για τη βελτίωση της μεταχείρισης των προσώπων που στερούνται της ελευθερίας τους. Βλ. περαιτέρω OHCHR, [National Preventive Mechanisms](#), ιστότοπος (τελευταία πρόσβαση: 10 April 2025).

⁷¹ Άρθρα 17-23 OPCAT.

⁷² Επίσης αναφέρεται ως η Επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά των Βασανιστηρίων (Council of Europe Anti-Torture Committee).

⁷³ Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας, ETS αριθ. 126.

⁷⁴ Άρθρο 11 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας.

⁷⁵ Έως τις 10 Απριλίου 2025, η CPT είχε πραγματοποιήσει συνολικά 542 επισκέψεις (306 τακτικές και 236 ad hoc) και είχε δημοσιεύσει 486 εκθέσεις επισκέψεων, γεγονός που καταδεικνύει ότι η συντριπτική πλειονότητα των κρατών επιλέγει να δημοσιοποιεί τις εκθέσεις αυτές. Βλ. Συμβούλιο της Ευρώπης (CoE), [Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας \(CPT\)](#), ιστότοπος (τελευταία πρόσβαση 10 Απριλίου 2025).

⁷⁶ Άρθρο 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας.

⁷⁷ Άρθρο 8 του Ψηφίσματος (99) 50 σχετικά με τον Επίτροπο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, Επιτροπή Υπουργών, 7 Μαΐου 1999.

⁷⁸ Άρθρο 3 του Ψηφίσματος (99) 50 σχετικά με τον Επίτροπο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης.

⁷⁹ Άρθρο 36 παρ. 3 ΕΣΔΑ· Κανόνας 44 παρ. 2 του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 15 Σεπτεμβρίου 2025· Άρθρο 7 του Ψηφίσματος (99) 50 σχετικά με τον Επίτροπο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης.

2. Διαδικασίες και αρμόδια όργανα για στρατηγική δικαστική δράση

2.1. Μηχανισμοί βάσει διεθνούς δικαίου

2.1.1. Προϋποθέσεις παραδεκτού και λοιπές προκαταρκτικές απαιτήσεις

Η στρατηγική δικαστική δράση ξεκινά πολύ πριν κατατεθεί μια υπόθεση. Μια επιτυχημένη στρατηγική πρέπει να προβλέπει και να αντιμετωπίζει διαδικαστικά και δικαιοδοτικά εμπόδια που θα μπορούσαν να καταστήσουν μια υπόθεση μη παραδεκτή. Πέρα από τη δυνατότητα παραδοχής της υπόθεσης, το προκαταρκτικό στάδιο θα πρέπει επίσης να αξιολογεί τους ευρύτερους στρατηγικούς στόχους της υπόθεσης, όπως η εξασφάλιση προσωρινών μέτρων, η προσέλκυση προσοχής σε συστημικά ζητήματα ή η διευκόλυνση παρεμβάσεων τρίτων.

a. Δικαιοδοσία

Χρονική δικαιοδοσία (*ratione temporis*)

Ως γενικός κανόνας, οι διεθνείς συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα καθίστανται δεσμευτικές για ένα Κράτος μετά την έναρξη ισχύος τους, κατόπιν κύρωσης ή προσχώρησης.⁸⁰

Όσον αφορά την αποκατάσταση για καταγγελλόμενες παραβιάσεις συμβατικών υποχρεώσεων, τα διεθνή δικαστήρια και τα περισσότερα ημι-δικαστικά όργανα έχουν, κατά κανόνα, δικαιοδοσία να εκδικάζουν καταγγελλόμενες παραβιάσεις διεθνών συμβατικών υποχρεώσεων που απορρέουν από πραγματικά περιστατικά τα οποία έλαβαν χώρα μετά την καθιέρωση της ιδιότητας του κράτους ως συμβαλλόμενου μέρους στη σχετική σύμβαση, εκτός εάν τα πραγματικά περιστατικά που οδήγησαν στην προσφυγή συνεχίστηκαν ή τα αποτελέσματα ή οι συνέπειές τους διατηρήθηκαν και μετά την ημερομηνία αυτή.⁸¹

Η εφαρμογή του κριτηρίου αυτού ενδέχεται να διαφοροποιείται ανάλογα με τη φύση της καταγγελλόμενης παραβίασης:

- **Στιγμιαία πράξη ή παράλειψη:** η απλούστερη περίπτωση ανακύπτει όταν η πράξη ή η παράλειψη που συνιστά την παραβίαση είναι στιγμιαία. Στις περιπτώσεις αυτές, αρκεί να διαπιστωθεί εάν η πράξη έλαβε χώρα πριν ή μετά την έναρξη ισχύος της σχετικής σύμβασης.
- **Συνεχιζόμενη πράξη ή παράλειψη:** όταν η παραβίαση έχει συνεχιζόμενο χαρακτήρα, η παράνομη πράξη ή παράλειψη (και/ή τα αποτελέσματά της) μπορεί να διαρκεί έως ότου η παραβίαση αποκατασταθεί. Παραδείγματα αποτελούν οι εξαναγκαστικές εξαφανίσεις, όπου το πρόσωπο παραμένει εξαφανισμένο και η τύχη και ο τόπος διαμονής του εξακολουθούν να είναι άγνωστα, ή οι αυθαίρετες κρατήσεις.⁸²

⁸⁰ Βλ. ενδεικτικά άρθρο 26 της Σύμβασης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών, 23 Μαΐου 1969.

⁸¹ Αυτό ισχύει για προσφυγές που υποβάλλονται ενώπιον της CEDAW (άρθρο 4(a) OP CEDAW), του ICESCR (άρθρο 2(β) OP ICESCR), της ΣΔΠ (άρθρο 7(7) OP3 ΣΔΠ), της CRPD (άρθρο 2(στ) OP CRPD), καθώς και αποτελεί πρακτική της HRC, της CERD και της CAT. Όταν προβλέπεται ατομική προσφυγή βάσει συγκεκριμένου Προαιρετικού Πρωτοκόλλου (OP), η προσφυγή πρέπει να αφορά πραγματικά περιστατικά που έλαβαν χώρα μετά τη δέσμευση του κράτους από το εν λόγω Πρωτόκολλο· βλ. άρθρο 4(ε) OP CEDAW· άρθρο 2(β) OP ICESCR· άρθρο 7(7) OP3 ΣΔΠ· άρθρο 2(στ) OP CRPD. Πληροφορίες σχετικά με το καθεστώς επικύρωσης των συμβάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι διαθέσιμες στους εξής ιστότοπους: OHCHR, [Status of ratification interactive dashboard](#) (τελευταία πρόσβαση 16 Ιουνίου 2025)· Συμβούλιο της Ευρώπης (CoE), [Signature & ratifications](#) (τελευταία πρόσβαση 16 Ιουνίου 2025)· Συμβούλιο της Ευρώπης, [Treaty Office](#) (πρόσβαση 16 Ιουνίου 2025). Τα κράτη μπορούν να διατυπώνουν μονομερείς επιφυλάξεις και ερμηνευτικές δηλώσεις κατά την επικύρωση των συνθηκών.

⁸² Βλ. ενδεικτικά X κατά Ελβετίας, Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, προσφυγή αρ. 7601/75, απόφαση επί του παραδεκτού, 12 Ιουλίου 1976· Varnava και λοιποί κατά Τουρκίας, Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), προσφυγές αρ. 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90 και 16073/90, απόφαση της 18ης Σεπτεμβρίου 2009· και Palić κατά Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 4704/07, απόφαση της 15ης Φεβρουαρίου 2011.

- **Παραβίαση της υποχρέωσης πρόληψης:** η περίπτωση αυτή προκύπτει όταν, παρά την ύπαρξη συμβατικής υποχρέωσης πρόληψης συγκεκριμένης παραβίασης, το κράτος δεν συμμορφώνεται με την υποχρέωση αυτή. Η παραβίαση συνεχίζεται όσο το κράτος εξακολουθεί να μην λαμβάνει όλα τα αναγκαία μέτρα για την πρόληψη της απαγορευμένης συμπεριφοράς.⁸³

Καθ' ύλην δικαιοδοσία (*ratione materiae*)

Τα περισσότερα διεθνή όργανα ανθρωπίνων δικαιωμάτων με δικαστικές ή ημι-δικαστικές αρμοδιότητες μπορούν να εξετάζουν μόνο παραβιάσεις των διατάξεων των συγκεκριμένων συμβάσεων επί των οποίων έχουν αρμοδιότητα.⁸⁴ Κατά γενικό κανόνα, αυτό σημαίνει ότι ισχυρισμοί περί παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων που δεν κατοχυρώνονται από τις διατάξεις της σχετικής σύμβασης δεν μπορούν να προβληθούν ενώπιον των οργάνων αυτών. Ο περιορισμός αυτός ισχύει ιδίως για το ΕΔΔΑ, τα Όργανα Συνθηκών του ΟΗΕ, συμπεριλαμβανομένης της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού, της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (HRC), καθώς και για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων (.). Ωστόσο, δεν εφαρμόζεται στην Ομάδα Εργασίας για την Αυθαίρετη Κράτηση (WGAD), της οποίας η εντολή δεν περιορίζεται σε παραβιάσεις συγκεκριμένων συμβάσεων, αλλά εκτείνεται στην αξιολόγηση του κατά πόσον η κράτηση ενός ατόμου είναι αυθαίρετη.⁸⁵

Κατά την εκτίμηση της καθ' ύλην δικαιοδοσίας, οι νομικοί επαγγελματίες και οι ΜΚΟ θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη ότι, με την πάροδο του χρόνου, το πεδίο εφαρμογής ορισμένων διατάξεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει διευρυνθεί βάσει του τελεολογικού τους σκοπού. Για παράδειγμα, το ΕΔΔΑ ερμηνεύει την ΕΣΔΑ ως «ζωντανό κείμενο» (living instrument), επιτρέποντας τη δυναμική ερμηνεία των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται από τη Σύμβαση, υπό το φως των σύγχρονων συνθηκών και σε ανταπόκριση προς την εξέλιξη του διεθνούς δικαίου και των προτύπων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα οποία σήμερα καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων, από την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης έως την προστασία του περιβάλλοντος.⁸⁶

⁸³ Για παράδειγμα, η υποχρέωση πρόληψης διασυννοριακής ζημίας από ατμοσφαιρική ρύπανση, η οποία εξετάστηκε στη δίκη Trail Smelter, παραβιαζόταν για όσο διάστημα η ρύπανση συνέχιζε να εκπέμπεται. Βλ.: UNRIIAA, Trail Smelter case, τόμ. III, αρ. 1949.V.2, σ. 1905. Βλ. επίσης: άρθρο 14(3) των Σχεδίων Άρθρων για την Ευθύνη των Κρατών για Διεθνώς Αδικοπρακτικές Πράξεις, Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου, 2001.

⁸⁴ Βλ. ενδεικτικά άρθρο 32(1) ΕΣΔΑ· άρθρο 19(1) και άρθρο 263 ΣΛΕΕ· άρθρο 4 Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη (ΑΡ ΕΚΧ)· άρθρο 5 ΟΡ3 ΣΔΠ· άρθρο 2 CEDAW· άρθρο 14(1) ICERD· άρθρο 22(1) CAT· άρθρο 1(1) ΟΡ CRPD· άρθρο 2 ΟΡ ICESCR· άρθρο 31(1) CED. Κατ' εξαίρεση, ορισμένα διεθνή όργανα ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχουν αρμοδιότητα να εξετάζουν παραβιάσεις διατάξεων άλλων συνθηκών· βλ. π.χ. το Δικαστήριο της Οικονομικής Κοινότητας Δυτικοαφρικανικών Κρατών (ECOWAS), το οποίο «έχει δικαιοδοσία να κρίνει υποθέσεις παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων που λαμβάνουν χώρα σε οποιοδήποτε κράτος μέλος» (άρθρο 9(4) Πρωτοκόλλου ECOWAS A/P.I/7/91 για το Κοινοτικό Δικαστήριο)· καθώς και το Αφρικανικό Δικαστήριο Ανθρωπίνων και Λαϊκών Δικαιωμάτων, το οποίο έχει δικαιοδοσία «σε όλες τις υποθέσεις και διαφορές που υποβάλλονται ενώπιόν του σχετικά με την ερμηνεία και εφαρμογή του Χάρτη, του παρόντος Πρωτοκόλλου και κάθε άλλου συναφούς μέσου ανθρωπίνων δικαιωμάτων που έχει επικυρωθεί από τα ενδιαφερόμενα κράτη» (άρθρο 3(1) Πρωτοκόλλου στον Αφρικανικό Χάρτη Ανθρωπίνων και Λαϊκών Δικαιωμάτων για την Ίδρυση Αφρικανικού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων και Λαϊκών Δικαιωμάτων).

⁸⁵ HRC, Ψήφισμα A/HRC/RES/51/8, υιοθετήθηκε στις 6 Οκτωβρίου 2022.

⁸⁶ *Tyger κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 5856/72, απόφαση της 25ης Απριλίου 1978, παρ. 31. Για επισκόπηση των διαφόρων θεμάτων που καλύπτονται από τη νομολογία του ΕΔΔΑ, βλ. Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, [Knowledge Sharing platform](#), ιστότοπος.

Πίνακας 1. Καθ' ύλην δικαιοδοσία δικαστικών και ημι-δικαστικών οργάνων ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁸⁷

Διεθνές Όργανο	Καθ' ύλην αρμοδιότητα (<i>ratione materiae</i>) για παραβιάσεις των ακόλουθων πράξεων
Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Επιτροπή ΣΔΠ)	-Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ) -Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την Πώληση Παιδιών, την Παιδική Πορνεία και την Παιδική Πορνογραφία (ΠΠ1 ΣΔΠ) -Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με τη Συμμετοχή Παιδιών σε Ένοπλες Συγκρούσεις (ΠΠ2 ΣΔΠ)
Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ (HRC)	-Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων (ICCPR) -Δεύτερο Προαιρετικό Πρωτόκολλο στο Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων, με σκοπό την κατάργηση της θανατικής ποινής
Επιτροπή του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων (CAT)	Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και Άλλης Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (CAT)
Επιτροπή του ΟΗΕ για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων (CERD)	Διεθνής Σύμβαση για την Εξάλειψη Κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων (ICERD)
Επιτροπή του ΟΗΕ για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών (CEDAW)	Σύμβαση για την Εξάλειψη Κάθε Μορφής Διακρίσεων κατά των Γυναικών (CEDAW)
Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (CRPD)	Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (CRPD)
Επιτροπή του ΟΗΕ για τις Εξαναγκαστικές Εξαφανίσεις (CED)	Διεθνής Σύμβαση για την Προστασία Όλων των Προσώπων από Εξαναγκαστική Εξαφάνιση (CED)
Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (CESCR)	Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (ICESCR)
Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) (Συμβούλιο της Ευρώπης)	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ) και τα Πρωτόκολλά της
Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων (ΕΕΚΔ) (Συμβούλιο της Ευρώπης)	(Συλλογικές προσφυγές) Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (ΕΚΧ) και Αναθεωρημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης
Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ)	Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Ομάδα Εργασίας του ΟΗΕ για την Αυθαίρετη Κράτηση (WGAD)	Ατομικές καταγγελίες για αυθαίρετη στέρηση της ελευθερίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Το οικείο κράτος δεν απαιτείται να είναι συμβαλλόμενο μέρος σε συγκεκριμένη

⁸⁷ Πρέπει να σημειωθεί ότι η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία των Δικαιωμάτων Όλων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους (Επιτροπή CMW) δεν περιλαμβάνεται εδώ, καθώς ο μηχανισμός ατομικών προσφυγών βάσει της Διεθνούς Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων Όλων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους (ICRMW) δεν έχει ακόμη τεθεί σε ισχύ (κατά τον Ιανουάριο 2026). Το άρθρο 77 της ICRMW προβλέπει ότι ο μηχανισμός αυτός θα τεθεί σε λειτουργία όταν δέκα συμβαλλόμενα κράτη προβούν στην αναγκαία δήλωση αποδοχής. Για το καθεστώς επικυρώσεων, βλ. OHCHR, [Status of ratification interactive dashboard](#), ιστότοπος (πρόσβαση 23 Ιανουαρίου 2025). Για τους σκοπούς του παρόντος οδηγού, οι ατομικές αναφορές βάσει της ICRMW δεν εξετάζονται.

<p>συνθήκη ανθρωπίνων δικαιωμάτων που κατοχυρώνει το δικαίωμα μη υποβολής σε αυθαίρετη σύλληψη ή κράτηση.</p>

Κατά τόπον δικαιοδοσία (*ratione loci*)

Το κατά πόσον ένα δικαστικό ή ημι-δικαστικό όργανο ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι αρμόδιο να εξετάσει την καταγγελλόμενη παραβίαση ή τις καταγγελλόμενες παραβιάσεις που προβάλλονται σε μια προσφυγή εξαρτάται από το εάν οι παραβιάσεις αυτές έλαβαν χώρα εντός της δικαιοδοσίας του οικείου κράτους.⁸⁸ Ο όρος *ratione loci* αναφέρεται στην απαίτηση η καταγγελλόμενη παραβίαση ή οι καταγγελλόμενες παραβιάσεις να έχουν τελεστεί εντός της εδαφικής δικαιοδοσίας του συγκεκριμένου κράτους ή σε έδαφος επί του οποίου το κράτος ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο.⁸⁹ Στο πλαίσιο διπλωματικής αποστολής στο εξωτερικό, για παράδειγμα, ένα κράτος μπορεί να φέρει ευθύνη για τη συμπεριφορά του διπλωματικού και προξενικού του προσωπικού όταν αυτά ασκούν εξουσία και έλεγχο επί προσώπων εκτός της επικράτειάς του.⁹⁰

Όπως έχει διευκρινιστεί σε σειρά αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), του Διεθνούς Δικαστηρίου Δικαιοσύνης και σε πληθώρα αποφάσεων οργάνων παρακολούθησης συνθηκών, οι υποχρεώσεις ενός κράτους βάσει συμβάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων εκτείνονται όχι μόνο σε πρόσωπα που βρίσκονται εντός των εδαφικών του ορίων, αλλά και σε τοποθεσίες όπου το κράτος ή οι εκπρόσωποι του ασκούν αποτελεσματικό έλεγχο.⁹¹ Το ΕΔΔΑ αναγνωρίζει διάφορες βάσεις εδαφικής και εξωεδαφικής δικαιοδοσίας ενός συμβαλλόμενου κράτους:

- Η δικαιοδοσία τεκμαίρεται ότι ασκείται κανονικά σε ολόκληρη την επικράτεια του συμβαλλόμενου κράτους.⁹²
- Η δικαιοδοσία ασκείται στα σύνορα, τα οποία αρχίζουν από τη γραμμή που οριοθετεί το σύνορο.⁹³
- Η δικαιοδοσία ασκείται ως προς θετικές υποχρεώσεις σε εδάφη που νομικά υπάγονται στη δικαιοδοσία ενός συμβαλλόμενου κράτους αλλά δεν τελούν υπό την αποτελεσματική εξουσία ή έλεγχό του.⁹⁴
- Η δικαιοδοσία ασκείται όταν ένα συμβαλλόμενο κράτος ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο επί περιοχής εκτός της επικράτειάς του ή, τουλάχιστον, ασκεί αποφασιστική επιρροή επ' αυτής. Ο έλεγχος μπορεί να ασκείται μέσω των ενόπλων δυνάμεων του κράτους,⁹⁵ όχι άμεσα αλλά μέσω τοπικής διοίκησης που επιβιώνει χάρη στην

⁸⁸ Βλ. Ενδεικτικά Άρθρο 1 ΕΣΔΑ· Άρθρο 1 ΠΠ ΕΚΧ· Άρθρο 5 ΠΠ3 ΣΔΠ· Άρθρο 2 ΠΠ CEDAW· Άρθρο 14(1) ICERD· Άρθρο 22(1) CAT· Άρθρο 1(1) ΠΠ CRPD· Άρθρο 2 ΠΠ ICESCR· Άρθρο 31(1) CED.

⁸⁹ ICJ, "[Redress Through International Human Rights Bodies and Mechanisms: Training Materials on Access to Justice for Migrant Children, Module 5](#)", Πρόγραμμα FAIR, Απρίλιος 2018.

⁹⁰ ΕΔΔΑ, «[The admissibility of an application](#)», 2015.

⁹¹ Βλ. ενδεικτικά *Loizidou κατά Τουρκίας*, προσφυγή αρ. 15318/89, απόφαση της 23ης Μαρτίου 1995, παρ. 62· *Al-Saadoon και Mufdhi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 61498/08, απόφαση της 2ας Μαρτίου 2010· *Medvedyev και λοιποί κατά Γαλλίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 3394/03, απόφαση της 29ης Μαρτίου 2010· Διεθνές Δικαστήριο Δικαιοσύνης, Νομικές Συνέπειες της Κατασκευής Τείχους στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη, Γνωμοδότηση, 9 Ιουλίου 2004· Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (HRC), Καταληκτικές Παρατηρήσεις για το Ισραήλ, UN Doc. CCPR/CO/78/ISR, 21 Αυγούστου 2003· HRC, Παρατηρήσεις για τις ΗΠΑ, UN Doc. CCPR/C/USA/CO/3, 15 Σεπτεμβρίου 2006· HRC, Γενικό Σχόλιο αρ. 31, Η φύση της γενικής νομικής υποχρέωσης που επιβάλλεται στα Κράτη Μέρη του Συμφώνου, CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, 26 Μαΐου 2004, παρ. 10.

⁹² *N.D. και N.T. κατά Ισπανίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγές αρ. 8675/15 και 8697/15, απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 2020, παρ. 102-103.

⁹³ *M.A. και λοιποί κατά Λιθουανίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 59793/17, απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2018, παρ. 69-70.

⁹⁴ *Ilaşcu και λοιποί κατά Μολδαβίας και Ρωσίας*, προσφυγή αρ. 48787/99, απόφαση της 8ης Απριλίου 2004, παρ. 314-316.

⁹⁵ *Ilaşcu και λοιποί κατά Μολδαβίας και Ρωσίας*, προσφυγή αρ. 48787/99, απόφαση της 8ης Απριλίου 2004, παρ. 314-316· *Banković και λοιποί κατά Βελγίου και λοιπών*, Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), προσφυγή αρ. 52207/99, απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2001, παρ. 67 και 74-92.

υποστήριξη του κράτους αυτού,⁹⁶ ή μέσω προβαλλόμενης «προσάρτησης» της περιοχής.⁹⁷

- Η δικαιοδοσία ασκείται σε σχέση με παραβιάσεις των δικαιωμάτων ατόμων εκτός της επικράτειας συμβαλλόμενου κράτους, τα οποία τελούν υπό την εξουσία και τον έλεγχο των οργάνων του, είτε αυτά ενεργούν νόμιμα είτε παράνομα.⁹⁸ Παραδείγματα περιλαμβάνουν: στρατιωτικές επιχειρήσεις στο εξωτερικό,⁹⁹ πολυεθνικές δυνάμεις όπου δεν υπάρχει διεθνής οργανισμός με αποτελεσματικό έλεγχο,¹⁰⁰ ζώνες ασφαλείας του ΟΗΕ και διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις.¹⁰¹
- Η δικαιοδοσία ασκείται όταν υφίσταται δεσμός δικαιοδοσίας μεταξύ ενός ατόμου και συμβαλλόμενου κράτους σε σχέση με παραβίαση δικαιώματος που έλαβε χώρα εκτός της επικράτειάς του.¹⁰²
- Η δικαιοδοσία ασκείται όταν ένα Κράτος μέλος είναι υπεύθυνο για τη σύλληψη και κράτηση που εκτελείται στο εξωτερικό στο πλαίσιο διαδικασίας έκδοσης.¹⁰³
- Η δικαιοδοσία ασκείται σε σχέση με τις δραστηριότητες διπλωματικών ή προξενικών πρακτόρων συμβαλλόμενου κράτους στο εξωτερικό.¹⁰⁴
- Η δικαιοδοσία ασκείται σε σχέση με δραστηριότητες επί αεροσκαφών και πλοίων που είναι νηολογημένα σε συμβαλλόμενο κράτος ή φέρουν τη σημαία του.¹⁰⁵

Στην απόφαση της Μείζονος Συνθέσεως στην υπόθεση N.D. και N.T. κατά Ισπανίας, το ΕΔΔΑ επισήμανε:

«[...] Η ιδιαίτερη φύση του πλαισίου όσον αφορά τη μετανάστευση δεν μπορεί να δικαιολογήσει τη δημιουργία ζώνης εκτός δικαίου, όπου τα άτομα δεν καλύπτονται από κανένα νομικό σύστημα ικανό να τους εξασφαλίσει την απόλαυση των δικαιωμάτων και εγγυήσεων που προστατεύονται από τη Σύμβαση και τα οποία τα κράτη έχουν αναλάβει να διασφαλίζουν σε κάθε πρόσωπο που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους (...). Ως συνταγματικό κείμενο της ευρωπαϊκής δημόσιας τάξης (...), η Σύμβαση δεν μπορεί να περιορίζεται επιλεκτικά μόνο σε τμήματα της επικράτειας ενός κράτους μέσω τεχνητής συρρίκνωσης του πεδίου της εδαφικής του δικαιοδοσίας».¹⁰⁶

Αντίστοιχα, η Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων έχει επιβεβαιώσει ότι οι υποχρεώσεις ενός συμβαλλόμενου κράτους, καθώς και η αρμοδιότητα της Επιτροπής να εξετάζει προσφυγές σχετικά με καταγγελλόμενες παραβιάσεις, εκτείνονται όχι μόνο στην επικράτεια του κράτους, αλλά και σε τόπους και πρόσωπα επί των οποίων το κράτος ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο.¹⁰⁷ Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού και η Επιτροπή για τους Μετανάστες

⁹⁶ *Catan και λοιποί κατά Δημοκρατίας της Μολδαβίας και Ρωσίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγές αρ. 43370/04, 8252/05 και 18454/06, απόφαση της 19ης Οκτωβρίου 2012, παρ. 116-122.

⁹⁷ *Ουκρανία κατά Ρωσίας (σχετικά με την Κριμαία)*, ΕΔΔΑ, προσφυγές αρ. 20958/14 και 38334/18, απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 2020, παρ. 338-349.

⁹⁸ *Issa και λοιποί κατά Τουρκίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 31821/96, απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2004, παρ. 71.

⁹⁹ *Al-Jedda κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 27021/08, απόφαση της 7ης Ιουλίου 2011, παρ. 84-86. *Hassan κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, προσφυγή αρ. 29750/09, απόφαση της 16ης Σεπτεμβρίου 2014, παρ. 76-80.

¹⁰⁰ *Isaak και λοιποί κατά Τουρκίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 44587/98, απόφαση της 28ης Σεπτεμβρίου 2006.

¹⁰¹ *Γεωργία κατά Ρωσίας (II)*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 38263/08, απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2021, παρ. 125-144.

¹⁰² *Markovic και λοιποί κατά Ιταλίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 1398/03, απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2006, παρ. 49-55. *Güzelyurtlu και λοιποί κατά Κύπρου και Τουρκίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 36925/07, απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2019, παρ. 188-189 και 191. *Semenya κατά Ελβετίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 10934/21, απόφαση της 10ης Ιουλίου 2025.

¹⁰³ *Stephens κατά Μάλτας (αρ. 1)*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 11956/07, απόφαση της 21ης Απριλίου 2009, παρ. 52.

¹⁰⁴ *M. κατά Δανίας*, Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, προσφυγή αρ. 17392/90, απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 1994.

¹⁰⁵ *Hirsi Jamaa και λοιποί κατά Ιταλίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 27765/09, απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 2012, παρ. 70-75 και 79-81. *Medvedyev και λοιποί κατά Γαλλίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 3394/03, απόφαση της 29ης Μαρτίου 2010, παρ. 65.

¹⁰⁶ *N.D. και N.T. κατά Ισπανίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγές αρ. 8675/15 και 8697/15, Μείζων Σύνοψη (GC), απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 2020, παρ. 110.

¹⁰⁷ *J.H.A. κατά Ισπανίας*, Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων του ΟΗΕ, UN Doc. CAT/C/41/D/323/2007 (21 Νοεμβρίου 2008), παρ. 8.2.

Εργαζομένους έχουν ρητώς κρίνει ότι οι υποχρεώσεις των κρατών έναντι των παιδιών που υπάγονται στη δικαιοδοσία τους:

«δεν μπορούν να περιορίζονται αυθαίρετα και μονομερώς είτε με τον αποκλεισμό ζωνών ή περιοχών από την επικράτεια ενός κράτους είτε με τον χαρακτηρισμό συγκεκριμένων ζωνών ή περιοχών ως μη υπαγόμενων ή ως υπαγόμενων μόνο εν μέρει στη δικαιοδοσία του κράτους, συμπεριλαμβανομένων των διεθνών υδάτων ή άλλων ζωνών διέλευσης όπου τα κράτη θέτουν σε εφαρμογή μηχανισμούς ελέγχου της μετανάστευσης. Οι υποχρεώσεις εφαρμόζονται εντός των συνόρων του κράτους, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών που υπάγονται στη δικαιοδοσία του κατά την προσπάθειά τους να εισέλθουν στην επικράτειά του.»¹⁰⁸

Προσωπική δικαιοδοσία (*ratione personae*)

Τα κριτήρια παραδεκτού στο διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθορίζουν εάν μια προσφυγή μπορεί να εξεταστεί από δικαστικό ή ημι-δικαστικό όργανο. Ένα βασικό κριτήριο είναι το *ratione personae*. Αυτό αφορά το κατά πόσον ο προσφεύγων διαθέτει ενεργητική νομιμοποίηση για την άσκηση της προσφυγής. Η πλήρωση του κριτηρίου αυτού είναι ουσιώδης προϋπόθεση προκειμένου μια προσφυγή να προχωρήσει ενώπιον διεθνών μηχανισμών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ατομικές ανακοινώσεις

Θύματα: Ατομικές ανακοινώσεις μπορούν να υποβάλλονται ενώπιον αρμόδιων διεθνών μηχανισμών έννομης προστασίας από τα φερόμενα ως θύματα παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι περισσότεροι μηχανισμοί επιτρέπουν επίσης σε άλλα πρόσωπα να υποβάλλουν προσφυγή εξ ονόματος ενός ή περισσότερων θυμάτων, κατόπιν εξουσιοδότησής τους. Σε ορισμένες περιστάσεις, είναι δυνατόν να γίνονται δεκτές προσφυγές που υποβάλλονται χωρίς άμεση εξουσιοδότηση των φερόμενων θυμάτων, υπό την προϋπόθεση ότι ο αιτών εξηγεί γιατί η εξουσιοδότηση αυτή δεν κατέστη δυνατή ή θα ήταν δυσχερές να ληφθεί.

Θύμα, για τους σκοπούς υποβολής προσφυγής, είναι πρόσωπο που έχει πληγεί από πράξη ή παράλειψη κράτους ή κρατικού οργάνου. Τα διεθνή πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων διευκρινίζουν ότι:

«[Θ]ύματα είναι πρόσωπα που, ατομικά ή συλλογικά, υπέστησαν βλάβη, συμπεριλαμβανομένης σωματικής ή ψυχικής βλάβης, συναισθηματικού πόνου, οικονομικής απώλειας ή ουσιώδους προσβολής των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους, μέσω πράξεων ή παραλείψεων που συνιστούν σοβαρές παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή σοβαρές παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Όπου ενδείκνυται και σύμφωνα με το εσωτερικό δίκαιο, ο όρος "θύμα" περιλαμβάνει επίσης τα άμεσα μέλη της οικογένειας ή τα εξαρτώμενα πρόσωπα του άμεσου θύματος, καθώς και πρόσωπα που υπέστησαν βλάβη παρεμβαίνοντας για να βοηθήσουν θύματα που βρίσκονταν σε κατάσταση ανάγκης ή για να αποτρέψουν τη θυματοποίηση.»¹⁰⁹

Στα ανωτέρω μπορεί να περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων:

1. Πρόσωπο που επηρεάστηκε άμεσα από παραβίαση που διαπράχθηκε από το κράτος ή τους εκπροσώπους του.¹¹⁰

¹⁰⁸ Επιτροπή CMW, Επιτροπή ΣΔΠ, Κοινό Γενικό Σχόλιο αρ. 3 (2017) και αρ. 22 (2017) σχετικά με τις γενικές αρχές που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα των παιδιών στο πλαίσιο της διεθνούς μετανάστευσης, CMW/C/GC/3-ΣΔΠ/C/GC/22, 16 Νοεμβρίου 2017, παρ. 12 [εφεξής: Κοινό Γενικό Σχόλιο αρ. 3/22].

¹⁰⁹ Γενική Συνέλευση ΟΗΕ, Βασικές Αρχές και Κατευθυντήριες Γραμμές για το Δικαίωμα σε Αποτελεσματική Προσφυγή και Επανάρθωση για Θύματα Σοβαρών Παραβιάσεων του Διεθνούς Δικαίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Σοβαρών Παραβιάσεων του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, Ψήφισμα 60/147, 15 Δεκεμβρίου 2005, παρ. 8

¹¹⁰ Βλ. ενδεικτικά *Tănase κατά Μολδαβίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 7/08, απόφαση της 27ης Απριλίου 2010, παρ. 104. *Toonen κατά Αυστραλίας*, Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (HRC), Ανακοίνωση αρ. 488/1992, Απόψεις της 31ης Μαρτίου 1994. Επίσης, νομικά πρόσωπα, όπως εταιρείες ή ενώσεις, μπορούν να θεωρηθούν θύματα αυτοτελώς, αλλά δεν εξετάζονται στον παρόντα Οδηγό.

2. Άτομο του οποίου τα δικαιώματα έχουν επηρεαστεί ή είναι άμεσα πιθανό να επηρεαστούν από νόμο που ενδέχεται να παρεμποδίσει την άσκηση των δικαιωμάτων του, ακόμη και αν ο νόμος δεν έχει ακόμη εφαρμοστεί, υπό την προϋπόθεση ότι ο κίνδυνος εφαρμογής του δεν είναι απλώς θεωρητική πιθανότητα.¹¹¹
3. Πρόσωπο που είναι πιθανό να επηρεαστεί ή που ανήκει σε ομάδα που διατρέχει κίνδυνο να στοχοποιηθεί από νόμο, ακόμη και αν δεν γνωρίζει τον κίνδυνο, όταν ο ίδιος ο νόμος εμποδίζει την επίγνωση αυτή, όπως, για παράδειγμα, σε υποθέσεις σχετικές με παρακολούθηση.¹¹²
4. Σε ορισμένες περιπτώσεις, συγγενείς θυμάτων βασανιστηρίων ή εξαναγκαστικής εξαφάνισης μπορούν επίσης να θεωρηθούν θύματα παραβίασης του δικού τους δικαιώματος να μην υποβάλλονται σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση.¹¹³
5. Σε υποθέσεις επικείμενης απομάκρυνσης (removal), ένα άτομο μπορεί να θεωρηθεί θύμα ακόμη και αν η παραβίαση παραμένει δυνητική και όχι πραγματική.¹¹⁴

Ατομικές ανακοινώσεις ενώπιων Οργάνων Συνθηκών ανθρωπίνων δικαιωμάτων:

Ανακοινώσεις μπορούν να υποβάλλονται από άτομα που ισχυρίζονται ότι είναι θύματα παραβιάσεων δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στη σχετική σύμβαση.¹¹⁵ Εάν η παραβίαση αφορά ομάδα, η προσφυγή μπορεί να υποβληθεί συλλογικά.¹¹⁶ Οι προσφυγές μπορούν να υποβάλλονται είτε από το/τα ενδιαφερόμενο/α άτομο/α είτε από τρίτο πρόσωπο που ενεργεί εξ ονόματός τους με εξουσιοδότηση.¹¹⁷ Τα Όργανα Συνθηκών, κατά κανόνα, δέχονται επίσης προσφυγές που υποβάλλονται εξ ονόματος θύματος χωρίς εξουσιοδότηση, υπό την προϋπόθεση ότι ο προσφεύγων παρέχει επαρκή αιτιολόγηση για την απουσία αυτής.¹¹⁸

Οι προσφυγές δεν μπορεί να είναι ανώνυμες. Ωστόσο, τα Όργανα Συνθηκών του ΟΗΕ δύνανται να χορηγούν ανωνυμία στον αιτούντα στις δημόσιες ανακοινώσεις σχετικά με την υπόθεση και στα έγγραφα που καθίστανται διαθέσιμα στο κοινό, εφόσον ο αιτών έχει παράσχει επαρκή αιτιολόγηση για το σχετικό αίτημα.¹¹⁹

Προσφυγές ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου:

Προσφυγές που καταγγέλλουν παραβιάσεις διατάξεων της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου μπορούν να υποβάλλονται ενώπιον του Δικαστηρίου από άτομα ή ομάδες ατόμων που ισχυρίζονται ότι είναι θύματα παραβίασης των δικαιωμάτων τους βάσει της Σύμβασης. Οι αιτήσεις μπορούν αρχικά να υποβάλλονται απευθείας από το θύμα ή μέσω εκπροσώπου.¹²⁰

¹¹¹ Βλ. ενδεικτικά *Dudgeon κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 7525/76, απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 1981.

¹¹² Βλ. ενδεικτικά *Klass και λοιποί κατά Γερμανίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 5029/71, απόφαση της 6ης Σεπτεμβρίου 1978· *Szabó και Vissy κατά Ουγγαρίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 37138/14, απόφαση της 12ης Ιανουαρίου 2016.

¹¹³ Βλ. ενδεικτικά *Quinteros Almeida κατά Ουρουγουάης*, HRC, Ανακοίνωση αρ. 107/1981, Απόψεις της 21ης Ιουλίου 1983, παρ. 14· *Staselovich και Lyashkevich κατά Λευκορωσίας*, HRC, Ανακοίνωση αρ. 887/1999, Απόψεις της 3ης Απριλίου 2003, παρ. 9.2· *Kurt κατά Τουρκίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 24276/94, απόφαση της 25ης Μαΐου 1998, παρ. 124.

¹¹⁴ Βλ. ενδεικτικά *Kindler κατά Καναδά*, HRC, Ανακοίνωση αρ. 470/1991, Απόψεις της 30ής Ιουλίου 1993.

¹¹⁵ Άρθρο 1 ΠΠ του ICCPR· Άρθρο 14 ICERD· Άρθρο 2 CEDAW· Άρθρο 22 CAT· Άρθρο 1 ΠΠ της CRPD· Άρθρο 5 ΠΠ 3 της ΣΔΠ (ΟΡ3 ΣΔΠ).

¹¹⁶ Άρθρο 14 ICERD· Άρθρο 2 CEDAW· Άρθρο 22 CAT· Άρθρο 5 ΟΡ3 ΣΔΠ.

¹¹⁷ Κανόνας 4(1) Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ ICESCR· Κανόνας 91 Κανονισμού Διαδικασίας της HRC· Κανόνας 68(1) Κανονισμού Διαδικασίας της CEDAW· Κανόνας 13(2) Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ3 ΣΔΠ· Κανόνας 91(b) Κανονισμού Διαδικασίας της CERD· Κανόνας 113(a) Κανονισμού Διαδικασίας της CAT· Κανόνας 67 Κανονισμού Διαδικασίας της CRPD.

¹¹⁸ Κανόνας 4(2) Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ ICESCR· Κανόνας 91 Κανονισμού Διαδικασίας της HRC· Κανόνας 68(2) Κανονισμού Διαδικασίας της CEDAW· Κανόνας 13(3) Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ3 ΣΔΠ· Κανόνας 91(b) Κανονισμού Διαδικασίας της CERD· Κανόνας 113(a) Κανονισμού Διαδικασίας της CAT· Κανόνας 67 Κανονισμού Διαδικασίας της CRPD. Βλ. π.χ. F (εξ ονόματος του C) κατά Αυστραλίας, HRC, Ανακοίνωση αρ. 832/1998, Απόφαση που υιοθετήθηκε στις 25 Ιουλίου 2001.

¹¹⁹ Βλ. Κανόνες 88(3), 99(a) και 111(2) Κανονισμού Διαδικασίας της HRC· Άρθρο 5(2) ΠΠ3 ΣΔΠ· Κανόνες 16(3) και 29 Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ3 ΣΔΠ· Κανόνας 74 Κανονισμού Διαδικασίας της CEDAW· Κανόνας 77 Κανονισμού Διαδικασίας της CRPD· Κανόνας 25 Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ ICESCR.

¹²⁰ Κανόνας 36 Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

Το ΕΔΔΑ απαιτεί οι αιτούντες να εκπροσωπούνται μετά την κοινοποίηση της αίτησης στο καθ' ου κράτος.¹²¹ Ο αιτών μπορεί να ζητήσει άδεια να εκπροσωπήσει τον εαυτό του, η οποία μπορεί να χορηγηθεί από τον/την Πρόεδρο του Τμήματος σε εξαιρετικές περιπτώσεις.¹²² Ο εκπρόσωπος πρέπει να είναι δικηγόρος εξουσιοδοτημένος να ασκεί το επάγγελμα σε οποιοδήποτε από τα κράτη μέρη της Σύμβασης και να κατοικεί σε ένα από αυτά, ή άλλο πρόσωπο εγκεκριμένο από τον/την Πρόεδρο του Τμήματος του Δικαστηρίου.¹²³ Παρέχεται νομική συνδρομή από το Δικαστήριο σε όσους πληρούν τις σχετικές προϋποθέσεις.¹²⁴ Ο εκπρόσωπος οφείλει να διατηρεί επικοινωνία με τον αιτούντα καθ' όλη τη διάρκεια της εκκρεμούς διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου.¹²⁵ Η μη συμμόρφωση με την υποχρέωση αυτή μπορεί να οδηγήσει στη διαγραφή της υπόθεσης από το τον κατάλογο των υποθέσεων.¹²⁶

Οι αιτήσεις δεν είναι παραδεκτές εάν είναι ανώνυμες. Ωστόσο, ο αιτών μπορεί να ζητήσει να μην αποκαλυφθεί η ταυτότητά του στο κοινό.¹²⁷

Συλλογικές προσφυγές

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων (ΕΕΚΔ) έχει αρμοδιότητα να εξετάζει συλλογικές προσφυγές κατά κρατών μερών του ΕΚΧ που έχουν αποδεχθεί τη σχετική δικαιοδοσία της.¹²⁸ Οι προσφυγές μπορεί να αφορούν νόμους ή πρακτικές του οικείου κράτους μέρους, οι οποίες φέρονται να παραβιάζουν μία ή περισσότερες διατάξεις του ΕΚΧ ή του Αναθεωρημένου ΕΚΧ.¹²⁹ Η διαδικασία αυτή μπορεί να είναι ιδιαίτερα χρήσιμη σε περιπτώσεις συστημικών παραβιάσεων των οικονομικών, κοινωνικών ή πολιτιστικών δικαιωμάτων των παιδιών.¹³⁰ Ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων δεν έχει αρμοδιότητα να εξετάζει προσφυγές που υποβάλλονται από άτομα ούτε να επιλαμβάνεται ισχυρισμών περί παραβίασης των δικαιωμάτων συγκεκριμένου ατόμου βάσει του ΕΚΧ.¹³¹

Μόνον ορισμένοι φορείς διαθέτουν δικαίωμα υποβολής συλλογικών προσφυγών ενώπιον της ΕΕΚΔ· προσφυγές που υποβάλλονται από άτομα ή από ομάδες που δεν πληρούν τα κριτήρια του Χάρτη δεν γίνονται δεκτές. Οι ακόλουθοι φορείς έχουν δικαίωμα υποβολής συλλογικής προσφυγής στην ΕΕΚΔ:

- Διεθνείς οργανώσεις εργοδοτών και συνδικαλιστικές οργανώσεις.¹³²
- Αντιπροσωπευτικές εθνικές οργανώσεις εργοδοτών και συνδικαλιστικές οργανώσεις εντός της δικαιοδοσίας του κράτους μέρους κατά του οποίου στρέφεται η προσφυγή.¹³³

¹²¹ Κανόνας 36(2) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

¹²² Κανόνας 36(3) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

¹²³ Κανόνας 36(4)(α) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

¹²⁴ Κεφάλαιο XII του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

¹²⁵ *Sevgi Erdoğan κατά Τουρκίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 28492/95, απόφαση της 29ης Απριλίου 2003· Ali κατά Ελβετίας, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 69/1997/853/1060, απόφαση της 5ης Αυγούστου 1998.

¹²⁶ Η διαρκής αποτυχία, επί μακρό χρονικό διάστημα, του αιτούντος να επικοινωνήσει με τον εκπρόσωπό του ενδέχεται να οδηγήσει το Δικαστήριο στο συμπέρασμα ότι έχει απολέσει το ενδιαφέρον του για τη διαδικασία, γεγονός που μπορεί να επιφέρει τη διαγραφή της υπόθεσης από το πινάκιο. Βλ. Ramzy κατά Κάτω Χωρών, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 25424/05, απόφαση της 20ής Ιουλίου 2010.

¹²⁷ Κανόνας 47(4) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

¹²⁸ Βλ. περαιτέρω: Συμβούλιο της Ευρώπης (CoE), [Συλλογικές προσφυγές](#), ιστότοπος (πρόσβαση 19 Ιουνίου 2025).

¹²⁹ Άρθρο 2 παρ. 1 του ΠΠ του ΕΚΧ.

¹³⁰ Για παράδειγμα, έχει υπάρξει υπόθεση ενώπιον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Κοινωνικών Δικαιωμάτων (ΕΕΚΔ) σχετικά με το δικαίωμα στην υγεία παιδιών μεταναστών: *Defence for Children International κατά Βελγίου*, ΕΕΚΔ, προσφυγή αρ. 69/2011, 23 Οκτωβρίου 2012.

¹³¹ Προοίμιο του ΠΠ του ΕΚΧ. Το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει αναγνωρίσει την απουσία μηχανισμού ατομικών προσφυγών στο πλαίσιο του ΕΚΧ. Με τη Σύσταση 1795 (2007), η Κοινοβουλευτική Συνέλευση συνέστησε στην Επιτροπή Υπουργών να εξετάσει τη δυνατότητα θέσπισης πρόσθετου πρωτοκόλλου στον Χάρτη που να προβλέπει σύστημα ατομικών προσφυγών.

¹³² Άρθρο 1(α) του ΠΠ του ΕΚΧ..

¹³³ Άρθρο 1(γ) του ΠΠ του ΕΚΧ.

- Διεθνείς μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΔΜΚΟ) που διαθέτουν καθεστώς συμμετοχής στο Συμβούλιο της Ευρώπης και περιλαμβάνονται σε κατάλογο που έχει καταρτιστεί για τον σκοπό αυτό από την Κυβερνητική Επιτροπή.¹³⁴

Οι δύο τελευταίες κατηγορίες οργανώσεων μπορούν να υποβάλλουν προσφυγές μόνο σε σχέση με ζητήματα για τα οποία έχει αναγνωριστεί η αρμοδιότητά τους.¹³⁵ Επιπλέον, ένα κράτος μπορεί να επιλέξει να αναγνωρίσει το δικαίωμα και άλλων εθνικών μη κυβερνητικών οργανώσεων, με εξειδίκευση σε θέματα που καλύπτονται από τον Χάρτη, να υποβάλλουν προσφυγές εναντίον του.¹³⁶

b. Διαδικαστικές προϋποθέσεις

Πριν εξεταστεί η ουσία μιας προσφυγής (the merits) ή υπόθεσης από μηχανισμό ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πρέπει να πληρούνται οι προϋποθέσεις παραδεκτού. Οι περισσότερες διαδικασίες προσφυγών απαιτούν η προσφυγή:¹³⁷

- να είναι έγγραφη·
- να υποβάλλεται σε μία από τις επίσημες γλώσσες·
- να υποβάλλεται από ή εξ ονόματος προσώπου που διαθέτει ενεργητική νομιμοποίηση·
- να μην είναι ανώνυμη·
- να εκθέτει τους ισχυρισμούς περί πραγματικών περιστατικών, συμπεριλαμβανομένων των ημερομηνιών των πράξεων ή παραλείψεων που φέρονται να συνιστούν παραβιάσεις της σχετικής σύμβασης ή του αντικειμένου που εμπίπτει στη δικαιοδοσία του επιλαμβανόμενου οργάνου·
- να αναφέρει τα ένδικα μέσα που επιδιώχθηκαν και τα αποτελέσματα που επετεύχθησαν σε εθνικό επίπεδο, αποδεικνύοντας την εξάντληση των εσωτερικών ένδικων μέσων, εκτός εάν επισημαίνεται ότι αποτελεσματικά ένδικα μέσα δεν είναι διαθέσιμα ή ότι αυτά είναι αδικαιολόγητα παρατεταμένα και/ή ανίκανα να παράσχουν αποτελεσματική προστασία·
- να υποβάλλεται εντός της προθεσμίας που προβλέπεται από την ημερομηνία της τελικής εθνικής απόφασης, εφόσον υπάρχει·
- να είναι υπογεγραμμένη και χρονολογημένη και, εάν υποβάλλεται από εκπρόσωπο, να περιλαμβάνει υπογεγραμμένη εξουσιοδότηση από το θύμα ή, εάν δεν έχει ληφθεί τέτοια εξουσιοδότηση, να παρέχει σχετική αιτιολόγηση·
- να μην αφορά ουσιωδώς το ίδιο ζήτημα που έχει ήδη εξεταστεί στο πλαίσιο άλλης προσφυγής ενώπιον του ίδιου μηχανισμού ανθρωπίνων δικαιωμάτων·
- να μην είναι προδήλως αβάσιμη ή να συνιστά κατάχρηση του δικαιώματος προσφυγής·
- να μην εξετάζεται από άλλη διεθνή διαδικασία.

¹³⁴ Άρθρο 1(β) ΠΠ ΕΚΧ.

¹³⁵ Article 3 ΠΠ ΕΚΧ.

¹³⁶ Άρθρο 2 ΠΠ ΕΚΧ. Από τον Σεπτέμβριο 2024, μόνο η Φινλανδία έχει συμφωνήσει να αναγνωρίσει σε εθνικές οργανώσεις την αρμοδιότητα, δυνάμει του Άρθρου 2 του ΠΠ του ΕΚΧ, να υποβάλλουν συλλογικές προσφυγές ενώπιον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Κοινωνικών Δικαιωμάτων (ΕΕΚΔ).

¹³⁷ Βλ. ενδεικτικά Άρθρο 4 του ΠΠ του ΕΚΧ· Κανόνες 23-24 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΕΚΧ· Άρθρο 22 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων (CAT)· Κανόνας 113 του Κανονισμού Διαδικασίας της CAT· Άρθρο 31 της Σύμβασης για τις Εξαναγκαστικές Εξαφανίσεις (CED)· Άρθρα 2-4 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου της CEDAW· Κανόνας 67 του Κανονισμού Διαδικασίας της CEDAW· Άρθρο 14 της ICERD· Άρθρο 35 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ)· Κανόνας 91 του Κανονισμού Διαδικασίας της CERD· Άρθρο 7 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου 3 της ΣΔΠ (ΟΡ3 ΣΔΠ)· Κανόνας 13 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΟΡ3 ΣΔΠ· Άρθρο 2 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου της CRPD· Κανόνας 70 του Κανονισμού Διαδικασίας της CRPD· Άρθρα 3 και 5 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου του ICCPR· Κανόνες 97-99 του Κανονισμού Διαδικασίας της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (HRC)· Άρθρο 3 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου του ICESCR· Κανόνες 12-14 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΟΡ ICESCR· Κανόνας 47 του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ)· ΕΔΔΑ, Οδηγία Πρακτικής: [Έναρξη Διαδικασίας \(Ατομικές ανακοινώσεις δυνάμει του Άρθρου 34 της Σύμβασης\)](#), τελευταία τροποποίηση 1 Φεβρουαρίου 2022.

Οι ανακοινώσεις προς τα Όργανα Συνθηκών του ΟΗΕ πρέπει να υποβάλλονται σε μία από τις επίσημες γλώσσες του ΟΗΕ (αραβικά, κινεζικά, αγγλικά, γαλλικά, ρωσικά ή ισπανικά).¹³⁸ Οι συλλογικές προσφυγές προς την ΕΕΚΔ πρέπει να υποβάλλονται σε μία από τις επίσημες γλώσσες του Συμβουλίου της Ευρώπης (αγγλικά ή γαλλικά).¹³⁹ Το ΕΔΔΑ δέχεται αιτήσεις στις επίσημες γλώσσες του (αγγλικά και γαλλικά), καθώς και στις επίσημες γλώσσες των Συμβαλλομένων Μερών.¹⁴⁰ Σε μεταγενέστερο στάδιο της διαδικασίας, τα υπομνήματα πρέπει, κατά κανόνα, να υποβάλλονται στα αγγλικά ή γαλλικά, εκτός εάν χορηγηθεί εξαίρεση.¹⁴¹

Ειδικές διαδικασίες- Ειδικόι Εισηγητές, Ανεξάρτητοι Εμπειρογνώμονες, Ομάδες Εργασίας: Οποιοδήποτε άτομο, ομάδα, οργάνωση της κοινωνίας των πολιτών (ΟΚΠ), διακυβερνητικός φορέας ή εθνικός φορέας ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορεί να υποβάλει πληροφορίες στις Ειδικές Διαδικασίες.¹⁴² Το Γραφείο του Υπατου Αρμοστή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα συνιστά οι αιτήσεις να είναι «όσο το δυνατόν πιο πλήρεις, λεπτομερείς και ακριβείς». ¹⁴³ Δεδομένου ότι οι υποβολές δημοσιεύονται περιοδικά σε εκθέσεις προς το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ή τη Γενική Συνέλευση, είναι ουσιώδες οι αιτούντες να δηλώνουν ρητώς εάν συναινούν στη δημοσιοποίηση του ονόματός τους.¹⁴⁴

Πίνακας 2. Συνθήκες που θεσπίζουν διαδικασία προσφυγής και Κανονισμοί Διαδικασίας για προσφυγές

Όργανο Συνθήκης	Συνθήκη που θεσπίζει τη διαδικασία Κανονισμός Διαδικασίας του οργάνου
Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (HRC/CCPR)	Πρώτο Προαιρετικό Πρωτόκολλο στο Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων (ICCPR) Κανονισμός Διαδικασίας της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (τελευταία αναθεώρηση: 4 Ιανουαρίου 2021)
Επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων (CESCR)	Προαιρετικό Πρωτόκολλο στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (ICESCR) Κανονισμός Διαδικασίας βάσει του ΠΠ στο ICESCR (τελευταία αναθεώρηση: 3 Μαΐου 2022)
Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ)	ΠΠ 3 στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με διαδικασία αναφορών Κανονισμός Διαδικασίας βάσει του ΠΠ 3 στη ΣΔΠ (τελευταία αναθεώρηση: 4 Νοεμβρίου 2021)
Επιτροπή για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών (CEDAW)	Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση CEDAW Μέθοδοι Εργασίας της Επιτροπής CEDAW και της Ομάδας Εργασίας της για ατομικές ανακοινώσεις που υποβάλλονται βάσει του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου
Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων (CAT)	Άρθρο 22 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων (CAT) Κανονισμός Διαδικασίας της Επιτροπής CAT (τελευταία αναθεώρηση: 5 Ιουλίου 2023) · Μέθοδοι Εργασίας της Επιτροπής CAT

¹³⁸ Βλ. π.χ. Κανόνες 27-28 CAT· Κανόνες 24-25 CEDAW· Κανόνας 55 του Κανονισμού Διαδικασίας της CRPD· Κανόνες 29 και 88 του Κανονισμού Διαδικασίας της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (HRC)· Κανόνας 1 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ του ICESCR..

¹³⁹ Κανόνας 24 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΕΚΧ

¹⁴⁰ Κανόνας 34 του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

¹⁴¹ Κανόνας 34 του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

¹⁴² HRC, 5/1. Θεσμική οικοδόμηση του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, 18 Ιουνίου 2007, παρ. 87(δ).

¹⁴³ ΟΗCHR, [Υποβολή πληροφοριών στις Ειδικές Διαδικασίες](#), ιστότοπος (τελευταία πρόσβαση 16 Σεπτεμβρίου 2024).

¹⁴⁴ Για παράδειγμα, τα τυποποιημένα έντυπα αιτήσεων της Γραμματείας της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων περιλαμβάνουν ερωτήσεις σχετικά με τη συναίνεση του αιτούντος για τη δημόσια γνωστοποίηση του ονόματός του.

Εξάντληση εσωτερικών ένδικων μέσων

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, οι περισσότερες διεθνείς δικαστικές και ημι-δικαστικές διαδικασίες έννομης προστασίας στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που εξετάζουν ατομικές ανακοινώσεις απαιτούν από τους αιτούντες να έχουν εξαντλήσει τα διαθέσιμα εσωτερικά ένδικα μέσα στο οικείο κράτος πριν προσφύγουν στον διεθνή μηχανισμό.

Η λογική πίσω από την απαίτηση αυτή είναι ότι οι κρατικές αρχές, συμπεριλαμβανομένων των εθνικών δικαστηρίων, φέρουν την πρωταρχική ευθύνη για τη διασφάλιση της εφαρμογής και συμμόρφωσης προς τις νομικές τους υποχρεώσεις να σέβονται, να προστατεύουν και να εκπληρώνουν τα ανθρώπινα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στις διεθνείς συμβάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τις οποίες δεσμεύονται.¹⁴⁵ Η εκπλήρωση της νομικής υποχρέωσης διασφάλισης αποτελεσματικής εσωτερικής προσφυγής για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορεί να απαιτεί τη διενέργεια αποτελεσματικής έρευνας σχετικά με τις καταγγελλόμενες παραβιάσεις, καθώς και την παροχή άλλων μορφών επανόρθωσης για αυτές.¹⁴⁶ Ένα κράτος οφείλει να διασφαλίζει την ύπαρξη αποτελεσματικού ενδίκου μέσου, δηλαδή «ενός μέσου διαθέσιμου τόσο στη θεωρία όσο και στην πράξη κατά τον κρίσιμο χρόνο, ήτοι προσβάσιμου, ικανού να παράσχει επανόρθωση ως προς τις αιτιάσεις του αιτούντος και με εύλογες προοπτικές επιτυχίας».¹⁴⁷

Μόνον τα ένδικα μέσα που είναι προσβάσιμα, επαρκή και αποτελεσματικά πρέπει να εξαντλούνται.

- Ένα εσωτερικό ένδικο μέσο θεωρείται «επαρκές» μόνον όταν είναι ικανό να αντιμετωπίσει παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων σύμφωνα με τα πρότυπα του διεθνούς δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων.¹⁴⁸ Καταγγελία που στηρίζεται σε ουσιαστική διάταξη κατοχυρωτικού χαρακτήρα του διεθνούς δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων πρέπει να μπορεί να προβληθεί παραδεκτά ενώπιον των αρμόδιων εθνικών αρχών ή δικαστηρίων.¹⁴⁹ Δεν είναι αναγκαίο να επικαλεστεί κανείς συγκεκριμένο άρθρο της σύμβασης ως λόγο δικαστικού ελέγχου· αρκεί η ουσία του ισχυρισμού περί παραβίασης ανθρωπίνου δικαιώματος να είναι υποστηρίξιμη.¹⁵⁰
- Το εσωτερικό ένδικο μέσο πρέπει επίσης να είναι «αποτελεσματικό», δηλαδή να μπορεί να διαπιστώσει εάν έχει επέλθει παραβίαση και να παράσχει επανόρθωση. Πρέπει να διαθέτει την εξουσία έκδοσης δεσμευτικών αποφάσεων που να αποκαθιστούν την κατάσταση παραβίασης των δικαιωμάτων του ατόμου ή, εάν αυτό δεν είναι δυνατό, να παρέχει κατάλληλη επανόρθωση. Η επανόρθωση περιλαμβάνει, κατά περίπτωση, αποκατάσταση (restitution), αποζημίωση, αποκατάσταση υγείας (rehabilitation), ικανοποίηση και εγγυήσεις μη επανάληψης.¹⁵¹ Ένδικα μέσα των οποίων οι αποφάσεις δεν έχουν δεσμευτική ισχύ ή των οποίων η εφαρμογή

¹⁴⁵ Βλ. ενδεικτικά *Gherghina κατά Ρουμανίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 42219/07, απόφαση της 9ης Ιουλίου 2015, παρ. 84-89. Βλ. περαιτέρω ΕΔΔΑ, Πρακτικός οδηγός για τα κριτήρια παραδεκτού (επικαιροποίηση 31 Αυγούστου 2024).

¹⁴⁶ Βλ. ενδεικτικά *Hanan κατά Γερμανίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 4871/16, απόφαση της 16ης Φεβρουαρίου 2021, παρ. 149-151.

¹⁴⁷ Βλ. ενδεικτικά *Akdivar και λοιποί κατά Τουρκίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 21893/93, απόφαση της 16ης Σεπτεμβρίου 1996, παρ. 68.

¹⁴⁸ *Danyal Shafiq κατά Αυστραλίας*, Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (HRC), Ανακοίνωση αρ. 1324/2004, Απόψεις της 31ης Οκτωβρίου 2006, παρ. 6(4)· *Salah Sheekh κατά Κάτω Χωρών*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 1948/04, απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 2007, παρ. 121· *Soldatenko κατά Ουκρανίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 2440/07, απόφαση της 2ας Οκτωβρίου 2008, παρ. 49· *Shamayev και λοιποί κατά Γεωργίας και Ρωσίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 36378/02, απόφαση της 12ης Απριλίου 2005, παρ. 446. Βλ. επίσης Οδηγός Πρακτικής της Διεθνούς Επιτροπής Νομικών (ICJ) αρ. 6, Μετανάστευση και Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 3η έκδ., 2021.

¹⁴⁹ *Muminov κατά Ρωσίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 42502/06, απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2008, παρ. 99.

¹⁵⁰ *Fressoz και Roire κατά Γαλλίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 29183/95, απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 1999, παρ. 33-37· *Castells κατά Ισπανίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 11798/85, απόφαση της 23ης Απριλίου 1992, παρ. 24-32.

¹⁵¹ Γενική Συνέλευση ΟΗΕ, Βασικές Αρχές και Κατευθυντήριες Γραμμές για το Δικαίωμα σε Αποτελεσματική Προσφυγή και Επανόρθωση για Θύματα Σοβαρών Παραβιάσεων του Διεθνούς Δικαίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Σοβαρών Παραβιάσεων του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, παρ. 19-23. Βλ. επίσης Διεθνής Επιτροπή Νομικών (ICJ), Οδηγός Πρακτικής αρ. 2, Το Δικαίωμα σε Αποτελεσματική Προσφυγή και σε Επανόρθωση για Σοβαρές Παραβιάσεις Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (2006), κεφάλαια VI και VII.

εξαρτάται από τη διακριτική ευχέρεια πολιτικού οργάνου δεν θεωρούνται αποτελεσματικά.¹⁵² Επιπλέον, το ένδικο μέσο πρέπει να έχει τη δυνατότητα αναστολής της κατάστασης δυνητικής παραβίασης, όταν η μη αναστολή θα οδηγούσε σε ανεπανόρθωτη βλάβη ή μη αναστρέψιμες συνέπειες για τον αιτούντα κατά την εκκρεμοδικία.¹⁵³

- Το ένδικο μέσο πρέπει να πληροί τις απαιτήσεις δίκαιης διαδικασίας. Πρέπει να είναι ανεξάρτητο, δηλαδή να μην εκδικάζεται από ή να μην υπόκειται σε παρέμβαση των αρχών κατά των οποίων στρέφεται η προσφυγή.¹⁵⁴ Πρέπει να διασφαλίζει δίκαιη διαδικασία, να είναι προσβάσιμο και να μην συνιστά αρνησιδικία.¹⁵⁵ Η διασφάλιση της προσβασιμότητας μπορεί να απαιτεί την παροχή δωρεάν νομικής συνδρομής, όπου αυτό είναι αναγκαίο. Το ένδικο μέσο πρέπει να παρέχει στον αιτούντα επαρκή χρόνο για την προετοιμασία της υπόθεσης, ώστε να διασφαλίζεται ρεαλιστική δυνατότητα πρόσβασης.¹⁵⁶

Σε ορισμένες περιστάσεις, δεν απαιτείται η άσκηση εσωτερικού ενδίκου μέσου για την πλήρωση των προϋποθέσεων παραδεκτού. Κατά κανόνα, αυτό συμβαίνει όταν το ένδικο μέσο στερείται αποτελεσματικότητας, επάρκειας ή εγγυήσεων δίκαιης διαδικασίας. Παρατίθενται κατωτέρω οι συνηθέστερες εξαιρέσεις από τον κανόνα της εξάντλησης εσωτερικών ενδίκων μέσων, χωρίς να αποκλείονται και άλλες περιπτώσεις:

- Όταν αποδεικνύεται ότι το ένδικο μέσο ήταν «εκ των προτέρων καταδικασμένο σε αποτυχία».¹⁵⁷ Αυτό μπορεί να συμβαίνει όταν, βάσει του εσωτερικού νομικού συστήματος ή της πάγιας πρακτικής ή νομολογίας, είναι πρακτικά αδύνατο να επιτευχθεί επανόρθωση σε εθνικό επίπεδο υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις της υπόθεσης.¹⁵⁸
- Όταν το νομικό σύστημα δεν παρέχει τις προϋποθέσεις για την αποτελεσματικότητα του ενδίκου μέσου, όπως σε περιπτώσεις έλλειψης αποτελεσματικής έρευνας, συστηματικής πρακτικής μη εκτέλεσης δικαστικών αποφάσεων σε συγκεκριμένες κατηγορίες υποθέσεων ή ύπαρξης κατάστασης σύγκρουσης ή ατιμωρησίας.¹⁵⁹ Το ΕΔΔΑ έχει κρίνει ότι ένδικα μέσα των οποίων η χορήγηση προστασίας εξαρτάται αποκλειστικά από διακριτική ευχέρεια δεν απαιτείται να εξαντλούνται.¹⁶⁰

¹⁵² Βλ. *Madafferi και Madafferi κατά Αυστραλίας*, Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (HRC), Ανακοίνωση αρ. 1011/2001, Απόψεις της 26ης Ιουλίου 2004, παρ. 8(4)· *C. κατά Αυστραλίας*, HRC, Ανακοίνωση αρ. 900/1999, Απόψεις της 13ης Νοεμβρίου 2002, παρ. 7(3)· *L. Z. B. κατά Καναδά*, Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων (CAT), Ανακοίνωση αρ. 304/2006, Απόψεις της 15ης Νοεμβρίου 2007, παρ. 6.4· *L. M. V. R. G. και M. A. B. C. κατά Σουηδίας*, CAT, Ανακοίνωση αρ. 64/1997, Απόψεις της 19ης Νοεμβρίου 1997, παρ. 4(2)· *Shamayen και λοιποί κατά Γεωργίας και Ρωσίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 36378/02, απόφαση της 12ης Απριλίου 2005, παρ. 446. Ωστόσο, πρέπει να αποδεικνύεται στην πράξη ότι η διακριτική ευχέρεια της πολιτικής εξουσίας δεν οδηγεί σε προβλέψιμη απόφαση σύμφωνα με νομικά κριτήρια. Πρέπει να είναι προφανές ότι η διακριτική ευχέρεια είναι απόλυτη. Διαφορετικά, ο αιτών υποχρεούται να επιχειρήσει να εξαντλήσει και το εν λόγω ένδικο μέσο. Βλ. *Danyal Shafiq κατά Αυστραλίας*, HRC, Ανακοίνωση αρ. 1324/2004, Απόψεις της 31ης Οκτωβρίου 2006, παρ. 6(5). Βλ. επίσης άρθρο 22(5)(β) CAT· άρθρο 4(1) Προαιρετικού Πρωτοκόλλου CEDAW.

¹⁵³ Βλ. *Dar κατά Νορβηγίας*, CAT, Ανακοίνωση αρ. 249/2004, Απόψεις της 16ης Μαΐου 2007, παρ. 6(4)-(5)· *Tebourski κατά Γαλλίας*, CAT, παρ. 7(3)-(4)· *Na κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 25904/07, απόφαση της 17ης Ιουλίου 2008, παρ. 90· *Jabari κατά Τουρκίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 40035/98, απόφαση επί του παραδεκτού της 28ης Οκτωβρίου 1999· *Bahaddar κατά Κάτω Χωρών*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 25894/94, απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 1998, παρ. 47-48· *Soldatenko κατά Ουκρανίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 2440/07, απόφαση της 23ης Οκτωβρίου 2008, παρ. 49· *Muminov κατά Ρωσίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 42502/06, απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2008, παρ. 101· *Gebremedhin κατά Γαλλίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 25389/05, απόφαση της 26ης Απριλίου 2007, παρ. 66-67.

¹⁵⁴ HRC, Γενικό Σχόλιο αρ. 31, Η φύση των γενικών νομικών υποχρεώσεων που επιβάλλονται στα Κράτη Μέρη του Συμφώνου, CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, 29 Μαρτίου 2004, παρ. 15· *Keenan κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 27229/95, απόφαση της 3ης Απριλίου 2001, παρ. 122.

¹⁵⁵ *Airey κατά Ιρλανδίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 6289/73, απόφαση της 9ης Οκτωβρίου 1979..

¹⁵⁶ *Muminov κατά Ρωσίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 42502/06, απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2008, παρ. 90· *Bahaddar κατά Κάτω Χωρών*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 25894/94, απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 1998, παρ. 45· *Alzery κατά Σουηδίας*, HRC, Ανακοίνωση αρ. 1416/2005, Απόψεις της 25ης Οκτωβρίου 2006, παρ. 8.2.

¹⁵⁷ *NA κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 25904/07, απόφαση της 17ης Ιουλίου 2008, παρ. 89.

¹⁵⁸ *Salah Sheekh κατά Κάτω Χωρών*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 1948/04, απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 2007, παρ. 121-124.

¹⁵⁹ *Akdivar και λοιποί κατά Τουρκίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 21893/93, απόφαση της 16ης Σεπτεμβρίου 1996, παρ. 69-77.

¹⁶⁰ *Buckleley κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 20348/92, απόφαση επί του παραδεκτού της 3ης Μαρτίου 1994.

- Όταν η διαδικασία για την απόκτηση ή πρόσβαση στο ένδικο μέσο είναι υπέρμετρα παρατεταμένη.¹⁶¹
- Όταν το θύμα δεν έχει πρόσβαση στο ένδικο μέσο λόγω έλλειψης νομικής εκπροσώπησης, είτε εξαιτίας μη διαθεσιμότητας νομικής βοήθειας, είτε λόγω απειλής αντιποίνων, είτε λόγω περιορισμών στην πρόσβαση σε δικηγόρο κατά την κράτηση.¹⁶²

Χρονικά Όρια

Οι προσφυγές θα πρέπει, κατά κανόνα, να υποβάλλονται εντός συγκεκριμένης προθεσμίας.¹⁶³ Η προθεσμία αυτή συχνά αρχίζει από την ημερομηνία κατά την οποία το θύμα έχει εξαντλήσει τα διαθέσιμα εσωτερικά ένδικα μέσα.¹⁶⁴ Για παράδειγμα, εάν υφίσταται αποτελεσματικό ένδικο μέσο ενώπιον του ανώτατου δικαστηρίου του κράτους, η προθεσμία υπολογίζεται από την ημερομηνία κατά την οποία το άτομο ενημερώνεται για την απόφαση του εν λόγω δικαστηρίου.¹⁶⁵ Η μη τήρηση των προβλεπόμενων προθεσμιών για την υποβολή προσφυγής με την απαιτούμενη μορφή είναι πιθανό να οδηγήσει στην απόρριψη της προσφυγής ως απαράδεκτης χωρίς εξέταση επί της ουσίας. Κατά την επιλογή διεθνούς μηχανισμού προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είναι επομένως ουσιώδες να λαμβάνονται υπόψη και να τηρούνται οι σχετικές προθεσμίες.

ΕΔΔΑ: Από την 1η Φεβρουαρίου 2022, μετά την έναρξη ισχύος του Πρωτοκόλλου αριθ. 15 της ΕΣΔΑ, ατομική προσφυγή πρέπει να υποβάλλεται εντός τεσσάρων μηνών από την εξάντληση των εσωτερικών ένδικων μέσων.¹⁶⁶ Όταν δεν υπάρχουν διαθέσιμα εσωτερικά ένδικα μέσα, η προσφυγή πρέπει να υποβάλλεται εντός τεσσάρων μηνών από την εικαζόμενη παραβίαση.

Επιτροπή CERD: Η προσφυγή πρέπει να υποβάλλεται εντός έξι μηνών από την εξάντληση των εσωτερικών ένδικων μέσων, συμπεριλαμβανομένων των διαδικασιών ενώπιον του εθνικού οργάνου που είναι αρμόδιο να δέχεται αιτήσεις βάσει της CERD, εκτός εάν συντρέχουν δεόντως αποδεδειγμένες εξαιρετικές περιστάσεις.¹⁶⁷

Επιτροπές CESCRC και ΣΔΠ: Οι ατομικές ανακοινώσεις πρέπει να υποβάλλονται εντός ενός έτους από την εξάντληση των εσωτερικών ένδικων μέσων, εκτός εάν ο προσφεύγων αποδείξει ότι δεν ήταν δυνατόν να υποβάλει την ανακοίνωση εντός της προθεσμίας αυτής.¹⁶⁸

HRC: Κατά γενικό κανόνα, οι ατομικές ανακοινώσεις πρέπει να υποβάλλονται εντός πέντε ετών από την εξάντληση των εσωτερικών ένδικων μέσων ή εντός τριών ετών από την ολοκλήρωση άλλης διεθνούς διαδικασίας έρευνας ή διευθέτησης, εκτός εάν ο προσφεύγων

¹⁶¹ *Zundel κατά Καναδά*, Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (HRC), Ανακοίνωση αρ. 1341/2005, Απόψεις της 4ης Απριλίου 2007, έγγραφο ΟΗΕ CCPR/C/89/D/1341/2005· Z.U.B.S. κατά Αυστραλίας, Επιτροπή για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων (CERD), Ανακοίνωση αρ. 6/1995, Απόψεις της 25ης Ιανουαρίου 2000, έγγραφο ΟΗΕ CERD/C/55/D/6/1995, παρ. 6.4.

¹⁶² *Rahimi κατά Ελλάδας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 8687/08, απόφαση της 5ης Απριλίου 2011, παρ. 74-80· Z. T. (αριθ. 2) κατά Νορβηγίας, Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων (CAT), Ανακοίνωση αρ. 238/2003, 14 Νοεμβρίου 2005, παρ. 8.1-8.4.

¹⁶³ Βλ. ενδεικτικά άρθρο 35(1) ΕΣΔΑ· άρθρο 14(5) CERD· άρθρο 3(2)(α) ΠΠ ICESCR· άρθρο 7(η) ΠΠ ΣΔΠ (ΠΠ3 ΣΔΠ)· Κανόνας 99 Κανονισμού Διαδικασίας της HRC.

¹⁶⁴ Ο.π.

¹⁶⁵ Βλ. ενδεικτικά *Jačimović κατά Κροατίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 22688/09, απόφαση της 31ης Οκτωβρίου 2013, παρ. 31-34.

¹⁶⁶ Άρθρο 35(1) ΕΣΔΑ, όπως τροποποιήθηκε με το Πρωτόκολλο αριθ. 15. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο διευκρίνισε την εξαμηνιαία προθεσμία στην υπόθεση *Kemenyako κατά Κάτω Χωρών*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 65938/09, απόφαση επί του παραδεκτού της 1ης Ιουνίου 2010, παρ. 29:

«Η ημερομηνία υποβολής είναι η ημερομηνία κατά την οποία έντυπο προσφυγής, το οποίο πληροί τις [τυπικές] προϋποθέσεις του [Κανόνα 47 του Κανονισμού του Δικαστηρίου], αποστέλλεται στο Δικαστήριο. Ως ημερομηνία αποστολής θεωρείται η ημερομηνία της ταχυδρομικής σφραγίδας. Όταν το κρίνει δικαιολογημένο, το Δικαστήριο μπορεί, ωστόσο, να αποφασίσει ότι διαφορετική ημερομηνία θα θεωρηθεί ως ημερομηνία παραλαβής». Βλ. επίσης Κανόνα 47(6) Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

¹⁶⁷ Άρθρο 14(5) CERD.

¹⁶⁸ Άρθρο 3(2)(α) του ΠΠ του ICESCR· άρθρο 7(η) του ΠΠ 3 της ΣΔΠ (ΠΠ3 ΣΔΠ).

δικαιολογήσει την καθυστέρηση.¹⁶⁹ Παρότι ούτε το Προαιρετικό Πρωτόκολλο του ICCPR ούτε ο Κανονισμός Διαδικασίας προβλέπουν αυστηρή προθεσμία, ο Κανόνας 99 διευκρινίζει ότι προσφυγές που δεν υποβάλλονται εντός των προαναφερόμενων χρονικών ορίων ενδέχεται να θεωρηθούν κατάχρηση του δικαιώματος προσφυγής.¹⁷⁰

Επιτροπή CAT: Δεν επιβάλλεται συγκεκριμένη προθεσμία, αλλά η Επιτροπή έχει δηλώσει ότι δεν δέχεται ανακοινώσεις που υποβάλλονται μετά από «αδικαιολόγητα παρατεταμένο» χρονικό διάστημα.¹⁷¹

Επιτροπές CEDAW και CED: Οι σχετικές συνθήκες δεν καθορίζουν συγκεκριμένες προθεσμίες. Ωστόσο, κατά γενικό κανόνα, οι προσφυγές πρέπει να υποβάλλονται εντός εύλογου χρόνου μετά την εξάντληση των εσωτερικών ένδικων μέσων.

WGAD και EEKD: Κανένας από τους δύο αυτούς μηχανισμούς δεν απαιτεί την εξάντληση των εσωτερικών ένδικων μέσων ως προϋπόθεση παραδεκτού.¹⁷² Ωστόσο, αμφότεροι εξετάζουν κατά κανόνα συνεχιζόμενες παραβιάσεις, όπως συνεχιζόμενη στέρηση της ελευθερίας ή μη εφαρμογή απόφασης της EEKD.¹⁷³

Το ίδιο ζήτημα εξεταζόμενο σε άλλη διαδικασία

Τα περισσότερα δικαστικά και ημι-δικαστικά διεθνή συστήματα προσφυγών κρίνουν μια προσφυγή απαράδεκτη εάν το ίδιο ζήτημα έχει ήδη εξεταστεί από τον ίδιο ή άλλο διεθνή μηχανισμό προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων με δικαστικές ή ημι-δικαστικές αρμοδιότητες ή έχει εξεταστεί ή εξετάζεται στο πλαίσιο άλλης διεθνούς διαδικασίας έρευνας ή διευθέτησης.¹⁷⁴

Για παράδειγμα, η HRC αποκλείει προσφυγές που εκκρεμούν ενώπιον άλλων διεθνών διαδικασιών. Ερμηνεύοντας το άρθρο 5(2) του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου του ICCPR, το οποίο αποκλείει την εξέταση «οποιασδήποτε ανακοίνωσης που εξετάζεται στο πλαίσιο άλλης διεθνούς διαδικασίας έρευνας ή διευθέτησης», η Επιτροπή έχει κρίνει ότι, εφόσον η διαδικασία ενώπιον άλλου διεθνούς οργάνου έχει ολοκληρωθεί, μπορεί να εξετάσει το ίδιο ζήτημα.¹⁷⁵ Η ομοιότητα της διατύπωσης του άρθρου 31(2)(γ) της CED υποδηλώνει ότι και η Επιτροπή CED ενδέχεται να υιοθετήσει παρόμοια προσέγγιση.

Επιπλέον, τα Όργανα Συνθηκών του ΟΗΕ δεν αποκλείονται από το να εξετάσουν υπόθεση που έχει τεθεί ενώπιον της WGAD, άλλης Ειδικής Διαδικασίας ή σε σχέση με ζητήματα που έχουν εξεταστεί στο πλαίσιο της διαδικασίας συλλογικών προσφυγών ενώπιον της ΕΕΚΔ του Συμβουλίου της Ευρώπης.

¹⁶⁹ Κανόνας 99 του Κανονισμού Διαδικασίας της HRC.

¹⁷⁰ Κανόνας 99(γ) του Κανονισμού Διαδικασίας της HRC· άρθρο 3 του ΠΠ του ICCPR. Βλ. *Gobin κατά Μαυρικήου*, HRC, Ανακοίνωση αρ. 787/1997, Απόψεις της 20ής Αυγούστου 2001, παρ. 6.3.

¹⁷¹ Κανόνας 113(στ) του Κανονισμού Διαδικασίας της Επιτροπής κατά των Βασανιστηρίων (CAT).

¹⁷² Βλ. ΠΠ του ΕΚΧ (ΑΡ ΕΚΧ)· Κανονισμός Διαδικασίας του ΕΚΧ (ESC Rules of Procedure)· HRC, Μέθοδοι εργασίας της Ομάδας Εργασίας για την Αυθαίρετη Κράτηση (WGAD), A/HRC/36/38, 13 Ιουλίου 2017.

¹⁷³ Βλ. Ενδεικτικά WGAD, Γνώμη αρ. 40/2024 (Μπαχρέιν), 100ή σύνοδος, 26-30 Αυγούστου 2024· Defence for Children International (DCI), European Federation of National Organisations working with the Homeless (FEANTSA), Magistrats Européens pour la Démocratie et les Libertés (MEDEL), Confederación Sindical de Comisiones Obreras (CCOO) και International Movement ATD Fourth World κατά Ισπανίας, Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων (ΕΕΚΔ), Προσφυγή αρ. 206/2022, 11 Σεπτεμβρίου 2024.

¹⁷⁴ Βλ. άρθρο 22(4) CAT· άρθρο 4(2)(α) Προαιρετικού Πρωτοκόλλου CEDAW· άρθρο 2(γ) Προαιρετικού Πρωτοκόλλου CRPD· άρθρο 3(2)(γ) Προαιρετικού Πρωτοκόλλου ICESCR· άρθρο 7(δ) Προαιρετικού Πρωτοκόλλου ΣΔΠ· άρθρο 5(2)(α) Προαιρετικού Πρωτοκόλλου ICCPR· άρθρο 30(2)(ε) CED. Βλ. περαιτέρω Alexandre Skander Galand, [Defer or Revise? Horizontal Dialogue Between UN Treaty Bodies and Regional Human Rights Courts in Duplicative Legal Proceedings](#), Human Rights Law Review, Τόμ. 23, Τεύχ. 2, Ιούνιος 2023.

¹⁷⁵ *Correia de Matos κατά Πορτογαλίας*, HRC, Ανακοίνωση αρ. 1123/2002, Απόψεις της 18ης Απριλίου 2006, παρ. 6.2.

Σημαντικό μειονέκτημα

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: Μετά την έναρξη ισχύος του Πρωτοκόλλου αριθ. 14 της ΕΣΔΑ, οι ατομικές προσφυγές πρέπει να αποδεικνύουν ότι ο προσφεύγων έχει υποστεί «σημαντικό μειονέκτημα». Σύμφωνα με το άρθρο 35, το Δικαστήριο κηρύσσει απαράδεκτη την προσφυγή εάν κρίνει ότι:

«ο προσφεύγων δεν υπέστη σημαντικό μειονέκτημα, εκτός εάν ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως ορίζονται στη Σύμβαση και στα Πρωτόκολλα της, απαιτεί την εξέταση της προσφυγής επί της ουσίας»¹⁷⁶

Κατά την εκτίμηση του «σημαντικού μειονεκτήματος», το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη τόσο την «υποκειμενική αντίληψη του προσφεύγοντος όσο και το αντικειμενικό διακύβευμα της υπόθεσης.»¹⁷⁷ Το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει ότι «παραβίαση της Σύμβασης μπορεί να αφορά σημαντικά ζητήματα αρχής και συνεπώς να προκαλεί σημαντικό μειονέκτημα ακόμη και χωρίς οικονομική ζημία.»¹⁷⁸ Επιπλέον, ακόμη και όταν το Δικαστήριο κρίνει ότι ο προσφεύγων δεν έχει υποστεί σημαντικό μειονέκτημα, οφείλει να αποφασίσει εάν η εξέταση της υπόθεσης απαιτείται προς το συμφέρον της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως αυτά ορίζονται στη Σύμβαση και στα Πρωτόκολλα της.¹⁷⁹

Επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων του ΟΗΕ: Η CESCR «δύναται, εφόσον το κρίνει αναγκαίο, να αρνηθεί να εξετάσει μια ανακοίνωση όταν δεν προκύπτει ότι ο συντάκτης έχει υποστεί σαφές μειονέκτημα, εκτός εάν η Επιτροπή θεωρεί ότι η ανακοίνωση εγείρει σοβαρό ζήτημα γενικής σημασίας».¹⁸⁰ However, this provision does not constitute an admissibility criterion. Ωστόσο, η διάταξη αυτή δεν συνιστά κριτήριο παραδεκτού. Η διατύπωση «εφόσον το κρίνει αναγκαίο» σημαίνει ότι το κριτήριο του «σαφούς μειονεκτήματος» είναι διακριτικής φύσεως και είναι πιθανό να εφαρμόζεται από την Επιτροπή CESCR μόνο σε εξαιρετικές περιστάσεις.

Λοιποί λόγοι απαραδέκτου

Υπάρχουν και άλλοι λόγοι απαραδέκτου. Τα Όργανα Συνθηκών του ΟΗΕ και το ΕΔΔΑ απορρίπτουν, για παράδειγμα, αιτήσεις που συνιστούν κατάχρηση του δικαιώματος προσφυγής.¹⁸¹

Επιπλέον, οι προσφυγές πρέπει να είναι πλήρεις και να περιλαμβάνουν όλα τα απαιτούμενα στοιχεία.¹⁸² Η CAT, η CEDAW, η CESCR και το ΕΔΔΑ αποκλείουν ρητά την εξέταση προσφυγών που είναι προδήλως αβάσιμες ή ανεπαρκώς τεκμηριωμένες,¹⁸³ και το ίδιο ισχύει

¹⁷⁶ Άρθρο 35(3)(β) της ΕΣΔΑ, όπως τροποποιήθηκε με τα Πρωτόκολλα αριθ. 14 και 15.

¹⁷⁷ *Eon κατά Γαλλίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 26118/10, απόφαση της 14ης Μαρτίου 2013, παρ. 34.

¹⁷⁸ *Korolev κατά Ρωσίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 25551/05, απόφαση επί του παραδεκτού της 1ης Ιουλίου 2010.

¹⁷⁹ ΣΤΕ, Επεξηγηματική Έκθεση στο Πρωτόκολλο αριθ. 14 της ΕΣΔΑ, αριθ. 194, 2004, παρ. 81.

¹⁸⁰ Άρθρο 4 του ΠΠ του ICESCR.

¹⁸¹ Άρθρο 3 του ΠΠ του ICCPR· Κανόνας 99(γ) και (δ) του Κανονισμού Διαδικασίας της HRC· άρθρο 3(2)(δ) έως (ζ) του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου του ICESCR· άρθρο 22(2) της CAT· Κανόνας 113(β) και (γ) του Κανονισμού Διαδικασίας της CAT· Κανόνας 91(γ) και (δ) του Κανονισμού Διαδικασίας της CERD· άρθρο 4(2) του ΠΠ της CEDAW· άρθρο 7(γ) του ΠΠ 3 της ΣΔΠ (ΠΠ3 ΣΔΠ)· άρθρο 2(α) και (β) του ΠΠ της CRPD· άρθρο 31(2)(α) και (β) της CED· άρθρο 35(3)(α) της ΕΣΔΑ. Για παράδειγμα προσφυγής που κηρύχθηκε απαράδεκτη ως κατάχρηση του δικαιώματος προσφυγής, βλ. *Zhdanov και λοιποί κατά Ρωσίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγές αρ. 12200/08, 35949/11 και 58282/12, απόφαση της 16ης Ιουλίου 2019, παρ. 79-81.

«Πρώτον, μια προσφυγή μπορεί να απορριφθεί ως κατάχρηση του δικαιώματος προσφυγής κατά την έννοια του άρθρου 35(3)(α) εάν στηρίζεται εν γνώσει σε αναληθή πραγματικά περιστατικά [...]. Δεύτερον, μπορεί επίσης να απορριφθεί σε περιπτώσεις όπου ο προσφεύγων χρησιμοποίησε ιδιαιτέρως υβριστική, περιφρονητική, απειλητική ή προκλητική γλώσσα στην επικοινωνία του με το Δικαστήριο [...]. Ωστόσο, η έννοια της κατάχρησης του δικαιώματος προσφυγής [...] δεν περιορίζεται στις δύο αυτές περιπτώσεις και και άλλες καταστάσεις μπορούν να θεωρηθούν ως κατάχρηση του δικαιώματος αυτού».

¹⁸² Βλ. ενδεικτικά Κανόνα 47 του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

¹⁸³ Άρθρο 4(2)(γ) του ΠΠ της CEDAW· άρθρο 22(2) της CAT· Κανόνας 113(β) και (γ) του Κανονισμού Διαδικασίας της CAT· άρθρο 3(2)(δ) έως (ζ) του ΠΠ του ICESCR· άρθρο 7(στ) του ΠΠ 3 της ΣΔΠ (ΠΠ3 ΣΔΠ)· άρθρο 2(ε) του ΠΠ της CRPD· άρθρα 35(2)(α) και 35(3)(α) και (β) της ΕΣΔΑ. Για παράδειγμα προδήλως αβάσιμων προσφυγών όπου σαφώς ή προφανώς δεν υπήρξε παραβίαση, βλ. *Mentzen κατά Λετονίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 71074/01, απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 2004. Για παράδειγμα προδήλως ανεπαρκώς τεκμηριωμένης προσφυγής, βλ. *Trofimchuk κατά Ουκρανίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 4241/03, απόφαση της 31ης Μαΐου 2005.

για άλλα Όργανα Συνθηκών. Το ΠΠ του ICESCR αποκλείει ρητά προσφυγές που βασίζονται αποκλειστικά σε δημοσιεύματα μέσω μαζικής ενημέρωσης.¹⁸⁴

c. Προσωρινά μέτρα

Πιο αναλυτικές και επικαιροποιημένες πληροφορίες σχετικά με την υποβολή αιτήματος προσωρινού μέτρου ενώπιον του ΕΔΔΑ διατίθενται στον [ιστότοπο του ΕΔΔΑ](#), συμπεριλαμβανομένων:

- της [Οδηγίας Πρακτικής σχετικά με αιτήματα προσωρινών μέτρων](#),¹⁸⁵
- του [ενημερωτικού δελτίου για τα προσωρινά μέτρα](#),¹⁸⁶
- [εγγράφου σχετικά με τον τρόπο επικοινωνίας με το Δικαστήριο για προσωρινά μέτρα](#).¹⁸⁷

Όταν υπάρχει πραγματικός κίνδυνος επικείμενης ανεπανόρθωτης βλάβης ή ζημίας για το εικαζόμενο θύμα ή προσφεύγοντα ενόσω εκκρεμεί η εξέταση της υπόθεσης επί της ουσίας ενώπιον διεθνούς μηχανισμού προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ο προσφεύγων μπορεί να ζητήσει από τον μηχανισμό να καλέσει το κράτος να λάβει συγκεκριμένα μέτρα για την αποτροπή της βλάβης αυτής μέχρι την οριστική κρίση επί της υπόθεσης.¹⁸⁸ Η ενέργεια αυτή αναφέρεται ποικιλοτρόπως ως αίτημα προληπτικών ή προσωρινών (provisional) μέτρων. Στο πλαίσιο της διεθνούς δικαστικής διαδικασίας, σκοπός των μέτρων αυτών είναι η διαφύλαξη των δικαιωμάτων των μερών, η διασφάλιση της ακεραιότητας και αποτελεσματικότητας της απόφασης επί της ουσίας και η αποτροπή του να καταστεί η διαδικασία άνευ αντικειμένου.¹⁸⁹

Πρέπει να σημειωθεί ότι η έκδοση προσωρινών μέτρων δεν αποτελεί συνήθη διαδικασία και δεν συνιστά ούτε συνεπάγεται κρίση επί του παραδεκτού ή της ουσίας της προσφυγής.¹⁹⁰ Ωστόσο, ενδέχεται να υποδηλώνει «εύλογη πιθανότητα επιτυχίας επί της ουσίας».¹⁹¹

Το **Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου** έχει διευκρινίσει ότι τα προσωρινά μέτρα βάσει του Κανόνα 39 του Κανονισμού του είναι δεσμευτικά για το κράτος. Η μη συμμόρφωση κράτους προς προσωρινά μέτρα συνιστά παραβίαση του άρθρου 34 της ΕΣΔΑ.¹⁹² Όπως ανέφερε το Δικαστήριο στην υπόθεση *Savridin Dzshurayev κατά Ρωσίας*:

«Η καίρια σημασία των προσωρινών μέτρων αναδεικνύεται περαιτέρω από το γεγονός ότι το Δικαστήριο τα διατάσσει, κατ' αρχήν, μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις και κατόπιν αυστηρής εξέτασης όλων των σχετικών περιστάσεων. Στις περισσότερες από αυτές, οι προσφεύγοντες αντιμετωπίζουν πραγματική απειλή κατά της ζωής και της σωματικής τους ακεραιότητας, με επακόλουθο πραγματικό κίνδυνο σοβαρής,

¹⁸⁴ Άρθρο 3(2)(δ) έως (ζ) του ΠΠ του ICESCR.

¹⁸⁵ ΕΔΔΑ, [Οδηγία Πρακτικής: αιτήματα προσωρινών μέτρων \(Κανόνας 39 του Κανονισμού του Δικαστηρίου\)](#), τελευταία τροποποίηση 28 Μαρτίου 2024.

¹⁸⁶ Μονάδα Τύπου του ΕΔΔΑ, [Ενημερωτικό δελτίο- Προσωρινό μέτρο](#), Μάρτιος 2024.

¹⁸⁷ ΕΔΔΑ, [How to contact the Court for lodging a request for an interim measure](#).

¹⁸⁸ Άρθρο 6 του ΠΠ 3 της ΣΔΠ (ΠΠ3 ΣΔΠ)· άρθρο 5(1) του ΠΠ του ICESCR· Κανόνας 114 του Κανονισμού Διαδικασίας της CAT· Κανόνας 94(3) του Κανονισμού Διαδικασίας της CERD· άρθρο 5(1) του ΠΠ της CEDAW· Κανόνας 63 του Κανονισμού Διαδικασίας της CEDAW· άρθρο 4 του ΠΠ της CRPD· άρθρο 31(4) της CED· Κανόνας 39 του Κανονισμού του ΕΔΔΑ· η υποχρέωση συμμόρφωσης προς προσωρινά μέτρα που υποδεικνύονται από το Δικαστήριο απορρέει από το άρθρο 34 της ΕΣΔΑ και συνδέεται επίσης με τις υποχρεώσεις των άρθρων 1 και 46 της ΕΣΔΑ.

¹⁸⁹ Βλ. Héctor Fix-Zamudio, «Πρόλογος του Προέδρου του Διαμερικανικού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων», Σειρά Ε: Προσωρινά Μέτρα αρ. 1, Συλλογή: 1987-1996, Οργανισμός Αμερικανικών Κρατών – Διαμερικανικό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 1996, σ. iii· Antônio Augusto Cançado Trindade, «Πρόλογος του Προέδρου του Διαμερικανικού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων», Σειρά Ε: Προσωρινά Μέτρα αρ. 2 – Συλλογή: Ιούλιος 1996 - 2000, Οργανισμός Αμερικανικών Κρατών – Διαμερικανικό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, σ. ix, παρ. 7.

¹⁹⁰ Βλ. π.χ. άρθρο 6(2) του ΠΠ 3 της ΣΔΠ· άρθρο 5(1) του ΠΠ του ICESCR· Κανόνας 114(2) του Κανονισμού Διαδικασίας της CAT· Κανόνας 94(3) του Κανονισμού Διαδικασίας της CERD· άρθρο 5(2) του ΠΠ της CEDAW· άρθρο 4(2) του ΠΠ της CRPD· άρθρο 31(4) της CED.

¹⁹¹ ΟΗCΡΗ, Ατομικές ανακοινώσεις, ιστότοπος (τελευταία πρόσβαση 16 Ιουνίου 2025).

¹⁹² *Matatkułov και Askarov κατά Τουρκίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγές αρ. 46827/99 και 46951/99, απόφαση της 4ης Φεβρουαρίου 2005, παρ. 125-129.

ανεπανόρθωτης βλάβης κατά παράβαση των θεμελιωδών διατάξεων της Σύμβασης. Ο ζωτικός αυτός ρόλος των προσωρινών μέτρων στο σύστημα της Σύμβασης όχι μόνο θεμελιώνει τη δεσμευτική νομική τους ισχύ για τα οικεία κράτη, όπως έχει παγίως αναγνωριστεί στη νομολογία, αλλά επιβάλλει και την ύψιστη σημασία που πρέπει να αποδίδεται στη συμμόρφωση των Κρατών Μερών προς τις σχετικές υποδείξεις του Δικαστηρίου [...].¹⁹³

Η πιθανότητα χορήγησης προσωρινών μέτρων από διεθνή όργανα ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι πολύ περιορισμένη και αφορά περιπτώσεις πραγματικού κινδύνου επικείμενης ανεπανόρθωτης βλάβης. Στην πράξη, οι συνηθέστερες υποθέσεις αφορούν απέλαση και έκδοση. Συνήθως συνίστανται στην αναστολή της απέλασης ή έκδοσης του προσφεύγοντος έως ότου εξεταστεί η προσφυγή.¹⁹⁴ Για παράδειγμα, ενώπιον του ΕΔΔΑ, προσωρινά μέτρα έχουν διαταχθεί σε υποθέσεις όπου οι προσφεύγοντες φοβούνται για τη ζωή τους ή διατρέχουν κίνδυνο βασανιστηρίων ή άλλης κακομεταχείρισης σε περίπτωση απομάκρυνσης.¹⁹⁵ Το Δικαστήριο μπορεί, κατόπιν αιτήματος του προσφεύγοντος, να καλέσει το κράτος να απέχει από την απομάκρυνση έως την έκδοση απόφασης επί της ουσίας. Προσωρινά μέτρα μπορούν επίσης να ζητηθούν σε περιπτώσεις φερόμενης αναγκαστικής έξωσης, με σκοπό την «αναστολή» της έξωσης μέχρι την εκδίκαση των εικαζόμενων παραβιάσεων. Πιο κατ' εξαίρεση, προσωρινά μέτρα μπορεί να υποδειχθούν σε υποθέσεις που αφορούν το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη,¹⁹⁶ το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής¹⁹⁷ την ελευθερία της έκφρασης.¹⁹⁸ Τα προσωρινά μέτρα ισχύουν για τη διάρκεια της διαδικασίας ή για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και μπορούν να αρθούν οποτεδήποτε, ιδίως εάν η κύρια προσφυγή δεν προωθείται.¹⁹⁹ Δεν προβλέπεται ένδικο μέσο κατά της άρνησης χορήγησης προσωρινών μέτρων ενώπιον του ΕΔΔΑ.²⁰⁰

Ομοίως, τα Όργανα Συνθηκών του ΟΗΕ, συμπεριλαμβανομένων της HRC και της CAT, έχουν διευκρινίσει ότι η αποδοχή της αρμοδιότητάς τους από ένα κράτος να εξετάζει ατομικές ανακοινώσεις συνεπάγεται σιωπηρά και την υποχρέωση του κράτους να επιτρέπει την εξέταση της προσφυγής και την έκδοση συμπερασμάτων.²⁰¹ Αυτό σημαίνει ότι το κράτος δεν πρέπει να προβαίνει σε ενέργειες που θα παρεμποδίζουν ή θα ματαιώνουν τη διαδικασία, συμπεριλαμβανομένης της μη συμμόρφωσης προς αίτημα προσωρινών μέτρων.²⁰² Το γεγονός ότι τα προσωρινά μέτρα προβλέπονται στους εσωτερικούς κανονισμούς διαδικασίας των οργάνων και όχι στο ίδιο το κείμενο των συνθηκών έχει συχνά προβληθεί από ορισμένα κράτη ως επιχείρημα μη συμμόρφωσης.²⁰³ Ως εκ τούτου, σε νεότερα νομικά κείμενα που

¹⁹³ *Savridin Dzhrayev κατά Ρωσίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 71386/10, απόφαση της 25ης Απριλίου 2013, παρ. 213.

¹⁹⁴ Μονάδα Τύπου του ΕΔΔΑ, Ενημερωτικό δελτίο- Προσωρινά μέτρα, Μάρτιος 2024. Βλ. ενδεικτικά *Khasanov και Rakhmanov κατά Ρωσίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγές αρ. 28492/15 και 49975/15, απόφαση της 29ης Απριλίου 2022. Στην υπόθεση αυτή, το προσωρινό μέτρο που χορηγήθηκε στις 6 Ιουνίου και 12 Οκτωβρίου 2015 έπαυσε να ισχύει στις 29 Απριλίου 2022 με την έκδοση της απόφασης του Δικαστηρίου.

¹⁹⁵ Άρθρα 2 και 3 ΕΣΔΑ. Βλ. ενδεικτικά *K. κατά Γαλλίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 40788/23, κοινοποιηθείσα υπόθεση της 12ης Μαρτίου 2024.

¹⁹⁶ Άρθρο 6 ΕΣΔΑ. Βλ. π.χ. *Othman (Abu Qatada) κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 8139/09, απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2012.

¹⁹⁷ Άρθρο 8 ΕΣΔΑ. *Evans κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 6339/05, απόφαση της 7ης Μαρτίου 2006.

¹⁹⁸ Άρθρο 10 ΕΣΔΑ. *Novaya Gazeta και λοιποί κατά Ρωσίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αρ. 11884/22, απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 2025.

¹⁹⁹ ΕΔΔΑ, [Οδηγία Πρακτικής: αιτήματα προσωρινών μέτρων \(Κανόνας 39 του Κανονισμού του Δικαστηρίου\)](#), τελευταία τροποποίηση 28 Μαρτίου 2024, παρ. 16-20.

²⁰⁰ ΕΔΔΑ, [Οδηγία Πρακτικής: αιτήματα προσωρινών μέτρων \(Κανόνας 39 του Κανονισμού του Δικαστηρίου\)](#), τελευταία τροποποίηση 28 Μαρτίου 2024, παρ. 25.

²⁰¹ HRC, Γενικό Σχόλιο αρ. 33, Υποχρεώσεις των κρατών μερών βάσει του ΠΠ του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων, 25 Ιουνίου 2009, παρ. 19· Cecilia Rosana Núñez Chirana κατά Βενεζουέλας, CAT, Ανακοίνωση αρ. 110/1998, Απόψεις της 10ης Νοεμβρίου 1998, UN Doc. CAT/C/21/D/110/1998, παρ. 8.

²⁰² *Ashby κατά Τρινιδάδ και Τομπάγκο*, HRC, Ανακοίνωση αρ. 580/1994, Απόψεις της 19ης Απριλίου 2002, UN Doc. CCPR/C/74/D/580/1994, παρ. 10.10· *Piandiong κ.ά. κατά Φιλιππίνων*, HRC, Ανακοίνωση αρ. 869/1999, Απόψεις της 19ης Οκτωβρίου 2000, UN Doc. CCPR/C/70/D/869/1999, παρ. 5.2· *Khalilov κατά Τατζικιστάν*, HRC, Ανακοίνωση αρ. 973/2001, Απόψεις της 20ής Μαρτίου 2005, UN Doc. CCPR/C/83/D/973/2001, παρ. 4.1.

²⁰³ Βλ., μεταξύ άλλων, *Glen Ashby κατά Τρινιδάδ και Τομπάγκο*, HRC, Ανακοίνωση αρ. 580/1994, απόφαση της 26ης Ιουλίου 1994· *Gilbert Samuth Kandu-Bo και λοιποί κατά Σιέρα Λεόνε*, HRC, Ανακοινώσεις αρ. 839, 840 και 841/1998, απόφαση της 4ης Νοεμβρίου 1998· *Lincoln Guerra και Brian Wallen κατά Τρινιδάδ και Τομπάγκο*,

θεσπίζουν διαδικασίες ατομικών προσφυγών, τα προσωρινά μέτρα περιλήφθηκαν ρητά στο ίδιο το κείμενο της συνθήκης, επιβεβαιώνοντας τον νομικό τους χαρακτήρα και διευκρινίζοντας τυχόν αμφισβητήσεις σχετικά με την υποχρέωση συμμόρφωσης.²⁰⁴ Ο διαδικαστικός μηχανισμός προσωρινών μέτρων που περιλαμβάνεται στο ΠΠ της CEDAW, στο ΠΠ της CRPD, στη CED και στο ΠΠ του ICESCR, περιλαμβάνει τα εξής χαρακτηριστικά:²⁰⁵

- Επιτρέπει στις Επιτροπές να ζητούν από το κράτος τη λήψη προσωρινών μέτρων μετά την παραλαβή της προσφυγής και πριν από τον καθορισμό του παραδεκτού.
- Τα αιτήματα προσωρινών μέτρων που διαβιβάζονται στα Κράτη Μέρη απαιτούν επείγουσα εξέταση.
- Είναι σκόπιμο να ζητούνται προσωρινά μέτρα όταν είναι αναγκαία για την αποφυγή πιθανής ανεπανόρθωτης βλάβης στο θύμα ή στα θύματα των εικαζόμενων παραβιάσεων.
- Η λήψη προσωρινών μέτρων κατά την εκκρεμή εξέταση της προσφυγής δεν συνεπάγεται οποιαδήποτε κρίση επί του παραδεκτού ή της ουσίας.

Κατόπιν αιτήματος διαδίκου ή αυτεπαγγέλτως, η ΕΕΚΔ μπορεί επίσης να υποδείξει κάθε άμεσο μέτρο αναγκαίο για την αποφυγή σοβαρής βλάβης και τη διασφάλιση του αποτελεσματικού σεβασμού των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη. Όταν αίτημα άμεσων μέτρων υποβάλλεται από οργάνωση-προσφεύγουσα, πρέπει να προσδιορίζει τους λόγους του αιτήματος, τις πιθανές συνέπειες της μη χορήγησής του και τα συγκεκριμένα μέτρα που ζητούνται.²⁰⁶

d. Παρεμβάσεις τρίτων

Για περαιτέρω πληροφορίες και καθοδήγηση σχετικά με παρεμβάσεις τρίτων:

- Ενώπιον του ΕΔΔΑ, βλ. [την Οδηγία Πρακτικής σχετικά με τις παρεμβάσεις τρίτων](#).²⁰⁷
- Ενώπιον των Οργάνων Συνθηκών του ΟΗΕ, βλ., για παράδειγμα, τον [Οδηγό του International Service for Human Rights για παρεμβάσεις τρίτων ενώπιον των Οργάνων Συνθηκών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ](#).²⁰⁸

Ορισμένα διεθνή όργανα και μηχανισμοί αποκατάστασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων ζητούν και/ή αποδέχονται γραπτές υποβολές σχετικά με νομικά και πραγματικά ζητήματα μιας υπόθεσης από οργανισμούς ή πρόσωπα που δεν είναι διάδικοι στην προσφυγή, αλλά διαθέτουν σχετική πληροφόρηση ή εξειδίκευση.²⁰⁹ Οι παρεμβάσεις τρίτων επιτρέπουν στα διεθνή όργανα και μηχανισμούς ανθρωπίνων δικαιωμάτων να λάβουν υπόψη απόψεις επί

HRC, Ανακοινώσεις αρ. 575 και 576/1994, απόφαση της 4ης Απριλίου 1995· *Charles Chitah Ng κατά Καναδά*, HRC, Ανακοίνωση αρ. 469/1991, απόφαση της 7ης Ιανουαρίου 1994· *Peter Bradshaw κατά Μπαρμπάντος*, HRC, Ανακοίνωση αρ. 489/92, απόφαση της 19ης Ιουλίου 1994· *Denzil Roberts κατά Μπαρμπάντος*, HRC, Ανακοίνωση αρ. 504/1992, απόφαση της 19ης Ιουλίου 1994· *Dante Piandiong, Jesus Morillos και Archie Bulan κατά Φιλιππίνων*, HRC, Ανακοίνωση αρ. 869/1999, απόφαση της 19ης Οκτωβρίου 2000· *Rosana Nuñez Chipana κατά Βενεζουέλας*, Επιτροπή CAT, Ανακοίνωση αρ. 110/1998, απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 1998· *T.P.S. κατά Καναδά*, Επιτροπή CAT, Ανακοίνωση αρ. 99/1997, απόφαση της 16ης Μαΐου 2000. Βλ. επίσης HRC, Έκθεση σχετικά με την παρακολούθηση των καταληκτικών παρατηρήσεων της HRC, 137η Σύνοδος, CCPR/C/137/2/Add.1, 27 Φεβρουαρίου 2023- 24 Μαρτίου 2023, παρ. 12.

²⁰⁴ Βλ. άρθρο 5 ΠΠ CEDAW· άρθρο 4 ΠΠ CRPD· άρθρο 31 CED· άρθρο 5 ΠΠ ICESCR.

²⁰⁵ Βλ. άρθρο 5(1)-(2) ΠΠ CEDAW· άρθρο 4(1)-(2) ΠΠ CRPD· άρθρο 31(4)-(2) CED· άρθρο 5(1)-(2) ΠΠ ICESCR.

²⁰⁶ Κανόνας 36 Κανονισμού Διαδικασίας της ΕΕΚΔ.

²⁰⁷ Βλ. ΕΔΔΑ, [Οδηγία Πρακτικής: Παρέμβαση τρίτου δυνάμει του άρθρου 36 §2 της Σύμβασης ή του άρθρου 3, δεύτερη πρόταση, του Πρωτοκόλλου αρ. 16](#), τελευταία τροποποίηση 13 Μαρτίου 2023.

²⁰⁸ International Service for Human Rights (ISHR), [Οδηγός για παρεμβάσεις τρίτων ενώπιον των Οργάνων Συνθηκών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ](#), 2022.

²⁰⁹ Κανόνας 96 Κανονισμού Διαδικασίας της HRC· Κανόνας 63 Κανονισμού Διαδικασίας της CAT· Κανόνας 118 bis Κανονισμού Διαδικασίας της CAT· Κανόνας 77 Κανονισμού Διαδικασίας της CED· Κανόνας 68 bis Κανονισμού Διαδικασίας της CEDAW· Μέθοδοι Εργασίας της Επιτροπής CEDAW και της ΟΕ της για τις ατομικές ανακοινώσεις που υποβάλλονται δυνάμει του ΠΠ CEDAW, παρ. 18· Κανόνας 23 Κανονισμού Διαδικασίας του ΟΡ3 ΣΔΠ· Μέθοδοι εργασίας για την εξέταση ατομικών προσφυγών που υποβάλλονται δυνάμει του ΠΠ3 ΣΔΠ, παρ. 19-22· Κανόνας 72(3) Κανονισμού Διαδικασίας της CRPD· Κανόνας 32 Κανονισμού Διαδικασίας της ΕΕΚΔ· Κανόνας 9 Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ ICESCR· Άρθρο 36 ΕΣΔΑ.

των ζητημάτων που εγείρονται σε μια υπόθεση, καθώς και να λάβουν πληροφορίες ή επιχειρήματα γενικότερου χαρακτήρα ή διαφορετικά από εκείνα που προβάλλονται από τους διαδίκους.²¹⁰ Ανάλογα με τους δικονομικούς κανόνες του οικείου οργάνου ή μηχανισμού, οι τρίτοι που καλούνται ή λαμβάνουν άδεια να παρέμβουν μπορεί να είναι *amicus curiae* («φίλος του Δικαστηρίου»)²¹¹ ή «ενδιαφερόμενα τρίτα μέρη».²¹² Τέτοιες παρεμβάσεις μπορούν να ενισχύσουν τη νομιμοποίηση και τη νομική τεκμηρίωση μιας υπόθεσης, παρέχοντας έγκυρες απόψεις σχετικά με διεθνή και συγκριτικά πρότυπα, το ευρύτερο νομικό και πραγματικό πλαίσιο ή τις ευρύτερες συνέπειες της υπόθεσης πέραν των συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών της.

Η παρέμβαση με τη μορφή υπομνήματος *amicus curiae* αποτελεί μορφή παρέμβασης τρίτου και όχι ιδιότητα διαδίκου. Τέτοιες υποβολές δεν θα πρέπει να αναφέρονται σε συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά ούτε να παρεμβαίνουν υπέρ της μίας ή της άλλης πλευράς.²¹³ Ειδικό σε συγκεκριμένους τομείς, Συνήγοροι του Πολίτη, εντολοδόχοι Ειδικών Διαδικασιών του ΟΗΕ ή ο Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, καθώς και πολλές ΜΚΟ, παρεμβαίνουν συχνά σε υποθέσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων.²¹⁴

Οι παρεμβαίνοντες τρίτοι ενώπιον του ΕΔΔΑ περιλαμβάνουν:

- Κράτος Μέρος του οποίου ένας από τους αιτούντες είναι υπήκοος, το οποίο έχει δικαίωμα, σε όλες τις υποθέσεις ενώπιον Τμήματος ή της Μεγάλης Σύνοψης, να υποβάλει παρατηρήσεις ως τρίτος.²¹⁵
- Κράτος Μέρος που δεν είναι διάδικος στη διαδικασία ή οποιοδήποτε ενδιαφερόμενο πρόσωπο που δεν είναι ο αιτών, το οποίο μπορεί να προσκληθεί από τον Πρόεδρο του Δικαστηρίου να υποβάλει παρατηρήσεις ως τρίτος.²¹⁶ Αιτήματα που απευθύνονται στο Δικαστήριο για τον σκοπό αυτό πρέπει να είναι «δεόντως αιτιολογημένα» και να υποβάλλονται στα γαλλικά ή αγγλικά, εντός 12 εβδομάδων από την ημερομηνία κατά την οποία το Δικαστήριο κοινοποίησε την υπόθεση στο καθ' ου Κράτος.²¹⁷ Το Δικαστήριο μπορεί να κάνει δεκτό τέτοιο αίτημα εάν κρίνει ότι η παρέμβαση εξυπηρετεί «το συμφέρον της ορθής απονομής της δικαιοσύνης».²¹⁸
- Ο Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, ο οποίος μπορεί να υποβάλλει παρατηρήσεις ως τρίτος σε όλες τις υποθέσεις ενώπιον Τμήματος ή της Μεγάλης Σύνοψης.²¹⁹

Οι προϋποθέσεις για υποβολές τρίτων στο πλαίσιο συλλογικών προσφυγών ενώπιον της **ΕΕΚΔ** είναι πιο περιοριστικές. Τα Κράτη Μέρη του μηχανισμού συλλογικών προσφυγών καλούνται αυτομάτως να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους επί μιας προσφυγής. Διεθνείς οργανώσεις εργοδοτών και συνδικαλιστικές οργανώσεις μπορούν επίσης να υποβάλλουν απόψεις επί προσφυγών που κατατίθενται από εθνικές οργανώσεις εργοδοτών και συνδικαλιστικές οργανώσεις ή από ΜΚΟ. Ο/Η Πρόεδρος της ΕΕΚΔ διαθέτει διακριτική

²¹⁰ Βλ. ΕΔΔΑ, [Οδηγία Πρακτικής: Παρέμβαση τρίτου δυνάμει του άρθρου 36 §2 της Σύμβασης ή του άρθρου 3, δεύτερη πρόταση, του Πρωτοκόλλου αρ. 16](#), τελευταία τροποποίηση 13 Μαρτίου 2023.

²¹¹ Για τους *amicus curiae* («φίλους του Δικαστηρίου»), το πλεονέκτημα της παρέμβασης έγκειται γενικώς στη δυνατότητα υποβολής παρατηρήσεων που ενδέχεται να συνδράμουν το Δικαστήριο και, κατ' αυτόν τον τρόπο, να εξυπηρετήσουν «τα συμφέροντα της ορθής απονομής της δικαιοσύνης». Π.χ. ΜΚΟ, ακαδημαϊκοί, ιδιώτες, επιχειρήσεις, άλλοι διεθνείς οργανισμοί, λοιπά όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης, ανεξάρτητοι εθνικοί θεσμοί ανθρωπίνων δικαιωμάτων κ.λπ.

²¹² Για τους «ενδιαφερόμενους τρίτους», το συμφέρον παρέμβασης έγκειται γενικώς στο ενδεχόμενο η απόφαση του οργάνου/μηχανισμού – επί ζητήματος που μπορεί, έστω και έμμεσα, να επηρεάζει τα δικαιώματά τους – να οδηγήσει είτε στην επανάληψη της εσωτερικής διαδικασίας είτε σε άλλα ατομικά μέτρα για την εκτέλεση της απόφασης του οργάνου/μηχανισμού. Π.χ. ο αντίδικος του αιτούντος στην εθνική διαδικασία.

²¹³ [Guide for Third Party Interventions before the UN Human Rights Treaty Bodies](#), 2022.

²¹⁴ Civil Liberties Union for Europe, [Επικλήση του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ στη στρατηγική δικαστική δράση για τα ανθρώπινα δικαιώματα: Εγχειρίδιο για οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και υπερασπιστές δικαιωμάτων](#), σσ. 32-34.

²¹⁵ Άρθρο 36(1) ΕΣΔΑ

²¹⁶ Άρθρο 36(2) ΕΣΔΑ.

²¹⁷ Κανόνας 44(3)(β) Κανονισμού Διαδικασίας του ΕΔΔΑ.

²¹⁸ Κανόνας 44(3)(α) Κανονισμού Διαδικασίας του ΕΔΔΑ.

²¹⁹ Άρθρο 36(3) ΕΣΔΑ. Βλ. περαιτέρω Συμβούλιο της Ευρώπης, [Παρεμβάσεις τρίτων από τον Επίτροπο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 23 Απριλίου 2025).

ευχέρεια να «προσκαλέσει οποιονδήποτε οργανισμό, ίδρυμα ή πρόσωπο να υποβάλει παρατηρήσεις».²²⁰

Στο πλαίσιο παρεμβάσεων τρίτων, οι **Επιτροπές HRC, ΣΔΠ, CAT, CEDAW, CESC** και **CED** μπορούν να λαμβάνουν ή να ζητούν σχετικά έγγραφα από ευρύ φάσμα φορέων, συμπεριλαμβανομένων ΜΚΟ, σε οποιοδήποτε στάδιο πριν από την έκδοση απόφασης επί της ουσίας της προσφυγής.²²¹ Μόνο η Επιτροπή CERD δεν προβλέπει ρητά τη δυνατότητα παρεμβάσεων τρίτων στον Κανονισμό Διαδικασίας της.²²²

2.1.2. Οι διαδικασίες των διεθνών μηχανισμών ανθρωπίνων δικαιωμάτων

a. Όργανα Συνθηκών του ΟΗΕ (UN Treaty bodies)

Ατομικές ανακοινώσεις

Πρακτικές πληροφορίες και εργαλεία σχετικά με την υποβολή ατομικών αναφορών στα Όργανα Συνθηκών του ΟΗΕ είναι διαθέσιμα διαδικτυακά, συμπεριλαμβανομένων:

- [Γενικών πληροφοριών σχετικά με τις διαδικασίες ατομικών ανακοινώσεων των Οργάνων Συνθηκών του ΟΗΕ](#) που είναι αρμόδια να εξετάζουν ατομικές ανακοινώσεις.²²³
- [Οδηγίων για την υποβολή ατομικής ανακοίνωσης στα Όργανα Συνθηκών του ΟΗΕ](#).²²⁴
- [Υπόδειγμα εντύπου ανακοίνωσης](#) για υποβολή ανακοίνωσης στην Επιτροπή CEDAW, το οποίο μπορεί επίσης να λειτουργήσει ως χρήσιμος οδηγός ως προς το περιεχόμενο ατομικών αναφορών σε άλλα διεθνή όργανα αποκατάστασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων.²²⁵

Οι διαδικασίες ατομικών αναφορών των Οργάνων Συνθηκών του ΟΗΕ, παρότι παρουσιάζουν ομοιότητες, δεν έχουν πλήρως εναρμονιστεί, παρά τις προσπάθειες εξορθολογισμού και απλούστευσης στο πλαίσιο της συνεχιζόμενης διαδικασίας ενίσχυσης των Οργάνων Συνθηκών.²²⁶ Οι διαδικασίες που εφαρμόζει κάθε Όργανο Συνθήκης κατά την εξέταση μιας προσφυγής καθορίζονται από τις σχετικές διατάξεις της σύμβασης και του προαιρετικού πρωτοκόλλου, καθώς και από τους Κανονισμούς Διαδικασίας τους, οι οποίοι θα πρέπει να συμβουλευούνται σε κάθε περίπτωση.²²⁷

Προκαταρκτική φάση

Η αναφορά υποβάλλεται μέσω της Διαδικτυακής Πύλης Υποβολής των Οργάνων Συνθηκών (Treaty Body Online Submission Portal) και, σε εξαιρετικές περιπτώσεις όπου προκύπτουν τεχνικές δυσκολίες, μέσω εντύπου αναφοράς που αποστέλλεται με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο.²²⁸ Μετά την υποβολή, οι ατομικές ανακοινώσεις παραλαμβάνονται από το

²²⁰ Κανόνας 32Α Κανονισμού Διαδικασίας της ΕΕΚΔ.

²²¹ Κανόνας 96 Κανονισμού Διαδικασίας της HRC· Κανόνας 23 Κανονισμού Διαδικασίας του ΟΡ3 ΣΔΠ· Κανόνας 63 Κανονισμού Διαδικασίας της Επιτροπής CAT· Κανόνας 68 bis Κανονισμού Διαδικασίας της Επιτροπής CEDAW· Κανόνας 27 Κανονισμού Διαδικασίας της Επιτροπής ICESCR· Κανόνας 77 Κανονισμού Διαδικασίας της Επιτροπής CED.

²²² Κανόνας 95(2) Κανονισμού Διαδικασίας της Επιτροπής CERD.

²²³ ΟΗCHR, [Διαδικασίες Ατομικών Προσφυγών των Οργάνων Συνθηκών](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 2 Φεβρουαρίου 2026).

²²⁴ ΟΗCHR, [Οδηγίες για την υποβολή ατομικής ανακοίνωσης στα Όργανα Συνθηκών του ΟΗΕ](#).

²²⁵ ΟΗCHR, [Υπόδειγμα εντύπου για την υποβολή προσφυγών στην Επιτροπή για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών δυνάμει του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου της Σύμβασης](#).

²²⁶ ΟΗCHR, [Ενίσχυση του συστήματος των Οργάνων Συνθηκών](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 30 Σεπτεμβρίου 2024).

²²⁷ Το International Service for Human Rights διαθέτει ανοικτής πρόσβασης εκπαιδευτική πλατφόρμα με τίτλο [ISHR Academy](#), η οποία παρέχει χρήσιμες επισκοπήσεις των διαφόρων μηχανισμών του ΟΗΕ και καθοδήγηση σχετικά με τη συνηγορία για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Για παράδειγμα, ένας [συγκριτικός πίνακας](#) παρέχει σύντομη επισκόπηση των διαφόρων μηχανισμών και επιτρέπει τη σύγκρισή τους βάσει διαφορετικών παραμέτρων.

²²⁸ Βλ. περαιτέρω ΟΗCHR, [Διαδικασίες Ατομικών Προσφυγών των Οργάνων Συνθηκών](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 26 Ιανουαρίου 2026).

Τμήμα Αναφορών και Ερωτημάτων του Γραφείου της Ύπατης Αρμοστείας για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (OHCHR), το οποίο διενεργεί αρχικό έλεγχο εκ μέρους των Επιτροπών.²²⁹ Το OHCHR μπορεί να ζητήσει διευκρινίσεις επί των υποβληθέντων στοιχείων, προκειμένου να διασφαλίσει ότι η αναφορά περιέχει τις βασικές πληροφορίες που απαιτούνται για την αξιολόγηση του παραδεκτού της.²³⁰ Αφού ολοκληρωθούν τα προκαταρκτικά αυτά βήματα, η αναφορά καταχωρίζεται και διαβιβάζεται στο αρμόδιο Όργανο Συνθήκης και στο Κράτος Μέρος, από το οποίο ζητείται να υποβάλει παρατηρήσεις εντός καθορισμένης προθεσμίας.²³¹

Στάδιο παραδεκτού

Κατά κανόνα, το ίδιο το Όργανο Συνθήκης στο σύνολό του αποφασίζει εάν μια αναφορά πληροί τις τυπικές προϋποθέσεις παραδεκτού. Ωστόσο, ορισμένα Όργανα Συνθηκών συγκροτούν εσωτερική Ομάδα Εργασίας (ΟΕ) για τη λήψη αποφάσεων ή τη διατύπωση συστάσεων επί του παραδεκτού.²³²

Οι αποφάσεις επί του παραδεκτού λαμβάνονται συνήθως με απλή πλειοψηφία των μελών της Επιτροπής.²³³ Όπου έχει συσταθεί ΟΕ, η διαδικασία μπορεί να απαιτεί ομοφωνία. Η ΟΕ μπορεί να κηρύξει μια αναφορά απαράδεκτη μόνο με ομόφωνη απόφαση, και τέτοιες αποφάσεις πρέπει να επικυρώνονται από την Επιτροπή στο σύνολό της,²³⁴ με εξαίρεση τις ΟΕ των Επιτροπών CEDAW, CERD και CED, για τις οποίες μόνο η ίδια η Επιτροπή διαθέτει αυτήν την αρμοδιότητα.²³⁵ Η Ομάδα Εργασίας μπορεί να κηρύξει μια αναφορά παραδεκτή μόνο εφόσον συμφωνούν όλα τα μέλη της,²³⁶ με εξαίρεση την ΟΕ της CAT, η οποία μπορεί να αποφασίσει περί παραδεκτού με πλειοψηφία.²³⁷

Ανακοινώσεις και απαντήσεις: Κατά γενικό κανόνα, η Επιτροπή διαβιβάζει την αναφορά στο Κράτος Μέρος και ενημερώνει τον προσφεύγοντα. Πριν λάβει απόφαση επί του παραδεκτού και/ή της ουσίας, το Όργανο Συνθήκης μπορεί να ζητήσει πρόσθετες πληροφορίες από τον προσφεύγοντα και να ζητήσει παρατηρήσεις από το Κράτος Μέρος, αμφότερα εντός αυστηρών προθεσμιών.²³⁸ Κάθε διάδικος έχει στη συνέχεια τη δυνατότητα να σχολιάσει τις πληροφορίες ή παρατηρήσεις που υπέβαλε ο άλλος.

Το Όργανο Συνθήκης ζητεί από το οικείο Κράτος να υποβάλει γραπτή απάντηση εντός έξι μηνών, τόσο επί του παραδεκτού όσο και επί της ουσίας της υπόθεσης, εκτός εάν η Επιτροπή

²²⁹ OHCHR, [Ενημερωτικό Δελτίο αρ. 07 \(Αναθ. 2\): Διαδικασίες Ατομικών Καταγγελιών στο πλαίσιο των Συνθηκών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών](#), 1 Μαΐου 2013.

²³⁰ Ο.π.

²³¹ Διαβάστε περισσότερα σχετικά με τις ατομικές ανακοινώσεις και τον τρόπο υποβολής καταγγελίας: OHCHR, [Ατομικές ανακοινώσεις: Όργανα Συνθηκών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 24 Απριλίου 2025).

²³² Κανόνες 6 και 20 Κανονισμού Διαδικασίας ΠΠ3 ΣΔΠ· Κανόνες 111-113 Κανονισμού Διαδικασίας CAT· και Κανόνες 93-98 Κανονισμού Διαδικασίας HRC· Κανόνες 11 και 5 Κανονισμού Διαδικασίας OP ICESCR· Κανόνας 62 Κανονισμού Διαδικασίας CEDAW· Κανόνες 68-69 Κανονισμού Διαδικασίας CRPD· Κανόνας 100 Κανονισμού Διαδικασίας CERD.

²³³ Κανόνας 97 Κανονισμού Διαδικασίας HRC· Κανόνας 20(1) Κανονισμού Διαδικασίας ΠΠ3 ΣΔΠ· Κανόνας 10 Κανονισμού Διαδικασίας OP ICESCR· Κανόνας 64(1) Κανονισμού Διαδικασίας CEDAW· Κανόνας 111(1) Κανονισμού Διαδικασίας CAT· Κανόνας 35 Κανονισμού Διαδικασίας CRPD· Κανόνας 73(1) Κανονισμού Διαδικασίας CED· Κανόνας 52 Κανονισμού Διαδικασίας CERD.

²³⁴ Κανόνες 98(4) Κανονισμού Διαδικασίας HRC· Κανόνας 11(4) Κανονισμού Διαδικασίας ΠΠ ICESCR· Κανόνας 20(3) Κανονισμού Διαδικασίας ΠΠ3 ΣΔΠ· Κανόνας 69(3) Κανονισμού Διαδικασίας CRPD· Κανόνας 73(2) Κανονισμού Διαδικασίας CED.

²³⁵ Κανόνας 70 Κανονισμού Διαδικασίας CEDAW· Κανόνας 73 Κανονισμού Διαδικασίας CED· Κανόνας 102(4) Κανονισμού Διαδικασίας CERD.

²³⁶ Κανόνες 98(5) Κανονισμού Διαδικασίας HRC· Κανόνας 111(2) Κανονισμού Διαδικασίας CAT· Κανόνας 11(5) Κανονισμού Διαδικασίας ΠΠ ICESCR· Κανόνας 20(2) Κανονισμού Διαδικασίας ΠΠ3 ΣΔΠ· Κανόνας 64(2) Κανονισμού Διαδικασίας CEDAW· Κανόνας 69(2) Κανονισμού Διαδικασίας CRPD.

²³⁷ Κανόνας 111(2) Κανονισμού Διαδικασίας CAT· Κανόνας 11(5) Κανονισμού Διαδικασίας ΠΠ ICESCR.

²³⁸ Στις περισσότερες περιπτώσεις εντός 6 μηνών. Π.χ. Κανόνας 18 Κανονισμού Διαδικασίας ΠΠ3 Στρατηγικές για τον τερματισμό της διοικητικής κράτησης παιδιών για λόγους μετανάστευσης μέσω μηχανισμών έννομης προστασίας

ΔΠ· Κανόνας 115 Κανονισμού Διαδικασίας CAT· Κανόνας 10 Κανονισμού Διαδικασίας ΠΠ ICESCR· καθώς και Κανόνας 92 Κανονισμού Διαδικασίας CERD· Κανόνας 68 Κανονισμού Διαδικασίας CRPD· Κανόνας 100 Κανονισμού Διαδικασίας CERD.

ορίσει ότι απαιτούνται μόνο παρατηρήσεις επί του παραδεκτού.²³⁹ Πρόσθετες γραπτές υποβολές μπορούν κατ' εξαίρεση να επιτραπούν κατόπιν αιτήματος ενός από τα μέρη, λαμβανομένων υπόψη των περιστάσεων της υπόθεσης.²⁴⁰ Ανάλογα με τον οικείο Κανονισμό Διαδικασίας, η Ομάδα Εργασίας ή Ειδικός Εισηγητής μπορεί να ζητήσει από τα μέρη ενημέρωση σχετικά με την τρέχουσα κατάσταση της υπόθεσης,²⁴¹ ενώ η Επιτροπή μπορεί να ζητήσει την υποβολή, εντός καθορισμένων προθεσμιών, πρόσθετων γραπτών εξηγήσεων ή παρατηρήσεων σχετικών με ζητήματα παραδεκτού ή ουσίας.²⁴²

Αναθεώρηση αποφάσεων απαραδέκτου: Απόφαση απαραδέκτου μπορεί να επανεξεταστεί από την Επιτροπή σε μεταγενέστερο στάδιο, κατόπιν αιτήματος του προσφεύγοντος ή εκ μέρους του ή κατόπιν αιτήματος μέλους της Επιτροπής, υπό την προϋπόθεση ότι αποδεικνύεται πως οι λόγοι απαραδέκτου δεν υφίστανται πλέον.²⁴³

Αποφάσεις επί παραδεκτού και ουσίας: Στην πράξη, οι Επιτροπές συχνά αποφασίζουν επί του παραδεκτού και της ουσίας με μία ενιαία απόφαση, αντί για δύο διακριτές φάσεις, όταν οι διαθέσιμες πληροφορίες επαρκούν για την έκδοση οριστικής κρίσης.²⁴⁴

Εξέταση της ουσίας της υπόθεσης

Κεκλεισμένων των θυρών συνεδριάσεις: Οι Επιτροπές εξετάζουν τις ανακοινώσεις, τόσο ως προς το παραδεκτό όσο και ως προς την ουσία, σε συνεδριάσεις κλεισμένων των θυρών.²⁴⁵

Ακρόασεις: Οι Επιτροπές ΣΔΠ, CERD και CAT μπορούν να προσκαλέσουν τα μέρη να συμμετάσχουν σε κλειστή προφορική ακρόαση, προκειμένου να απαντήσουν σε ερωτήσεις και να παράσχουν πρόσθετες πληροφορίες.²⁴⁶ Αν και οι δικονομικοί κανόνες προβλέπουν τη δυνατότητα τέτοιων ακροάσεων, αυτές είναι σπάνιες και υπάρχει περιορισμένη δημόσια τεκμηρίωση συγκεκριμένων περιπτώσεων όπου έλαβαν χώρα.²⁴⁷

²³⁹ Βλ. ενδεικτικά Κανόνας 92 Κανονισμού Διαδικασίας HRC· Κανόνας 5(5) Κανονισμού Διαδικασίας ΠΠ ICESCR· Κανόνας 18(3) Κανονισμού Διαδικασίας ΠΠ3 ΣΔΠ· Κανόνας 68(4) Κανονισμού Διαδικασίας CRPD.

²⁴⁰ Βλ. ενδεικτικά Κανόνας 92(7) Κανονισμού Διαδικασίας HRC· Κανόνας 5(7) ΠΠ ICESCR· Κανόνας 68 Κανονισμού Διαδικασίας CRPD.

²⁴¹ Βλ. ενδεικτικά Κανόνας 92(12) Κανονισμού Διαδικασίας HRC· Κανόνας 5(11) ΠΠ ICESCR· Κανόνας 68 Κανονισμού Διαδικασίας CRPD.

²⁴² Βλ. Κανόνας 18(9) Κανονισμού Διαδικασίας ΠΠ3 ΣΔΠ.

²⁴³ Κανόνας 21(2) Κανονισμού Διαδικασίας ΠΠ3 ΣΔΠ· Κανόνας 116(2) Κανονισμού Διαδικασίας CAT· Κανόνας 93(2) Κανονισμού Διαδικασίας CERD· Κανόνας 70(2) Κανονισμού Διαδικασίας CEDAW· Κανόνας 100(2) Κανονισμού Διαδικασίας HRC· Κανόνας 14(2) Κανονισμού Διαδικασίας ΠΠ ICESCR· Κανόνας 71(2) Κανονισμού Διαδικασίας CRPD· Κανόνας 74(2) Κανονισμού Διαδικασίας CED.

²⁴⁴ Κανόνας 102 Κανονισμού Διαδικασίας HRC· Κανόνας 16 Κανονισμού Διαδικασίας ΠΠ ICESCR· Κανόνας 73 Κανονισμού Διαδικασίας CRPD· Κανόνας 76 Κανονισμού Διαδικασίας CED· Κανόνας 113 Κανονισμού Διαδικασίας CERD· Κανόνας 72 Κανονισμού Διαδικασίας CEDAW· Κανόνας 18 Κανονισμού Διαδικασίας ΠΠ3 ΣΔΠ· Κανόνας 118 Κανονισμού Διαδικασίας CAT. Βλ. π.χ. *Alan κατά Ελβετίας*, Επιτροπή CAT, Ανακοίνωση αρ. 21/1995, 8 Μαΐου 1996· *E.L.A. κατά Γαλλίας*, Επιτροπή CED, Ανακοίνωση αρ. 003/2019, Απόψεις της 25ης Σεπτεμβρίου 2020· *Isatou Jallow κατά Βουλγαρίας*, Επιτροπή CEDAW, Ανακοίνωση αρ. 032/2011, Απόψεις της 23ης Ιουλίου 2012· *H.M. κατά Σουηδίας*, Επιτροπή CRPD, Ανακοίνωση αρ. 003/2011, Απόψεις της 19ης Απριλίου 2012· *I.A.M. κατά Δανίας*, Επιτροπή ΣΔΠ, Ανακοίνωση αρ. 003/2016, Απόψεις της 25ης Ιανουαρίου 2018· *D.R. κατά Αυστραλίας*, Επιτροπή CERD, Ανακοίνωση αρ. 042/2008, Απόψεις της 14ης Αυγούστου 2009· *I.D.G. κατά Ισπανίας*, Επιτροπή CDESCR, Ανακοίνωση αρ. 2/2014, Απόψεις της 17ης Ιουνίου 2015· **M.M.M. κ.ά. κατά Αυστραλίας**, HRC, Ανακοίνωση αρ. 2136/2012, Απόψεις της 25ης Ιουλίου 2013.

²⁴⁵ Κανόνας 29(1) Κανονισμού Διαδικασίας ΠΠ3 ΣΔΠ· Κανόνες 110 και 111 Κανονισμού Διαδικασίας HRC· Άρθρο 8 ΠΠ ICESCR· Άρθρο 22(4-6) CAT· Κανόνας 98 Κανονισμού Διαδικασίας CERD· Άρθρο 7 ΠΠ CEDAW· Κανόνας 74 Κανονισμού Διαδικασίας CEDAW.

²⁴⁶ Κανόνας 19 Κανονισμού Διαδικασίας ΠΠ3 ΣΔΠ· Κανόνες 88 και 94(5) Κανονισμού Διαδικασίας CERD· Κανόνας 117 Κανονισμού Διαδικασίας CAT.

²⁴⁷ Βλ. ΟΗCHR, [Διαδικασίες προσφυγών βάσει των συνθηκών ανθρωπίνων δικαιωμάτων](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 4 Ιουλίου 2025). Για παράδειγμα, στην υπόθεση *Sacchi κ.ά. κατά Αργεντινής κ.ά.*, Επιτροπή ΣΔΠ, Ανακοίνωση αρ. 104/2019, Απόφαση της 22ας Σεπτεμβρίου 2021, η Επιτροπή ΣΔΠ πραγματοποίησε για πρώτη φορά προφορικές ακρόασεις στο πλαίσιο της διαδικασίας ατομικών προσφυγών.

Τεκμηρίωση: Κατά την εξέταση αναφορών, τα Όργανα Συνθηκών λαμβάνουν υπόψη όλες τις πληροφορίες που τίθενται στη διάθεσή τους από τα μέρη.²⁴⁸ Λαμβάνουν επίσης υπόψη τη νομολογία τους, τα Γενικά Σχόλια και τις Καταληκτικές Παρατηρήσεις τους, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που υιοθετήθηκαν στο πλαίσιο της εξέτασης της περιοδικής έκθεσης του οικείου Κράτους Μέρους, καθώς και προηγούμενες αποφάσεις. Τα Όργανα Συνθηκών μπορούν επίσης να λάβουν υπόψη σχετικά έγγραφα από άλλα «όργανα, εξειδικευμένους οργανισμούς, ταμεία, προγράμματα και μηχανισμούς του ΟΗΕ, καθώς και από άλλους διεθνείς οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένων περιφερειακών διακυβερνητικών οργανισμών ή οργάνων, καθώς και κρατικών θεσμών, υπηρεσιών ή γραφείων».²⁴⁹

Απόφαση: Τα Όργανα Συνθηκών υιοθετούν τις αποφάσεις τους (Απόψεις- Views) επί της υπόθεσης και τις διαβιβάζουν και στα δύο μέρη.²⁵⁰ Οι αποφάσεις αυτές δημοσιοποιούνται, συμπεριλαμβανομένης της ανάρτησής τους στον επίσημο ιστότοπο του ΟΗΕ.²⁵¹

E. B. και λοιποί κατά Βελγίου, Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Ανακοίνωση αρ. 55/2018, Απόψεις της 3ης Φεβρουαρίου 2022²⁵²

Ιστορικό της υπόθεσης: Η υπόθεση αφορά μητέρα Ρομά, η οποία εγκαταστάθηκε στο Βέλγιο το 2010, και τα τέσσερα ανήλικα παιδιά της, γεννημένα στο Βέλγιο το 2012, 2013, 2014 και 2017 (από νεογέννητο έως επτά ετών κατά τον χρόνο της σύλληψης). Στις 14 Αυγούστου 2018, η μητέρα και τα παιδιά συνελήφθησαν στην κατοικία τους, τους επιδόθηκε απόφαση απομάκρυνσης και μεταφέρθηκαν σε «οικογενειακή μονάδα» εντός κλειστού κέντρου για αλλοδαπούς κοντά στο αεροδρόμιο. Δεν είχε κινηθεί καμία νομική διαδικασία σχετικά με το καθεστώς διαμονής των παιδιών μέχρι την υποβολή αίτησης ασύλου εξ ονόματός τους στις 23 Αυγούστου 2018. Η οικογένεια κρατήθηκε για περισσότερο από δύο εβδομάδες χωρίς αποτελεσματικό ένδικο μέσο. Κατά τον χρόνο εκείνο, το βελγικό δίκαιο επέτρεπε την κράτηση ανηλίκων σε κλειστά κέντρα για λόγους σχετιζόμενους με τη μετανάστευση, υπό την προϋπόθεση ότι η κράτηση ήταν σύμφωνη με τον νόμο, μη αυθαίρετη, χρησιμοποιούνταν μόνο ως έσχατο μέτρο και για το συντομότερο κατάλληλο χρονικό διάστημα, και ήταν προσαρμοσμένη στις ανάγκες των παιδιών.²⁵³

Διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής ΣΔΠ: Η οικογένεια, με την υποστήριξη του Βέλγου Συνηγόρου του Πολίτη και της οργάνωσης Defence for Children International, προσέφυγε στην Επιτροπή ΣΔΠ υποστηρίζοντας ότι, εφόσον οι αιτήσεις ασύλου των παιδιών εκκρεμούσαν, η κράτησή τους δεν ήταν ούτε νόμιμη ούτε δικαιολογημένη ως μέτρο έσχατης λύσης. Ισχυρίστηκαν ότι η κράτηση προκάλεσε σοβαρή βλάβη, ιδίως λόγω των αναγκών

²⁴⁸ Βλ. Άρθρο 8 ΠΠ ICESCR· Άρθρο 22(4-6) CAT· Κανόνας 16 Κανονισμού Διαδικασίας ΠΠ ICESCR· Κανόνας 23 Διαδικασίας CAT· Άρθρο 14(7)(α) ICERD· Άρθρο 7 ΠΠ CEDAW· Κανόνας 72 Κανονισμού Διαδικασίας CEDAW· Κανόνας 113 Κανονισμού Διαδικασίας CERD.

²⁴⁹ OHCHR, Ενημερωτικό Φύλλο αρ. 07 (Αναθ. 2): Διαδικασίες Ατομικών Προσφυγών στο πλαίσιο των Συνθηκών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών, 1 Μαΐου 2013. Βλ. Κανόνας 14 Κανονισμού Διαδικασίας ICESCR· Κανόνας 23 Κανονισμού Διαδικασίας ΠΠ3 ΣΔΠ· Κανόνας 96 Κανονισμού Διαδικασίας HRC· Άρθρο 8 ΠΠ ICESCR· Άρθρο 22(4-6) CAT· Κανόνας 118(1) Κανονισμού Διαδικασίας CAT· Άρθρο 14(7)(α) ICERD· Άρθρο 7 ΠΠ CEDAW· Κανόνας 72 Κανονισμού Διαδικασίας CEDAW.

²⁵⁰ Κανόνας 102 Κανονισμού Διαδικασίας HRC· Κανόνας 118(3) Κανονισμού Διαδικασίας CAT· Κανόνας 72(5) Κανονισμού Διαδικασίας CEDAW· Κανόνας 73(5) Κανονισμού Διαδικασίας CRPD· Κανόνας 27(3) Κανονισμού Διαδικασίας ΠΠ3 ΣΔΠ Κανόνας 16(3) Κανονισμού Διαδικασίας ΠΠ ICESCR.

²⁵¹ Κανόνες 102 και 111 Κανονισμού Διαδικασίας HRC· Κανόνες 16 και 25(7) Κανονισμού Διαδικασίας ICESCR· Κανόνες 27(3) και 29(7) Κανονισμού Διαδικασίας ΠΠ3 ΣΔΠ· Άρθρο 22(7) CAT· Άρθρο 14(7)(β) ICERD· Άρθρο 7 ΠΠ CEDAW· Κανόνες 72 και 74 Κανονισμού Διαδικασίας CEDAW.

²⁵² *E. B. κ.ά. κατά Βελγίου*, Επιτροπή ΣΔΠ, Ανακοίνωση αρ. 55/2018, Απόψεις της 3ης Φεβρουαρίου 2022.

²⁵³ Άρθρο 2 του Νόμου της 16ης Νοεμβρίου 2011, με το οποίο εισάγεται το άρθρο 74/9 στον Νόμο της 15ης Δεκεμβρίου 1980 σχετικά με την είσοδο, την προσωρινή ή μόνιμη διαμονή και την απομάκρυνση αλλοδαπών, όσον αφορά την απαγόρευση κράτησης παιδιών σε κλειστά κέντρα. Βλ. επίσης Συνταγματικό Δικαστήριο του Βελγίου, Απόφαση αριθ. 166/2013, 19 Δεκεμβρίου 2013, παρ. Β(14)(2). Έκτοτε, το Βασιλικό Διάταγμα του Βελγίου της 12ης Μαΐου 2024 υλοποιεί τη δέσμευση της Κυβέρνησης να απαγορεύσει την κράτηση παιδιών μεταναστών σε κλειστά κέντρα κράτησης (βλ. Βασιλικό Διάταγμα της 12ης Μαΐου 2024, το οποίο τροποποιεί το Βασιλικό Διάταγμα της 2ας Αυγούστου 2002 που καθορίζει το καθεστώς και τους κανόνες που εφαρμόζονται στους χώρους στο βελγικό έδαφος που διαχειρίζεται η Υπηρεσία Μετανάστευσης, όπου αλλοδαπός κρατείται, τίθεται στη διάθεση της Κυβέρνησης ή παραμένει υπό κράτηση, καθώς και το Βασιλικό Διάταγμα της 14ης Μαΐου 2009 που θεσπίζει το καθεστώς και τους κανόνες λειτουργίας που εφαρμόζονται στις δομές φιλοξενίας).

θηλασμού, της ψυχικής υγείας των παιδιών και του θορύβου κοντά στο αεροδρόμιο όπου κρατούνταν.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 2018, η Επιτροπή ΣΔΠ διέταξε προσωρινά μέτρα, ζητώντας από το Βέλγιο να απελευθερώσει την οικογένεια και να αναστείλει την απέλασή της. Η βελγική κυβέρνηση αρνήθηκε να συμμορφωθεί, υποστηρίζοντας ότι οι αποφάσεις της Επιτροπής ΣΔΠ δεν είναι δεσμευτικές. Η οικογένεια απελάθηκε στη Σερβία τον Οκτώβριο του 2018. Ένα από τα παιδιά νοσηλεύθηκε κατά την άφιξή του στη Σερβία και η οικογένεια τοποθετήθηκε σε καταυλισμό προσφύγων για Ρομά.

Τον Δεκέμβριο του 2022, η Επιτροπή ΣΔΠ διαπίστωσε ότι η κράτηση των παιδιών σε κλειστά οικογενειακά κέντρα κράτησης παραβίασε την απαγόρευση κακομεταχείρισης (άρθρο 37 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού), εξεταζόμενο αυτοτελώς και σε συνδυασμό με την αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού (άρθρο 3 της Σύμβασης). Η αποτυχία του Βελγίου να εξετάσει εναλλακτικά μέτρα αντί της κράτησης, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας να παραμείνει η οικογένεια στην κατοικία της όσο εκκρεμούσαν οι προσφυγές και άλλα ένδικα μέσα, αποτέλεσε στοιχείο της διαπίστωσης ότι το Βέλγιο δεν έλαβε ως πρωταρχικό κριτήριο το βέλτιστο συμφέρον των παιδιών.

Αντίκτυπος της απόφασης: Η οικογένεια έλαβε χρηματική αποζημίωση, ενώ η ισχυρή συνηγορία της κοινωνίας των πολιτών σχετικά με την κράτηση ανηλίκων για μεταναστευτικούς λόγους στο Βέλγιο συνέβαλε στη διασφάλιση μεταρρυθμίσεων. Τον Μάιο του 2024, το Βέλγιο τροποποίησε τη νομοθεσία του ώστε να συμμορφωθεί πλήρως με τα πρότυπα της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, σηματοδοτώντας σημαντική νομοθετική και πολιτική μεταβολή, βασισμένη στην αναγνώριση των δικαιωμάτων του παιδιού στο πλαίσιο της μετανάστευσης.

Φιλικός διακανονισμός

Με εξαίρεση την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (HRC), οι Συνθήκες των ΟΗΕ που προβλέπουν ατομικές ανακοινώσεις παρέχουν ρητά τη δυνατότητα επίτευξης φιλικού διακανονισμού.²⁵⁴ Ένας τέτοιος διακανονισμός πρέπει να βασίζεται στον σεβασμό των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη σχετική συνθήκη και επιφέρει την περάτωση της διαδικασίας εξέτασης της αναφοράς.²⁵⁵

Διαδικασίες διερεύνησης (Inquiries)

Πρακτικές πληροφορίες σχετικά με τις διαδικασίες διερεύνησης είναι διαθέσιμες στον ιστότοπο της OHCHR,²⁵⁶ καθώς και στις αντίστοιχες σελίδες κάθε Επιτροπής.

Η έρευνα αποτελεί εμπιστευτική διαδικασία μέσω της οποίας μία Επιτροπή του ΟΗΕ διερευνά αξιόπιστες πληροφορίες που υποδηλώνουν σοβαρές ή συστηματικές παραβιάσεις των συμβατικών υποχρεώσεων ενός κράτους.²⁵⁷ Οι Επιτροπές στο πλαίσιο των ICESCR, ΣΔΠ, CRPD, CAT και CEDAW μπορούν να διεξάγουν έρευνες,²⁵⁸ ενώ η HRC και η CERD δεν

²⁵⁴ Κανόνας 25 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ3 ΣΔΠ· Άρθρο 7 του ΠΠ στο ICESCR· Κανόνας 20 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ ICESCR· Κανόνας 75 του Κανονισμού Διαδικασίας της CRPD· Κανόνας 110 του Κανονισμού Διαδικασίας της CERD· Κανόνας 98 του Κανονισμού Διαδικασίας της CAT· Μέθοδοι Εργασίας της Επιτροπής CEDAW και της ΟΕ της για ατομικές ανακοινώσεις που υποβάλλονται δυνάμει του ΠΠ CEDAW, παρ. 15. Βλ. π.χ. *Olga del Rosario Diaz κατά Αργεντινής*, Επιτροπή CEDAW, Ανακοίνωση αριθ. 127/2018, Απόφαση της 24ης Οκτωβρίου 2023.

²⁵⁵ Κανόνας 25 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ3 ΣΔΠ· Κανόνες 20 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ ICESCR· Κανόνας 75 του Κανονισμού Διαδικασίας της CRPD· Κανόνας 110 του Κανονισμού Διαδικασίας της CERD· Κανόνας 98 του Κανονισμού Διαδικασίας της CAT· Μέθοδοι Εργασίας της Επιτροπής CEDAW και της ΟΕ της για ατομικές ανακοινώσεις που υποβάλλονται δυνάμει του ΠΠ CEDAW, παρ. 15.

²⁵⁶ OHCHR, [Inquiries](#), ιστότοπος (τελευταία πρόσβαση 2 Φεβρουαρίου 2026).

²⁵⁷ Βλ. OHCHR, [Inquiries](#), ιστότοπος (πρόσβαση στις 2 Φεβρουαρίου 2026)· International Service for Human Rights, [Treaty bodies: 3.12 Engaging in inquiries](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση στις 19 Ιουνίου 2025).

²⁵⁸ Κανόνες 28-41 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ ICESCR· Κανόνες 30-42 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ3 ΣΔΠ· Κανόνες 79-92 του Κανονισμού Διαδικασίας της CRPD· Κανόνες 75-90 του Κανονισμού Διαδικασίας της CAT· Κανόνες 76-91 του Κανονισμού Διαδικασίας της CEDAW.

διαθέτουν αντίστοιχη διαδικασία. Η Επιτροπή CED δεν προβλέπει διαδικασία με την ονομασία «έρευνα», ωστόσο μπορεί να κινήσει παρόμοια διαδικασία βάσει αξιόπιστων πληροφοριών που υποδηλώνουν ότι ένα «Κράτος Μέρος παραβιάζει σοβαρά τη Σύμβαση».²⁵⁹ Οι διαδικασίες έρευνας κινούνται σπάνια, καθώς οι Επιτροπές συνήθως διεξάγουν μόνο μία έρευνα κάθε φορά, λόγω της σοβαρότητας ή συστηματικότητας των καταγγελλόμενων παραβιάσεων, του εμπιστευτικού χαρακτήρα της διαδικασίας και των σημαντικών πόρων και χρόνου που απαιτούνται.²⁶⁰

Προκαταρκτικό στάδιο

Η διαδικασία έρευνας κινείται βάσει πληροφοριών που υποδηλώνουν σοβαρές ή συστηματικές παραβιάσεις της αντίστοιχης συνθήκης ανθρωπίνων δικαιωμάτων από Κράτος Μέρος.²⁶¹ Οι Επιτροπές CESC, CEDAW, CAT, CRPD, ΣΔΠ και CED έχουν εντολή να διεξάγουν έρευνες.²⁶² ΜΚΟ, φορείς της κοινωνίας των πολιτών, ιδιώτες ή άλλοι ενδιαφερόμενοι μπορούν να φέρουν σχετικές πληροφορίες στην προσοχή της αρμόδιας Επιτροπής.

Στη συνέχεια, η Επιτροπή εξετάζει την αξιοπιστία των πληροφοριών και αξιολογεί κατά πόσον η κατάσταση πληροί το απαιτούμενο επίπεδο σοβαρότητας που δικαιολογεί τη διενέργεια έρευνας. Για τις Επιτροπές CRPD, CEDAW και ICESCR, απαιτούνται πληροφορίες «που υποδηλώνουν σοβαρές ή συστηματικές παραβιάσεις από το οικείο Κράτος Μέρος των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στο Σύμφωνο»· για την Επιτροπή ΣΔΠ, η «ύπαρξη σοβαρών και συστηματικών παραβιάσεων κατά παιδιών σε Κράτος Μέρος»· για την Επιτροπή CAT, «βάσιμες ενδείξεις ότι τα βασανιστήρια ασκούνται συστηματικά στην επικράτεια Κράτους Μέρους»· και για την Επιτροπή CED, πληροφορίες που «υποδηλώνουν σοβαρές παραβιάσεις των διατάξεων της Σύμβασης».²⁶³ Το επίπεδο σοβαρότητας αυτό είναι υψηλότερο από εκείνο που απαιτείται για τις ατομικές ανακοινώσεις· επικεντρώνεται σε εκτεταμένες ή επαναλαμβανόμενες παραβιάσεις που επηρεάζουν σημαντικό αριθμό προσώπων ή σε παγιωμένα πρότυπα κακομεταχείρισης.²⁶⁴

Εξέταση των πληροφοριών

Εάν η Επιτροπή κρίνει ότι οι πληροφορίες είναι αξιόπιστες και καταδεικνύουν την ύπαρξη «σοβαρών ή συστηματικών παραβιάσεων»- ή «σοβαρών παραβιάσεων» στην περίπτωση της Επιτροπής CED- των δικαιωμάτων που προστατεύονται από τη σχετική σύμβαση, ενημερώνει εμπιστευτικά το οικείο Κράτος Μέρος και το καλεί να διατυπώσει τις παρατηρήσεις του επί των καταγγελιών.²⁶⁵ Η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη τυχόν παρατηρήσεις που υποβάλλονται και μπορεί να ζητήσει πρόσθετες πληροφορίες από το Κράτος Μέρος, καθώς και από διακυβερνητικούς οργανισμούς, όργανα του ΟΗΕ, ειδικευμένους οργανισμούς, ταμεία, προγράμματα και μηχανισμούς, διεθνείς οργανισμούς,

²⁵⁹ Άρθρο 33 της CED· Κανόνες 91-102 του Κανονισμού Διαδικασίας της CED.

²⁶⁰ Οι έρευνες διαφέρουν από τις ατομικές ανακοινώσεις ή προσφυγές, οι οποίες ζητούν από μια Επιτροπή να αποφανθεί εάν έχουν παραβιαστεί διατάξεις της σύμβασης σε συγκεκριμένη ατομική υπόθεση. Για τους σκοπούς του παρόντος Οδηγού, οι έρευνες εξετάζονται ως μια αποτελεσματική διαδικασία, η οποία, αυστηρά μιλώντας, δεν συνιστά μορφή δικαστικής ή ημι- δικαστικής διαδικασίας ενώπιον Επιτροπής Συνθήκης.

²⁶¹ OHCHR, *Inquiries*, ιστότοπος (τελευταία πρόσβαση 16 Ιουνίου 2025).

²⁶² Άρθρο 11 του ΠΠ στο ICESCR· Άρθρο 8 του ΠΠ στη CEDAW· Άρθρο 20 της CAT· Άρθρο 6 του ΠΠ στη CRPD· Άρθρα 13 και 14 του ΠΠ3 ΣΔΠ· Άρθρο 33 της CED.

²⁶³ Κανόνας 33(2) του Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ ICESCR· Κανόνας 82(2) του Κανονισμού Διαδικασίας της CEDAW· Κανόνας 81(1) του Κανονισμού Διαδικασίας της CAT· Κανόνας 83(2) του Κανονισμού Διαδικασίας της CRPD· Κανόνας 34(2) του Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ3 ΣΔΠ· Κανόνες 94(2) του Κανονισμού Διαδικασίας της CED.

²⁶⁴ Βλ., ενδεικτικά, Επιτροπή ΣΔΠ, Έρευνα σχετικά με τη Χιλή δυνάμει του Άρθρου 13 του ΠΠ3 ΣΔΠ, ΣΔΠ/С/СНL/IR/1, 6 Μαΐου 2020, παρ. 112.

²⁶⁵ Κανόνας 34 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ ICESCR· Κανόνας 83 του Κανονισμού Διαδικασίας της CEDAW· Κανόνας 82 του Κανονισμού Διαδικασίας της CAT· Κανόνας 84 του Κανονισμού Διαδικασίας της CRPD· Κανόνας 35 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ3 ΣΔΠ· Κανόνας 95 του Κανονισμού Διαδικασίας της CED.

εθνικούς θεσμούς ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μη κυβερνητικές οργανώσεις και/ή ιδιώτες (με εξαίρεση την Επιτροπή CESC, η οποία δεν δέχεται πληροφορίες από ιδιώτες).²⁶⁶

Διενέργεια της έρευνας

Από το προκαταρκτικό στάδιο και εφεξής, η διαδικασία έρευνας είναι αυστηρά εμπιστευτική και διέπεται από τις αρχές της αμεροληψίας και της συνεργασίας με το Κράτος Μέρος.²⁶⁷ Με τη συναίνεση του Κράτους, η Επιτροπή μπορεί να πραγματοποιήσει επίσκεψη στην επικράτεια του προκειμένου να διερευνήσει αυτοπροσώπως τους ισχυρισμούς, να διεξαγάγει ακροάσεις και να συλλέξει συμπληρωματικές πληροφορίες.²⁶⁸ Μετά την επίσκεψη, εφόσον αυτή πραγματοποιηθεί, και κατόπιν εξέτασης όλων των πληροφοριών από πολλαπλές πηγές, η Επιτροπή προβαίνει σε εσωτερικές διασκέψεις. Εάν η Επιτροπή καταλήξει στο συμπέρασμα ότι έχουν λάβει χώρα σοβαρές ή συστηματικές παραβιάσεις, διαβιβάζει στο Κράτος Μέρος έκθεση που περιλαμβάνει τα πορίσματα, τα σχόλια και τις συστάσεις της, καλώντας το να απαντήσει εντός έξι μηνών ή εντός προθεσμίας που ορίζει η ίδια η Επιτροπή.²⁶⁹

Η συνεργασία και η παρακολούθηση εκ μέρους του Κράτους Μέρους αποτελούν ουσιώδη στοιχεία της διαδικασίας έρευνας. Σε μεταγενέστερες συνόδους, η Επιτροπή μπορεί να παρακολουθεί την εφαρμογή των συστάσεων της και να ζητά ενημερώσεις.²⁷⁰ Η δημοσίευση της έκθεσης της Επιτροπής εξαρτάται από τη συναίνεση του Κράτους Μέρους· μολονότι η διαδικασία είναι κατ' αρχήν εμπιστευτική, η Επιτροπή μπορεί να αποφασίσει τη δημοσίευση σύνοψης ή και ολόκληρης της έκθεσης, χάριν διαφάνειας.²⁷¹

Προσωρινά μέτρα

Μόνον η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ) μπορεί να ζητήσει από Κράτος Μέρος να λάβει προσωρινά μέτρα, προκειμένου να αποφευχθεί ενδεχόμενη ανεπανόρθωτη βλάβη στο/στα θύμα/θύματα της εικαζόμενης παραβίασης, εν αναμονή των τελικών διαπιστώσεων της Επιτροπής στο πλαίσιο της έρευνας.²⁷² Η Επιτροπή ΣΔΠ δύναται να ζητήσει τη λήψη προσωρινών μέτρων σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας.

b. Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Η διαδικασία και οι προϋποθέσεις για την υποβολή προσφυγής στο ΕΔΔΑ καθορίζονται από την ΕΣΔΑ και ορισμένα Πρωτόκολλα της, τον Κανονισμό του Δικαστηρίου και τις Οδηγίες Πρακτικής που εκδίδει ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου. Πιο αναλυτικές και επικαιροποιημένες πληροφορίες για την κατάθεση ατομικής προσφυγής είναι διαθέσιμες στην [ιστοσελίδα του ΕΔΔΑ](#),²⁷³ μεταξύ άλλων:

²⁶⁶ Κανόνας 34 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ ICESCR· Κανόνας 83 του Κανονισμού Διαδικασίας της CEDAW· Κανόνες 82 και 83 του Κανονισμού Διαδικασίας της CAT· Κανόνας 84 του Κανονισμού Διαδικασίας της CRPD· Κανόνας 35 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ3 ΣΔΠ· Κανόνας 95(2)-(3) του Κανονισμού Διαδικασίας της CED.

²⁶⁷ Κανόνες 32 και 36 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ ICESCR· Κανόνες 80 και 83 του Κανονισμού Διαδικασίας της CEDAW· Κανόνες 78 και 85 του Κανονισμού Διαδικασίας της CAT· Κανόνες 81 και 86 του Κανονισμού Διαδικασίας της CRPD· Κανόνες 33 και 37 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ3 ΣΔΠ· Κανόνας 97 του Κανονισμού Διαδικασίας της CED.

²⁶⁸ Κανόνες 37 και 38 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ ICESCR· Κανόνες 86 και 87 του Κανονισμού Διαδικασίας της CEDAW· Κανόνες 86 και 87 του Κανονισμού Διαδικασίας της CAT· Κανόνες 87 και 88 του Κανονισμού Διαδικασίας της CRPD· Κανόνες 38 και 39 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ3 ΣΔΠ· Κανόνες 96 και 98 του Κανονισμού Διαδικασίας της CED.

²⁶⁹ Κανόνας 40 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ ICESCR· Κανόνας 89 του Κανονισμού Διαδικασίας της CEDAW· Κανόνας 89 του Κανονισμού Διαδικασίας της CAT· Κανόνας 90 του Κανονισμού Διαδικασίας της CRPD· Κανόνας 41 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ3 ΣΔΠ· Κανόνας 100 του Κανονισμού Διαδικασίας της CED.

²⁷⁰ Κανόνας 41 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ ICESCR· Κανόνας 90 του Κανονισμού Διαδικασίας της CEDAW· Κανόνας 90 του Κανονισμού Διαδικασίας της CAT· Κανόνας 91 του Κανονισμού Διαδικασίας της CRPD· Κανόνας 42 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ3 ΣΔΠ· Κανόνας 101 του Κανονισμού Διαδικασίας της CED.

²⁷¹ Κανόνας 80 του Κανονισμού Διαδικασίας της CEDAW· Κανόνας 90 του Κανονισμού Διαδικασίας της CAT· Κανόνας 7 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ3 ΣΔΠ· Κανόνας 100 του Κανονισμού Διαδικασίας της CED.

²⁷² Κανόνας 42 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΟΡ3 ΣΔΠ.

²⁷³ ΕΔΔΑ, [Αιτούντες](#), ιστότοπος (τελευταία πρόσβαση 29 Ιανουαρίου 2026).

- η [Οδηγία Πρακτικής για την κίνηση της διαδικασίας](#).²⁷⁴
- ο [Πρακτικός Οδηγός για τα κριτήρια παραδεκτού](#).²⁷⁵
- το [έντυπο προσφυγής](#).²⁷⁶
- [οι σημειώσεις για τη συμπλήρωση του εντύπου](#).²⁷⁷
- οδηγίες σχετικά με τα [συνηθέστερα λάθη και τον τρόπο αποφυγής τους](#).²⁷⁸
- έγγραφο που εξηγεί [πώς υποβάλλεται και πώς εξετάζεται μια προσφυγή](#).²⁷⁹
- [οι συχνές ερωτήσεις](#).²⁸⁰

Η μηχανή αναζήτησης «[Πορεία της Διαδικασίας](#)» του Δικαστηρίου επιτρέπει την επαλήθευση της τρέχουσας διαδικαστικής κατάστασης μιας προσφυγής, μόλις αυτή ανατεθεί σε δικαιοδοτικό σχηματισμό.²⁸¹

Υποβολή προσφυγής: Η προσφυγή στο ΕΔΔΑ πρέπει κανονικά να υποβάλλεται με χρήση του εντύπου προσφυγής που είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του Δικαστηρίου, σε μία από τις επίσημες γλώσσες του (αγγλικά ή γαλλικά).²⁸² Η προσφυγή αποστέλλεται ταχυδρομικά και συνοδεύεται από αντίγραφα των σχετικών εγγράφων, συμπεριλαμβανομένων των δικαστικών ή άλλων αποφάσεων ή μέτρων που προσβάλλονται, καθώς και αποδεικτικών στοιχείων που τεκμηριώνουν την εξάντληση των διαθέσιμων εσωτερικών ενδίκων μέσων.²⁸³ Πρέπει να επισυνάπτεται κατάλογος των εγγράφων που υποβάλλονται.²⁸⁴

Όπως αναφέρθηκε στην Ενότητα 2.1.1., η προσφυγή πρέπει να φέρει ταχυδρομική σφραγίδα εντός τεσσάρων μηνών από την τελική απόφαση του ανώτατου εθνικού οργάνου που ήταν αρμόδιο να εξετάσει την υπόθεση.²⁸⁵ Πρέπει να περιλαμβάνει σύντομη περιγραφή των πραγματικών περιστατικών, των αιτιάσεων, καθώς και εξήγηση για το πώς ο αιτών έχει τηρήσει την υποχρέωση εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων και τα λοιπά κριτήρια παραδεκτού.²⁸⁶ Είναι δυνατόν να υποβληθούν και πρόσθετες πληροφορίες, οι οποίες δεν πρέπει να υπερβαίνουν τις είκοσι σελίδες Α4.²⁸⁷ Ωστόσο, τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στο ίδιο το έντυπο προσφυγής πρέπει να είναι επαρκή ώστε να επιτρέπουν στο Δικαστήριο να αξιολογήσει τη φύση και το εύρος της προσφυγής.²⁸⁸

Με την παραλαβή της αρχικής επικοινωνίας, η Γραμματεία ανοίγει φάκελο, ο αριθμός του οποίου πρέπει να αναφέρεται σε κάθε μεταγενέστερη αλληλογραφία.²⁸⁹ Οι αιτούντες

²⁷⁴ ΕΔΔΑ, [Οδηγίες Πρακτικής: Κίνηση διαδικασίας \(Ατομικές προσφυγές βάσει του Άρθρου 34 της Σύμβασης\)](#), τελευταία τροποποίηση 1 Φεβρουαρίου 2022. Οι οδηγίες αυτές συμπληρώνουν τους Κανόνες 45 και 47 του Κανονισμού του Δικαστηρίου.

²⁷⁵ Γραμματεία ΕΔΔΑ, [Πρακτικός Οδηγός για τα Κριτήρια Παραδεκτού](#), τελευταία ενημέρωση 31 Αυγούστου 2025.

²⁷⁶ ΕΔΔΑ, [Έντυπο Προσφυγής](#), Φεβρουάριος 2022.

²⁷⁷ ΕΔΔΑ, [Σημειώσεις για τη συμπλήρωση του εντύπου προσφυγής](#), Ιανουάριος 2022.

²⁷⁸ ΕΔΔΑ, [Συνήθη λάθη κατά τη συμπλήρωση του εντύπου προσφυγής και τρόποι αποφυγής τους](#), 1 Φεβρουαρίου 2022.

²⁷⁹ Μονάδα Δημοσίων Σχέσεων του ΕΔΔΑ, [«Η προσφυγή σας στο ΕΔΔΑ: Πώς να προσφύγετε και πώς εξετάζεται η προσφυγή σας»](#).

²⁸⁰ ΕΔΔΑ, [Ερωτήσεις & Απαντήσεις](#).

²⁸¹ ΕΔΔΑ, [«Κατάσταση Διαδικασίας Online»](#) (State of Proceedings Online), ιστοσελίδα (πρόσβαση στις 2 Φεβρουαρίου 2026).

²⁸² Οι επίσημες γλώσσες του Δικαστηρίου είναι τα αγγλικά και τα γαλλικά. Ωστόσο, εάν διευκολύνει τον αιτούντα, είναι δυνατόν να απευθυνθεί στη Γραμματεία σε μία από τις επίσημες γλώσσες των Κρατών που έχουν επικυρώσει τη Σύμβαση. Κατά το αρχικό στάδιο της διαδικασίας, ο αιτών μπορεί επίσης να λαμβάνει αλληλογραφία από το Δικαστήριο στη γλώσσα αυτή. Σε μεταγενέστερο στάδιο της διαδικασίας, ιδίως εάν το Δικαστήριο ζητήσει από την Κυβέρνηση να υποβάλει γραπτές παρατηρήσεις επί των αιτιάσεων, όλη η αλληλογραφία από το Δικαστήριο θα αποστέλλεται στα αγγλικά ή στα γαλλικά και ο αιτών ή ο εκπρόσωπός του θα υποχρεούνται επίσης να χρησιμοποιούν τα αγγλικά ή τα γαλλικά στις επόμενες υποβολές.

²⁸³ Κανόνας 47(3)(1)(α) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

²⁸⁴ ΕΔΔΑ, [Οδηγίες Πρακτικής: Κίνηση διαδικασίας \(Ατομικές προσφυγές βάσει του Άρθρου 34 της Σύμβασης\)](#), τελευταία τροποποίηση 1 Φεβρουαρίου 2022, παρ. 10.

²⁸⁵ Η διαθέσιμη προθεσμία τροποποιήθηκε μετά την υιοθέτηση του Πρωτοκόλλου αριθ. 15, το οποίο τέθηκε σε ισχύ το 2021.

²⁸⁶ Κανόνας 47(3)(1)(β) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

²⁸⁷ Κανόνας 47(2)(β) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

²⁸⁸ ΕΔΔΑ, [Οδηγίες Πρακτικής: Κίνηση διαδικασίας \(Ατομικές προσφυγές βάσει του Άρθρου 34 της Σύμβασης\)](#), τελευταία τροποποίηση 1 Φεβρουαρίου 2022, παρ. 5 και 7.

²⁸⁹ Κανόνας 47(2)(β) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ· ΕΔΔΑ, [Οδηγίες Πρακτικής: Κίνηση διαδικασίας \(Ατομικές προσφυγές βάσει του Άρθρου 34 της Σύμβασης\)](#), τελευταία τροποποίηση 1 Φεβρουαρίου 2022, παρ. 5.

ενημερώνονται για τον αριθμό αυτό με επιστολή.²⁹⁰ Σε αυτό το στάδιο, ενδέχεται να τους ζητηθεί να προσκομίσουν συμπληρωματικές πληροφορίες ή έγγραφα.²⁹¹

Νομική εκπροσώπηση: Η προσφυγή μπορεί να υποβληθεί στο ΕΔΔΑ απευθείας από το θύμα ή μέσω εκπροσώπου.²⁹² Ωστόσο, κατά γενικό κανόνα, το Δικαστήριο απαιτεί ο αιτών να εκπροσωπείται μόλις η προσφυγή κοινοποιηθεί στο εναγόμενο Κράτος.²⁹³ Ο αιτών μπορεί να ζητήσει άδεια να υποστηρίξει ο ίδιος την υπόθεσή του, την οποία ο Πρόεδρος του Τμήματος μπορεί «κατ' εξαίρεση» να επιτρέψει.²⁹⁴

Ο εκπρόσωπος πρέπει να είναι δικηγόρος με άδεια άσκησης επαγγέλματος σε ένα από τα Κράτη Μέλη της ΕΣΔΑ και να διαμένει σε ένα από αυτά, ή άλλο πρόσωπο εγκεκριμένο από τον Πρόεδρο του Τμήματος.²⁹⁵ Ο εκπρόσωπος πρέπει να διαθέτει επαρκή γνώση της αγγλικής ή της γαλλικής γλώσσας, εκτός εάν ο Πρόεδρος επιτρέψει τη χρήση άλλης γλώσσας.²⁹⁶ Ο Πρόεδρος μπορεί επίσης να παύσει εκπρόσωπο εάν η συμπεριφορά του κρίνεται ότι παρεμποδίζει την αποτελεσματική εκπροσώπηση των συμφερόντων του αιτούντος.²⁹⁷

Νομική βοήθεια: Το ΕΔΔΑ διαθέτει σύστημα νομικής αρωγής. Ο Πρόεδρος του Τμήματος μπορεί να χορηγήσει νομική βοήθεια όταν τούτο κρίνεται αναγκαίο για την ορθή διεξαγωγή της διαδικασίας και εφόσον ο αιτών δεν διαθέτει επαρκείς πόρους για να καλύψει το σύνολο ή μέρος των εξόδων.²⁹⁸ Η νομική βοήθεια μπορεί να χορηγηθεί κατόπιν αιτήματος του αιτούντος ή με πρωτοβουλία του Προέδρου.²⁹⁹ Η απόφαση λαμβάνεται αφού το εναγόμενο Κράτος υποβάλει τις γραπτές παρατηρήσεις του επί του παραδεκτού ή μετά την εκπονή της σχετικής προθεσμίας.³⁰⁰ Εφόσον χορηγηθεί, καλύπτει όλα τα στάδια της διαδικασίας, εκτός εάν ο Πρόεδρος κρίνει ότι οι προϋποθέσεις παύουν να συντρέχουν.³⁰¹ Ο αιτών οφείλει να υποβάλει δήλωση, πιστοποιημένη από τις αρμόδιες εθνικές αρχές, με αναλυτικά στοιχεία για τα εισοδήματα, τα περιουσιακά στοιχεία και τις οικονομικές του υποχρεώσεις.³⁰²

Σύνθεση του δικαστηρίου: Το European Court of Human Rights (ΕΔΔΑ) μπορεί να συνεδριάζει σε σχηματισμό μονομελούς δικαστή, σε επιτροπή τριών δικαστών, σε Τμήμα επτά δικαστών ή σε Μείζονα Σύνθεση δεκαεπτά δικαστών.³⁰³ Ο μονομελής δικαστής μπορεί να κηρύξει μια προσφυγή απαράδεκτη ή να τη διαγράψει από το πινάκιο του Δικαστηρίου, με σκοπό την ταχεία διεκπεραίωση προδήλως απαράδεκτων προσφυγών, αλλά δεν μπορεί να αποφανθεί επί της ουσίας της υπόθεσης.³⁰⁴ Οι μονομελείς δικαστές ορίζονται από τον Πρόεδρο του Δικαστηρίου και δεν συμμετέχουν σε υποθέσεις που στρέφονται κατά του Κράτους τους.³⁰⁵ Οι επιτροπές τριών δικαστών έχουν την ίδια αρμοδιότητα, αλλά μπορούν επιπλέον να εκδίδουν αποφάσεις επί της ουσίας όταν η υπόθεση αφορά ζήτημα που έχει

²⁹⁰ Κανόνας 47(2)(α) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ· ΕΔΔΑ, [Οδηγίες Πρακτικής: Κίνηση διαδικασίας \(Ατομικές προσφυγές βάσει του Άρθρου 34 της Σύμβασης\)](#), τελευταία τροποποίηση 1 Φεβρουαρίου 2022, παρ. 7.

²⁹¹ ΕΔΔΑ, [Οδηγίες Πρακτικής: Κίνηση διαδικασίας \(Ατομικές προσφυγές βάσει του Άρθρου 34 της Σύμβασης\)](#), τελευταία τροποποίηση 1 Φεβρουαρίου 2022.

²⁹² Οι κανόνες σχετικά με την εκπροσώπηση κατοχυρώνονται στον Κανόνα 36 του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

²⁹³ Η συστηματική και παρατεταμένη αδυναμία του αιτούντος να επικοινωνήσει με τον εκπρόσωπό του ενδέχεται να οδηγήσει το Δικαστήριο στο συμπέρασμα ότι έχει απολέσει το ενδιαφέρον του για τη διαδικασία και στη διαγραφή της υπόθεσης από το πινάκιο. Βλ. *Ramzy κατά Κάτω Χωρών*, ΕΔΔΑ, Προσφυγή αριθ. 25424/05, Απόφαση επί του παραδεκτού της 20ής Ιουλίου 2010.

²⁹⁴ Κανόνας 36(3) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

²⁹⁵ Κανόνας 36(4)(α) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

²⁹⁶ Κανόνας 36(5) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

²⁹⁷ Κανόνας 36(4)(γ) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

²⁹⁸ Κανόνας 106 του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

²⁹⁹ Κανόνας 105(1) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³⁰⁰ Κανόνας 107 του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³⁰¹ Κανόνας 110 του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³⁰² Κανόνες 105-110 του Κανονισμού του ΕΔΔΑ σχετικά με τη νομική βοήθεια.

³⁰³ Άρθρο 26 της ΕΣΔΑ· Κανόνες 24-30 του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³⁰⁴ Άρθρο 27(1) ΕΣΔΑ.

³⁰⁵ Κανόνας 27Α(3) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ: «Σύμφωνα με το Άρθρο 26 §3 της Σύμβασης, δικαστής δεν μπορεί να εξετάσει ως μονομελής δικαστής προσφυγή κατά του Συμβαλλόμενου Μέρους σε σχέση με το οποίο έχει εκλεγεί. Επιπλέον, δικαστής δεν μπορεί να εξετάσει ως μονομελής δικαστής προσφυγή κατά Συμβαλλόμενου Μέρους του οποίου είναι υπήκοος».

ήδη παγιωθεί στη νομολογία του Δικαστηρίου.³⁰⁶ Οι περισσότερες αποφάσεις επί της ουσίας εκδίδονται από Τμήματα επτά δικαστών, τα οποία αποτελούνται από τον Πρόεδρο, τον εθνικό δικαστή και πέντε ακόμη δικαστές που ορίζονται από τον Πρόεδρο.³⁰⁷ Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος εκλέγει έναν εθνικό δικαστή μέσω της Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης (PACE), η οποία επιλέγει τον δικαστή από κατάλογο τριών υποψηφίων που προτείνει το οικείο Κράτος.³⁰⁸ Τα Τμήματα εξετάζουν τόσο το παραδεκτό όσο και την ουσία της υπόθεσης, εκτός εάν η προσφυγή έχει ήδη κηρυχθεί παραδεκτή.³⁰⁹ Η Μείζων Σύνθεση αποτελεί τον ανώτατο σχηματισμό του Δικαστηρίου και απαρτίζεται από 17 δικαστές, συμπεριλαμβανομένων του Προέδρου, των Αντιπροέδρων, των Προέδρων Τμημάτων και του εθνικού δικαστή.³¹⁰

Παραίτηση υπέρ της Μείζονος Συνθέσεως: Πριν από την έκδοση απόφασης, ένα Τμήμα του ΕΔΔΑ μπορεί να «παραιτηθεί υπέρ της Μείζονος Συνθέσεως» σε υπόθεση που εκκρεμεί ενώπιόν του, όταν αυτή εγείρει «σοβαρό ζήτημα ερμηνείας της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της» ή όταν η επίλυσή της ενδέχεται να οδηγήσει σε απόφαση «ασύμβατη με προηγούμενη απόφαση του Δικαστηρίου».³¹¹

Παραπομπή στη Μείζονα Σύνθεση: Κάθε διάδικος μπορεί να ζητήσει την παραπομπή της υπόθεσης στη Μείζονα Σύνθεση. Επιτροπή πέντε δικαστών της Μείζονος Συνθέσεως εξετάζει το αίτημα και μπορεί να το αποδεχθεί σε υποθέσεις που εγείρουν «σοβαρό ζήτημα ερμηνείας της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της» ή «σοβαρό ζήτημα γενικού ενδιαφέροντος».³¹²

³⁰⁶ Άρθρο 28(1) ΕΣΔΑ· Πρωτόκολλο αριθ. 14 της ΕΣΔΑ.

³⁰⁷ Άρθρο 26 ΕΣΔΑ· Κανόνας 26(1) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ: «Τα Τμήματα επτά δικαστών που προβλέπονται στο Άρθρο 26 §1 της Σύμβασης για την εξέταση υποθέσεων που υποβάλλονται στο Δικαστήριο συγκροτούνται από τα Τμήματα ως εξής: (α) Με την επιφύλαξη της παραγράφου 2 του παρόντος Κανόνα και του Κανόνα 28 §4, τελευταίο εδάφιο, το Τμήμα περιλαμβάνει σε κάθε υπόθεση τον Πρόεδρο του Τμήματος και τον δικαστή που έχει εκλεγεί σε σχέση με το ενδιαφερόμενο Συμβαλλόμενο Μέρος. Εάν ο τελευταίος δεν είναι μέλος του Τμήματος στο οποίο έχει ανατεθεί η προσφυγή σύμφωνα με τους Κανόνες 51 ή 52, συμμετέχει ως ex officio μέλος του Τμήματος σύμφωνα με το Άρθρο 26 §4 της Σύμβασης. Ο Κανόνας 29 εφαρμόζεται εάν ο δικαστής αυτός κωλύεται ή απέχει. (β) Τα λοιπά μέλη του Τμήματος ορίζονται εκ περιτροπής από τον Πρόεδρο του Τμήματος μεταξύ των μελών του οικείου Τμήματος. (γ) Τα μέλη του Τμήματος που δεν ορίζονται κατά τα ανωτέρω συμμετέχουν στην υπόθεση ως αναπληρωματικοί δικαστές».

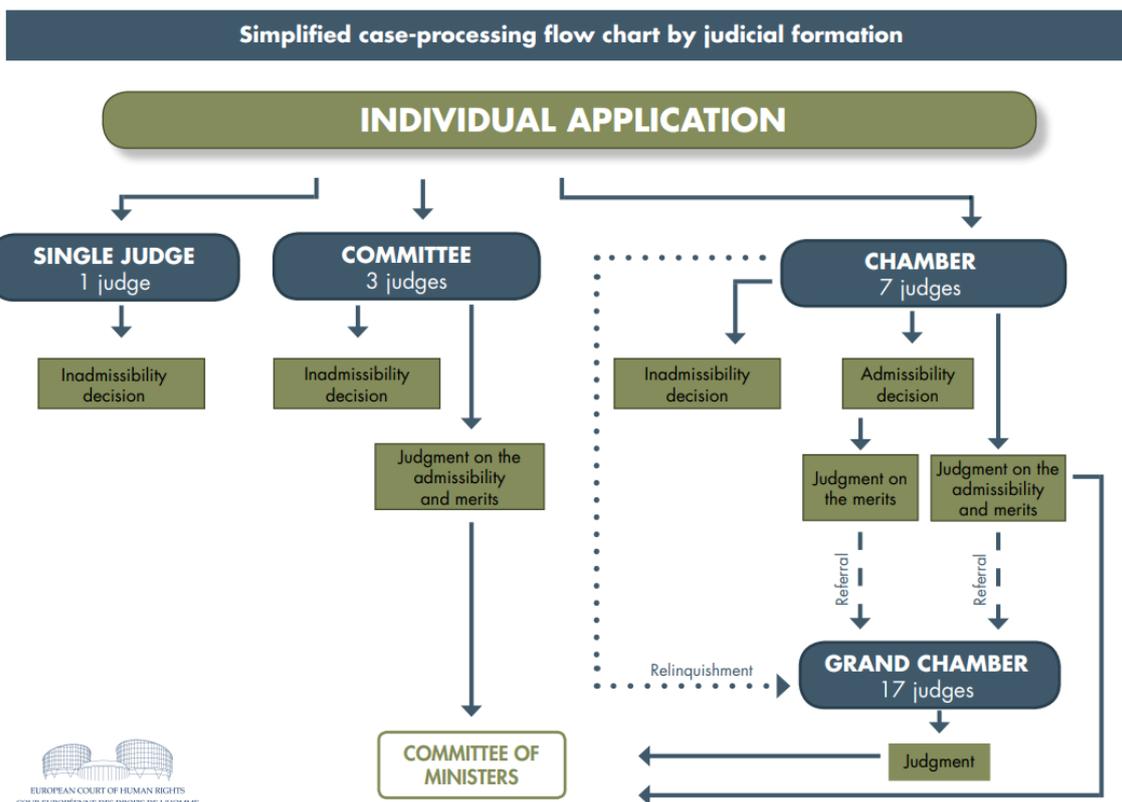
³⁰⁸ Άρθρο 22 ΕΣΔΑ· Parliamentary Assembly of the Council of Europe, [Επιτροπή για την Εκλογή Δικαστών στο ΕΔΔΑ](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση στις 22 Μαΐου 2025).

³⁰⁹ Άρθρο 29 ΕΣΔΑ· Κανόνας 1(ε) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ: «ο όρος “Τμήμα” σημαίνει κάθε Τμήμα επτά δικαστών που συγκροτείται κατ’ εφαρμογή του Άρθρου 26 §1 της Σύμβασης [...]».

³¹⁰ Άρθρο 26 ΕΣΔΑ· Κανόνας 24 του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³¹¹ Άρθρο 30 της ΕΣΔΑ: «Όταν υπόθεση εκκρεμής ενώπιον Τμήματος εγείρει σοβαρό ζήτημα που αφορά την ερμηνεία της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της ή όταν η επίλυση ζητήματος ενώπιον του Τμήματος ενδέχεται να οδηγήσει σε αποτέλεσμα ασύμβατο με απόφαση που έχει προηγουμένως εκδοθεί από το Δικαστήριο, το Τμήμα μπορεί, οποτεδήποτε πριν από την έκδοση της απόφασής του, να παραιτηθεί υπέρ της Μείζονος Συνθέσεως». Βλ. επίσης Κανόνα 72 του Κανονισμού του ΕΔΔΑ. Βλ. π.χ. Γραμματεία ΕΔΔΑ, «[Παραίτηση υπέρ της Μείζονος Συνθέσεως στην υπόθεση Mansouri κατά Ιταλίας](#)», Δελτίο Τύπου, 22 Φεβρουαρίου 2024.

³¹² Άρθρο 43 ΕΣΔΑ: «1. Εντός προθεσμίας τριών μηνών από την ημερομηνία της απόφασης του Τμήματος, κάθε διάδικος μπορεί, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, να ζητήσει την παραπομπή της υπόθεσης στη Μείζονα Σύνθεση. 2. Επιτροπή πέντε δικαστών της Μείζονος Συνθέσεως αποδέχεται το αίτημα εάν η υπόθεση εγείρει σοβαρό ζήτημα που αφορά την ερμηνεία ή την εφαρμογή της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της ή σοβαρό ζήτημα γενικού ενδιαφέροντος. 3. Εάν η επιτροπή αποδεχθεί το αίτημα, η Μείζων Σύνθεση αποφαινεται επί της υπόθεσης με απόφαση». Βλ. επίσης Κανόνα 73 του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

Σχήμα 1. Απλουστευμένο διάγραμμα της διαδικασίας εξέτασης υποθέσεων στο ΕΔΔΑ³¹³

Στάδιο παραδεκτού

Ο Πρόεδρος του ΕΔΔΑ αναθέτει την υπόθεση σε συγκεκριμένο Τμήμα του Δικαστηρίου.³¹⁴ Ο Πρόεδρος του Τμήματος συγκροτεί Τμήματα επτά δικαστών.³¹⁵ Ατομικές προσφυγές μπορούν να κηρυχθούν απαράδεκτες ή να διαγραφούν από το κατάλογο των υποθέσεων του Δικαστηρίου από μονομελή δικαστή «όταν μια τέτοια απόφαση μπορεί να ληφθεί χωρίς περαιτέρω εξέταση».³¹⁶ Οι αποφάσεις μονομελούς δικαστή που λαμβάνονται δυνάμει του Άρθρου 27 της ΕΣΔΑ είναι οριστικές.³¹⁷ Σε διαφορετική περίπτωση, ο μονομελής δικαστής παραπέμπει την υπόθεση σε Τμήμα ή σε επιτροπή τριών δικαστών.³¹⁸

Ο Πρόεδρος του Τμήματος ορίζει εισηγητή δικαστή (Judge Rapporteur) για την υπόθεση.³¹⁹ Ο εισηγητής μπορεί να ζητήσει πρόσθετες πληροφορίες από τα μέρη, να αποφασίσει εάν η υπόθεση πρέπει να εξεταστεί από μονομελή δικαστή, επιτροπή ή Τμήμα, και να υποβάλει εκθέσεις, σχέδια αποφάσεων ή άλλα έγγραφα στο Τμήμα, την επιτροπή ή τον Πρόεδρο.³²⁰ Σε αυτό το στάδιο, η υπόθεση μπορεί να ανατεθεί σε επιτροπή του Τμήματος, αποτελούμενη από τρεις δικαστές. Η επιτροπή κοινοποιεί την προσφυγή στο εναγόμενο Κράτος και μπορεί να ζητήσει πρόσθετες πληροφορίες από αμφότερα τα μέρη.³²¹

Η επιτροπή μπορεί, με ομόφωνη απόφαση, να κηρύξει την υπόθεση απαράδεκτη, να τη διαγράψει από τον κατάλογο των υποθέσεων ή να τη κηρύξει παραδεκτή και να αποφανθεί αμέσως επί της ουσίας, όταν το υποκείμενο ζήτημα έχει ήδη αποτελέσει αντικείμενο

³¹³ Πηγή εικόνας: ΕΔΔΑ, «[Απλοποιημένο διάγραμμα ροής επεξεργασίας υποθέσεων ενώπιον του Δικαστηρίου](#)», ιστοσελίδα (πρόσβαση στις 2 Φεβρουαρίου 2026).

³¹⁴ Κανόνας 52(1) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³¹⁵ Άρθρο 26 ΕΣΔΑ· Κανόνας 52(2) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³¹⁶ Άρθρο 27(1) ΕΣΔΑ.

³¹⁷ Άρθρο 27(2) ΕΣΔΑ.

³¹⁸ Άρθρο 27(3) της ΕΣΔΑ· Κανόνες 49, 52Α, 53 και 54 του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³¹⁹ Άρθρο 24 ΕΣΔΑ· Κανόνας 49(2) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³²⁰ Άρθρα 24 και 27 ΕΣΔΑ· Κανόνες 49 και 52Α του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³²¹ Άρθρο 26 ΕΣΔΑ· Κανόνας 51(4) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

παγιωμένης νομολογίας του Δικαστηρίου.³²² Διαφορετικά, παραπέμπει την υπόθεση στο Τμήμα.³²³ Η απόφαση της επιτροπής είναι οριστική.³²⁴ Το Τμήμα μπορεί επίσης να ζητήσει περαιτέρω πληροφορίες από τα μέρη και να αποφασίσει άμεσα την κήρυξη απαραδέκτου ή τη διαγραφή της προσφυγής.³²⁵ Πριν αποφανθεί επί του παραδεκτού, μπορεί να διεξαγάγει ακρόαση κατόπιν αιτήματος διαδίκου ή αυτεπαγγέλτως και, εφόσον το κρίνει σκόπιμο, να αποφασίσει ταυτόχρονα επί του παραδεκτού και της ουσίας.³²⁶

Εξέταση επί του παραδεκτού και της ουσίας

Η απόφαση επί του παραδεκτού μπορεί να ληφθεί χωριστά ή ταυτόχρονα με την απόφαση επί της ουσίας.³²⁷ Εφόσον η προσφυγή δεν έχει κηρυχθεί απαραδέκτη ούτε έχει διαγραφεί από τον κατάλογο των υποθέσεων, το Τμήμα μπορεί να καλέσει τα μέρη να υποβάλουν πρόσθετα αποδεικτικά στοιχεία και παρατηρήσεις και να αποφασίσει τη διεξαγωγή ακρόασης.³²⁸ Εάν ο αιτών ζητεί δίκαιη ικανοποίηση σε περίπτωση διαπίστωσης παραβίασης, το σχετικό αίτημα και τα συνοδευτικά αποδεικτικά έγγραφα πρέπει να υποβληθούν σε αυτό το στάδιο.³²⁹

Το Τμήμα εξετάζει κατόπιν την υπόθεση.³³⁰ Οι ακρόασεις είναι δημόσιες, όπως και τα έγγραφα που κατατίθενται στη Γραμματεία του Δικαστηρίου.³³¹ Ωστόσο, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, το Δικαστήριο μπορεί να περιορίσει την πρόσβαση για λόγους χρηστών ηθών, δημόσιας τάξης ή εθνικής ασφάλειας σε δημοκρατική κοινωνία, ή όταν το απαιτούν τα συμφέροντα ανηλίκων ή η προστασία της ιδιωτικής ζωής των διαδίκων.³³² Περιορισμοί μπορεί επίσης να επιβληθούν όταν η δημοσιότητα θα έβλαπτε τα συμφέροντα της δικαιοσύνης.³³³

Οι αποφάσεις Τμήματος καθίστανται οριστικές όταν: (α) τα μέρη δηλώσουν ότι δεν θα ζητήσουν παραπομπή στη Μείζονα Σύνοδο· (β) παρέλθουν τρεις μήνες από την ημερομηνία της απόφασης χωρίς να ζητηθεί παραπομπή· ή (γ) η επιτροπή της Μείζονος Συνθέσεως απορρίψει αίτημα παραπομπής που υποβλήθηκε από διάδικο.³³⁴

Δίκαιη ικανοποίηση: Εάν το Δικαστήριο διαπιστώσει παραβίαση, εξετάζει τυχόν αιτήματα του αιτούντος για δίκαιη ικανοποίηση.³³⁵ Το αίτημα πρέπει να περιλαμβάνει αναλυτική αποτίμηση των αξιώσεων, συνοδευόμενη από τα σχετικά αποδεικτικά στοιχεία, και, κατά γενικό κανόνα, να υποβάλλεται εντός της προθεσμίας που τάσσει ο Πρόεδρος του Τμήματος για την υποβολή παρατηρήσεων επί της ουσίας.³³⁶

Πέραν της επιδίκασης χρηματικής αποζημίωσης ως δίκαιης ικανοποίησης:

«[σ]ε ορισμένες ιδιαίτερες περιπτώσεις, [...] το Δικαστήριο μπορεί να κρίνει σκόπιμο να υποδείξει στο εναγόμενο Κράτος το είδος των μέτρων που θα μπορούσαν να ληφθούν προκειμένου να τεθεί τέλος στην- συχνά συστημική- κατάσταση που οδήγησε στη διαπίστωση παραβίασης [...]. Ορισμένες φορές, η φύση της

³²² Άρθρο 28 ΕΣΔΑ· Κανόνας 53(2) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³²³ Άρθρο 28 ΕΣΔΑ· Κανόνας 53(6) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³²⁴ Άρθρο 28 ΕΣΔΑ· Κανόνας 53(4) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³²⁵ Άρθρο 28 ΕΣΔΑ· Κανόνας 53(1) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³²⁶ Άρθρο 29 ΕΣΔΑ· Κανόνας 54 του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³²⁷ Άρθρα 28-29 ΕΣΔΑ.

³²⁸ Άρθρο 29 ΕΣΔΑ· Κανόνας 59(1) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³²⁹ Άρθρο 41 ΕΣΔΑ· Κανόνας 60(2) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³³⁰ Άρθρο 38 ΕΣΔΑ.

³³¹ Άρθρο 40 ΕΣΔΑ· Κανόνες 33(1) και 63(1) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³³² Κανόνες 33(2) και 63(2) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³³³ Άρθρο 40 ΕΣΔΑ· Κανόνες 33 και 63 του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³³⁴ Άρθρο 44 της European Convention on Human Rights: «1. Η απόφαση της Μείζονος Συνθέσεως είναι οριστική. 2. Η απόφαση Τμήματος καθίσταται οριστική (α) όταν τα μέρη δηλώσουν ότι δεν θα ζητήσουν την παραπομπή της υπόθεσης στη Μείζονα Σύνοδο· ή (β) τρεις μήνες μετά την ημερομηνία της απόφασης, εάν δεν έχει ζητηθεί παραπομπή στη Μείζονα Σύνοδο· ή (γ) όταν η επιτροπή της Μείζονος Συνθέσεως απορρίψει αίτημα παραπομπής βάσει του Άρθρου 43. 3. Η οριστική απόφαση δημοσιεύεται».

³³⁵ Άρθρο 41 ΕΣΔΑ.

³³⁶ Άρθρο 41 ΕΣΔΑ· Κανόνας 60 του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

*διαπιστωθείσας παραβίασης μπορεί να είναι τέτοια ώστε να μην αφήνει ουσιαστικά περιθώριο επιλογής ως προς τα απαιτούμενα μέτρα [...]».*³³⁷

A.D. κατά Μάλτας, ΕΔΔΑ, Προσφυγή αρ. 12427/22, Απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 2023³³⁸

Ιστορικό της υπόθεσης: Η υπόθεση αφορά ασυνόδετο αιτούντα άσυλο από την Ακτή Ελεφαντοστού, ο οποίος δήλωσε ότι ήταν 17 ετών κατά την άφιξή του στη Μάλτα τον Νοέμβριο 2021. Κρατήθηκε συνολικά για 225 ημέρες σε διάφορες δομές διοικητικής κράτησης μεταναστών, χωρίς πρόσβαση σε πληροφορίες και επικοινωνία σε γλώσσα που κατανοούσε, μεταξύ άλλων και κατά την αρχική περίοδο καραντίνας. Ο προσφεύγων δεν γνώριζε ότι είχε οριστεί επίτροπος. Παρά τη διάγνωση πνευμονικής φυματίωσης, δεν έλαβε έγκαιρη, κατάλληλη και συνεπή ιατρική φροντίδα. Αν και είχε δηλώσει ότι ήταν 17 ετών, αρχικά κρατήθηκε μαζί με ενήλικες, υπό κακές συνθήκες υγιεινής, με περιορισμένη πρόσβαση σε εξωτερικό χώρο και σε καθεστώς απομόνωσης, ενώ αντιμετώπισε και δυσκολίες ψυχικής υγείας.

Προσφυγή ενώπιον του ΕΔΔΑ: Ο προσφεύγων υποστήριξε μεταξύ άλλων, ότι:

- (i) Κατά παράβαση του Άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, κρατήθηκε επί 225 ημέρες σε απάνθρωπες και εξευτελιστικές συνθήκες.
- (ii) Από 10 Δεκεμβρίου 2021 έως 10 Φεβρουαρίου 2022 η στέρηση της ελευθερίας του δεν ήταν νόμιμη και, συνεπώς, παραβίαζε το Άρθρο 5§1 της ΕΣΔΑ.
- (iii) Η κράτησή του μετά την έκδοση διαταγής κράτησης στις 10 Φεβρουαρίου 2022 ήταν αυθαίρετη και, ως εκ τούτου, αντίθετη προς το Άρθρο 5§1.
- (iv) Κατά παράβαση του Άρθρου 13 της ΕΣΔΑ, δεν είχε πρόσβαση σε αποτελεσματικό ένδικο βοήθημα για να προσβάλει, βάσει του Άρθρου 3, τις συνθήκες κράτησής του.

Στην απόφασή του της 17ης Οκτωβρίου 2023, το Δικαστήριο έκρινε ότι:

- (i) «υπό το πρίσμα των ευαλωτοτήτων του προσφεύγοντος (τεκμαιρόμενη ανηλικότητα και κατάσταση υγείας), οι συνθήκες υπό τις οποίες κρατήθηκε δεν ήταν προσαρμοσμένες στις ανάγκες του ούτε στους λόγους της κράτησης, η οποία διήρκεσε για διάστημα άνω των επτά μηνών, και, λαμβανομένων υπόψη όλων των σχετικών περιστάσεων, συνιστούσαν απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση. [...] Συνεπώς, διαπιστώνεται παραβίαση του Άρθρου 3 της ΕΣΔΑ»·
- (ii) η κράτησή του μεταξύ 10 Δεκεμβρίου 2021 και 20 Φεβρουαρίου 2021 δεν προβλεπόταν από τον νόμο και, ως εκ τούτου, παραβίασε το Άρθρο 5§1 της ΕΣΔΑ·
- (iii) η κράτησή του από 10 Φεβρουαρίου 2022 δεν ήταν σύμφωνη με το Άρθρο 5§1(στ) (δηλαδή κράτηση για σκοπούς μεταναστευτικού ελέγχου) και, κατά συνέπεια, παραβίασε επίσης το Άρθρο 5§1 της ΕΣΔΑ·
- (iv) το Δικαστήριο επανέλαβε ότι, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του σχετικά με τη Μάλτα, οι διαδικασίες συνταγματικής αποκατάστασης δεν συνιστούν αποτελεσματικό ένδικο βοήθημα για καταγγελίες που αφορούν συνεχιζόμενες συνθήκες κράτησης κατά το Άρθρο 3. Ελλείψει οποιουδήποτε άλλου διαθέσιμου ενδίκου βοηθήματος, κατέληξε ότι υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 13 σε συνδυασμό με το Άρθρο 3.

Ειδικότερα, το European Court of Human Rights διαπίστωσε ότι, κατά παράβαση του Άρθρου 13 σε συνδυασμό με το Άρθρο 3 της European Convention on Human Rights, ο προσφεύγων δεν είχε πρόσβαση σε αποτελεσματικό ένδικο βοήθημα. Το Δικαστήριο

³³⁷ *Hirsi Jamaa and Others v. Italy*, προσφυγή αρ. 27765/09, απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 2012, παρ. 209. Τα μέτρα διατάσσονται δυνάμει του Άρθρου 46 ΕΣΔΑ.

³³⁸ *A.D. v. Malta*, προσφυγή αρ. 12427/22, απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 2023. Το International Commission of Jurists (ICJ), το European Council on Refugees and Exiles (ECRE), το AIRE Centre και το Global Campus of Human Rights υπέβαλαν κοινή παρέμβαση τρίτου μέρους· βλ. ICJ, «[Malta: joint third party intervention on detention of a migrant child](#)», 18 Οκτωβρίου 2022, ιστοσελίδα (πρόσβαση 3 Φεβρουαρίου 2026).

επανελάβε ότι ένα τέτοιο ένδικο βοήθημα πρέπει να είναι κατάλληλο, προσβάσιμο και ταχύ, όταν η ταχύτητα είναι αναγκαία ώστε η παρεχόμενη προστασία να είναι πράγματι αποτελεσματική. Τόνισε επίσης ότι η Μάλτα όφειλε να λάβει γενικά μέτρα προκειμένου να διασφαλίσει ότι τα «ευάλωτα» πρόσωπα δεν τίθενται υπό κράτηση, ότι κάθε κράτηση συνδέεται με τουλάχιστον έναν επιτρεπτό νομικό λόγο και ότι οι συνθήκες κράτησης είναι κατάλληλες. Στον προσφεύγοντα επιδικάστηκε δίκαιη ικανοποίηση.

Αντίκτυπος της απόφασης: Μετά την έκδοση της απόφασης, η Μάλτα μείωσε την αυτόματη κράτηση διάρκειας δύο εβδομάδων κατά την άφιξη για λόγους δημόσιας υγείας σε λίγες ημέρες. Ωστόσο, το 2024, ο Κύριος Αξιωματικός Μετανάστευσης (PIO) εισήγαγε νέα πολιτική αυτόματης κράτησης βάσει Διαταγής Κράτησης, διάρκειας περίπου δύο μηνών κατ' ελάχιστον για όλους τους αιτούντες άσυλο, με εξαίρεση όσους χαρακτηρίζονται ως ευάλωτοι κατά το στάδιο της αποβίβασης.³³⁹

Φιλικός διακανονισμός

Καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, το ΕΔΔΑ μπορεί να συνδράμει τα μέρη στην επίτευξη φιλικού διακανονισμού της υπόθεσης.³⁴⁰ Οι συζητήσεις για φιλικό διακανονισμό είναι εμπιστευτικές και διεξάγονται υπό την καθοδήγηση της Γραμματείας του Δικαστηρίου, κατόπιν οδηγιών του Τμήματος στο οποίο έχει ανατεθεί η υπόθεση ή του Προέδρου του.³⁴¹ Εάν επιτευχθεί συμφωνία, η υπόθεση διαγράφεται από τον κατάλογο των υποθέσεων.³⁴² Η απόφαση του Δικαστηρίου σε τέτοιες περιπτώσεις περιορίζεται σε σύντομη έκθεση των πραγματικών περιστατικών και των όρων του διακανονισμού. Η απόφαση διαβιβάζεται στην Επιτροπή Υπουργών, η οποία παρακολουθεί την εκτέλεση του διακανονισμού.³⁴³ Η συμφωνία που επιτυγχάνεται δεν πρέπει να αντίκειται σε καμία διάταξη της ΕΔΔΑ.³⁴⁴

Διαγραφή από τον κατάλογο των υποθέσεων

Σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας, το Δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει τη διαγραφή προσφυγής από τον κατάλογο των υποθέσεων.³⁴⁵ Αυτό μπορεί να συμβεί εάν διαπιστωθεί ότι ο προσφεύγων δεν επιθυμεί πλέον να συνεχίσει τη διαδικασία, εάν το ζήτημα έχει επιλυθεί ή εάν, για οποιονδήποτε άλλο λόγο που διαπιστώνει το Δικαστήριο, δεν δικαιολογείται πλέον η συνέχιση της εξέτασης της προσφυγής.³⁴⁶

Το Δικαστήριο μπορεί επίσης να διαγράψει μια υπόθεση όταν το εναγόμενο Κράτος υποβάλει μονομερή δήλωση, ακόμη και εάν ο προσφεύγων επιθυμεί τη συνέχιση της διαδικασίας.³⁴⁷ Η απόφαση του Δικαστηρίου σε τέτοιες περιπτώσεις εξαρτάται από το κατά πόσον θεωρεί ότι ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως κατοχυρώνονται στη Σύμβαση και τα Πρωτόκολλά της, απαιτεί περαιτέρω εξέταση της υπόθεσης.³⁴⁸ Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, κατά την εκτίμηση αυτή, λαμβάνει υπόψη «τη φύση των προβαλλόμενων αιτιάσεων, κατά πόσον τα ζητήματα που εγείρονται είναι συγκρίσιμα με ζητήματα που έχουν ήδη κριθεί σε προηγούμενες υποθέσεις, τη φύση και την έκταση των μέτρων που έλαβε η εναγόμενη Κυβέρνηση στο πλαίσιο της εκτέλεσης αποφάσεων του Δικαστηρίου σε παρόμοιες υποθέσεις, καθώς και τον αντίκτυπο των μέτρων αυτών στην εξεταζόμενη υπόθεση».³⁴⁹

³³⁹ European Council on Refugees and Exiles (ECRE), aditus Foundation, [Malta Country Report – Update on 2024](#), Αύγουστος 2025, σ. 115.

³⁴⁰ Άρθρο 39 της ΕΣΔΑ· Κανόνας 62 του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³⁴¹ Άρθρο 39(1) ΕΣΔΑ; Κανονισμός 62(2) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³⁴² Άρθρο 39(3) ΕΣΔΑ; Κανονισμός 43(3) και 62(3) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³⁴³ Άρθρο 39(4) ΕΣΔΑ; Κανονισμός 56(2) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³⁴⁴ Άρθρο 39(1) ΕΣΔΑ; Κανονισμός 62 του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³⁴⁵ Άρθρο 37(1) της ΕΣΔΑ· Κανόνας 43(1) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

³⁴⁶ Άρθρο 37(1) ΕΣΔΑ.

³⁴⁷ *Akman v. Turkey*, προσφυγή αρ. 37453/97, απόφαση επί του παραδεκτού της 26ης Ιουνίου 2001, παρ. 28-32· *Tahsin Acar v. Turkey*, προσφυγή αρ. 26307/95, απόφαση της 8ης Απριλίου 2004, παρ. 75-76.

³⁴⁸ Άρθρο 37(1) ΕΣΔΑ.

³⁴⁹ *Tahsin Acar v. Turkey*, παρ. 76. Ο κατάλογος δεν είναι εξαντλητικός. Η πρακτική αυτή αποτυπώνεται πλέον στον Κανόνα 62Α του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, που δικαιολογούνται από εξαιρετικούς λόγους, το Δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει την επανεγγραφή στον κατάλογο των υποθέσεων προσφυγής που είχε προηγουμένως διαγραφεί.³⁵⁰

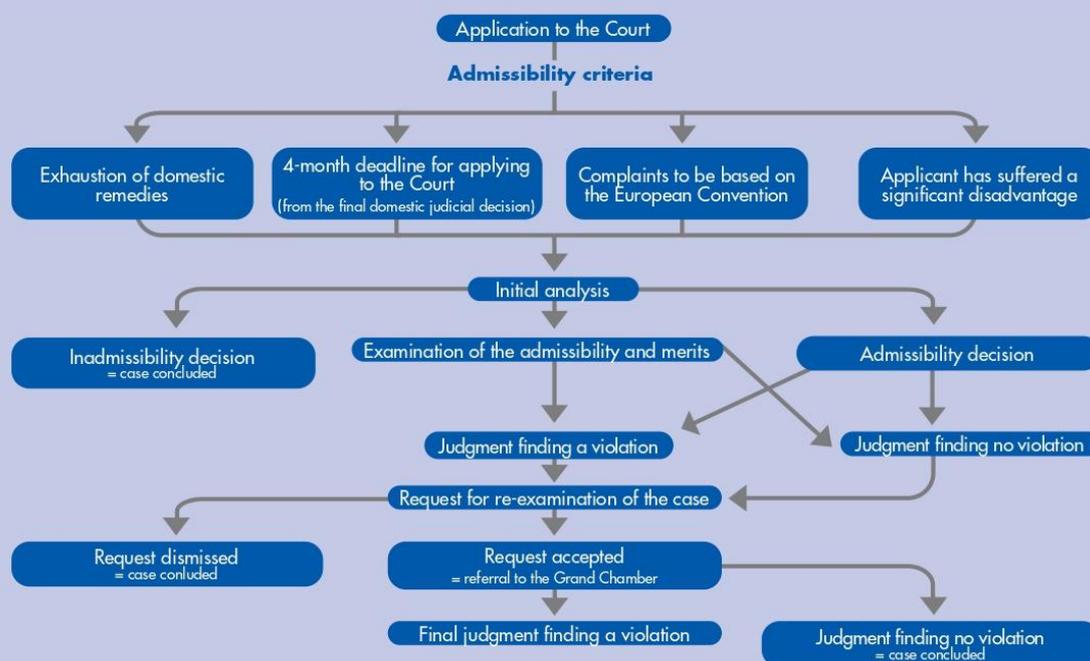
³⁵⁰ Άρθρο 37 ΕΣΔΑ· Κανόνας 43(5) του Κανονισμού του ΕΔΔΑ.

The life of an application

Proceedings at national level

Proceedings before the European Court of Human Rights

Execution of judgment

Σχήμα 2. Διάγραμμα της πορείας μιας προσφυγής ενώπιον του ΕΔΔΑ³⁵¹

c. Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων

Μηχανισμός συλλογικών προσφυγών

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη διαδικασία συλλογικών προσφυγών, βλ. την ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης³⁵² και τη βάση δεδομένων νομολογίας του ΕΚΧ.³⁵³

Προπαρασκευαστικό στάδιο: Οι συλλογικές προσφυγές προς την ΕΕΚΔ πρέπει να απευθύνονται στον Εκτελεστικό Γραμματέα της ΕΕΚΔ,³⁵⁴ ο οποίος επιβεβαιώνει την παραλαβή, ενημερώνει το οικείο Κράτος Μέρος και διαβιβάζει την προσφυγή στην Επιτροπή.³⁵⁵

Στάδιο παραδεκτού: Για κάθε υπόθεση, ο Πρόεδρος της ΕΕΚΔ ορίζει ένα από τα μέλη της ως εισηγητή (Rapporteur).³⁵⁶ Ο εισηγητής καταρτίζει σχέδιο απόφασης επί του παραδεκτού και, όπου ενδείκνυται, σχέδιο απόφασης επί της ουσίας.³⁵⁷ Η ΕΕΚΔ μπορεί να ζητήσει πρόσθετες πληροφορίες από τον προσφεύγοντα σχετικά με το παραδεκτό της προσφυγής.³⁵⁸ Εξετάζει συλλογικές προσφυγές που υποβάλλονται από κοινωνικούς εταίρους και μη κυβερνητικές οργανώσεις.³⁵⁹ Μπορεί να αποφασίσει επί του παραδεκτού χωρίς να καλέσει το εναγόμενο Κράτος να υποβάλει παρατηρήσεις, εάν κρίνει ότι η προσφυγή είναι προδήλως αβάσιμη ή ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις παραδεκτού.³⁶⁰ Εναλλακτικά, πριν αποφανθεί, μπορεί να ζητήσει από το εναγόμενο Κράτος να υποβάλει παρατηρήσεις εντός συγκεκριμένης προθεσμίας.³⁶¹ Εάν το Κράτος υποβάλει παρατηρήσεις, η ΕΕΚΔ καλεί και τον προσφεύγοντα να απαντήσει.³⁶² Η απόφαση επί του παραδεκτού διαβιβάζεται στα μέρη και σε όλα τα Συμβαλλόμενα Κράτη του Χάρτη και δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης.³⁶³

Εξέταση επί της ουσίας: Η Επιτροπή μπορεί να ζητήσει πρόσθετες πληροφορίες από τα μέρη και να οργανώσει ακρόαση, κατόπιν αιτήματος ενός εκ των μερών ή αυτεπαγγέλτως.³⁶⁴ Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος που έχει αποδεχθεί τη διαδικασία συλλογικών προσφυγών μπορεί να υποβάλει παρατηρήσεις.³⁶⁵ Επιπλέον, κατόπιν εισήγησης του εισηγητή, ο Πρόεδρος της ΕΕΚΔ μπορεί να καλέσει οποιοδήποτε ίδρυμα, οργανισμό ή πρόσωπο να υποβάλει παρατηρήσεις σχετικά με την υπόθεση και τα ζητήματα που εξετάζονται στο πλαίσιο της προσφυγής.³⁶⁶ Όλες οι παρατηρήσεις διαβιβάζονται τόσο στον προσφεύγοντα όσο και στο εναγόμενο Κράτος και δημοσιεύονται επίσης στην ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης.³⁶⁷

³⁵¹ Πηγή εικόνας: ΕΔΔΑ, «[Η πορεία μιας προσφυγής](#)», ιστοσελίδα (πρόσβαση 2 Φεβρουαρίου 2026).

³⁵² ΣΤΕ, «[Συλλογικές προσφυγές](#)», ιστοσελίδα (πρόσβαση 16 Ιουνίου 2025).

³⁵³ ΣΤΕ, [ESC HUDOC](#) (βάση νομολογίας του ΕΚΧ), ιστοσελίδα (πρόσβαση 16 Ιουνίου 2025).

³⁵⁴ Εκτελεστικός Γραμματέας του ΕΚΧ, Γενική Διεύθυνση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Κράτους Δικαίου, ΣΤΕ, Strasbourg Cedex, F-67075, Γαλλία.

³⁵⁵ Άρθρο 5 του ΠΠ στον ΕΚΧ (ΠΠ ΕΚΧ) και Κανόνας 23 του Κανονισμού της ΕΕΚΔ.

³⁵⁶ Κανόνας 27 του Κανονισμού της ΕΕΚΔ.

³⁵⁷ Κανόνας 27 του Κανονισμού της ΕΕΚΔ.

³⁵⁸ Άρθρο 6 ΠΠ ΕΚΧ.

³⁵⁹ Άρθρο 1 του ΠΠ στον ΕΚΧ (ΠΠ ΕΚΧ): «Τα Συμβαλλόμενα Μέρη στο παρόν Πρωτόκολλο αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ακόλουθων οργανώσεων να υποβάλλουν προσφυγές για μη ικανοποιητική εφαρμογή του Χάρτη: (α) διεθνείς οργανώσεις εργοδοτών και συνδικαλιστικές οργανώσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 2 του άρθρου 27 του Χάρτη· (β) άλλες διεθνείς μη κυβερνητικές οργανώσεις που έχουν συμβουλευτικό καθεστώς στο Συμβούλιο της Ευρώπης και έχουν περιληφθεί σε κατάλογο που καταρτίζεται για τον σκοπό αυτό από την Κυβερνητική Επιτροπή· (γ) αντιπροσωπευτικές εθνικές οργανώσεις εργοδοτών και συνδικαλιστικές οργανώσεις που υπάγονται στη δικαιοδοσία του Συμβαλλόμενου Μέρους κατά του οποίου έχουν υποβάλει την προσφυγή.»

³⁶⁰ Κανόνας 29(4) του Κανονισμού της ΕΕΚΔ.

³⁶¹ Κανόνας 29(1) του Κανονισμού της ΕΕΚΔ.

³⁶² Για τις (διεθνείς) ΜΚΟ, κριτήριο παραδεκτού αποτελεί το ότι η προσφυγή αφορά ζήτημα για το οποίο αναγνωρίζεται ότι διαθέτουν ειδική αρμοδιότητα/εξειδίκευση.

³⁶³ Άρθρο 7(1) του ΑΡ ΕΚΧ· Κανόνες 29 και 30 του Κανονισμού της ΕΕΚΔ.

³⁶⁴ Άρθρο 7 του ΑΡ ΕΚΧ· Κανόνες 31 και 33 του Κανονισμού της ΕΕΚΔ.

³⁶⁵ Άρθρο 7(1) του ΠΠ ΕΕΚΔ.

³⁶⁶ Κανόνες 32 και 32Α του Κανονισμού της ΕΕΚΔ.

³⁶⁷ Κανόνες 32 και 32Α του Κανονισμού της ΕΕΚΔ.

Αφού εξετάσει τις γραπτές και, εφόσον υπάρχουν, προφορικές παρατηρήσεις, η ΕΕΚΔ καταρτίζει έκθεση με τη συλλογιστική και τα συμπεράσματά της ως προς το εάν το Κράτος έχει παραβιάσει μία ή περισσότερες από τις υποχρεώσεις του βάσει του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη και τη διαβιβάζει εμπιστευτικά στα μέρη και στην Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, οι οποίοι δεν επιτρέπεται να τη δημοσιεύσουν.³⁶⁸

Με βάση την έκθεση της ΕΕΚΔ, τα μέλη της Επιτροπής Υπουργών που εκπροσωπούν τα Κράτη Μέρη στον ΕΚΧ εκδίδουν ψήφισμα.³⁶⁹ Όταν η ΕΕΚΔ διαπιστώνει ότι ο Χάρτης δεν έχει εφαρμοστεί ικανοποιητικά, η Επιτροπή Υπουργών οφείλει να εκδώσει, με πλειοψηφία δύο τρίτων των ψηφισάντων, σύσταση προς το οικείο Κράτος.³⁷⁰ Η Επιτροπή Υπουργών δεν μπορεί να μεταβάλει τη νομική εκτίμηση της προσφυγής που έχει διατυπώσει η ΕΕΚΔ.³⁷¹ Το οικείο Κράτος οφείλει στη συνέχεια να αναφέρει τα μέτρα που έλαβε σε συμμόρφωση με τη σύσταση στο πλαίσιο της τακτικής διαδικασίας υποβολής εκθέσεων προς το Συμβούλιο της Ευρώπης.³⁷² Η έκθεση (απόφαση) της ΕΕΚΔ επί της προσφυγής δημοσιεύεται όταν η Επιτροπή Υπουργών εκδώσει ψήφισμα επί της υπόθεσης ή, σε κάθε περίπτωση, το αργότερο εντός τεσσάρων μηνών από τη διαβίβασή της στην Επιτροπή Υπουργών.³⁷³

ICJ και ECRE κατά Ελλάδα, ΕΕΚΔ, Συλλογική Προσφυγή αρ. 173/2018, Απόφαση της 26ης Ιανουαρίου 2021.³⁷⁴

Ιστορικό της υπόθεσης: Στην Ελλάδα, ασυνόδευτα και συνοδευόμενα παιδιά με μεταναστευτικό υπόβαθρο στα νησιά του Βορειοανατολικού Αιγαίου, καθώς και ασυνόδευτα παιδιά στην ηπειρωτική χώρα, αντιμετώπιζαν σοβαρό υπερπληθυσμό σε δομές υποδοχής που προοριζόνταν να διασφαλίζουν βασική φροντίδα και προστασία. Τα παιδιά αυτά εκτίθεντο για μεγάλα χρονικά διαστήματα σε επιβλαβείς συνθήκες, λόγω σοβαρών ελλείψεων στο σύστημα υποδοχής και φροντίδας. Οι συνθήκες αυτές ενείχαν σημαντικούς κινδύνους για τη σωματική και ψυχική τους υγεία.

Προσφυγή ενώπιον της ΕΕΚΔ: Το 2018, η Διεθνής Επιτροπή Νομικών (ICJ) και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και Εξόριστους (ECRE), σε συνεργασία με το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, υπέβαλαν συλλογική προσφυγή ενώπιον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Κοινωνικών Δικαιωμάτων (ΕΕΚΔ) κατά της Ελλάδας.

Η προσφυγή υπογράμμισε ότι οι κακές συνθήκες υποδοχής και η αστεγία παιδιών συνιστούσαν παραβιάσεις του Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη. Προέβαλε παραβιάσεις σειράς ουσιαστικών δικαιωμάτων του Χάρτη, μεταξύ άλλων: του δικαιώματος σε επαρκή στέγασση και σε κατάλυμα (Άρθρο 31§§1 και 2), του δικαιώματος της οικογένειας σε κοινωνική και οικονομική προστασία (Άρθρο 16), του δικαιώματος του παιδιού σε ειδική προστασία (Άρθρο 7§10), του δικαιώματος στην υγεία (Άρθρο 11§§1 και 3), του δικαιώματος σε κοινωνική και ιατρική συνδρομή (Άρθρο 13), και του δικαιώματος στην εκπαίδευση (Άρθρο 17§2). Η προσφυγή ανέδειξε επίσης την απουσία συστήματος επιτροπείας, τη χρήση της κράτησης, καθώς και τον μακροχρόνιο αντίκτυπο των υποβαθμισμένων συνθηκών διαβίωσης στη σωματική και ψυχική ευημερία των παιδιών.

Τον Μάιο του 2019, η Επιτροπή εξέδωσε προσωρινά μέτρα, διατάσσοντας την Ελληνική Κυβέρνηση να παράσχει επείγοντως σε όλα τα παιδιά με μεταναστευτικό υπόβαθρο κατάλληλη στέγη, επαρκή διατροφή, εκπαίδευση και ιατρική φροντίδα. Διέταξε επίσης την απομάκρυνση των ασυνόδευτων παιδιών από χώρους κράτησης και από τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (RICs) στα σύνορα, την τοποθέτησή τους σε δομές κατάλληλες

³⁶⁸ Άρθρο 8 ΠΠ ΕΚΧ.

³⁶⁹ Κανόνας 35 του Κανονισμού της ΕΕΚΔ.

³⁷⁰ Άρθρο 9 του ΠΠ ΕΚΧ.

³⁷¹ ΣΤΕ, Επεξηγηματική Έκθεση στο ΠΠ στον ΕΚΧ που προβλέπει σύστημα συλλογικών προσφυγών, Αρ. 158, 1995, παρ. 46.

³⁷² Άρθρο 10 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στον ΕΚΧ (ΑΡ ΕΣΚ).

³⁷³ Άρθρο 8(2) του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στον ΕΚΧ (ΑΡ ΕΣΚ).

³⁷⁴ ICJ και ECRE κατά Ελλάδα, ΕΕΚΔ, Προσφυγή Αρ. 173/2018, Απόφαση της 26ης Ιανουαρίου 2021.

για την ηλικία τους, καθώς και τον διορισμό επιτρόπων. Η ΕΕΚΔ τόνισε ότι οι περιγραφόμενες συνθήκες ενείχαν κίνδυνο πρόκλησης ανεπανόρθωτης βλάβης και μη αναστρέψιμης αναπτυξιακής ζημίας για τα επηρεαζόμενα παιδιά.

Στην απόφασή της επί της ουσίας το 2021, η ΕΕΚΔ διαπίστωσε ότι η Ελλάδα είχε παραβιάσει σειρά διατάξεων του Αναθεωρημένου ΕΚΧ, μεταξύ άλλων: το δικαίωμα στη στέγαση (Άρθρο 31), το δικαίωμα παιδιών και νέων σε κοινωνική, νομική και οικονομική προστασία (Άρθρο 17), το δικαίωμα παιδιών και νέων σε προστασία (Άρθρο 7), και το δικαίωμα στην προστασία της υγείας (Άρθρο 11). Η Επιτροπή επιβεβαίωσε ότι τα παιδιά είχαν εκτεθεί σε αστεγία, παρατεταμένα διαστήματα κράτησης και υποβαθμισμένες δομές υποδοχής, ενώ στερούνταν πρόσβασης σε αναγκαίες υπηρεσίες και εγγυήσεις προστασίας.

Αντίκτυπος της απόφασης: Η υπόθεση είχε σημαντικό αντίκτυπο στην πολιτική προστασίας παιδιών στην Ελλάδα. Ένα βασικό αποτέλεσμα ήταν η κατάργηση, το 2020, της κράτησης μεταναστών παιδιών υπό το καθεστώς της λεγόμενης «προστατευτικής φύλαξης» σε αστυνομικά τμήματα,³⁷⁵ κατόπιν της απόφασης επί των προσωρινών μέτρων. Σε ανταπόκριση στα πορίσματα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Κοινωνικών Δικαιωμάτων, καθώς και σε άλλες δικαστικές και συνηγορητικές παρεμβάσεις σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, η Ελλάδα θέσπισε Εθνικό Σύστημα Επιτροπείας για ασυνόδευτους ανηλίκους και δημιούργησε, το 2020, Ειδική Γραμματεία για την Προστασία Ασυνόδευτων Ανηλίκων. Παράλληλα, ενεργοποίησε τον Εθνικό Μηχανισμό Επείγουσας Ανταπόκρισης (NERM), με στόχο τον εντοπισμό και την άμεση στέγαση άστεγων ή ευάλωτων ασυνόδευτων ανηλίκων. Αναφέρθηκαν βελτιώσεις στις συνθήκες υποδοχής και αποξήλωση ορισμένων από τις πιο προβληματικές δομές στα νησιά. Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες, καθώς πρόσφατες εκθέσεις υποδηλώνουν ότι κακές συνθήκες και *de facto* κράτηση συνεχίζονται σε ορισμένα συνοριακά κέντρα υποδοχής, ενώ απαιτείται περαιτέρω παρακολούθηση της εφαρμογής της απόφασης.³⁷⁶

d. Ειδικές διαδικασίες

Οι ανακοινώσεις (communications) των Ειδικών Διαδικασιών του ΟΗΕ είναι προσβάσιμες μέσω της αντίστοιχης [βάσης δεδομένων του ΟΗCHR](#).³⁷⁷

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω στην Ενότητα 1.4.3., πολλές από τις Ειδικές Διαδικασίες (Ειδικόι Εισηγητές, Ανεξάρτητοι Εμπειρογνώμονες ή Ομάδες Εργασίας) που έχουν εντολή και διορισμό από το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων θεματικών ζητημάτων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έχουν την αρμοδιότητα να λαμβάνουν και να εξετάζουν ατομικές ανακοινώσεις, οι οποίες καταγγέλλουν παραβιάσεις δικαιωμάτων που εμπίπτουν στο πεδίο της εντολής τους.

Μόλις ληφθεί μια αναφορά, η αρμόδια Ειδική Διαδικασία την αξιολογεί και αποφασίζει εάν θα επικοινωνήσει με το οικείο Κράτος, ζητώντας απάντηση επί των καταγγελιών.³⁷⁸ Η Ειδική Διαδικασία μπορεί να φέρει την υπόθεση σε γνώση των αρχών, να ζητήσει πρόσθετες πληροφορίες, να εκφράσει ανησυχίες ή να διατυπώσει συστάσεις για ενέργειες.³⁷⁹ Πληροφορίες σχετικά με τις ανακοινώσεις που αποστέλλονται από Ειδική Διαδικασία σε

³⁷⁵ Άρθρο 43 του Νόμου 4760/2020· ΑΙΔΑ, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (GCR), ECRE, [Ενημέρωση 2024: Έκθεση Χώρας – Ελλάδα](#), Σεπτέμβριος 2025, σ. 224-225.

³⁷⁶ Βλ. ICJ, «[Ελλάδα: Η ICJ και η ECRE καλούν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων να διασφαλίσει τη συμμόρφωση της Ελλάδας με τα δικαιώματα παιδιών μεταναστών και προσφύγων](#)», 6 Νοεμβρίου 2025, ιστοσελίδα (πρόσβαση 28 Ιανουαρίου 2026).

³⁷⁷ ΟΗCHR, «[Αναφορές \(Communications\) – Έκθεση και μηχανή αναζήτησης](#)», ιστοσελίδα (πρόσβαση 16 Ιουνίου 2025). Βλ. τον [κατάλογο των 46 θεματικών εντολών](#) και τον κατάλογο των [14 εντολών ανά χώρα](#), ιστοσελίδα του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ (UNHRC) (πρόσβαση 8 Απριλίου 2025).

³⁷⁸ ΟΗCHR, «[Εγχειρίδιο Λειτουργίας των Ειδικών Διαδικασιών του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων](#)», Αύγουστος 2008.

³⁷⁹ Βλ. περαιτέρω ΟΗCHR, «[Τι είναι οι Αναφορές \(Communications\)](#);», ιστοσελίδα (πρόσβαση 28 Απριλίου 2025).

Κράτος δημοσιεύονται συνήθως στην Ετήσια Έκθεση της Ειδικής Διαδικασίας προς το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.³⁸⁰

Η αρμοδιότητα των Ειδικών Διαδικασιών να εξετάζουν ατομικές ανακοινώσεις δεν εξαρτάται από το αν το οικείο Κράτος είναι συμβαλλόμενο μέρος σε συγκεκριμένη συνθήκη ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μπορεί να υποβληθεί καταγγελία κατά οποιουδήποτε Κράτους και δεν απαιτείται εξάντληση των εσωτερικών ένδικων μέσων πριν από την υποβολή υπόθεσης σε Ειδική Διαδικασία.³⁸¹ Επιπλέον, είναι δυνατόν να υποβληθεί η ίδια καταγγελία σε περισσότερες από μία Ειδικές Διαδικασίες ή τόσο σε Ειδική Διαδικασία όσο και σε δικαστικό ή ημι-δικαστικό διεθνές όργανο προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων.³⁸²

Ειδικές Διαδικασίες των οποίων οι εντολές είναι συναφείς με παιδιά σε διοικητική κράτηση για λόγους μετανάστευσης, σε εναλλακτικά μέτρα αντί της κράτησης ή σε άλλες μεταναστευτικές καταστάσεις περιλαμβάνουν:

- Τον Ειδικό Εισηγητή του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών.³⁸³
- Τον Ειδικό Εισηγητή του ΟΗΕ για την εμπορία ανθρώπων, ιδίως γυναικών και παιδιών.³⁸⁴
- Τον Ειδικό Εισηγητή του ΟΗΕ για το δικαίωμα στην υγεία.³⁸⁵
- Τον Ειδικό Εισηγητή του ΟΗΕ για το δικαίωμα στην εκπαίδευση.³⁸⁶
- Τον Ειδικό Εισηγητή του ΟΗΕ για τα βασανιστήρια.³⁸⁷
- Τον Ειδικό Εισηγητή του ΟΗΕ για τη βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών.³⁸⁸
- Την Ομάδα Εργασίας του ΟΗΕ για την Αυθαίρετη Κράτηση (WGAD).³⁸⁹
- Την Ομάδα Εργασίας του ΟΗΕ για τις διακρίσεις κατά των γυναικών και των κοριτσιών (WGDAW).³⁹⁰

Ομάδα Εργασίας για την Αυθαίρετη Κράτηση (WGAD)- Ατομικές ανακοινώσεις³⁹¹

Μεταξύ άλλων, η ΟΕ εξετάζει ατομικές καταγγελίες. Είναι η μόνη Ειδική Διαδικασία που δεν βασίζεται σε συνθήκη και της οποίας η εντολή προβλέπει ρητά την εξέταση ατομικών αναφορών.³⁹² Άτομα οπουδήποτε στον κόσμο μπορούν να υποβάλουν καταγγελίες σχετικά με περιπτώσεις αυθαίρετης κράτησης, ανεξαρτήτως του αν το οικείο Κράτος είναι συμβαλλόμενο μέρος σε διεθνή συνθήκη που κατοχυρώνει το δικαίωμα στην ελευθερία από αυθαίρετη σύλληψη ή κράτηση.

Η ΟΕ ενεργεί βάσει πληροφοριών που υποβάλλονται από άτομα, τις οικογένειές τους, τους εκπροσώπους τους ή μη κυβερνητικές οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Κυβερνήσεις και διακυβερνητικοί οργανισμοί μπορούν επίσης να υποβάλουν πληροφορίες σχετικά με φερόμενες περιπτώσεις αυθαίρετης κράτησης. Οι καταγγελίες πρέπει να υποβάλλονται με

³⁸⁰ ΟΗCHR, «[Ετήσιες Εκθέσεις για τις Ειδικές Διαδικασίες](#)», ιστοσελίδα (πρόσβαση 28 Απριλίου 2025).

³⁸¹ ΟΗCHR, «[Ενημερωτικό φυλλάδιο για τις αναφορές στο πλαίσιο των Ειδικών Διαδικασιών](#)», Δεκέμβριος 2018, σ. 1.

³⁸² Βλ. τα κριτήρια που προβλέπονται στο Άρθρο 9 του Κώδικα Δεοντολογίας για τους κατόχους εντολής των Ειδικών Διαδικασιών του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, A/HRC/RES/5/2, 18 Ιουνίου 2007.

³⁸³ Βλ. ΟΗCHR, «[Ειδικός Εισηγητής για τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών](#)», ιστοσελίδα (πρόσβαση 28 Ιανουαρίου 2026).

³⁸⁴ Βλ. ΟΗCHR, «[Ειδικός Εισηγητής για την εμπορία ανθρώπων, ιδίως γυναικών και παιδιών](#)», ιστοσελίδα (πρόσβαση 28 Ιανουαρίου 2026).

³⁸⁵ Βλ. ΟΗCHR, «[Ειδικός Εισηγητής για το δικαίωμα στην υγεία](#)», ιστοσελίδα (πρόσβαση 28 Ιανουαρίου 2026).

³⁸⁶ Βλ. ΟΗCHR, «[Ειδικός Εισηγητής για το δικαίωμα στην εκπαίδευση](#)», ιστοσελίδα (πρόσβαση 28 Ιανουαρίου 2026).

³⁸⁷ Βλ. ΟΗCHR, «[Ειδικός Εισηγητής για τα βασανιστήρια](#)», ιστοσελίδα (πρόσβαση 28 Ιανουαρίου 2026). See ΟΗCHR, [Special Rapporteur on torture](#), website (accessed 28 January 2026).

³⁸⁸ Βλ. ΟΗCHR, «[Ειδικός Εισηγητής για τη βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών](#)», ιστοσελίδα (πρόσβαση 28 Ιανουαρίου 2026).

³⁸⁹ Βλ. ΟΗCHR, «[Ομάδα Εργασίας για την Αυθαίρετη Κράτηση](#)», ιστοσελίδα (πρόσβαση 28 Ιανουαρίου 2026).

³⁹⁰ Βλ. ΟΗCHR, «[Ομάδα Εργασίας για τις διακρίσεις κατά των γυναικών και των κοριτσιών](#)», ιστοσελίδα (πρόσβαση 28 Ιανουαρίου 2026).

³⁹¹ HRC, «[Μέθοδοι εργασίας της Ομάδας Εργασίας για την Αυθαίρετη Κράτηση](#)», A/HRC/36/38, 13 Ιουλίου 2017. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. ΟΗCHR, «[Ομάδα Εργασίας για την Αυθαίρετη Κράτηση: Καταγγελίες και επείγουσες εκκλήσεις](#)», ιστοσελίδα (πρόσβαση 28 Απριλίου 2025).

³⁹² ΟΗCHR, «[Καταγγελίες και επείγουσες εκκλήσεις - Ομάδα Εργασίας για την Αυθαίρετη Κράτηση](#)», ιστοσελίδα (πρόσβαση 28 Ιανουαρίου 2026).

χρήση του πρότυπου ερωτηματολογίου της WGAD, κατά προτίμηση μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Οι ισχυρισμοί διαβιβάζονται στη συνέχεια στην οικεία Κυβέρνηση για σχόλια και παρατηρήσεις, οι οποίες στη συνέχεια κοινοποιούνται στον καταγγέλλοντα για τελικά σχόλια. Η ΟΕ μπορεί επίσης να ζητήσει πρόσθετες πληροφορίες ή, εάν τα στοιχεία είναι ανεπαρκή, να αρχειοθετήσει προσωρινά ή οριστικά την υπόθεση.

Μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας, η WGAD μπορεί να εκδώσει γνώμη σχετικά με το αν η στέρηση ελευθερίας είναι αυθαίρετη, ανεξαρτήτως του αν η κράτηση συνεχίζεται, και να διατυπώσει συστάσεις προς την Κυβέρνηση. Η γνώμη και οι συστάσεις αποστέλλονται στην Κυβέρνηση και, 48 ώρες αργότερα, κοινοποιούνται στον καταγγέλλοντα και δημοσιεύονται διαδικτυακά.³⁹³

Για την αξιολόγησή της, η WGAD εφαρμόζει πέντε κατηγορίες κριτηρίων για να διαπιστώσει αν η στέρηση ελευθερίας είναι αυθαίρετη:

- Κατηγορία I: Όταν είναι προφανώς αδύνατο να προβληθεί οποιαδήποτε νομική βάση που να δικαιολογεί τη στέρηση της ελευθερίας (π.χ. όταν ένα πρόσωπο παραμένει κρατούμενο μετά την ολοκλήρωση της ποινής του ή παρά την εφαρμογή νόμου περί αμνηστίας).
- Κατηγορία II: Όταν η στέρηση της ελευθερίας προκύπτει από την άσκηση δικαιωμάτων ή ελευθεριών που κατοχυρώνονται στα άρθρα 7, 13, 14, 18, 19, 20 και 21 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και, για τα Συμβαλλόμενα Κράτη, στα άρθρα 12, 18, 19, 21, 22, 25, 26 και 27 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων.
- Κατηγορία III: Όταν η ολική ή μερική μη τήρηση διεθνών προτύπων σχετικά με το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, όπως προβλέπονται στην Οικουμενική Διακήρυξη και σε άλλα συναφή διεθνή κείμενα που έχει αποδεχθεί το οικείο Κράτος, είναι τόσο σοβαρή ώστε να καθιστά τη στέρηση της ελευθερίας αυθαίρετη.
- Κατηγορία IV: Όταν αιτούντες άσυλο, μετανάστες ή πρόσφυγες υπόκεινται σε παρατεταμένη διοικητική κράτηση χωρίς δυνατότητα διοικητικού ή δικαστικού ελέγχου ή ένδικου μέσου.
- Κατηγορία V: Όταν η στέρηση της ελευθερίας συνιστά παραβίαση του διεθνούς δικαίου για λόγους διάκρισης λόγω γέννησης, εθνικής, εθνοτικής ή κοινωνικής καταγωγής, γλώσσας, θρησκείας, οικονομικής κατάστασης, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού, αναπηρίας ή άλλης ιδιότητας, και όταν η στέρηση αυτή αποσκοπεί ή μπορεί να οδηγήσει στην παραγνώριση της ισότητας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

2.2. Μηχανισμοί στο πλαίσιο του δικαίου της ΕΕ

Μια ακόμη σημαντική πηγή δικαίου και μηχανισμών που είναι κρίσιμη για τη στρατηγική δικαστική δράση είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση. Σήμερα, το δίκαιο της ΕΕ ρυθμίζει πολλούς τομείς της καθημερινής ζωής.³⁹⁴ Ιδιαίτερα σημαντικός στο πλαίσιο αυτό είναι ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο οποίος κατοχυρώνει δικαιώματα και ελευθερίες που η ΕΕ και τα κράτη μέλη της οφείλουν να σέβονται και να διασφαλίζουν όταν ενεργούν εντός του πεδίου εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ. Τα κράτη μέλη δεσμεύονται άμεσα από τις διατάξεις του Χάρτη και οφείλουν να σέβονται και να προάγουν την εφαρμογή τους όταν ενεργούν εντός του πεδίου εφαρμογής του. Όλα τα εθνικά δικαστήρια υποχρεούνται επίσης να διασφαλίζουν την αποτελεσματική εφαρμογή του Χάρτη στα εθνικά έννομα συστήματα. Τα άτομα μπορούν να τον επικαλούνται σε εθνικές διαδικασίες,

³⁹³ Οι γνώμες της WGAD είναι διαθέσιμες διαδικτυακά στο OHCHR, «[Γνώμες που υιοθετήθηκαν από την Ομάδα Εργασίας για την Αυθαίρετη Κράτηση](#)», ιστοσελίδα (πρόσβαση 28 Απριλίου 2025).

³⁹⁴ Βλ. Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), «[Πώς είναι σχετική η ΕΕ με την καθημερινή σας ζωή;](#)», ιστοσελίδα (πρόσβαση 29 Απριλίου 2025).

ανεξαρτήτως του αν το συνταγματικό σύστημα του κράτους αναγνωρίζει την άμεση εφαρμογή του διεθνούς δικαίου.³⁹⁵

Το πεδίο εφαρμογής του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ

Στο πλαίσιο της δικαστικής προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη οι περιορισμοί ως προς την εφαρμογή του Χάρτη της ΕΕ. Το άρθρο 51(1) του Χάρτη ορίζει το πεδίο εφαρμογής του, διευκρινίζοντας ότι εφαρμόζεται στα θεσμικά και λοιπά όργανα της ΕΕ «τηρουμένης της αρχής της επικουρικότητας» και στα κράτη μέλη μόνο όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της ΕΕ. Στην πράξη, αυτό σημαίνει ότι τα κράτη μέλη δεσμεύονται νομικά να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στον Χάρτη μόνο όταν οι ενέργειές τους εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ. Το άρθρο 51(2) διευκρινίζει περαιτέρω ότι ο Χάρτης δεν θεσπίζει νέες αρμοδιότητες ή καθήκοντα για την ΕΕ ούτε τροποποιεί εκείνες που καθορίζονται από τις Συνθήκες. Όταν τα κράτη ενεργούν εκτός του πεδίου εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ, εξακολουθούν να δεσμεύονται από τις λοιπές διεθνείς νομικές τους υποχρεώσεις, αλλά ο Χάρτης δεν εφαρμόζεται άμεσα στις πράξεις τους. Κατά συνέπεια, οι μηχανισμοί της ΕΕ που είναι συναφείς με τη στρατηγική δικαστική δράση μπορεί να αποτελέσουν πρόσφορο φόρουμ για υποθέσεις που σχετίζονται με την εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ.

Ενώπιον των θεσμικών και λοιπών οργάνων της ΕΕ, ο Χάρτης, ως μέρος του πρωτογενούς δικαίου της Ένωσης, αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό νομικό εργαλείο για στρατηγική δικαστική δράση.

Στην πράξη, το δίκαιο της ΕΕ ρυθμίζει εκτενώς τη μετανάστευση και το άσυλο, ιδίως ως προς τη διοικητική κράτηση μεταναστών.³⁹⁶ Από το 2024, ο εξαντλητικός κατάλογος των νομικών βάσεων που επιτρέπουν την κράτηση μεταναστών στην ΕΕ προβλέπεται στην Οδηγία για τις Διαδικασίες Ασύλου, στην Οδηγία για τις Συνθήκες Υποδοχής, στον Κανονισμό Δουβλίνο III και στην Οδηγία Επιστροφών.³⁹⁷ Ζητήματα που αφορούν την κράτηση παιδιών για λόγους μετανάστευσης εμπίπτουν, κατά κανόνα, στο πεδίο εφαρμογής του Χάρτη.

Επιπλέον, ο Χάρτης περιλαμβάνει δικαιώματα που ενδέχεται να μην καλύπτονται πλήρως από άλλες πηγές προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή να συμπληρώνουν δικαιώματα που προβλέπονται σε εθνικά συντάγματα και διεθνή μέσα. Ενδεικτικά, κατοχυρώνει ρητά το δικαίωμα ασύλου,³⁹⁸ το οποίο δεν περιλαμβάνεται ρητά στην ΕΣΔΑ.³⁹⁹ Περιλαμβάνει επίσης ειδικά δικαιώματα των πολιτών της ΕΕ⁴⁰⁰ και ρητές απαγορεύσεις διακρίσεων, μεταξύ άλλων λόγω γενετικών χαρακτηριστικών, χρώματος, συμμετοχής σε εθνική μειονότητα και

³⁹⁵ Π.χ. κατά πόσον το Κράτος διαθέτει μονιστικό ή δυαδικό νομικό σύστημα. Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA), [Εγχειρίδιο: Εφαρμογή του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο δίκαιο και τη χάραξη πολιτικής σε εθνικό επίπεδο](#), 2020, σ. 30-33.

³⁹⁶ Βλ., ενδεικτικά, το Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου, ιδίως την Οδηγία για τις Συνθήκες Υποδοχής και την Οδηγία για τις Διαδικασίες Ασύλου· καθώς και το Σύμφωνο της ΕΕ για τη Μετανάστευση και το Άσυλο του 2024 (το οποίο τίθεται σε ισχύ τον Ιούνιο 2026), ιδίως την Οδηγία για τις Συνθήκες Υποδοχής, τον Κανονισμό για τον Έλεγχο (Screening Regulation), τον Κανονισμό για τις Διαδικασίες Ασύλου και τον Κανονισμό για τη Διαδικασία Επιστροφής στα Σύνορα, οι οποίοι ρυθμίζουν τη χρήση της διοικητικής κράτησης στο πλαίσιο της μετανάστευσης. Βλ. ICJ, [Never in the best interests of the child: Risks of child detention in the screening and border procedures under the 2024 EU Migration Pact](#), Ενημερωτικό Σημείωμα (Briefing Paper), Νοέμβριος 2024.

³⁹⁷ Μαρία Μαργαρίτα Μεντζελοπούλου και Νεφέλη Μπαρλαούρα, Υπηρεσία Έρευνας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (European Parliamentary Research Service), [Briefing: Detention of migrants, A measure of last resort](#), Σεπτέμβριος 2023, σ. 3.

³⁹⁸ Άρθρο 18 Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ: «Δικαίωμα ασύλου: Το δικαίωμα ασύλου διασφαλίζεται με την επιφύλαξη της τήρησης των κανόνων της Σύμβασης της Γενεύης της 28ης Ιουλίου 1951 και του Πρωτοκόλλου της 31ης Ιανουαρίου 1967 σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων και σύμφωνα με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.»

³⁹⁹ Το δικαίωμα αναζήτησης και απόλαυσης ασύλου έναντι διώξεων κατοχυρώνεται στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Το δικαίωμα του παιδιού να λαμβάνει κατάλληλη προστασία και ανθρωπιστική συνδρομή κατοχυρώνεται στο άρθρο 22 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ). Βλ. επίσης Επιτροπή CEDAW, Γενική Σύσταση αρ. 32 σχετικά με τις διαστάσεις του καθεστώτος πρόσφυγα, του ασύλου, της ιθαγένειας και της ανιθαγένειας των γυναικών που συνδέονται με το φύλο, CEDAW/C/GC/32, 14 Νοεμβρίου 2014.

⁴⁰⁰ Κεφάλαιο V του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

σεξουαλικού προσανατολισμού.⁴⁰¹ Σε ορισμένες περιπτώσεις, ο Χάρτης παρέχει ευρύτερη προστασία από άλλα νομικά μέσα που καλύπτουν παρόμοια δικαιώματα.⁴⁰²

Κατά την εξέταση του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, θα πρέπει να γίνεται αναφορά στις Επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη,⁴⁰³ οι οποίες παρέχουν καθοδήγηση για την ερμηνεία των διατάξεών του, καθώς και στη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ).⁴⁰⁴ Επιπλέον, η ΕΣΔΑ και η νομολογία του ΕΔΔΑ,⁴⁰⁵ οι «κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών»,⁴⁰⁶ άλλες σχετικές πηγές διεθνούς δικαίου, ιδίως ο ΕΚΧ,⁴⁰⁷ καθώς και το σχετικό εθνικό δίκαιο, όπου εφαρμόζεται, μπορούν να συμβάλλουν στην ερμηνεία του Χάρτη της ΕΕ.⁴⁰⁸ Ακόμη και ενώπιον των θεσμικών και λοιπών οργάνων της ΕΕ, τα διεθνή μέσα προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως η ΕΣΔΑ, παραμένουν ιδιαίτερος σημαντικά. Το Προοίμιο του Χάρτη της ΕΕ «επαναβεβαιώνει [...] τα δικαιώματα όπως προκύπτουν, ιδίως, από [...] τις διεθνείς υποχρεώσεις που είναι κοινές στα κράτη μέλη, την [ΕΣΔΑ], τους Κοινωνικούς Χάρτες που υιοθετήθηκαν από την Ένωση και από το Συμβούλιο της Ευρώπης και τη νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου». ⁴⁰⁹ Σύμφωνα με το άρθρο 52 του Χάρτη της ΕΕ: «Καθόσον ο παρών Χάρτης περιέχει δικαιώματα που αντιστοιχούν σε δικαιώματα που διασφαλίζονται από την [ΕΣΔΑ], το νόημα και η εμβέλεια των δικαιωμάτων αυτών είναι τα ίδια με εκείνα που τους αποδίδει η εν λόγω Σύμβαση. Η διάταξη αυτή δεν εμποδίζει το δίκαιο της Ένωσης να παρέχει ευρύτερη προστασία.»⁴¹⁰

Διατίθενται διάφορα πρακτικά εργαλεία σχετικά με την εφαρμογή του Χάρτη της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων πόρων που παρέχονται από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA).⁴¹¹

2.2.1. Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στην επιβολή του δικαίου της ΕΕ, ως η ανώτατη αρχή ως προς την ερμηνεία και εφαρμογή του. Αποτελείται από δύο δικαιοδοτικά όργανα: το Δικαστήριο και το Γενικό Δικαστήριο. Κύρια αποστολή τους είναι ο έλεγχος της νομιμότητας των πράξεων της ΕΕ και η διασφάλιση της ομοιόμορφης ερμηνείας και εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ.⁴¹² Παρότι το ΔΕΕ δεν εξετάζει

⁴⁰¹ Άρθρο 21 Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

⁴⁰² Για παράδειγμα, το δικαίωμα στην εκπαίδευση βάσει του άρθρου 14 του Χάρτη έχει ευρύτερο πεδίο εφαρμογής από το αντίστοιχο δικαίωμα στην ΕΣΔΑ, καθώς περιλαμβάνει την πρόσβαση στην επαγγελματική και συνεχιζόμενη κατάρτιση και εγγυάται τη δωρεάν υποχρεωτική εκπαίδευση. Για μια επισκόπηση των διατάξεων σε σύγκριση με την ΕΣΔΑ, βλ. π.χ. FRA, [Handbook: Applying the Charter of Fundamental Rights of the European Union in law and policymaking at national level](#), 2020, σ. 27, 29.

⁴⁰³ ΕΕ, [Explanations relating to the Charter of Fundamental Rights](#), Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ, ΕΕ C 303, 14 Δεκεμβρίου 2007, σ. 17-35· άρθρο 6(1) ΣΕΕ· άρθρο 52(7) Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

⁴⁰⁴ Διαθέσιμο στο [Curia](#) ή στο [EUR-Lex](#).

⁴⁰⁵ Άρθρο 52(3) Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

⁴⁰⁶ Άρθρο 52(4) Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

⁴⁰⁷ Γίνονται άμεσες αναφορές, μεταξύ άλλων, στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη (ΕΚΧ), στο Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων (ICCPR), στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ) και στο Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Βλ. π.χ. ΕΕ, [Explanations relating to the Charter of Fundamental Rights](#), Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ, ΕΕ C 303, 14 Δεκεμβρίου 2007, σ. 17-35 (Επεξήγηση επί του άρθρου 3 – Δικαίωμα στην ακεραιότητα του προσώπου, Επεξήγηση επί του άρθρου 5 – Απαγόρευση της δουλείας και της καταναγκαστικής εργασίας, Επεξήγηση επί του άρθρου 14 – Δικαίωμα στην εκπαίδευση, Επεξήγηση επί του άρθρου 15 – Ελευθερία επιλογής επαγγέλματος και δικαίωμα στην εργασία, Επεξήγηση επί του άρθρου 19 – Προστασία σε περίπτωση απομάκρυνσης, απέλασης ή έκδοσης, Επεξήγηση επί του άρθρου 24 – Τα δικαιώματα του παιδιού).

⁴⁰⁸ FRA, [Handbook: Applying the Charter of Fundamental Rights of the European Union in law and policymaking at national level](#), 2020, σ. 44.

⁴⁰⁹ Προοίμιο Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

⁴¹⁰ Άρθρο 52(3) Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

⁴¹¹ Βλ. π.χ. FRA, [Handbook: Applying the Charter of Fundamental Rights of the European Union in law and policymaking at national level](#), 2020, συμπεριλαμβανομένων των πρακτικών εργαλείων που παρέχονται στο Μέρος II του Εγχειριδίου.

⁴¹² ΔΕΕ, [Curia: διαδικασίες](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 19 Νοεμβρίου 2024).

Άμεσα τη συμβατότητα του εθνικού δικαίου με το δίκαιο της ΕΕ, διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην αποσαφήνιση του εφαρμοστέου δικαίου της ΕΕ, το οποίο καθοδηγεί τα εθνικά δικαστήρια κατά τις κρίσεις τους. Το ΔΕΕ μπορεί επίσης να διαπιστώσει ότι διατάξεις του παράγωγου δικαίου της ΕΕ είναι ασύμβατες με το πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Δεδομένου ότι το δικαστικό σύστημα της ΕΕ είναι αποκεντρωμένο, τα εθνικά δικαστήρια λειτουργούν ως οι «κύριοι δικαστικοί εγγυητές» του δικαίου της ΕΕ.⁴¹³ Το ΔΕΕ έχει κρίνει ότι: «κάθε εθνικό δικαστήριο οφείλει, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του, να εφαρμόζει πλήρως το [ενωσιακό] δίκαιο και να προστατεύει τα δικαιώματα που αυτό απονέμει στους ιδιώτες και, κατά συνέπεια, να αφήνει ανεφάρμοστη κάθε διάταξη εθνικού δικαίου που ενδέχεται να έρχεται σε σύγκρουση με αυτό, είτε είναι προγενέστερη είτε μεταγενέστερη του [ενωσιακού] κανόνα».⁴¹⁴

Σε αντίθεση με τις διαδικασίες ενώπιον του ΕΔΔΑ, των Οργάνων Συνθηκών του ΟΗΕ και των Ειδικών Διαδικασιών που περιγράφηκαν ανωτέρω, δεν υφίσταται δικαίωμα ατομικής προσφυγής ή αίτησης ενώπιον του ΔΕΕ για την προβαλλόμενη παραβίαση ατομικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων – το ΔΕΕ εκδικάζει ευθείες προσφυγές κατά νομικά δεσμευτικών πράξεων της ΕΕ (βλ. Ενότητα 2.2.1.γ.). Ο βασικός τρόπος προσφυγής ενώπιον του ΔΕΕ είναι μέσω προδικαστικής παραπομπής από εθνικό δικαστήριο, ενώ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μπορεί να κινεί διαδικασίες παράβασης κατά κρατών μελών.⁴¹⁵ Για ιδιώτες προσφεύγοντες, συμπεριλαμβανομένων ΜΚΟ και φυσικών προσώπων, η πλέον συναφής οδός είναι η διαδικασία προδικαστικής παραπομπής στο πλαίσιο εκκρεμούς εθνικής δίκης. Οι ιδιώτες πρέπει να πείσουν το εθνικό δικαστήριο να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ.⁴¹⁶ Η διαδικασία προδικαστικής παραπομπής ενώπιον του ΔΕΕ δεν επιλύει καθεαυτήν την υπόθεση, αλλά απαντά στα ερωτήματα που θέτει το εθνικό δικαστήριο, στο οποίο η υπόθεση επιστρέφει στη συνέχεια για την τελική της κρίση.⁴¹⁷ Ο παρών Οδηγός επικεντρώνεται κυρίως στις προδικαστικές παραπομπές και, σε μικρότερο βαθμό, στις διαδικασίες παράβασης και στις ευθείες προσφυγές.

a. Προδικαστικές παραπομπές

Η πλειονότητα των υποθέσεων που αφορούν ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που σχετίζονται με παιδιά και άλλα πρόσωπα που επηρεάζονται από τη διοικητική κράτηση στο πλαίσιο της μετανάστευσης, φθάνει ενώπιον του ΔΕΕ μέσω αιτήσεων προδικαστικής απόφασης που υποβάλλονται από εθνικά δικαστήρια κρατών μελών της ΕΕ. Οι αιτήσεις αυτές αποσκοπούν στη διευκρίνιση ζητημάτων ενωσιακού δικαίου που αφορούν είτε «την ερμηνεία των Συνθηκών» είτε «το κύρος και την ερμηνεία πράξεων των θεσμικών και λοιπών οργάνων ή οργανισμών της Ένωσης».⁴¹⁸ Το 2023, σημαντικό ποσοστό των προδικαστικών αποφάσεων αφορούσε την ερμηνεία κανόνων σχετικά με το δικαίωμα ασύλου και το σύστημα διεθνούς προστασίας,⁴¹⁹ γεγονός που καταδεικνύει τη σημασία των προδικαστικών παραπομπών ενώπιον του ΔΕΕ για υποθέσεις που σχετίζονται με τη μετανάστευση και το άσυλο.

Η διαδικασία προδικαστικής παραπομπής διασφαλίζει την ομοιόμορφη ερμηνεία και εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου, αποσαφηνίζει εάν εθνικοί νόμοι ή πρακτικές είναι συμβατοί με το δίκαιο της ΕΕ και συνδράμει τα εθνικά δικαστήρια στην ορθή ερμηνεία

⁴¹³ Robert Schütze, *European Union Law*, 4η έκδ., Oxford University Press, Ιούνιος 2025, βλ. [Μέρος II «Κυβερνητικές Έξουσίες»](#).

⁴¹⁴ *Amministrazione delle Finanze dello Stato κατά Simmenthal SpA*, ΔΕΕ, υπόθεση C-106/77, απόφαση της 9ης Μαρτίου 1978, σκέψη 21.

⁴¹⁵ Άρθρα 258, 260 και 267 ΣΛΕΕ.

⁴¹⁶ Άρθρο 267 ΣΛΕΕ.

⁴¹⁷ Άρθρο 267 ΣΛΕΕ.

⁴¹⁸ Άρθρο 267 ΣΛΕΕ.

⁴¹⁹ ΔΕΕ, [Judicial statistics 2023: confirmation of the structural increase in litigation before the Court of Justice](#), 22 Μαρτίου 2024, σ. 3.

του.⁴²⁰ Παραπομπή μπορεί να υποβληθεί μόνο από εθνικό δικαστήριο· οι διάδικοι στην εθνική διαδικασία μπορούν μόνο να ζητήσουν από το δικαστήριο να προβεί σε παραπομπή στο ΔΕΕ, όμως, κατά κανόνα, εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να αποφασίσει αν θα το πράξει ή όχι. Εξαιρέση αποτελεί η περίπτωση κατά την οποία «ανακύπτει ζήτημα ενώπιον δικαστηρίου κράτους μέλους του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα κατά το εθνικό δίκαιο», οπότε «το δικαστήριο αυτό υποχρεούται να παραπέμψει το ζήτημα στο ΔΕΕ».⁴²¹ Για να πείσουν τα εθνικά δικαστήρια να υποβάλουν προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ, οι διάδικοι πρέπει να διατυπώσουν τους ισχυρισμούς τους κατά τρόπο που να εμπλέκει το ενωσιακό δίκαιο και να πείσουν το δικαστήριο ότι η έκδοση απόφασης από το ΔΕΕ «είναι αναγκαία για να μπορέσει να εκδώσει την απόφασή του», ζητώντας σχετική κρίση.⁴²² Το Καταστατικό του ΔΕΕ καθορίζει τους ειδικούς τομείς για τους οποίους το Γενικό Δικαστήριο έχει αρμοδιότητα να επιλαμβάνεται αιτήσεων προδικαστικής απόφασης.⁴²³ Για τη διευκόλυνση της παραπομπής, οι διάδικοι μπορούν να διατυπώνουν συγκεκριμένα νομικά ερωτήματα, τα οποία το εθνικό δικαστήριο μπορεί να υποβάλει στο ΔΕΕ.

Η αίτηση προδικαστικής απόφασης επαφίεται συνήθως στη διακριτική ευχέρεια των εθνικών δικαστηρίων, εκτός εάν νομικό ζήτημα ανακύπτει ενώπιον δικαστηρίου τελευταίου βαθμού, όπως το Συμβούλιο της Επικρατείας ή το Συνταγματικό Δικαστήριο.⁴²⁴ Εάν δικαστήριο πρώτου βαθμού αρνηθεί να προβεί σε παραπομπή, ενδέχεται να είναι στρατηγικά σκόπιμο να συνεχιστεί η υπόθεση κατ' αναίρεση ή κατ' έφεση ενώπιον του ανώτατου δικαστηρίου, δεδομένου ότι τα δικαστήρια αυτά υπέχουν υποχρέωση να υποβάλουν προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ.⁴²⁵

Εξαιρέσεις από την υποχρέωση των εθνικών δικαστηρίων τελευταίου βαθμού να παραπέμπουν ζητήματα ερμηνείας ή εγκυρότητας του ενωσιακού δικαίου στο ΔΕΕ εφαρμόζονται όταν: το ζήτημα που τίθεται ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου δεν είναι κρίσιμο για την έκβαση της υπόθεσης· το ζήτημα έχει ήδη επιλυθεί με παγιωμένη νομολογία της ΕΕ· ή ο κανόνας δικαίου είναι επαρκώς σαφής και δεν απαιτεί περαιτέρω διευκρίνιση από το ΔΕΕ.⁴²⁶

Για να είναι παραδεκτή, μια αίτηση προδικαστικής απόφασης πρέπει να αφορά την ερμηνεία ή την εγκυρότητα του ενωσιακού δικαίου και όχι ζητήματα εθνικού δικαίου ή πραγματικά περιστατικά.⁴²⁷ Το ΔΕΕ μπορεί να αποφανθεί μόνο εφόσον το ερώτημα αφορά ενωσιακό δίκαιο που είναι εφαρμοστέο στην υπόθεση.⁴²⁸ Η απόφαση πρέπει επίσης να είναι αναγκαία για την έκδοση της απόφασης από το παραπέμπον εθνικό δικαστήριο.⁴²⁹ Αυτό είναι ιδιαίτερος σημαντικός όταν η υπόθεση εγείρει νέα ζητήματα γενικότερου ενδιαφέροντος ή όταν η υφιστάμενη νομολογία δεν επαρκεί.⁴³⁰ μηχανή αναζήτησης νομολογίας στον

⁴²⁰ *Slowakische Republik κατά Achmea BV*, ΔΕΕ, υπόθεση C-284/16, απόφαση της 6ης Μαρτίου 2018, σκέψη 37.

⁴²¹ Άρθρο 267 ΣΛΕΕ.

⁴²² Άρθρο 267 ΣΛΕΕ.

⁴²³ Άρθρο 50β του Καταστατικού του ΔΕΕ.

⁴²⁴ Άρθρο 267 ΣΛΕΕ. Βλ. περαιτέρω *Köbler κατά Αυστρίας*, ΔΕΕ, υπόθεση C-224/01, απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, σκέψη 59. Βλ. επίσης *Hochtief Solutions AG Magyarországi Fióktelepe κατά Fővárosi Törvényszék*, ΔΕΕ, υπόθεση C-620/17, απόφαση της 29ης Ιουλίου 2019· *Tomásová κατά Σλοβακικής Δημοκρατίας*, ΔΕΕ, υπόθεση C-168/15, απόφαση της 28ης Ιουλίου 2016· *Diageo Brands BV κατά Simiramida-04 EOOD*, ΔΕΕ, υπόθεση C-681/13, απόφαση της 16ης Ιουλίου 2015, σκέψη 66· *Traghetti del Mediterraneo SpA κατά Ιταλίας*, ΔΕΕ, υπόθεση C-173/03, απόφαση της 13ης Ιουνίου 2006.

⁴²⁵ Civil Liberties Union for Europe, *Relying on the EU Charter of Fundamental Rights for Human Rights Litigation: A Handbook for Civil Society Organisations and Rights Defenders*, σ. 24.

⁴²⁶ *CILFIT κατά Υπουργείου Υγείας (Ιταλία)*, ΔΕΕ, υπόθεση C-283/81, απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 1982.

⁴²⁷ Άρθρο 267 ΣΛΕΕ.

⁴²⁸ Άρθρο 267 ΣΛΕΕ. άρθρα 93-94 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου· άρθρα 196-199 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου.

⁴²⁹ Άρθρο 267 ΣΛΕΕ· άρθρα 93-94 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου· άρθρα 196-199 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου. Βλ. επίσης *Srl CILFIT και Lanificio di Gavardo SpA κατά Υπουργείου Υγείας (Ιταλία)*, ΔΕΕ, υπόθεση C-283/81, απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 1982.

⁴³⁰ ΔΕΕ, Συστάσεις προς τα εθνικά δικαστήρια σχετικά με την κίνηση προδικαστικής διαδικασίας (2019/C 380/01), παρ. 5.

ιστότοπο Curia του Δικαστηρίου βοηθά στον προσδιορισμό του κατά πόσον ένα ζήτημα έχει ήδη απαντηθεί ή μπορεί να συναχθεί από την υφιστάμενη νομολογία.⁴³¹

Η αίτηση προδικαστικής απόφασης, η οποία υποβάλλεται από τον δικαστή της εθνικής υπόθεσης, πρέπει να είναι συνοπτική, σαφής και ακριβής, αποφεύγοντας περιττές λεπτομέρειες.⁴³² Πρέπει να περιλαμβάνει τα προδικαστικά ερωτήματα που υποβάλλονται, περίληψη της διαφοράς, τα σχετικά πραγματικά περιστατικά όπως έχουν διαπιστωθεί, τις εφαρμοστέες διατάξεις του ενωσιακού και του εθνικού δικαίου, τη σχετική εθνική νομολογία, καθώς και τους λόγους για τους οποίους ζητείται καθοδήγηση ως προς την ερμηνεία ή το κύρος του ενωσιακού δικαίου.⁴³³ Η αίτηση συντάσσεται στη γλώσσα του παραπέμποντος δικαστηρίου και μπορεί να περιλαμβάνει τα κύρια επιχειρήματα των διαδίκων, καθώς και την άποψη του ίδιου του δικαστηρίου επί των ερωτημάτων.⁴³⁴ Οι πληροφορίες αυτές είναι ιδιαιτέρως χρήσιμες στο πλαίσιο ταχέων ή επείγουσών διαδικασιών.⁴³⁵ Τα ερωτήματα πρέπει να παρατίθενται σε χωριστό τμήμα, στην αρχή ή στο τέλος του εγγράφου, και να είναι κατανοητά αυτοτελώς.⁴³⁶

Η μέση διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου ήταν 16,1 μήνες το 2023.⁴³⁷ Για υποθέσεις που απαιτούν ταχεία εκδίκαση, το ΔΕΕ προβλέπει ειδικές διαδικασίες.⁴³⁸ Η ταχεία διαδικασία εφαρμόζεται όταν η φύση της υπόθεσης επιβάλλει γρήγορη εξέταση.⁴³⁹ Η επείγουσα προδικαστική διαδικασία εφαρμόζεται σε υποθέσεις που αφορούν τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, ιδίως όταν ένα πρόσωπο τελεί υπό κράτηση ή όταν η υπόθεση αφορά τη γονική μέριμνα.⁴⁴⁰ Όταν υποβάλλεται αίτηση προδικαστικής απόφασης σχετικά με πρόσωπο που τελεί υπό κράτηση, το ΔΕΕ οφείλει να ενεργεί χωρίς καθυστέρηση.⁴⁴¹ Οι επείγουσες αυτές διαδικασίες μπορεί να είναι καθοριστικής σημασίας σε υποθέσεις διοικητικής κράτησης μεταναστών, ιδίως για την προστασία των δικαιωμάτων και της ευημερίας παιδιών που τελούν υπό κράτηση.

Η διαδικασία ενώπιον του ΔΕΕ περιλαμβάνει τόσο γραπτό όσο και προφορικό στάδιο.⁴⁴² Οι αποφάσεις εκδίδονται συχνά κατόπιν γνώμης του Γενικού Εισαγγελέα, ο οποίος διατυπώνει μη δεσμευτική πρόταση σχετικά με τον τρόπο επίλυσης της υπόθεσης.⁴⁴³ Το ΔΕΕ μπορεί να διεξάγει προφορική συζήτηση όταν κρίνει ότι αυτή είναι χρήσιμη για την κατανόηση του

⁴³¹ EU Academy, «[Η προδικαστική παραπομπή: διάλογος για το ευρωπαϊκό δίκαιο με το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατόπιν πρωτοβουλίας των εθνικών δικαστών – BINTEO](#)», 2024 (πρόσβαση 26 Ιουλίου 2024).

⁴³² ΔΕΕ, Συστάσεις προς τα εθνικά δικαστήρια σχετικά με την κίνηση προδικαστικής διαδικασίας (2019/C 380/01), παρ. 14.

⁴³³ Άρθρο 94 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου· άρθρο 199 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου.

⁴³⁴ Άρθρα 37(3) και 94 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου· άρθρο 199 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου.

⁴³⁵ ΔΕΕ, Συστάσεις προς τα εθνικά δικαστήρια σχετικά με την κίνηση προδικαστικής διαδικασίας (2019/C 380/01), παρ. 18· άρθρα 105-114 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου· άρθρα 237-238 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου.

⁴³⁶ ΔΕΕ, Συστάσεις προς τα εθνικά δικαστήρια σχετικά με την κίνηση προδικαστικής διαδικασίας (2019/C 380/01), σκέψεις 14-19.

⁴³⁷ ΔΕΕ, [Judicial statistics 2023: confirmation of the structural increase in litigation before the Court of Justice](#), 22 Μαρτίου 2024, σ. 2.

⁴³⁸ Άρθρα 105-114 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου· άρθρα 237-238 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου.

⁴³⁹ Π.χ. απόφαση στο πλαίσιο ταχείας διαδικασίας μπορεί να εκδοθεί πέντε μήνες μετά την εισαγωγή της υπόθεσης ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου· ΔΕΕ, [Annual Report 2022: The Year in Review](#), 2023, σ. 36, 56.

⁴⁴⁰ Άρθρο 23 του Καταστατικού του ΔΕΕ· Τίτλος III, Κεφάλαια 2 και 3 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου· ΔΕΕ, Συστάσεις προς τα εθνικά δικαστήρια σχετικά με την κίνηση προδικαστικής διαδικασίας (2019/C 380/01), σκέψεις 34-36· ΔΕΕ, [Curia: Διαδικασίες](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 19 Νοεμβρίου 2024). Βλ. π.χ. το 2023, το ΔΕΕ εξέδωσε αποφάσεις στο πλαίσιο επείγουσας προδικαστικής διαδικασίας εντός 3,5 και 5 μηνών από τη λήψη των αιτήσεων από εθνικά δικαστήρια· ΔΕΕ, [Curia: Στατιστικά στοιχεία σχετικά με τη δικαστική δραστηριότητα του Δικαστηρίου - 2023](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 17 Φεβρουαρίου 2025).

⁴⁴¹ Άρθρο 267 ΣΛΕΕ.

⁴⁴² Άρθρο 96 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου· άρθρα 199-205 και 213-224 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου· ΔΕΕ, Συστάσεις προς τα εθνικά δικαστήρια σχετικά με την κίνηση προδικαστικής διαδικασίας (2019/C 380/01), παρ. 35.

⁴⁴³ Άρθρο 20 του Πρωτοκόλλου αριθ. 3 για το Καταστατικό του ΔΕΕ (προσαρτημένο στη ΣΛΕΕ)· άρθρο 221 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου.

πραγματικού ή νομικού πλαισίου της εθνικής διαδικασίας και των ζητημάτων ενωσιακού δικαίου που τίθενται.⁴⁴⁴ Διεξάγεται πάντοτε **ακρόαση** όταν η προδικαστική παραπομπή εξετάζεται με ταχεία ή επείγουσα διαδικασία.⁴⁴⁵ Οι διάδικοι ενδέχεται να λάβουν εκ των προτέρων ερωτήματα από το Δικαστήριο και να κληθούν να επικεντρωθούν σε συγκεκριμένα ζητήματα κατά την προφορική τους ανάπτυξη.⁴⁴⁶ Η ακροαματική διαδικασία αποτελεί ευκαιρία διευκρίνισης και ανάπτυξης των γραπτών υπομνημάτων και όχι επανάληψής τους.⁴⁴⁷ Οι δικηγόροι θα πρέπει να επικεντρώνονται στα βασικά σημεία και να είναι προετοιμασμένοι να απαντήσουν σε ερωτήσεις των δικαστών.⁴⁴⁸ Παρέχεται ταυτόχρονη διερμηνεία, προκειμένου να διευκολύνεται η επικοινωνία στο πολυγλωσσικό περιβάλλον του Δικαστηρίου.⁴⁴⁹ Σε περίπτωση που διάδικος αδυνατεί να καλύψει εν όλω ή εν μέρει τα έξοδα της διαδικασίας, ενδέχεται να χορηγηθεί νομική συνδρομή.⁴⁵⁰

Μετά την έκδοση της απόφασης του ΔΕΕ, το εθνικό δικαστήριο συνεχίζει τη διαδικασία, η οποία είχε ανασταλεί κατά τη διάρκεια της προδικαστικής διαδικασίας.⁴⁵¹ Η απόφαση του ΔΕΕ είναι δεσμευτική για το παραπέμπον δικαστήριο, καθώς και για όλα τα άλλα εθνικά δικαστήρια που επιλαμβάνονται της υπόθεσης.⁴⁵² Το παραπέμπον δικαστήριο οφείλει επίσης να ενημερώσει το ΔΕΕ για τις ενέργειες στις οποίες προέβη κατόπιν της απόφασης στην κύρια δίκη.⁴⁵³

FMS και λοιποί κατά Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság, ΔΕΕ, υποθέσεις C-924/19 και C-925/19 PPU, απόφαση της 14ης Μαΐου 2020⁴⁵⁴

Ιστορικό της υπόθεσης: Η υπόθεση αφορά υπηκόους Αφγανιστάν και Ιράν, μεταξύ των οποίων και ένα βρέφος, οι οποίοι αφίχθησαν στην Ουγγαρία και υπέβαλαν αίτηση ασύλου στη ζώνη διέλευσης (transit zone) Röszke. Δήλωσαν ότι είχαν διέλθει από τη Βουλγαρία και τη Σερβία πριν εισέλθουν στην Ουγγαρία. Οι αιτήσεις ασύλου απορρίφθηκαν ως απαράδεκτες και εκδόθηκαν αποφάσεις επιστροφής προς τη Σερβία. Ωστόσο, η Σερβία αρνήθηκε να τους επανεισδεχθεί και οι ουγγρικές αρχές τροποποίησαν τις αποφάσεις επιστροφής, αλλάζοντας τη χώρα προορισμού από τη Σερβία στις χώρες καταγωγής τους- το Αφγανιστάν και το Ιράν αντίστοιχα. Οι αιτούντες διατάχθηκαν να συνεχίσουν την παραμονή τους στη ζώνη διέλευσης, της οποίας η περίμετρος ήταν κλειστή και οι μετακινήσεις περιορισμένες και υπό παρακολούθηση. Αμφισβήτησαν τις αποφάσεις αυτές και τη νομιμότητα της κράτησής τους στη ζώνη διέλευσης.

Διαδικασία ενώπιον του ΔΕΕ: Το ουγγρικό δικαστήριο υπέβαλε προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο σχετικά με την ερμηνεία της Οδηγίας 2008/115 (Οδηγία Επιστροφής), της Οδηγίας 2013/32 (Οδηγία για τις Διαδικασίες Ασύλου) και της Οδηγίας 2013/33 (Οδηγία

⁴⁴⁴ ΔΕΕ, Συστάσεις προς τα εθνικά δικαστήρια σχετικά με την κίνηση προδικαστικής διαδικασίας (2019/C 380/01), παρ. 36.

⁴⁴⁵ Άρθρα 105(2) και 113 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου· άρθρο 237 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου.

⁴⁴⁶ Άρθρα 105(3) και 113 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου· άρθρα 210 και 237 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου.

⁴⁴⁷ Igor Taccani, «Ο ρόλος του ΔΕΕ στο δικαίωμα της μετανάστευσης», συνεδρία, RELEASE Transnational Exchange Workshop, Λουξεμβούργο, 1 Απριλίου 2025.

⁴⁴⁸ Συμβούλιο των Δικηγορικών Συλλόγων της Ευρώπης (CCBE), [The European Court of Human Rights Questions & Answers for Lawyers](#), 2023, σ. 29.

⁴⁴⁹ EU Academy, Εισαγωγή στη διαδικασία προδικαστικής παραπομπής- ιδιαιτερότητες για δικηγόρους- BINTEO <https://academy.europa.eu/mod/hvp/view.php?id=42112> (πρόσβαση 26 Ιουλίου 2024).

⁴⁵⁰ Τίτλος III, Κεφάλαιο 4 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου· Τίτλος III, Κεφάλαιο 15 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου.

⁴⁵¹ ΔΕΕ, Συστάσεις προς τα εθνικά δικαστήρια σχετικά με την κίνηση προδικαστικής διαδικασίας (2019/C 380/01), παρ. 25.

⁴⁵² *Georgi Ivanov Elchinov κατά Natsionalna zdravnoosiguritelna kasa*, ΔΕΕ, υπόθεση C-173/09, απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 2010.

⁴⁵³ Άρθρα 23 και 50β του Καταστατικού του ΔΕΕ· άρθρο 231 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου· EU Academy, «[Η προδικαστική παραπομπή: διάλογος για το ευρωπαϊκό δίκαιο με το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατόπιν πρωτοβουλίας των εθνικών δικαστών – BINTEO](#)», 2024 (πρόσβαση 26 Ιουλίου 2024).

⁴⁵⁴ *FMS και λοιποί κατά Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság και Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság, ΔΕΕ, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-924/19 και C-925/19 PPU, απόφαση της 14ης Μαΐου 2020.*

για τις Συνθήκες Υποδοχής), οι οποίες θεσπίζουν πρότυπα για την υποδοχή αιτούντων διεθνή προστασία. The questions concern: Τα ερωτήματα αφορούσαν: (1) τον λόγο απαραδέκτου περί «ασφαλούς χώρας διέλευσης» κατά το δίκαιο της ΕΕ· (2) τη διαδικασία και τις συνέπειες όταν απόφαση απαραδέκτου κρίνεται παράνομη κατά το δίκαιο της ΕΕ· (3 και 4) τον χαρακτηρισμό της ζώνης διέλευσης ως τόπου κράτησης στο πλαίσιο διαδικασίας ασύλου· (5) την αποτελεσματικότητα του ένδικου βοηθήματος κατά απόφασης επιστροφής που τροποποιεί τη χώρα προορισμού, κατά την Οδηγία Επιστροφής. Το εθνικό δικαστήριο ζήτησε επίσης να εφαρμοστεί η επείγουσα προδικαστική διαδικασία, λόγω της επιδείνωσης της ψυχικής και σωματικής υγείας του παιδιού στη ζώνη διέλευσης. Το ΔΕΕ έκανε δεκτό το αίτημα και αποφάσισε να παραπέμψει τις υποθέσεις στο Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως (Grand Chamber), επισημαίνοντας ότι οποιαδήποτε καθυστέρηση στη δικαστική κρίση θα μπορούσε να παρατείνει την κράτηση και να προκαλέσει σοβαρή, ενδεχομένως ανεπανόρθωτη, βλάβη στην ανάπτυξη του παιδιού.

Με την απόφαση της 14ης Μαΐου 2020, το Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως έκρινε ότι η υποχρέωση που επιβάλλεται σε υπήκοο τρίτης χώρας να παραμένει μόνιμα σε ζώνη διέλευσης, της οποίας η περίμετρος είναι περιορισμένη και κλειστή, εντός της οποίας οι μετακινήσεις του είναι περιορισμένες και υπό παρακολούθηση και από την οποία δεν μπορεί νομίμως να εξέλθει οικειοθελώς προς οποιαδήποτε κατεύθυνση, συνιστά στέρηση της ελευθερίας, χαρακτηριζόμενη ως «κράτηση» κατά την έννοια των εν λόγω οδηγιών. Το Δικαστήριο τόνισε ότι η κράτηση πρέπει να συμμορφώνεται με το δίκαιο της ΕΕ, ιδίως: (i) να προηγείται αιτιολογημένη απόφαση που διατάσσει την κράτηση· (ii) να είναι αναγκαία, αναλογική και περιορισμένη χρονικά· (iii) τα εθνικά δικαστήρια να διαθέτουν την εξουσία ελέγχου της κράτησης και να μπορούν να διατάσσουν την άρση της ή την επιβολή εναλλακτικών μέτρων εάν αυτή είναι παράνομη. Το ΔΕΕ διευκρίνισε επίσης ότι οι τροποποιημένες αποφάσεις επιστροφής συνιστούν νέες αποφάσεις επιστροφής ως προς το δικαίωμα σε αποτελεσματική δικαστική προστασία.

Αντίκτυπος της υπόθεσης: Σε αντίδραση στην απόφαση του ΔΕΕ, η Ουγγαρία αρχικά απέρριψε δημοσίως τις συνέπειες της απόφασης. Ωστόσο, η κυβέρνηση έκλεισε ταχέως τις ζώνες διέλευσης και μετέφερε τους αιτούντες άσυλο είτε σε ανοικτές δομές υποδοχής είτε σε κλειστές δομές που εισήχθησαν με το νέο σύστημα ασύλου στις 26 Μαΐου 2020, γνωστό ως «διαδικασία πρεσβείας» (embassy procedure).⁴⁵⁵

H actio popularis ενόπιον του ΔΕΕ επιτρέπει σε τρίτο πρόσωπο να προσφύγει εξ ονόματος ευρύτερης ομάδας ή προς υπεράσπιση του δημόσιου συμφέροντος. Μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο στρατηγικής δικαστικής δράσης στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπου τέτοιες προσφυγές γίνονται δεκτές. Η *actio popularis* μπορεί να συμβάλει στην αντιμετώπιση δύο συνήθων προκλήσεων. Πρώτον, δεν απαιτείται ατομική αξίωση για την έναρξη δικαστικής διαδικασίας ενόπιον του ΔΕΕ· αντιθέτως, τρίτος μπορεί να κινήσει διαδικασία αποδεικνύοντας ότι μια πράξη ή μια μεταβολή πολιτικής ενδέχεται να προκαλέσει βλάβη ή να υπονομεύσει μια αξία δημόσιου συμφέροντος.⁴⁵⁶ Δεύτερον, επιτρέπει σε οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών να ενεργούν προληπτικά για τη διαφύλαξη της δικαστικής ανεξαρτησίας, αμφισβητώντας μια πράξη πριν οι αρνητικές της συνέπειες υλοποιηθούν πλήρως. Το ΔΕΕ θα εξετάσει προσφυγές τύπου *actio popularis* εφόσον το εθνικό δικαστήριο που υποβάλλει την προδικαστική παραπομπή εδρεύει σε έννομη τάξη που επιτρέπει τέτοιου είδους προσφυγές.⁴⁵⁷ Παρότι μόνο περιορισμένος αριθμός κρατών μελών της ΕΕ, όπως η Μάλτα, η Πορτογαλία και η Ουγγαρία, αποδέχονται σήμερα *actio popularis*, η δυνατότητα αυτή παρέχει μια πρόσθετη οδό για στρατηγική δικαστική δράση όπου είναι διαθέσιμη.

⁴⁵⁵ ECRE, Hungarian Helsinki Committee (HHC), [Access to the territory and push backs – Hungary](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 3 Φεβρουαρίου 2026). Βλ. επίσης Κυβερνητικό Διάταγμα 361/2024. (XI. 28.) σχετικά με την εφαρμογή των μεταβατικών κανόνων της διαδικασίας ασύλου.

⁴⁵⁶ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας των προσφυγών τύπου *actio popularis*, βλ. Helsinki Committee for Human Rights, [Use of actio popularis in Cases of Discrimination](#), Νοέμβριος 2016.

⁴⁵⁷ Βλ. π.χ. *Repubblika κατά Il-Prim Ministru (Μάλτα)*, ΔΕΕ, υπόθεση C-896/19, απόφαση της 20ής Απριλίου 2021, στην οποία το ΔΕΕ έκανε δεκτή υπόθεση τύπου *actio popularis* που ασκήθηκε από τη μαλτέζικη ΜΚΟ Repubblika, σχετικά με την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης στη Μάλτα.

b. Διαδικασίες παράβασης

Υποθέσεις που αφορούν την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορούν επίσης να φθάσουν ενώπιον του ΔΕΕ μέσω διαδικασιών παράβασης, οι οποίες κινούνται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ή από κράτη μέλη σε περίπτωση εικαζόμενης παράβασης υποχρεώσεων που απορρέουν από το δίκαιο της ΕΕ από άλλο κράτος μέλος. Οι διαδικασίες αυτές αποσκοπούν στη διασφάλιση της πλήρους συμμόρφωσης των κρατών μελών με τις υποχρεώσεις τους βάσει του ενωσιακού δικαίου.⁴⁵⁸ Οι περισσότερες διαδικασίες παράβασης κινούνται από την Επιτροπή, υπό την ιδιότητά της ως «θεματοφύλακα των Συνθηκών»⁴⁵⁹ και συνήθως αφορούν παραλείψεις ορθής μεταφοράς ή εφαρμογής πράξεων του ενωσιακού δικαίου.⁴⁶⁰ Ιδιώτες δεν μπορούν να κινήσουν άμεσα διαδικασία παράβασης, μπορούν όμως να υποβάλουν καταγγελία στην Επιτροπή μέσω της επίσημης διαδικασίας καταγγελιών.⁴⁶¹ Η Επιτροπή διατηρεί διακριτική ευχέρεια ως προς το εάν θα εξετάσει την υπόθεση, θα κινήσει διαδικασία παράβασης και, εν τέλει, θα παραπέμψει την υπόθεση στο ΔΕΕ.⁴⁶²

Το ΔΕΕ έχει αποκλειστική αρμοδιότητα επί των διαδικασιών παράβασης, οι οποίες περιλαμβάνουν δύο στάδια: ένα προδικαστικό (διοικητικό) στάδιο και ένα δικαστικό στάδιο.⁴⁶³ Το προδικαστικό στάδιο παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να διευκρινίσουν πραγματικά ή νομικά ζητήματα, να δικαιολογήσουν τη συμπεριφορά ή τη νομοθεσία τους ή να συμμορφωθούν με τις υποχρεώσεις τους ώστε να αποφευχθεί η προσφυγή στη δικαιοσύνη.⁴⁶⁴ Εάν η υπόθεση προχωρήσει στο δικαστικό στάδιο, το ΔΕΕ θα εξετάσει αν έχει διαπραχθεί παράβαση.⁴⁶⁵ Στο στάδιο αυτό, το βάρος απόδειξης φέρει ο προσφεύγων-συνήθως η Επιτροπή- ο οποίος οφείλει να αποδείξει κάθε ισχυρισμό του,⁴⁶⁶ ενώ το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος υποχρεούται να συνεργάζεται με καλή πίστη.⁴⁶⁷ Όπου απαιτείται, το Δικαστήριο μπορεί να διατάξει προσωρινά μέτρα, τα οποία είναι νομικά δεσμευτικά για το κράτος μέλος, προκειμένου να αποτραπεί σοβαρή και ανεπανόρθωτη βλάβη.⁴⁶⁸ Τα μέτρα αυτά αποσκοπούν στη διασφάλιση της πλήρους αποτελεσματικότητας της τελικής απόφασης του Δικαστηρίου.⁴⁶⁹

⁴⁵⁸ Άρθρο 4 παρ. 3 ΣΕΕ· Άρθρα 288 παρ. 3 και 291 παρ. 1 ΣΛΕΕ.

⁴⁵⁹ Άρθρα 258 και 259 ΣΛΕΕ.

⁴⁶⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, [Τύποι υποθέσεων παράβασης που εκκρεμούν στο τέλος του έτους ανά κράτος μέλος και το Ηνωμένο Βασίλειο](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 12 Μαΐου 2025).

⁴⁶¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, [Αναφέρετε παράβαση του δικαίου της ΕΕ από χώρα της ΕΕ](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 12 Μαΐου 2025).

⁴⁶² Βλ. περαιτέρω π.χ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, [Πώς να υποβάλετε καταγγελία σε επίπεδο ΕΕ](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 18 Νοεμβρίου 2024). Η Επιτροπή εξετάζει τις καταγγελίες σύμφωνα με τη διαδικασία που ορίζεται στο: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής [«Το δίκαιο της ΕΕ: Καλύτερα αποτελέσματα μέσω καλύτερης εφαρμογής»](#), 2017/C 18/02, 2017.

⁴⁶³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής [«Το δίκαιο της ΕΕ: Καλύτερα αποτελέσματα μέσω καλύτερης εφαρμογής»](#), 2017/C 18/02, 2017, Παράρτημα.

⁴⁶⁴ EU Academy, [«Διαφορετικοί τύποι διαδικασιών ενώπιον του ΔΕΕ και του Γενικού Δικαστηρίου – BINTEO»](#), 2024 (πρόσβαση 26 Ιουλίου 2024).

⁴⁶⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής [«Το δίκαιο της ΕΕ: Καλύτερα αποτελέσματα μέσω καλύτερης εφαρμογής»](#), 2017/C 18/02, 2017, Παράρτημα.

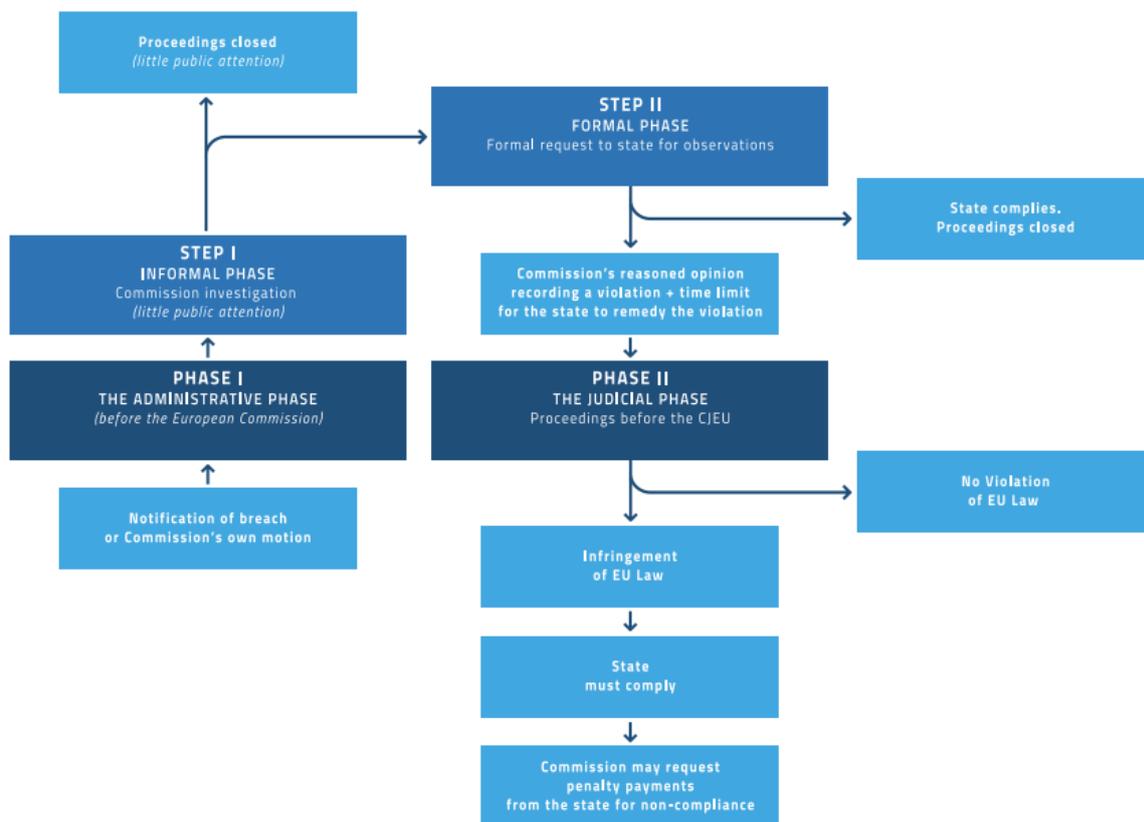
⁴⁶⁶ *Επιτροπή κατά Ιρλανδίας*, ΔΕΕ, C-494/01, Απόφαση της 26ης Απριλίου 2005, παρ. 41.

⁴⁶⁷ EU Academy, [«Διαφορετικοί τύποι διαδικασιών ενώπιον του ΔΕΕ και του Γενικού Δικαστηρίου- BINTEO»](#), 2024 (πρόσβαση 26 Ιουλίου 2024).

⁴⁶⁸ Άρθρο 279 ΣΛΕΕ· Άρθρο 160 παρ. 2 και 7 του Κανονισμού Διαδικασίας του ΔΕΕ.

⁴⁶⁹ Olivier De Schutter, [Infringement proceedings as a tool for the enforcement of fundamental rights in the European Union](#), Open Society Foundations, 2017, σσ.16-17.

THE INFRINGEMENT PROCEDURE

Σχήμα 3. Επισκόπηση της διαδικασίας παράβασης⁴⁷⁰

Μια απόφαση στο πλαίσιο διαδικασίας παράβασης έχει διαπιστωτικό χαρακτήρα, πράγμα που σημαίνει ότι δεν καθιστά τις εθνικές πράξεις παράνομες, άκυρες ή ανεφάρμοστες.⁴⁷¹ Ωστόσο, μια απόφαση που διαπιστώνει παραβίαση των υποχρεώσεων κράτους μέλους βάσει του δικαίου της ΕΕ μπορεί να διευκολύνει τη λήψη ευθύνης του κράτους για αποζημίωση λόγω της παράβασης.⁴⁷² Εάν ένα κράτος μέλος δεν συμμορφωθεί με την απόφαση και δεν λάβει διορθωτικά μέτρα, η Επιτροπή μπορεί να ζητήσει την επιβολή χρηματικών κυρώσεων, όπως κατ' αποκοπή ποσό ή ημερήσια χρηματική ποινή, προκειμένου να αποθαρρυνθούν μελλοντικές παραβάσεις.⁴⁷³ Οι κυρώσεις αυτές λαμβάνουν υπόψη τη φύση, τη διάρκεια και τη σοβαρότητα της παράβασης, καθώς και την ικανότητα πληρωμής του κράτους μέλους.⁴⁷⁴ Η Επιτροπή μπορεί επίσης να ζητήσει την επιβολή χρηματικών κυρώσεων για παράλειψη κοινοποίησης μέτρων μεταφοράς οδηγίας στο εθνικό δίκαιο, χωρίς να απαιτείται προηγούμενη διαδικασία παράβασης.⁴⁷⁵

Παρότι η υποβολή καταγγελίας στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν διασφαλίζει την κίνηση διαδικασίας παράβασης και οι διαδικασίες αυτές συχνά προϋποθέτουν συστημικές

⁴⁷⁰ Πηγή εικόνας: Simona Florescu, Validity Foundation κ.ά., Strategic Litigation Guidebook, Litigate Project, σ. 45.

⁴⁷¹ Επιτροπή κατά Ιταλίας, ΔΕΕ, C-362/90, Απόφαση της 31ης Μαρτίου 1992, παρ. 10.

⁴⁷² *Brasserie du Pêcheur SA κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και The Queen κατά Secretary of State for Transport, ex parte: Factortame Ltd και λοιποί*, ΔΕΕ, C-46/93, Απόφαση της 5ης Μαρτίου 1996, παρ. 90-96.

⁴⁷³ Άρθρα 260 παράγραφοι 2 και 3 και 279 ΣΛΕΕ.

⁴⁷⁴ Επιτροπή κατά Ελλάδας, ΔΕΕ, C-387/97, Απόφαση της 4ης Ιουλίου 2000, παρ. 85-92.

⁴⁷⁵ EU Academy, «Διαφορετικοί τύποι διαδικασιών ενώπιον του ΔΕΕ και του Γενικού Δικαστηρίου – BINTEO», 2024 (πρόσβαση 26 Ιουλίου 2024).

παραβιάσεις των υποχρεώσεων ενός κράτους,⁴⁷⁶ η προσέγγιση της Επιτροπής με σκοπό την πειθώ για την κίνηση διαδικασίας παράβασης κατά κράτους μέλους μπορεί να αποτελέσει χρήσιμη εναλλακτική οδό για την κοινωνία των πολιτών και άλλους συναφείς φορείς. Πράγματι, μελέτη σχετικά με την επιβολή του δικαίου της ΕΕ από την Επιτροπή έχει δείξει ότι η ενεργός συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών αυξάνει την πιθανότητα η Επιτροπή να επιδιώξει τη συμμόρφωση κράτους μέλους με το δίκαιο της ΕΕ.⁴⁷⁷ Αυτό ισχύει ιδίως όταν προκύπτουν σοβαρά προβλήματα συμμόρφωσης, καθιστώντας τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών καθοριστικής σημασίας.⁴⁷⁸

Από την οπτική της στρατηγικής δικαστικής δράσης για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι διαδικασίες παράβασης μπορεί να είναι χρήσιμες με διάφορους τρόπους. Πρώτον, η Επιτροπή μπορεί να είναι πρόθυμη να κινήσει διαδικασία παράβασης όταν εθνικά δικαστήρια τελευταίου βαθμού παραλείπουν να υποβάλουν προδικαστικά ερωτήματα στο ΔΕΕ, κατά παράβαση των υποχρεώσεών τους.⁴⁷⁹ Καθώς αυτό μπορεί να συνιστά παράβαση του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, η μη υποβολή υποχρεωτικής προδικαστικής παραπομπής μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσω διαδικασίας παράβασης.⁴⁸⁰ Δεύτερον, οι διαδικασίες παράβασης μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αμφισβήτηση συστημικών παραβιάσεων του δικαίου της ΕΕ από κράτη μέλη. Επιπλέον, σε αντίθεση με τις προδικαστικές παραπομπές, οι διαδικασίες παράβασης μπορούν να στηριχθούν αποκλειστικά στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ ως νομική βάση της προσφυγής.⁴⁸¹ Τέλος, σε πολλές περιπτώσεις, το άρθρο 4 παράγραφος 3 ΣΕΕ, το οποίο καθιερώνει την αρχή της ειλικρινούς συνεργασίας, έχει προβληθεί στο πλαίσιο διαδικασιών παράβασης.⁴⁸² Η διάταξη αυτή ορίζει: «Σύμφωνα με την αρχή της ειλικρινούς συνεργασίας, η Ένωση και τα κράτη μέλη, με πλήρη και αμοιβαίο σεβασμό, αλληλοβοηθούνται κατά την εκπλήρωση των απορреουσών από τις Συνθήκες αποστολών.»⁴⁸³

⁴⁷⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής «Το δίκαιο της ΕΕ: Καλύτερα αποτελέσματα μέσω καλύτερης εφαρμογής», 2017/C 18/02, 2017.

⁴⁷⁷ Asya Zhelyazkova και Reini Schrama, «When Does the EU Commission Listen to Experts? Analysing the Effect of External Compliance Assessments on Supranational Enforcement in the EU», *Journal of European Public Policy* (2023) 31 (9): 2663–91.

⁴⁷⁸ Asya Zhelyazkova and Reini Schrama, “When Does the EU Commission Listen to Experts? Analysing the Effect of External Compliance Assessments on Supranational Enforcement in the EU”, in *Journal of European Public Policy* (2023) 31 (9): 2663–91.

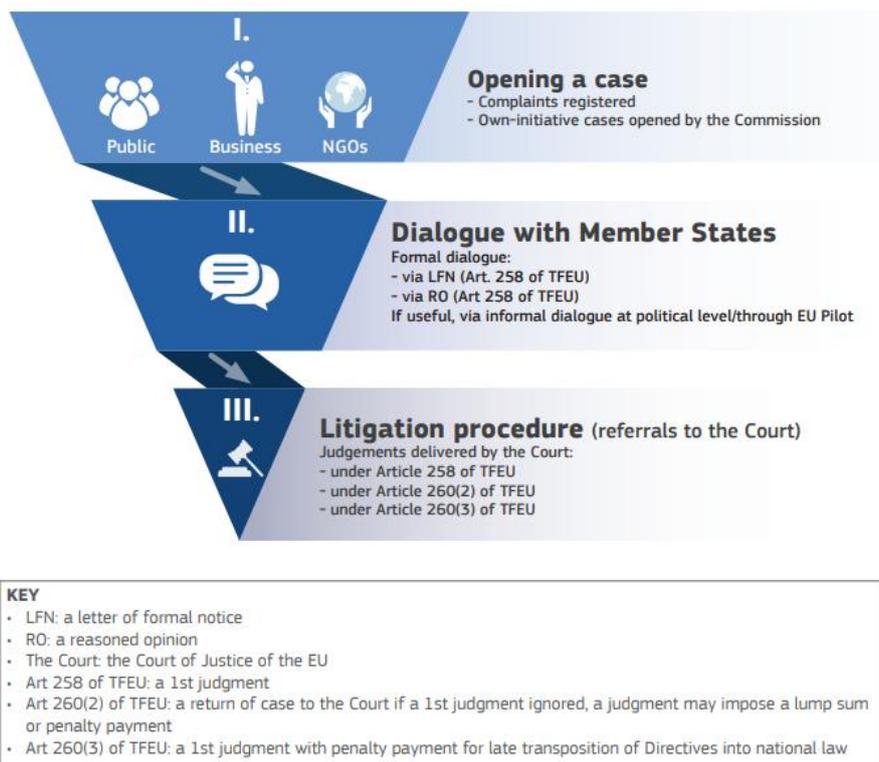
⁴⁷⁹ Βλ. π.χ. *Επιτροπή κατά Γαλλίας*, ΔΕΕ, C-416/17, Απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018.

⁴⁸⁰ Βλ. π.χ. *Επιτροπή κατά Γαλλίας*, ΔΕΕ, C-416/17, Απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018· *Επιτροπή κατά Ισπανίας*, ΔΕΕ, C-154/08, Απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 2009.

⁴⁸¹ Βλ. π.χ. *Επιτροπή κατά Ουγγαρίας*, ΔΕΕ, C-66/18, Απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, και σε αντιδιαστολή με *Επιτροπή κατά Ουγγαρίας*, ΔΕΕ, C-235/17, Απόφαση της 21ης Μαΐου 2019.

⁴⁸² Βλ. π.χ. *Επιτροπή κατά Σλοβενίας*, ΔΕΕ, C-316/19, Απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2020..

⁴⁸³ Άρθρο 4 παράγραφος 3 ΣΛΕΕ.

Σχήμα 4. Συνοπτική παρουσίαση των σταδίων της διαδικασίας παράβασης της ΕΕ ⁴⁸⁴

c. Άμεσες προσφυγές ενώπιον του ΔΕΕ

Το ΔΕΕ εκδικάζει επίσης άμεσες προσφυγές, οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για την αμφισβήτηση νομικά δεσμευτικών πράξεων των θεσμικών οργάνων και λοιπών οργάνων ή οργανισμών της ΕΕ. Οι άμεσες προσφυγές περιλαμβάνουν προσφυγές ακυρώσεως πράξεων της ΕΕ, προσφυγές λόγω παράλειψης και αγωγές αποζημίωσης. Ωστόσο, οι δυνατότητες φυσικών και νομικών προσώπων να ασκήσουν τέτοιες προσφυγές είναι εξαιρετικά περιορισμένες.

Για να ασκήσει ένα φυσικό πρόσωπο προσφυγή ακυρώσεως, πρέπει να αποδείξει ότι η προσβαλλόμενη πράξη απευθύνεται σε αυτό ή ότι το αφορά «άμεσα και ατομικά»· ή ότι πρόκειται για «κανονιστική πράξη που το αφορά άμεσα και δεν συνεπάγεται εκτελεστικά μέτρα». ⁴⁸⁵ Η απόδειξη ότι μια πράξη αφορά κάποιον «άμεσα και ατομικά» είναι ιδιαίτερα δύσκολη, καθώς ο προσφεύγων πρέπει να αποδείξει ότι η πράξη τον θίγει «λόγω ορισμένων ιδιοτήτων που του είναι ιδιόζουσες ή λόγω περιστάσεων που τον διαφοροποιούν από κάθε άλλο πρόσωπο και, εξαιτίας αυτών των στοιχείων, τον εξατομικεύουν όπως ακριβώς και τον αποδέκτη της πράξης». ⁴⁸⁶ Εάν το ΔΕΕ κρίνει βάσιμη την προσφυγή ακυρώσεως, π.χ. λόγω ασυμβατότητας της πράξης με υπέρτερο κανόνα του ενωσιακού δικαίου, κηρύσσει την πράξη άκυρη από τον χρόνο υιοθέτησης της. ⁴⁸⁷ Η ακύρωση αυτή έχει ισχύ erga omnes, δηλαδή δεσμεύει όχι μόνο τα διάδικα μέρη αλλά και όλα τα θεσμικά όργανα της ΕΕ, τις εθνικές διοικήσεις και δικαστικές αρχές, καθώς και όλα τα φυσικά και νομικά πρόσωπα. ⁴⁸⁸ Όταν δεν είναι σαφές αν πληρούνται οι προϋποθέσεις για ένσταση, μπορεί να είναι πιο

⁴⁸⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, [Στάδια της διαδικασίας παράβασης της ΕΕ με λίγα λόγια](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 2 Φεβρουαρίου 2026).

⁴⁸⁵ Άρθρο 263(4) ΣΛΕΕ.

⁴⁸⁶ *Plaumann & Co. κατά Επιτροπής*, ΔΕΕ, C-25/62, Απόφαση της 15ης Ιουλίου 1963.

⁴⁸⁷ *Αναδρομική ισχύς (ex tunc)*, βλ. Επιτροπή κατά Συμβουλίου, ΔΕΕ, C-22/70, Απόφαση της 31ης Μαρτίου 1971.

⁴⁸⁸ Koen Lenaerts, Ignace Maselis, Kathleen Gutman, *EU Procedural Law*, Oxford University Press, Ηνωμένο Βασίλειο, 2014, σ. 414-415.

στρατηγικό να εισαχθεί η υπόθεση ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και να ζητηθεί προδικαστική απόφαση σχετικά με το κύρος της ενωσιακής πράξης.⁴⁸⁹

Οι προσφυγές λόγω παράλειψης, όταν ασκούνται από ιδιώτες, αφορούν την παράλειψη «έκδοσης πράξης προς συγκεκριμένο πρόσωπο, πλην σύστασης ή γνώμης».⁴⁹⁰ Για να ευδοκιμήσει η προσφυγή, ο αιτών πρέπει να αποδείξει ότι υπήρχε σαφής και συγκεκριμένη νομική υποχρέωση του οικείου θεσμικού ή άλλου οργάνου να ενεργήσει και ότι η υποχρέωση αυτή είναι δικαστικώς επιβλητή.⁴⁹¹ Η προσφυγή στρέφεται κατά της παράλειψης λήψης απαιτούμενης απόφασης ή διατύπωσης θέσης και όχι κατά της μη υιοθέτησης συγκεκριμένου μέτρου που επιδιώκει ο αιτών. Η κύρια δυσκολία για τον προσφεύγοντα είναι να αποδείξει ότι η υποχρέωση προς ενέργεια είναι επαρκώς σαφής και συγκεκριμένη ώστε να μπορεί να επιβληθεί δικαστικά.⁴⁹²

Τέλος, φυσικά και νομικά πρόσωπα των οποίων τα συμφέροντα έχουν ζημιωθεί λόγω πράξης ή παράλειψης της ΕΕ ή των οργάνων και υπαλλήλων της μπορούν να ασκήσουν αγωγή αποζημίωσης, ζητώντας αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε από θεσμικά όργανα, λοιπά όργανα, οργανισμούς ή υπαλλήλους της ΕΕ κατά την άσκηση των καθηκόντων τους.⁴⁹³ Για να ευδοκιμήσει αγωγή αποζημίωσης, ο αιτών πρέπει να αποδείξει τρία στοιχεία: πρώτον, παράνομη συμπεριφορά των οργάνων ή των υπαλλήλων τους· δεύτερον, την ύπαρξη πραγματικής και βέβαιης ζημίας· και τρίτον, αιτιώδη σύνδεσμο μεταξύ της συμπεριφοράς και της προβαλλόμενης ζημίας.⁴⁹⁴ Η πιο απαιτητική προϋπόθεση είναι η απόδειξη παράνομης πράξης, η οποία προϋποθέτει την ύπαρξη επαρκώς σοβαρής παραβίασης κανόνα του ενωσιακού δικαίου που αποσκοπεί στην προστασία ατομικών δικαιωμάτων.⁴⁹⁵ Η παραβίαση αυτή πρέπει να συνίσταται σε «κατάφωρη και σοβαρή» υπέρβαση των ορίων της διακριτικής ευχέρειας του οργάνου.⁴⁹⁶ Όσο μεγαλύτερη είναι η διακριτική ευχέρεια του οργάνου, τόσο δυσκολότερη είναι η θεμελίωση ευθύνης.

Η αρμοδιότητα για άμεσες προσφυγές που ασκούνται από ιδιώτες ανήκει στο Γενικό Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ επιτρέπεται άσκηση αναίρεσης ενώπιον του ΔΕΕ περιοριζόμενη σε νομικά ζητήματα.⁴⁹⁷

d. Παρεμβάσεις τρίτων

Διάδικοι, κράτη μέλη, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το όργανο που εξέδωσε την προσβαλλόμενη πράξη μπορούν να παρέμβουν όταν εθνικό δικαστήριο έχει υποβάλει **προδικαστικό ερώτημα** στο ΔΕΕ.⁴⁹⁸ Κατά συνέπεια, τρίτοι που συμμετέχουν στην εθνική διαδικασία μπορούν να ζητήσουν άδεια να παρέμβουν και ενώπιον του ΔΕΕ. Εναλλακτικά, άτυπες παρεμβάσεις- όπως η επισύναψη παρατηρήσεων σε επίσημες γραπτές υποβολές- μπορούν να συμβάλουν στην ανάδειξη κρίσιμων διατάξεων του Χάρτη Θεμελιωδών

⁴⁸⁹ Βλ. ενδεικτικά, Civil Liberties Union of Europe, [Relying on the EU Charter of Fundamental Rights for Human Rights Litigation: A Handbook for Civil Society Organisations and Rights Defenders](#), σσ. 31-32.

⁴⁹⁰ Άρθρο 265 παράγραφος 3 ΣΛΕΕ.

⁴⁹¹ *Ryanair κατά Επιτροπής*, ΔΕΕ, C-615/11 P, Απόφαση της 16ης Μαΐου 2013.

⁴⁹² EU Academy, «[Διαφορετικοί τύποι διαδικασιών ενώπιον του ΔΕΕ και του Γενικού Δικαστηρίου – BINTEO](#)», 2024 (πρόσβαση 26 Ιουλίου 2024).

⁴⁹³ Άρθρο 268 ΣΛΕΕ.

⁴⁹⁴ EU Academy, «[Διαφορετικοί τύποι διαδικασιών ενώπιον του ΔΕΕ και του Γενικού Δικαστηρίου – BINTEO](#)», 2024 (πρόσβαση 26 Ιουλίου 2024).

⁴⁹⁵ Armin Cuyvers, «Judicial Protection under EU Law: Direct Actions», στο *East African Community Law: Institutional, Substantive and Comparative EU Aspects*, Brill, 2017, σ. 259.

⁴⁹⁶ *Brasserie du Pêcheur SA κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και The Queen κατά Secretary of State for Transport, ex parte: Factortame Ltd και λοιποί*, ΔΕΕ, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-46 και 48/93, Απόφαση της 5ης Μαρτίου 1996.

⁴⁹⁷ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, [Αρμοδιότητες του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 25 Νοεμβρίου 2024).

⁴⁹⁸ Άρθρο 23 του Οργανισμού του ΔΕΕ. Βλ. π.χ. *The Queen, κατόπιν αίτησης των MA, BT, DA κατά Secretary of State for the Home Department*, ΔΕΕ, C-648/11, Απόφαση της 6ης Ιουνίου 2013.

Δικαιωμάτων της ΕΕ.⁴⁹⁹ Παρεμβάσεις μπορούν επίσης να ασκηθούν σε άμεσες προσφυγές ενόπιον του ΔΕΕ από πρόσωπα ή φορείς που αποδεικνύουν έννομο συμφέρον ως προς την έκβαση της υπόθεσης.⁵⁰⁰ Ωστόσο, υφίστανται περιορισμοί σε διαφορές που αφορούν κράτη μέλη ή θεσμικά όργανα της ΕΕ.⁵⁰¹ Επομένως, μπορεί να είναι στρατηγικά σκόπιμο να τεθεί η υπόθεση υπόψη θεσμικού οργάνου της ΕΕ ή κράτους μέλους, ζητώντας του να παρέμβει σύμφωνα με τους διαδικαστικούς κανόνες του ΔΕΕ.⁵⁰²

2.2.2. Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι υπεύθυνη για την επιβολή και τη διασφάλιση της ορθής εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ.⁵⁰³ Παρακολουθεί τη συμμόρφωση με το ενωσιακό δίκαιο, βασιζόμενη, μεταξύ άλλων, σε αναφορές από επιχειρήσεις και την κοινωνία των πολιτών για τον εντοπισμό πιθανών παραβιάσεων από κράτη μέλη.⁵⁰⁴

αταγγελίες προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχετικά με παραβιάσεις του δικαίου της ΕΕ μπορούν να υποβάλλονται από φυσικά πρόσωπα και οργανώσεις όταν ένα κράτος μέλος δεν εκπληρώνει νομικές υποχρεώσεις που υπέχει, όταν οι νόμοι, οι κανονισμοί ή οι πράξεις (ή παραλείψεις) του κράτους δεν συνάδουν με τις απαιτήσεις του ενωσιακού δικαίου και όταν μπορούν να προσκομισθούν σχετικά αποδεικτικά στοιχεία.⁵⁰⁵ Η υποβολή καταγγελίας αποτελεί μέσο κινητοποίησης της Επιτροπής ώστε να αναλάβει δράση και να ασκήσει πίεση στις εθνικές αρχές μέσω διαδικασίας παράβασης.⁵⁰⁶ Ο πρωταρχικός σκοπός της διαδικασίας παράβασης δεν είναι η επίλυση ατομικών υποθέσεων, αλλά η διασφάλιση της συμμόρφωσης του κράτους μέλους με το δίκαιο της ΕΕ.⁵⁰⁷ Οποιοσδήποτε μπορεί να υποβάλει καταγγελία στην Επιτροπή δωρεάν.⁵⁰⁸ Οι καταγγέλλοντες δεν υποχρεούνται να αποδείξουν ειδικό έννομο συμφέρον ούτε ότι επηρεάζονται άμεσα από την παράβαση.⁵⁰⁹ Οι καταγγελίες πρέπει να υποβάλλονται γραπτώς και μπορούν να συνταχθούν σε οποιαδήποτε από τις επίσημες γλώσσες της ΕΕ.⁵¹⁰ Για τη διευκόλυνση της διαδικασίας, η Επιτροπή παρέχει τυποποιημένο [έντυπο καταγγελίας](#). Πέραν των καταγγελιών, η Επιτροπή μπορεί να λαμβάνει πληροφορίες σχετικά με πιθανές παραβάσεις και από άλλες πηγές, όπως αναφορές προς την Επιτροπή Αναφορών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και καταγγελίες προς τον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή.⁵¹¹

⁴⁹⁹ Βλ. ενδεικτικά, Civil Liberties Union of Europe, [Relying on the EU Charter of Fundamental Rights for Human Rights Litigation: A Handbook for Civil Society Organisations and Rights Defenders](#), σσ. 32-34.

⁵⁰⁰ Άρθρο 40 του Καταστατικού του ΔΕΕ.

⁵⁰¹ Άρθρα 142-145 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου· Άρθρα 142-145 και 129-132 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

⁵⁰² Civil Liberties Union for Europe, [Relying on the EU Charter of Fundamental Rights for Human Rights Litigation: A Handbook for Civil Society Organisations and Rights Defenders](#), σ. 32-34.

⁵⁰³ Άρθρο 17 παράγραφος 1 ΣΕΕ.

⁵⁰⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής «Το δίκαιο της ΕΕ: Καλύτερα αποτελέσματα μέσω καλύτερης εφαρμογής», 2017/C 18/02, 2017, σ. 2.

⁵⁰⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, [Αναφέρετε παραβίαση του δικαίου της ΕΕ από χώρα της ΕΕ](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 19 Μαΐου 2025).

⁵⁰⁶ Olivier De Schutter, [Infringement proceedings as a tool for the enforcement of fundamental rights in the European Union](#), Open Society Foundations, 2017, σ. 16-17.

⁵⁰⁷ CEE Bankwatch Network, [Citizens' guide to European complaint mechanisms](#), 2006, σ. 18 (πρόσβαση 9 Αυγούστου 2024)· Ευρωπαϊκή Επιτροπή, [Αναφέρετε παραβίαση του δικαίου της ΕΕ από χώρα της ΕΕ](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 19 Μαΐου 2025).

⁵⁰⁸ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Επικαιροποίηση του χειρισμού των σχέσεων με τον καταγγέλλοντα όσον αφορά την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης, COM(2012) 154 τελικό, 2 Απριλίου 2012, παρ. 2.

⁵⁰⁹ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή σχετικά με τις σχέσεις με τον καταγγέλλοντα όσον αφορά παραβάσεις του κοινοτικού δικαίου, COM/2002/0141 τελικό, Παράρτημα, παρ. 2.

⁵¹⁰ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Επικαιροποίηση του χειρισμού των σχέσεων με τον καταγγέλλοντα όσον αφορά την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης, COM(2012) 154 τελικό, 2 Απριλίου 2012, παρ. 5.

⁵¹¹ Olivier De Schutter, [Infringement proceedings as a tool for the enforcement of fundamental rights in the European Union](#), Open Society Foundations, 2017, σ. 11.

Μετά την υποβολή καταγγελίας, ο καταγγέλλων λαμβάνει επιβεβαίωση παραλαβής εντός 15 εργάσιμων ημερών.⁵¹² Η Επιτροπή εξετάζει την καταγγελία και επιδιώκει να αποφασίσει εντός 12 μηνών εάν θα κινήσει επίσημη διαδικασία παράβασης κατά του οικείου κράτους μέλους.⁵¹³ Ακόμη και όταν διαπιστώνεται παραβίαση του δικαίου της ΕΕ, η Επιτροπή μπορεί να αποφασίσει να μην κινήσει διαδικασία παράβασης.⁵¹⁴ Όταν κινεί διαδικασία, η Επιτροπή συνήθως αρχίζει με άτυπο διάλογο με το κράτος μέλος πριν προχωρήσει στο επίσημο στάδιο, το οποίο περιλαμβάνει κοινοποίηση στο κράτος και ανταλλαγή επιστολών, παρέχοντας στο κράτος μέλος τη δυνατότητα να διορθώσει την κατάσταση πριν από περαιτέρω κλιμάκωση.⁵¹⁵ Η Επιτροπή ενημερώνει γραπτώς τους καταγγέλλοντες για κάθε βήμα που λαμβάνεται σε απάντηση της καταγγελίας τους.⁵¹⁶ Όταν υποβάλλονται πολλαπλές καταγγελίες για το ίδιο ζήτημα, οι ατομικές απαντήσεις μπορεί να αντικαθίστανται από ανακοίνωση στην Επίσημη Εφημερίδα ή στον ιστότοπο Eurora.⁵¹⁷ Η ταυτότητα του καταγγέλλοντος παραμένει εμπιστευτική, εκτός εάν δοθεί ρητή άδεια γνωστοποίησης.⁵¹⁸ Εάν το κράτος μέλος δεν συμμορφωθεί κατά τη διάρκεια της διαδικασίας παράβασης, η Επιτροπή μπορεί να παραπέμψει την υπόθεση στο ΔΕΕ.⁵¹⁹

Σύμφωνα με την Επιτροπή, ιδιαίτερη προτεραιότητα δίνεται σε παραβάσεις που αποκαλύπτουν συστημικές αδυναμίες, υπονομεύουν τη λειτουργία του θεσμικού πλαισίου της ΕΕ ή περιορίζουν την ικανότητα των εθνικών δικαστηρίων να διασφαλίζουν την υπεροχή του δικαίου της ΕΕ.⁵²⁰ Η Επιτροπή δίνει επίσης προτεραιότητα σε περιπτώσεις όπου η εθνική νομοθεσία δεν προβλέπει αποτελεσματικά ένδικα μέσα για παραβάσεις του ενωσιακού δικαίου ή παρεμποδίζει τα δικαστικά συστήματα να διασφαλίζουν τη συμμόρφωση με το κράτος δικαίου, όπως απαιτείται από το άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.⁵²¹ Προτεραιότητα αποδίδεται επίσης σε περιπτώσεις επίμονης αποτυχίας κράτους μέλους να εφαρμόζει ορθά το δίκαιο της ΕΕ.⁵²²

2.2.3. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

a. Εξεταστικές επιτροπές

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει την αρμοδιότητα να συστήνει προσωρινές εξεταστικές επιτροπές για τη διερεύνηση «εικαζόμενων παραβάσεων ή κακοδιοίκησης κατά την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης».⁵²³ Παρότι δεν συνιστούν καθεαυτό δικαστική

⁵¹² Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Επικαιροποίηση της διαχείρισης των σχέσεων με τον καταγγέλλοντα όσον αφορά την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης», COM(2012) 154 τελικό, 2 Απριλίου 2012, παρ. 4.

⁵¹³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «[Αναφέρετε παραβίαση του δικαίου της ΕΕ από χώρα της ΕΕ](#)», ιστοσελίδα (πρόσβαση 19 Μαΐου 2025).

⁵¹⁴ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Επικαιροποίηση της διαχείρισης των σχέσεων με τον καταγγέλλοντα όσον αφορά την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης», COM(2012) 154 τελικό, 2 Απριλίου 2012, Εισαγωγή. Βλ. π.χ. Commission κατά Ελλάδας, ΔΕΕ, C-329/88, Απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 1989· Commission κατά Ελλάδας, ΔΕΕ, C-200/88.

⁵¹⁵ Olivier De Schutter, [Infringement proceedings as a tool for the enforcement of fundamental rights in the European Union](#), Open Society Foundations, 2017, σ. 16-17.

⁵¹⁶ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή σχετικά με τις σχέσεις με τον καταγγέλλοντα όσον αφορά παραβάσεις του κοινοτικού δικαίου, COM/2002/0141 τελικό, Παράρτημα, παρ. 7.

⁵¹⁷ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή σχετικά με τις σχέσεις με τον καταγγέλλοντα όσον αφορά παραβάσεις του κοινοτικού δικαίου, COM/2002/0141 τελικό, Παράρτημα, παρ. 7.

⁵¹⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «[Πώς να υποβάλετε καταγγελία σε επίπεδο ΕΕ](#)», ιστοσελίδα (πρόσβαση 9 Αυγούστου 2024).

⁵¹⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «[Διαδικασία επί παραβάσει](#)», ιστοσελίδα (πρόσβαση 19 Μαΐου 2025). Βλ. ανωτέρω Ενότητα 2.2.1.β. για τη διαδικασία επί παραβάσει.

⁵²⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής, «Το δίκαιο της ΕΕ: Καλύτερα αποτελέσματα μέσω καλύτερης εφαρμογής», 2017/C 18/02, 2017, σ. 8.

⁵²¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής, «Το δίκαιο της ΕΕ: Καλύτερα αποτελέσματα μέσω καλύτερης εφαρμογής», 2017/C 18/02, 2017, σ. 5.

⁵²² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής, «Το δίκαιο της ΕΕ: Καλύτερα αποτελέσματα μέσω καλύτερης εφαρμογής», 2017/C 18/02, 2017, σ. 6.

⁵²³ Άρθρο 226 ΣΛΕΕ· Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «[Επιτροπές: Εισαγωγή](#)», ιστοσελίδα (πρόσβαση 23 Σεπτεμβρίου 2024).

διαδικασία, οι έρευνες αυτές μπορούν να αποτελέσουν οδούς που αξιοποιούνται σε συνδυασμό με στρατηγική δικαστική δράση ή προς υποστήριξή της. Οι έρευνες μπορούν να αφορούν πράξεις θεσμικών οργάνων ή λοιπών οργανισμών της ΕΕ, δημόσιων διοικητικών αρχών των κρατών μελών ή προσώπων που έχουν εξουσιοδοτηθεί βάσει του δικαίου της ΕΕ να το εφαρμόζουν.⁵²⁴ Ως «παράβαση» νοείται η παραβίαση του δικαίου της ΕΕ, ενώ ο όρος «κακοδιοίκηση» καλύπτει ευρύ φάσμα καταστάσεων, όπως διοικητικές παρατυπίες, παραλείψεις, κατάχρηση εξουσίας, αδικία, δυσλειτουργία ή ανικανότητα, διακρίσεις, αδικαιολόγητες καθυστερήσεις, άρνηση παροχής πληροφοριών και αμέλεια.⁵²⁵ Παρότι οι προσωρινές αυτές εξεταστικές επιτροπές δεν παρέχουν άμεση νομική προστασία σε ατομικές υποθέσεις, μπορούν να αποτελέσουν ισχυρό εργαλείο ανάδειξης συστημικών προβλημάτων και να συμβάλουν στην προώθηση θεσμικών μεταρρυθμίσεων ή στη λογοδοσία.

Οι εξεταστικές επιτροπές συγκροτούνται κατόπιν αιτήματος τουλάχιστον του ενός τετάρτου των μελών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.⁵²⁶ Δεν μπορούν να ερευνηθούν ζητήματα που αποτελούν ήδη αντικείμενο διαδικασίας ενώπιον εθνικού ή ενωσιακού δικαστηρίου, έως ότου ολοκληρωθεί η σχετική δικαστική υπόθεση.⁵²⁷ Η επιτροπή έχει το δικαίωμα να ζητεί έγγραφα, εκθέσεις εμπειρογνομόνων και καταθέσεις μαρτύρων, να πραγματοποιεί αποστολές διερεύνησης εντός των κρατών μελών και να ζητεί συνεργασία από εθνικές αρχές και κοινοβούλια.⁵²⁸ Το έργο της επιτροπής πρέπει να ολοκληρωθεί εντός 12 μηνών από την πρώτη της συνεδρίαση, αν και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μπορεί να παρατείνει την προθεσμία αυτή.⁵²⁹ Μετά την ολοκλήρωση της έρευνας, η επιτροπή υποβάλλει έκθεση με τα πορίσματά της στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η οποία δημοσιοποιείται.⁵³⁰ Η έκθεση μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο συζήτησης στην Ολομέλεια και να περιλαμβάνει συστάσεις.⁵³¹ Ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου παρακολουθεί κατά πόσον τα αρμόδια θεσμικά όργανα ή λοιποί φορείς εφαρμόζουν τις συστάσεις αυτές.⁵³²

Από το 1993, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει συστήσει μόλις επτά εξεταστικές επιτροπές, εκ των οποίων δύο κατά την κοινοβουλευτική περίοδο 2019-2024: μία για τη μεταφορά ζώων (ANIT) και μία για τη χρήση του κατασκοπευτικού λογισμικού Pegasus (PEGA). Σε απάντηση στα συμπεράσματα της επιτροπής PEGA περί παραβίασης του δικαίου της ΕΕ, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συνέστησε την ενίσχυση των εγγυήσεων, την αυστηρότερη εποπτεία και τη θέσπιση νέων κανόνων σχετικά με τη χρήση λογισμικού κατασκοπείας. Παρότι η εντολή της PEGA έληξε τον Ιούνιο του 2023, το Κοινοβούλιο δεσμεύθηκε να συνεχίσει τον έλεγχο των σχετικών ζητημάτων μέσω άλλων κοινοβουλευτικών μηχανισμών.⁵³³

b. Η Επιτροπή Αναφορών (PETI)

Κάθε πολίτης της ΕΕ, κάτοικος, εταιρεία, οργανισμός ή ένωση με έδρα στην ΕΕ έχει το δικαίωμα να υποβάλει αναφορά στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ατομικά ή από κοινού με άλλους.⁵³⁴ Παρότι οι αναφορές δεν συνιστούν καθεαυτό δικαστική διαδικασία, μπορούν να αξιοποιηθούν σε συνδυασμό με ή προς υποστήριξη στρατηγικής δικαστικής δράσης. Μια

⁵²⁴ Κανόνας 215 του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, παρ. 1.

⁵²⁵ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «[Παραδείγματα του αντίκτυπου του Κοινοβουλίου: 2019-2024](#)», 2024, σ. 8.

⁵²⁶ Κανόνας 215 του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, παρ. 1.

⁵²⁷ Απόφαση 95/167/ΕΚ σχετικά με τις λεπτομερείς διατάξεις που διέπουν την άσκηση του δικαιώματος έρευνας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, 19 Απριλίου 1995, άρθρο 2(3).

⁵²⁸ Κανόνας 215 του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, παρ. 10.

⁵²⁹ Κανόνας 215 του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, παρ. 11.

⁵³⁰ Κανόνας 215 του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, παρ. 11.

⁵³¹ Κανόνας 215 του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, παρ. 11-12.

⁵³² Κανόνας 215 του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, 10η κοινοβουλευτική περίοδος, Ιούλιος 2024, παρ. 12-13.

⁵³³ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «[Παραδείγματα του αντίκτυπου του Κοινοβουλίου: 2019-2024](#)», 2024, σ. 8, 14-15.

⁵³⁴ Άρθρο 227 ΣΛΕΕ· Άρθρο 44 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ· Κανόνας 232 του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, παρ. 1· Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «[Αναφορές \(Petitions\)](#)», ιστοσελίδα (πρόσβαση 24 Σεπτεμβρίου 2024).

αναφορά μπορεί να λάβει τη μορφή καταγγελίας, αιτήματος ή παρατήρησης σχετικά με την εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ ή έκκλησης προς το Κοινοβούλιο να λάβει θέση επί συγκεκριμένου ζητήματος.⁵³⁵ Παρέχει στο Κοινοβούλιο τη δυνατότητα να αναδείξει παραβιάσεις δικαιωμάτων πολιτών από κράτη μέλη, τοπικές αρχές ή θεσμικά όργανα που επηρεάζουν άμεσα τον αναφέροντα.⁵³⁶ Η αναφορά πρέπει να είναι γραπτή, συνταγμένη σε μία από τις επίσημες γλώσσες της ΕΕ, σαφής και απαλλαγμένη από προσβλητική γλώσσα, και να περιλαμβάνει το όνομα, την ιθαγένεια, τη μόνιμη διεύθυνση και την υπογραφή του αναφέροντος.⁵³⁷ Παρόμοιες αναφορές μπορούν να εξετάζονται από κοινού.⁵³⁸ Μετά την καταχώρισή τους, οι αναφορές καθίστανται δημόσια έγγραφα, χωρίς εμπιστευτικότητα ως προς την ταυτότητα του αναφέροντος.⁵³⁹

Η Επιτροπή Αναφορών (PETI) μπορεί να χειριστεί τις αναφορές με διάφορους τρόπους: μπορεί να ζητήσει από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να διερευνήσει τη συμμόρφωση με το δίκαιο της ΕΕ, να διαβιβάσει την αναφορά σε άλλες κοινοβουλευτικές επιτροπές ή θεσμικά όργανα της ΕΕ για περαιτέρω ενέργειες, ή να ζητήσει πληροφορίες από εθνικές αρχές.⁵⁴⁰ Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, η Επιτροπή μπορεί να καταρτίσει εκθέσεις, να υποβάλει ψηφίσματα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, να πραγματοποιήσει αποστολές διερεύνησης ή να προσκαλέσει τον αναφέροντα να συμμετάσχει σε συνεδρίαση.⁵⁴¹ Μια αναφορά κλείνει εάν ο αναφέρων δεν απαντήσει ή όταν η Επιτροπή κρίνει ότι έχει αντιμετωπιστεί επαρκώς.⁵⁴² Αυτό μπορεί να συμβεί αφού παρασχεθεί ένδικο μέσο ή σχετική πληροφόρηση, ή όταν δεν είναι δυνατή περαιτέρω ενέργεια. Σε κάθε περίπτωση, ο αναφέρων ενημερώνεται γραπτώς για την απόφαση και τους λόγους της.⁵⁴³ Εάν προκύψουν νέα στοιχεία που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε επανεξέταση της υπόθεσης, μπορούν να υποβληθούν για πιθανή επανεξέταση από την Επιτροπή.⁵⁴⁴

Σε υποθέσεις που αφορούν την κράτηση μεταναστών παιδιών, η PETI μπορεί να έχει σημασία.⁵⁴⁵ Παρότι η Επιτροπή Αναφορών δεν διαθέτει αρμοδιότητα επιβολής της νομοθεσίας, μπορεί να λειτουργήσει ως μηχανισμός ανάδειξης του ζητήματος σε δημόσιο και πολιτικό επίπεδο και ευαισθητοποίησης σχετικά με αδυναμίες υφιστάμενων πολιτικών και νομοθετικών πλαισίων.⁵⁴⁶ Μετά την κατάθεση ψηφίσματος, είναι καλή πρακτική η επικοινωνία με Μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (ευρωβουλευτές) για την αποσαφήνιση του ζητήματος και την ενθάρρυνση υποστήριξης.⁵⁴⁷ Για την ενίσχυση της ορατότητας, οι αναφέροντες μπορούν επίσης να παροτρύνουν άλλους να υποστηρίξουν επίσημα την αναφορά τους μέσω της [διαδικτυακής Πύλης Αναφορών](#). Παρότι αυτό δεν επηρεάζει άμεσα την έκβαση της αναφοράς, μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο μηχανισμό επίδειξης στήριξης στο σχετικό ζήτημα.⁵⁴⁸

⁵³⁵ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο- Αναφορές, [«Προϋποθέσεις επιλεξιμότητας και απαιτήσεις»](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 19 Μαΐου 2025).

⁵³⁶ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο- Αναφορές, [«Προϋποθέσεις επιλεξιμότητας και απαιτήσεις»](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 19 Μαΐου 2025).

⁵³⁷ Κανόνας 232 του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, παρ. 6· Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο – Αναφορές, [«Προϋποθέσεις επιλεξιμότητας και απαιτήσεις»](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 19 Μαΐου 2025).

⁵³⁸ Κανόνας 226 του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, παρ. 2, 6, 8.

⁵³⁹ Κανόνας 226 του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, παρ. 12.

⁵⁴⁰ Κανόνας 233 του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

⁵⁴¹ Κανόνες 233 και 234 του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου· Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο – Αναφορές, [«Εξέταση και παρακολούθηση»](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 20 Μαΐου 2025).

⁵⁴² Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο – Αναφορές, [«Εξέταση και παρακολούθηση»](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 20 Μαΐου 2025).

⁵⁴³ Κανόνες 232 και 233 του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

⁵⁴⁴ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο – Αναφορές, [«Εξέταση και παρακολούθηση»](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 24 Σεπτεμβρίου 2024).

⁵⁴⁵ Βλ. π.χ. [Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 28ης Απριλίου 2016 σχετικά με τη διασφάλιση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού σε ολόκληρη την ΕΕ βάσει αναφορών που απευθύνθηκαν στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο](#), 2016/2575(RSP)· Επιτροπή Αναφορών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Έκθεση σύμφωνα με τον Κανόνα 216(7) σχετικά με τις εργασίες της Επιτροπής Αναφορών κατά το έτος 2016, A8-0387/2017, 2017.

⁵⁴⁶ Εργασίες της Επιτροπής Αναφορών το 2021, [Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 15ης Δεκεμβρίου 2022 σχετικά με τα αποτελέσματα των εργασιών της Επιτροπής Αναφορών κατά το 2021, 2022/2024\(INI\)](#), παρ. S.

⁵⁴⁷ Κανόνας 233 του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

⁵⁴⁸ European Disability Forum, [«Πώς μπορεί το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να επιβάλει τα δικαιώματά σας;»](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 20 Νοεμβρίου 2024).

Παράδειγμα: Υποβλήθηκε αναφορά κατά της Δανίας σχετικά με τις επισφαλείς συνθήκες κράτησης παιδιών στο κέντρο Sjælsmark για απορριφθέντες αιτούντες άσυλο. Ο αναφέρων υποστήριξε ότι οι συνθήκες στο κέντρο παραβίαζαν την αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού και συνιστούσαν σοβαρή απειλή για την ψυχική και σωματική ευημερία των παιδιών. Η Επιτροπή Αναφορών (PETI) έκρινε την αναφορά παραδεκτή, πλην όμως διαπίστωσε ότι ο αναφέρων δεν είχε προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία για σημαντικές διαρθρωτικές ελλείψεις στην εφαρμογή του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου. Επιπλέον, οι δανικές αρχές είχαν ανακοινώσει μέτρα για την αντιμετώπιση των εν λόγω ζητημάτων, τα οποία, εφόσον εφαρμοστούν, αναμενόταν να επιλύσουν τα προβλήματα που ανέδειξε ο αναφέρων.⁵⁴⁹

2.2.4. Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής

Οι διαδικασίες ενώπιον του Ευρωπαϊού Διαμεσολαβητή, παρότι δεν συνιστούν καθεαυτό δικαστική διαδικασία, μπορούν να αξιοποιηθούν σε συνδυασμό με ή προς υποστήριξη στρατηγικής δικαστικής δράσης. Ο Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής διερευνά καταγγελίες σχετικά με κακοδιοίκηση στα θεσμικά όργανα, λοιπά όργανα, οργανισμούς ή υπηρεσίες της ΕΕ, με εξαίρεση το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την άσκηση των δικαιοδοτικών του καθηκόντων.⁵⁵⁰ Ο Διαμεσολαβητής μπορεί επίσης να κινεί έρευνες με δική του πρωτοβουλία.⁵⁵¹ Κακοδιοίκηση υφίσταται όταν ένα όργανο δεν τηρεί «θεμελιώδη δικαιώματα», νομικούς κανόνες ή αρχές ή τις αρχές της χρηστής διοίκησης.⁵⁵² Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει διοικητικές παρατυπίες, άδικη μεταχείριση, διακρίσεις ή κατάχρηση εξουσίας, ιδίως σε τομείς όπως η διαχείριση κονδυλίων της ΕΕ, οι δημόσιες συμβάσεις ή οι πολιτικές προσλήψεων.⁵⁵³ Περιλαμβάνει επίσης παραλείψεις απάντησης σε αιτήματα ή αδικαιολόγητες καθυστερήσεις στη χορήγηση πρόσβασης σε πληροφορίες δημοσίου ενδιαφέροντος.⁵⁵⁴

Η υποβολή καταγγελίας δεν προϋποθέτει ο καταγγέλλων να επηρεάζεται άμεσα από την εικαζόμενη κακοδιοίκηση.⁵⁵⁵ Κάθε πολίτης κράτους μέλους της ΕΕ ή κάτοικος, καθώς και επιχειρήσεις, ενώσεις ή άλλοι φορείς με καταστατική έδρα στην ΕΕ, μπορούν να υποβάλουν καταγγελία.⁵⁵⁶ Ωστόσο, απαιτείται προηγουμένως να έχει επιχειρηθεί η επίλυση του ζητήματος απευθείας με το αρμόδιο θεσμικό όργανο ή οργανισμό της ΕΕ.⁵⁵⁷ Εάν οι προσπάθειες αυτές αποτύχουν, η καταγγελία μπορεί να υποβληθεί εντός δύο ετών από τη στιγμή που ο καταγγέλλων έλαβε γνώση του ζητήματος.⁵⁵⁸

Περίπου στις μισές υποθέσεις που εξετάζει ο Διαμεσολαβητής διαπιστώνεται ότι το όργανο ενήργησε ορθά, χωρίς να εντοπιστεί κακοδιοίκηση.⁵⁵⁹ Σε πολλές περιπτώσεις, το ζήτημα επιλύεται κατά τη διάρκεια της έρευνας μέσω φιλικής διευθέτησης.⁵⁶⁰ Εάν διαπιστωθεί κακοδιοίκηση, ο Διαμεσολαβητής απευθύνεται στο οικείο θεσμικό όργανο της ΕΕ, το οποίο έχει προθεσμία τριών μηνών να απαντήσει.⁵⁶¹ Εάν δεν επιτευχθεί συμβιβασμός, ο

⁵⁴⁹ [Αναφορά αριθ. 0635/2019](#) από τον/την W. A. (Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη) σχετικά με τις κακές συνθήκες κράτησης παιδιών στο Κέντρο Sjælsmark στη Δανία (πρόσβαση 24 Σεπτεμβρίου 2024).

⁵⁵⁰ Άρθρο 228(1) ΣΛΕΕ.

⁵⁵¹ Άρθρο 228(1) ΣΛΕΕ.

⁵⁵² Κανόνας 238 του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου· Ευρωπαϊκή Ένωση, [«Οδηγός του Ευρωπαϊού Διαμεσολαβητή για τις καταγγελίες»](#), 2011, σ. 7.

⁵⁵³ Ευρωπαϊκή Ένωση, [Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 20 Μαΐου 2025).

⁵⁵⁴ Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής, [«Υποβάλετε καταγγελία στον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή»](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 16 Σεπτεμβρίου 2024).

⁵⁵⁵ CEE Bankwatch Network, [Οδηγός πολιτών για τους ευρωπαϊκούς μηχανισμούς καταγγελιών](#), 2006, σ. 10.

⁵⁵⁶ Άρθρο 228(1) ΣΛΕΕ.

⁵⁵⁷ Άρθρο 2(3) του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/1163 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021 για τη θέσπιση του κανονισμού και των γενικών όρων που διέπουν την άσκηση των καθηκόντων του Διαμεσολαβητή (Καταστατικό του Ευρωπαϊού Διαμεσολαβητή) και την κατάργηση της Απόφασης 94/262/ΕΚΑΧ.

⁵⁵⁸ Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής, [«Υποβάλετε καταγγελία στον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή»](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 16 Σεπτεμβρίου 2024).

⁵⁵⁹ Ευρωπαϊκή Ένωση, [Οδηγός του Ευρωπαϊού Διαμεσολαβητή για τις καταγγελίες](#), 2011, σ. 8.

⁵⁶⁰ Ευρωπαϊκή Ένωση, [Οδηγός του Ευρωπαϊού Διαμεσολαβητή για τις καταγγελίες](#), 2011, σ. 8.

⁵⁶¹ Άρθρο 228(1) ΣΛΕΕ.

Διαμεσολαβητής μπορεί να διατυπώσει συστάσεις και, εφόσον αυτές δεν γίνουν αποδεκτές, να υποβάλει ειδική έκθεση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.⁵⁶² Οι αποφάσεις του Διαμεσολαβητή δεν είναι νομικά δεσμευτικές, ωστόσο το ποσοστό συμμόρφωσης με τα πορίσματά του παραμένει σταθερά υψηλό.⁵⁶³

Παρότι η εντολή του Ευρωπαϊού Διαμεσολαβητή καλύπτει εικαζόμενες παραβιάσεις του κράτους δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από θεσμικά όργανα της ΕΕ, ιστορικά έχει λάβει σχετικά λίγες καταγγελίες που αφορούν παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σύμφωνα με πρώην Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή, αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα θεσμικά όργανα της ΕΕ δεν ασκούν τα ίδια καταναγκαστικές εξουσίες έναντι ιδιωτών.⁵⁶⁴ Παρά ταύτα, η βάση δεδομένων νομολογίας του Διαμεσολαβητή περιλαμβάνει εκατοντάδες υποθέσεις σχετικές με τα ανθρώπινα δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων ζητημάτων που αφορούν τα δικαιώματα του παιδιού.⁵⁶⁵ Πρόσφατα παραδείγματα ερευνών σχετικών με τα ανθρώπινα δικαιώματα περιλαμβάνουν την κριτική του Διαμεσολαβητή προς την Επιτροπή για την αποτυχία της να ενημερώσει το κοινό σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο αξιολόγησε τους κινδύνους για τα ανθρώπινα δικαιώματα στο πλαίσιο μεταναστευτικής συμφωνίας μεταξύ της ΕΕ και της Τυνησίας.⁵⁶⁶ Άλλες σημαντικές υποθέσεις αφορούν έρευνες σχετικά με το πώς η Επιτροπή διασφαλίζει τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε «δομές τύπου κράτησης» που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ για τη διαχείριση της μετανάστευσης στην Ελλάδα,⁵⁶⁷ τη συμπεριφορά εμπειρογνομόνων σε συνεντεύξεις αιτούντων άσυλο που διοργανώθηκαν από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο,⁵⁶⁸ καθώς και τον χειρισμό καταγγελιών για εικαζόμενες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (Frontex) μέσω του Μηχανισμού Καταγγελιών του.⁵⁶⁹

Παρότι ο Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής δεν μπορεί να αποτελέσει άμεσο φόρουμ για την αμφισβήτηση της μεταναστευτικής κράτησης, η οποία εφαρμόζεται από τα κράτη μέλη, μπορεί να αποτελέσει σχετικό μηχανισμό για οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, για

⁵⁶² Άρθρο 4 του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/1163 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021 για τη θέσπιση του κανονισμού και των γενικών όρων που διέπουν την άσκηση των καθηκόντων του Διαμεσολαβητή (Καταστατικό του Ευρωπαϊού Διαμεσολαβητή) και την κατάργηση της Απόφασης 94/262/ΕΚΑΧ.

⁵⁶³ Ευρωπαϊκή Ένωση, [Οδηγός του Ευρωπαϊού Διαμεσολαβητή για τις καταγγελίες](#), 2011, σ. 8.

⁵⁶⁴ Παρασκευάς Νικηφόρος Διαμαντούρος, «Οι Διαμεσολαβητές ως μηχανισμοί προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων», ομιλία, 7 Μαΐου 2010.

⁵⁶⁵ Βλ. Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής, [«Αποτελέσματα αναζήτησης για: Θεμελιώδη δικαιώματα»](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 20 Νοεμβρίου 2024).

⁵⁶⁶ Τον Οκτώβριο 2024, έρευνα του Ευρωπαϊού Διαμεσολαβητή διαπίστωσε ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είχε πράγματι πραγματοποιήσει «άσκηση διαχείρισης κινδύνου» για την Τυνησία πριν από την υπογραφή του Μνημονίου Κατανόησης, συμπεριλαμβανομένης αξιολόγησης της «κατάστασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου, της ασφάλειας και των συγκρούσεων» στη χώρα, και επέκρινε την Επιτροπή για την αποτυχία της να δημοσιοποιήσει τα πορίσματα της άσκησης αυτής. Βλ. ICJ, [The Price of Complicity: Tunisia-EU Partnership Agreement fuels egregious human rights abuses against refugees, asylum-seekers and migrants](#), Δεκέμβριος 2024. Βλ. επίσης Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής, Υπόθεση ΟΙ/2/2024/ΜΗΖ: [«Ο Διαμεσολαβητής επικρίνει την αποτυχία της Επιτροπής να ενημερώσει το κοινό για το πώς αξιολόγησε τους κινδύνους για τα ανθρώπινα δικαιώματα στη συμφωνία ΕΕ-Τυνησίας»](#), 23 Οκτωβρίου 2024. Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής, Υπόθεση ΟΙ/2/2024/ΜΗΖ: [«Πώς προτίθεται η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να διασφαλίσει τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο πλαίσιο του Μνημονίου Κατανόησης ΕΕ-Τυνησίας»](#), 21 Οκτωβρίου 2024.

⁵⁶⁷ Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής, Υπόθεση ΟΙ/3/2022/ΜΗΖ: [Απόφαση στο πλαίσιο στρατηγικής έρευνας σχετικά με το πώς η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διασφαλίζει τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε δομές διαχείρισης μετανάστευσης που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ στην Ελλάδα](#), 7 Ιουνίου 2023.

⁵⁶⁸ Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής, Υπόθεση 1139/2018/ΜΔΚ: [Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο \(EASO\) αποδέχεται τις προτάσεις του Διαμεσολαβητή σχετικά με τον τρόπο αντίδρασης σε προβλήματα που αφορούν συνεντεύξεις με αιτούντες άσυλο](#), απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 2019.

⁵⁶⁹ Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής, Υπόθεση ΟΙ/5/2020/ΜΗΖ: [Απόφαση σχετικά με τη λειτουργία του μηχανισμού καταγγελιών του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής \(Frontex\) για φερόμενες παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων και τον ρόλο του Υπευθύνου Θεμελιωδών Δικαιωμάτων](#), 15 Ιουνίου 2021. Για περισσότερα σχετικά με τον μηχανισμό καταγγελιών της Frontex, βλ. επίσης την Ενότητα 2.2.5. του παρόντος Οδηγού.

παράδειγμα σε σχέση με την εφαρμογή του Συμφώνου της ΕΕ για τη Μετανάστευση και το Άσυλο.⁵⁷⁰

2.2.5. Ατομικός Μηχανισμός Καταγγελιών της Frontex

Κεντρικός παράγοντας στη «διαχείριση της μετανάστευσης» στην ΕΕ είναι ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (Frontex), ο οποίος υποστηρίζει τα κράτη μέλη στη διαχείριση των συνόρων και της μετανάστευσης.⁵⁷¹ Οι μηχανισμοί της Frontex, παρότι δεν συνιστούν καθαυτό δικαστική διαδικασία, μπορούν να αξιοποιηθούν σε συνδυασμό με ή προς υποστήριξη στρατηγικής δικαστικής δράσης.

Από την ίδρυσή της, η Frontex έχει δεχθεί κριτική για διάφορα ζητήματα, συμπεριλαμβανομένων ισχυρισμών περί παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως εμπλοκή σε επαναπροωθήσεις (pushbacks) στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ.⁵⁷² Αυτό έχει οδηγήσει σε αυξημένη- τουλάχιστον σε τυπικό επίπεδο- έμφαση στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο πλαίσιο των επιχειρήσεων του οργανισμού.⁵⁷³ Σήμερα, ο οργανισμός διαθέτει εσωτερικό σύστημα λογοδοσίας, έστω και όχι πάντοτε αποτελεσματικό, με κεντρικό ρόλο τον Υπεύθυνο Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (Fundamental Rights Officer – FRO) και το γραφείο του.⁵⁷⁴ Ο FRO είναι αρμόδιος για την αξιολόγηση της συμμόρφωσης των δραστηριοτήτων του οργανισμού με τα θεμελιώδη δικαιώματα, την παροχή συμβουλών και συνδρομής και τη συμβολή στην προώθηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων.⁵⁷⁵

Ένας ακόμη μηχανισμός λογοδοσίας είναι ο Ατομικός Μηχανισμός Καταγγελιών της Frontex (Individual Complaints Mechanism – ICM).⁵⁷⁶ Καταγγελία μπορεί να υποβληθεί δωρεάν στη Frontex από άτομο ή από πρόσωπο που ενεργεί εκ μέρους του, εφόσον θεωρεί ότι ενέργειες ή παραλείψεις μέλους του προσωπικού της Frontex παραβίασαν άμεσα τα ανθρωπίνια δικαιώματά του κατά τη διάρκεια επιχείρησης της Frontex.⁵⁷⁷ Οι καταγγελίες πρέπει να υποβάλλονται γραπτώς, είτε μέσω του [ειδικού εντύπου](#) της Frontex είτε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή επιστολής, και να περιγράφουν τον τρόπο και τον τόπο όπου φέρεται να έλαβε χώρα η παραβίαση.⁵⁷⁸ Μόνο καταγγελίες που αφορούν συγκεκριμένες παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων και είναι επαρκώς τεκμηριωμένες κρίνονται παραδεκτές.⁵⁷⁹

⁵⁷⁰ Το Σύμφωνο της ΕΕ για τη Μετανάστευση και το Άσυλο αποτελεί δέσμη νομοθετικών κειμένων που εγκρίθηκαν από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 10 Απριλίου 2024 και υιοθετήθηκαν από το Συμβούλιο στις 14 Μαΐου 2024. Παρότι τα τελικά κείμενα τέθηκαν σε ισχύ στις 11 Ιουνίου 2024, η πλήρης εφαρμογή του Συμφώνου θα αρχίσει στις 12 Ιουνίου 2026 (με εξαίρεση τον Κανονισμό για το Πλαίσιο Επανεγκατάστασης της ΕΕ). Βλ. περαιτέρω ICJ, «[ΕΕ: Τα ασυνόδευτα παιδιά δεν πρέπει να υπάγονται σε συνοριακές διαδικασίες ασύλου](#)», 1 Δεκεμβρίου 2025, ιστοσελίδα (πρόσβαση 27 Ιανουαρίου 2026).

⁵⁷¹ Άρθρο 1 του Κανονισμού (ΕΕ) 2019/1896 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Νοεμβρίου 2019 για την Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή και για την κατάργηση των Κανονισμών (ΕΕ) αριθ. 1052/2013 και (ΕΕ) 2016/1624.

⁵⁷² Βλ. π.χ. Human Rights Watch, [Frontex Failing to Protect People at EU Borders: Stronger Safeguards Vital as Border Agency Expands](#), 23 Ιουνίου 2021.

⁵⁷³ Βλ. π.χ. Constantin Hruschka, «Frontex and the Duty to Respect and Protect Human Rights», Verfassungsblog, 7 Φεβρουαρίου 2020.

⁵⁷⁴ Άρθρα 109 και 110 του Κανονισμού (ΕΕ) 2019/1896 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Νοεμβρίου 2019 για την Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή και για την κατάργηση των Κανονισμών (ΕΕ) αριθ. 1052/2013 και (ΕΕ) 2016/1624.

⁵⁷⁵ Βλ. περαιτέρω Frontex, «[Θεμελιώδη δικαιώματα στη Frontex](#)», ιστοσελίδα (πρόσβαση 22 Νοεμβρίου 2024).

⁵⁷⁶ Κανονισμός (ΕΕ) 2016/1624 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14ης Σεπτεμβρίου 2016 για την Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή και για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/399 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και την κατάργηση του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 863/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2007/2004 του Συμβουλίου και της Απόφασης 2005/267/ΕΚ του Συμβουλίου.

⁵⁷⁷ Άρθρο 111(2) του Κανονισμού (ΕΕ) 2019/1896 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Νοεμβρίου 2019 για την Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή και για την κατάργηση των Κανονισμών (ΕΕ) αριθ. 1052/2013 και (ΕΕ) 2016/1624.

⁵⁷⁸ Frontex, [Το δικαίωμά σας να υποβάλετε καταγγελία στη Frontex](#), 2023, σ. 3.

⁵⁷⁹ Άρθρο 111(3) του Κανονισμού (ΕΕ) 2019/1896 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Νοεμβρίου 2019 για την Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή και για την κατάργηση των Κανονισμών (ΕΕ) αριθ. 1052/2013 και (ΕΕ) 2016/1624.

Πρέπει να υποβληθούν εντός ενός έτους από την εικαζόμενη παραβίαση.⁵⁸⁰ Δεν απαιτείται εξάντληση εθνικών ένδικων μέσων, ενώ η υποβολή καταγγελίας δεν αποκλείει την άσκηση άλλων νομικών ενεργειών.⁵⁸¹

Ο FRO χειρίζεται τις καταγγελίες σύμφωνα με το δικαίωμα χρηστής διοίκησης.⁵⁸² Κατά τη διαδικασία εξέτασης μπορεί να ζητηθούν πρόσθετες πληροφορίες ή έγγραφα.⁵⁸³ Οι καταγγελίες αντιμετωπίζονται εμπιστευτικά, εκτός εάν ο καταγγέλλων παραιτηθεί ρητώς από την εμπιστευτικότητα.⁵⁸⁴ Εφόσον μια καταγγελία κριθεί παραδεκτή, ο καταγγέλλων ενημερώνεται για τα επόμενα βήματα, συμπεριλαμβανομένων των αναμενόμενων χρονοδιαγραμμάτων.⁵⁸⁵ Αν κριθεί απαράδεκτη, παρέχεται αιτιολογημένη απόφαση και πληροφορίες σχετικά με εναλλακτικές οδούς.⁵⁸⁶ Ο FRO μπορεί να επανεξετάσει απαράδεκτη καταγγελία εφόσον προσκομιστούν νέα στοιχεία.⁵⁸⁷ Όταν η καταγγελία αφορά ενέργειες μελών ομάδας από συμμετέχον κράτος μέλος, διαβιβάζεται στις αρμόδιες εθνικές αρχές για διερεύνηση, και ο καταγγέλλων ενημερώνεται για τα στοιχεία επικοινωνίας των αρχών που έλαβαν την υπόθεση.⁵⁸⁸ Για καταγγελίες που αφορούν προσωπικό της Frontex, ο Εκτελεστικός Διευθυντής είναι υπεύθυνος για τη διασφάλιση της κατάλληλης συνέχειας (follow-up) και οφείλει να ενημερώνει τον FRO.⁵⁸⁹ Ο χρόνος επεξεργασίας μιας καταγγελίας ποικίλλει ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της υπόθεσης.⁵⁹⁰

Επισκόπηση των καταγγελιών και του τρόπου χειρισμού τους παρέχεται στην ετήσια έκθεση του FRO.⁵⁹¹ Συνολικά, από την ίδρυση του μηχανισμού έχει υποβληθεί σχετικά μικρός αριθμός καταγγελιών, εκ των οποίων μόνο λίγες έχουν κριθεί παραδεκτές.⁵⁹² Συχνά, οι καταγγελίες απορρίπτονται ως απαράδεκτες όταν δεν εμπλέκεται επιχειρησιακή δραστηριότητα της Frontex ή όταν δεν διαπιστώνονται ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.⁵⁹³ Ο μηχανισμός έχει επικριθεί, μεταξύ άλλων, για έλλειψη ανεξαρτησίας, υπερβολικά περιορισμένο πεδίο εφαρμογής και για το γεγονός ότι η περαιτέρω ενέργεια επί των καταγγελιών επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια του Εκτελεστικού Διευθυντή, χωρίς επαρκή ρύθμιση ως προς τις συνέπειες ή τα χρονοδιαγράμματα.⁵⁹⁴ Παρότι ο μηχανισμός παρουσιάζει σημαντικούς περιορισμούς και η Frontex δεν ασκεί κατά κανόνα η ίδια μεταναστευτική κράτηση, δεν μπορεί να αποκλειστεί ότι, σε ορισμένες ειδικές περιστάσεις, μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο πρόσθετο και πρώιμο μηχανισμό σε περιπτώσεις παραβιάσεων των δικαιωμάτων παιδιών μεταναστών και προσφύγων. Σε κάθε περίπτωση, η υποβολή καταγγελίας δεν αποκλείει την αξιοποίηση άλλων διαθέσιμων μηχανισμών και εργαλείων.

⁵⁸⁰ Άρθρο 5(3)(στ)-(ζ) της Απόφασης 19/2022 του Διοικητικού Συμβουλίου της Frontex, της 16ης Μαρτίου 2022, για την έγκριση των κανόνων του Οργανισμού σχετικά με τον μηχανισμό καταγγελιών.

⁵⁸¹ Άρθρο 3(2) της Απόφασης 19/2022 του Διοικητικού Συμβουλίου της Frontex, της 16ης Μαρτίου 2022, για την έγκριση των κανόνων του Οργανισμού σχετικά με τον μηχανισμό καταγγελιών.

⁵⁸² Άρθρο 111(4) του Κανονισμού (ΕΕ) 2019/1896 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Νοεμβρίου 2019 για την Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή και για την κατάργηση των Κανονισμών (ΕΕ) αριθ. 1052/2013 και (ΕΕ) 2016/1624.

⁵⁸³ Άρθρο 111(4) του ίδιου Κανονισμού (ΕΕ) 2019/1896.

⁵⁸⁴ Απόφαση 19/2022 του Διοικητικού Συμβουλίου της Frontex, της 16ης Μαρτίου 2022, για την έγκριση των κανόνων του Οργανισμού σχετικά με τον μηχανισμό καταγγελιών, άρθρο 20(2).

⁵⁸⁵ Άρθρο 111(5) του Κανονισμού (ΕΕ) 2019/1896.

⁵⁸⁶ Άρθρο 111(5) του ίδιου Κανονισμού (ΕΕ) 2019/1896.

⁵⁸⁷ Άρθρο 111(5) του ίδιου Κανονισμού (ΕΕ) 2019/1896.

⁵⁸⁸ Άρθρο 111(5) και (7) του Κανονισμού (ΕΕ) 2019/1896.

⁵⁸⁹ Άρθρο 111(6) του Κανονισμού (ΕΕ) 2019/1896.

⁵⁹⁰ Frontex, [Το δικαίωμά σας να υποβάλετε καταγγελία στη Frontex](#), 2023, σ. 5.

⁵⁹¹ Άρθρο 111(9) του Κανονισμού (ΕΕ) 2019/1896.

⁵⁹² Το 2023, μόνο τέσσερις από τις 64 καταγγελίες κρίθηκαν παραδεκτές, ενώ δέκα ακόμη εκκρεμούσαν. Βλ. ECRE, [Holding Frontex to account: ECRE's proposals for strengthening non-judicial mechanisms for scrutiny of Frontex](#), σ. 13· Frontex, [2023: Annual Report of the Fundamental Rights Officer of Frontex](#), 2024, σ. 28-30.

⁵⁹³ Frontex, [Ετήσια Έκθεση 2023 του Υπευθύνου Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Frontex](#), 2024, σ. 29.

⁵⁹⁴ ECRE, [Λογοδοσία της Frontex: Προτάσεις της ECRE για την ενίσχυση μη δικαστικών μηχανισμών ελέγχου της Frontex](#), σ. 14.

3. Follow-up και δράσεις συνηγορίας

Η στρατηγική δικαστική δράση δεν ολοκληρώνεται με την έκδοση μιας δικαστικής απόφασης. Είτε μια υπόθεση είναι επιτυχής είτε όχι, η μεταγενέστερη παρακολούθηση είναι καθοριστικής σημασίας για την ενίσχυση των προοπτικών ουσιαστικού και διαρκούς αντίκτυπου. Η δικαστική διαδικασία μπορεί να συμβάλει στην ανάδειξη παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να λειτουργήσει ως καταλύτης για νομικές ή πολιτικές μεταρρυθμίσεις, σπανίως όμως επιτυγχάνει τα αποτελέσματα αυτά από μόνη της. Η εφαρμογή των αποφάσεων, η πολιτική βούληση και η ευρύτερη κοινωνική ευαισθητοποίηση διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο.

Η παρούσα ενότητα εξετάζει πώς οι ενέργειες παρακολούθησης, συνηγορίας και επικοινωνίας μπορούν να υποστηρίξουν τη στρατηγική δικαστική δράση στην επίτευξη των στόχων της. Παράλληλα, αναλύει πώς η δικαστική διαδικασία μπορεί να αποτελέσει μέρος μιας ευρύτερης στρατηγικής για την αντιμετώπιση διαρθρωτικών προβλημάτων και πώς η συνεργασία μεταξύ δικηγόρων, οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και άλλων φορέων μπορεί να ενισχύσει τον αντίκτυπο των νομικών ενεργειών.

Συχνά, η δικαστική διαδικασία επιτυγχάνει ορισμένους από τους στόχους της, ενώ αποτυγχάνει σε άλλους. Για τον λόγο αυτό, ο σαφής καθορισμός των επιδιώξεων εξαρχής είναι ουσιώδης, προκειμένου να αποφεύγονται μη ρεαλιστικές προσδοκίες.⁵⁹⁵ Η στρατηγική δικαστική δράση μπορεί να είναι φιλόδοξη και να έχει μετασχηματιστικό χαρακτήρα- και συχνά να επιτυγχάνει περισσότερα από όσα αρχικά αναμένονται. Ωστόσο, απαιτείται και μια ρεαλιστική προσέγγιση που αναγνωρίζει τα όρια της δικαστικής οδού ως εργαλείου κοινωνικής αλλαγής. Η δικαστική δράση από μόνη της έχει περιορισμένη εμβέλεια, ενώ πολλοί από τους παράγοντες που επηρεάζουν τον αντίκτυπο της βρίσκονται εκτός του ελέγχου των δικηγόρων και των συνηγόρων. Αυτό υπογραμμίζει τη σημασία της αξιολόγησης του τρόπου με τον οποίο η δικαστική διαδικασία επηρεάζει- και επηρεάζεται από- ευρύτερες πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις. Η δικαστική προσφυγή δεν πρέπει να διεξάγεται απομονωμένα ούτε να αντιμετωπίζεται ως ανώτερη έναντι άλλων μορφών συνηγορίας και ακτιβισμού. Μπορεί να αποτελεί ένα στοιχείο μιας ευρύτερης στρατηγικής αλλαγής, διακριτό αλλά συμπληρωματικό προς άλλα εργαλεία, όπως η οργάνωση βάσης (grassroots organizing), η άσκηση πίεσης (lobbying), η δημιουργία συμμαχιών και οι εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού. Θα πρέπει να γίνεται αντιληπτή ως σημαντικό αλλά περιορισμένο μέρος μιας συνολικής προσπάθειας για την αντιμετώπιση παγιωμένων προβλημάτων ανθρωπίνων δικαιωμάτων και όχι ως υποκατάστατο άλλων στρατηγικών.

Η ικανότητα της στρατηγικής δικαστικής δράσης να επιφέρει ευρύτερη και μακροπρόθεσμη αλλαγή εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις παράλληλες και μεταγενέστερες ενέργειες που τη συνοδεύουν και υποστηρίζουν τους στόχους της, όπως η συνηγορία, η επικοινωνία και η συστηματική παρακολούθηση. Η αποτελεσματική επικοινωνία και η ευρεία κινητοποίηση πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τη δικαστική διαδικασία συμβάλλουν στη διαμόρφωση ενός ευρύτερου κινήματος αλλαγής. Η δικαστική προσφυγή είναι πολύ πιθανότερο να επιτύχει τον επιδιωκόμενο αντίκτυπο όταν συνοδεύεται από τέτοιες «litigation +» πρωτοβουλίες. Όταν η δικαστική προσφυγή καθοδηγείται από νομικούς, είναι σημαντικό να αναζητείται η δημιουργία συμμαχιών και συνεργασιών με άλλους φορείς που διαθέτουν εμπειρία στη συνηγορία και την επικοινωνία, όπως οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών ή άλλοι συναφείς ενδιαφερόμενοι. Η οικοδόμηση συμμαχιών σε πρώιμο στάδιο μπορεί να έχει καθοριστική επίδραση όχι μόνο στην ίδια την υπόθεση, αλλά και σε ευρύτερες δικαστικές και πολιτικές προσπάθειες πέραν της συγκεκριμένης υπόθεσης.

Η συνεργασία αυτή δημιουργεί ευκαιρίες μετάβασης από ατομικές καταγγελίες σε συλλογική δράση, μετατοπίζοντας την έμφαση από μία μεμονωμένη αξίωση στην αντιμετώπιση

⁵⁹⁵ ICJ, Human Rights in Practice, [Justice Under Pressure: Strategic Litigation of Judicial Independence in Europe](#), Ιανουάριος 2025, σ. 60.

ευρύτερων συστημικών ζητημάτων.⁵⁹⁶ Η προσέγγιση αυτή μπορεί να μειώσει το βάρος που επωμίζονται οι μεμονωμένοι αιτούντες και να ανοίξει τον δρόμο για συστημικές λύσεις. Παράλληλα, διευκολύνει τη συμμετοχή τρίτων παρεμβαίνοντων στη δικαστική διαδικασία,⁵⁹⁷ γεγονός που μπορεί να ενισχύσει τη νομική επιχειρηματολογία και να πολλαπλασιάσει τον αντίκτυπο της υπόθεσης.

3.1. Επικοινωνία και Συνηγορία

Οι δράσεις συνηγορίας μπορούν να λάβουν πολλές μορφές, συμπεριλαμβανομένης της άμεσης εμπλοκής με φορείς χάραξης πολιτικής τόσο σε εθνικό όσο και σε επίπεδο ΕΕ. Καθοριστικό ρόλο διαδραματίζουν επίσης εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού σχετικά με ζητήματα πολιτικής, αξιοποιώντας μέσα όπως ανοιχτές επιστολές, εκστρατείες μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή μέσω κοινωνικής δικτύωσης, καθώς και τη διοργάνωση εκδηλώσεων, όπως στρογγυλές τράπεζες και δημόσιες συζητήσεις. Τα δελτία Τύπου χρησιμοποιούνται συχνά για τη διάδοση πληροφοριών και την ανάδειξη συγκεκριμένων θεμάτων. Η δικτύωση μεταξύ δικηγόρων σε κράτη μέλη της ΕΕ διευκολύνει την ανταλλαγή εμπειριών, πρακτικών συμβουλών και στρατηγικών προσεγγίσεων στη δικαστική δράση. Η συνεργασία αυτή ενισχύει τη διεθνή συνηγορία, προάγει τη νομική σύμπραξη και καλλιεργεί τη διασυνωριακή αλληλεγγύη.⁵⁹⁸

Ωστόσο, κατά την επικοινωνία με το ευρύ κοινό ή με μη εξειδικευμένα ακροατήρια, οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών συχνά υιοθετούν προσεγγίσεις που, σύμφωνα με την έρευνα, δεν είναι αποτελεσματικές στη μεταβολή στάσεων και απόψεων. Για παράδειγμα, η παρουσίαση στατιστικών στοιχείων για άνισα αποτελέσματα σε τομείς όπως η εκπαίδευση, η στέγαση και η υγεία ενδέχεται να μην πείσει άτομα που αμφισβητούν την ύπαρξη διαρθρωτικών διακρίσεων. Για να επηρεαστεί αποτελεσματικά η κοινή γνώμη απαιτείται στρατηγική προσέγγιση. Τα ακόλουθα βήματα έχουν επισημανθεί ως αποτελεσματικά για την πειθώ του κοινού:⁵⁹⁹

1. **Δείξτε στο ακροατήριό σας γιατί πρέπει να ενδιαφερθεί:** Συνδέστε το ζήτημα άμεσα με κάτι από στην καθημερινότητά τους. Για παράδειγμα, το κράτος δικαίου είναι απαραίτητο για να διασφαλίζεται ότι οι πολιτικοί τηρούν τους κανόνες και χρηματοδοτούν τις υπηρεσίες που χρειάζονται οι πολίτες.
2. **Εξηγήστε το «ποιος», το «γιατί» και το «τι» του προβλήματος:** Η αποσαφήνιση του πλαισίου, καθώς και του ποιον και γιατί αντιπαράθεστε, είναι σημαντική ώστε το κοινό να μπορέσει να αναπτύξει ενσυναίσθηση και να ευθυγραμμίσει την κατανόησή του με εκείνη του αιτούντος, του νομικού εκπροσώπου ή της οργάνωσης.
3. **Δείξτε ότι υπάρχει λύση,** χωρίς να τη διατυπώνετε με τεχνικούς ή πολιτικούς όρους όταν απευθύνεστε σε μη ειδικό κοινό: Εστιάστε στο πώς η λύση επιτρέπει την υπέρβαση του προβλήματος, αντί να αναλύετε λεπτομερώς το κανονιστικό ή θεσμικό πλαίσιο.
4. Όπου είναι εφικτό και σκόπιμο, **συμπεριλάβετε κάλεσμα σε δράση και υπενθύμιση προηγούμενων επιτυχιών:** Αυτό είναι σημαντικό για την κινητοποίηση του κοινού και για την υπέρβαση του κυνισμού ή της μοιρολατρίας που συχνά παρατηρούνται σε κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα.

⁵⁹⁶ ICJ, Human Rights in Practice, [Justice Under Pressure: Strategic Litigation of Judicial Independence in Europe](#), Ιανουάριος 2025, σ. 60.

⁵⁹⁷ Βλ. Ενότητα 2.1.1.δ.

⁵⁹⁸ ICJ, Human Rights in Practice, [Justice Under Pressure: Strategic Litigation of Judicial Independence in Europe](#), Ιανουάριος 2025, σ. 71.

⁵⁹⁹ Βλ. περαιτέρω και πιο αναλυτικά παραδείγματα στο Civil Liberties Union for Europe, [Relying on the EU Charter of Fundamental Rights for Human Rights Litigation: A Handbook for Civil Society Organisations and Rights Defenders](#), σσ. 38-42.

3.2. Follow-up και εφαρμογή αποφάσεων και κρίσεων

Η δικαίωση σε μια υπόθεση ή η επίλυσή της μέσω φιλικού διακανονισμού αποτελεί μόνο το πρώτο βήμα προς την ευρύτερη κοινωνική ή πολιτική αλλαγή που επιδιώκει η στρατηγική δικαστική δράση. Η εκτέλεση και εφαρμογή δικαστικών αποφάσεων και λοιπών κρίσεων έχει ιστορικά αποτελέσει μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις της στρατηγικής δικαστικής δράσης, ιδίως όταν οι αποφάσεις προέρχονται από διεθνή δικαστήρια ή μηχανισμούς, οι οποίοι συχνά στερούνται ισχυρών μέσων επιβολής. Πολιτικά ευαίσθητοι τομείς, όπως η μετανάστευση και η μεταχείριση των μεταναστών στη σύγχρονη Ευρώπη, ενδέχεται να παρουσιάζουν ιδιαίτερες δυσκολίες ως προς την εφαρμογή. Σε πολλές περιπτώσεις, η έλλειψη πολιτικής βούλησης από τις αρμόδιες αρχές συνιστά βασικό εμπόδιο, ιδίως όταν η συμμόρφωση απαιτεί εκτεταμένες νομοθετικές και πολιτικές μεταρρυθμίσεις. Σε αντίθεση με αποφάσεις που περιορίζονται στην αποκατάσταση μιας μεμονωμένης περίπτωσης, εκείνες που επιβάλλουν ή διασφαλίζουν συστημικές αλλαγές- όπως αποφάσεις σχετικά με παράνομες πρακτικές κράτησης, την πρόσβαση σε διαδικασίες ασύλου ή παραβιάσεις της αρχής της μη επαναπρόωθησης (non-refoulement)- είναι συχνά οι πλέον δύσκολες στην εφαρμογή, καθώς ενδέχεται να συγκρούονται με παγιωμένες κρατικές πολιτικές ή πολιτικά συμφέροντα. Η συστηματική παρακολούθηση (follow-up) είναι, επομένως, κρίσιμη για τη μεγιστοποίηση των πιθανοτήτων εφαρμογής και για την ανάδειξη περιπτώσεων μη συμμόρφωσης.

Η διασφάλιση αποτελεσματικών ένδικων βοηθημάτων και αποκαταστάσεων αποτελεί βασική πτυχή της εφαρμογής. Τα δικαστήρια και τα όργανα συνθηκών συχνά εκδίδουν διακηρυκτικές αποφάσεις, αφήνοντας στα κράτη σημαντικό περιθώριο διακριτικής ευχέρειας ως προς τα μέτρα συμμόρφωσης. Όπου είναι δυνατόν, οι νομικοί εκπρόσωποι θα πρέπει να ζητούν ρητώς συγκεκριμένα και εκτελεστά μέτρα αποκατάστασης, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο και τα πρότυπα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.⁶⁰⁰ Τέτοια μέτρα μπορεί να περιλαμβάνουν αποκατάσταση της προηγούμενης κατάστασης (restitution), όπως η επανέναρξη διαδικασιών ασύλου για αιτούντες των οποίων οι αιτήσεις απορρίφθηκαν παρανόμως ή η αποφυλάκιση προσώπων που κρατούνται παρανόμως. Επιπλέον, οι εγγυήσεις μη επανάληψης ενδέχεται να απαιτούν νομοθετικές ή πολιτικές μεταρρυθμίσεις, όπως η κατάργηση περιοριστικών μεταναστευτικών ρυθμίσεων που αντιβαίνουν στα πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Σε επίπεδο ΕΕ, η συνηγορία μπορεί να κατευθυνθεί προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τόσο μέσω επίσημων καταγγελιών όσο και μέσω άτυπης πίεσης και διαλόγου. Η Επιτροπή μπορεί να έρθει σε διάλογο με τα κράτη μέλη προκειμένου να τα ενθαρρύνει να εφαρμόσουν δικαστικές αποφάσεις. Επιπλέον, εποπτεύει την εφαρμογή των αποφάσεων του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και διαθέτει την αρμοδιότητα επιβολής χρηματικών κυρώσεων σε κράτη μέλη που αρνούνται να συμμορφωθούν.⁶⁰¹ Μπορεί επίσης, υπό προϋποθέσεις, να αναστείλει ή να παρακρατήσει σημαντικά κονδύλια του προϋπολογισμού από κράτη μέλη λόγω μη εφαρμογής αποφάσεων,⁶⁰² γεγονός που μπορεί να λειτουργήσει ως ισχυρός μηχανισμός πίεσης και συμμόρφωσης.

Διεθνείς μηχανισμοί, όπως η ΕΑΔ ή η Επιτροπή CEDAW, εποπτεύουν την εφαρμογή των αντίστοιχων συμβάσεων. Τα όργανα αυτά μπορούν να εκδίδουν συστάσεις ή καταληκτικές

⁶⁰⁰ Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, [Βασικές Αρχές και Κατευθυντήριες Γραμμές σχετικά με το Δικαίωμα σε Ένδικο Μέσο και Αποκατάσταση για Θύματα Σοβαρών Παραβιάσεων του Διεθνούς Δικαίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Σοβαρών Παραβιάσεων του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου](#), Απόφαση 60/147, υιοθετηθείσα στις 16 Δεκεμβρίου 2005, παρ. 1-3· Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (HRC), Γενικό Σχόλιο αριθ. 31, Η φύση της γενικής νομικής υποχρέωσης που επιβάλλεται στα Συμβαλλόμενα Κράτη από το Σύμφωνο, CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, 29 Μαρτίου 2004.

⁶⁰¹ Βλ. Ενότητα 2.2.2.

⁶⁰² Βάσει του Κανονισμού περί Αιρεσιμότητας (Κανονισμός (ΕΕ, Ευρατόμ) 2020/2092 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου 2020 σχετικά με γενικό καθεστώς αιρεσιμότητας για την προστασία του προϋπολογισμού της Ένωσης), ο οποίος συνδέει την εκταμίευση κονδυλίων της ΕΕ με τον σεβασμό του κράτους δικαίου.

παρατηρήσεις (concluding observations), οι οποίες ασκούν πολιτική πίεση σε κράτη που δεν συμμορφώνονται.

Ορισμένοι μηχανισμοί που βασίζονται σε συνθήκες προβλέπουν την υιοθέτηση επίσημων μέτρων, ενώ οι διαδικασίες περιοδικής υποβολής εκθέσεων των κρατών ενώπιον των Οργάνων Συνθηκών του ΟΗΕ παρέχουν ευκαιρίες παρακολούθησης της εφαρμογής αποφάσεων επί ατομικών προσφυγών κατά το στάδιο υλοποίησης.⁶⁰³ Για τις Επιτροπές ICESCR, ΣΔΠ, CRPD, CED και CEDAW, τα συμβαλλόμενα κράτη υποχρεούνται, εντός έξι μηνών από τη διαβίβαση απόφασης ή φιλικού διακανονισμού επί ατομικής προσφυγής- ή έως την καθορισμένη προθεσμία- να υποβάλουν γραπτή απάντηση, συμπεριλαμβανομένων πληροφοριών σχετικά με τα μέτρα που έλαβαν.⁶⁰⁴ Η οικεία Επιτροπή μπορεί να ζητήσει την υποβολή πρόσθετων πληροφοριών, εφόσον το κρίνει αναγκαίο.⁶⁰⁵ Όλες οι πληροφορίες που λαμβάνει η Επιτροπή διαβιβάζονται στον συντάκτη της προσφυγής, ο οποίος δύναται να απαντήσει.⁶⁰⁶ Ενώπιον όλων των Οργάνων Συνθηκών του ΟΗΕ, η αρμόδια Επιτροπή, η ομάδα εργασίας και/ή ο εισηγητής για τις ατομικές ανακοινώσεις μπορούν να έρχονται σε επαφή με τα κράτη, να λαμβάνουν μέτρα και/ή να διατυπώνουν συστάσεις με σκοπό να διασφαλιστεί ότι τα συμβαλλόμενα κράτη εφαρμόζουν τις αποφάσεις, τις συστάσεις ή τους φιλικούς διακανονισμούς.⁶⁰⁷

Το ΕΔΔΑ παρακολουθεί την εκτέλεση των αποφάσεων του μέσω της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η Επιτροπή Υπουργών μπορεί να υιοθετεί ενδιάμεσες αποφάσεις, να ασκεί πολιτική πίεση και, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, να κινεί διαδικασία παράβασης.⁶⁰⁸ Όταν η εκτέλεση κρίνεται ανεπαρκής, η εποπτεία μπορεί να εντατικοποιηθεί μέσω συχνότερων ελέγχων, απαίτησης επικαιροποιημένων σχεδίων δράσης και πρόσκλησης εκπροσώπων του κράτους να απαντήσουν δημόσια.⁶⁰⁹ Σύμφωνα με τον Κανόνα 9, η Επιτροπή Υπουργών μπορεί να λαμβάνει υπομνήματα από μη κυβερνητικές οργανώσεις και εθνικούς θεσμούς ανθρωπίνων δικαιωμάτων σχετικά με την εκτέλεση αποφάσεων του ΕΔΔΑ.⁶¹⁰ Μπορεί επίσης να εξετάζει παρόμοιες παρεμβάσεις από τους αιτούντες, διεθνείς διακυβερνητικούς οργανισμούς ανθρωπίνων δικαιωμάτων και φορείς που δικαιούνται να παρεμβαίνουν ενώπιον του Δικαστηρίου.⁶¹¹ Η αξιοποίηση της διαδικασίας του Κανόνα 9

⁶⁰³ Βλ. ΟΗCHR, [Διαδικασία υποβολής εκθέσεων – Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Κατευθυντήριες γραμμές υποβολής εκθέσεων – Επιτροπή για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών, Κατευθυντήριες γραμμές υποβολής εκθέσεων – Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων, Κατευθυντήριες γραμμές υποβολής εκθέσεων – Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Κατευθυντήριες γραμμές υποβολής εκθέσεων – Επιτροπή για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων, Κατευθυντήριες γραμμές υποβολής εκθέσεων – Επιτροπή για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, Κατευθυντήριες γραμμές υποβολής εκθέσεων – Επιτροπή για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, Κατευθυντήριες γραμμές υποβολής εκθέσεων – Επιτροπή για τις Αναγκαστικές Εξαφανίσεις](#), ιστοσελίδες (πρόσβαση 27 Ιανουαρίου 2026).

⁶⁰⁴ Κανόνας 21(1) Κανονισμού Διαδικασίας του ΠΠ του ICESCR· Κανόνες 28(1) Κανονισμού Διαδικασίας του ΟΡ3 ΣΔΠ· Κανόνας 76(1) Κανονισμού Διαδικασίας της CRPD· Κανόνας 81(1) Κανονισμού Διαδικασίας της CED· Κανόνας 73(1) Κανονισμού Διαδικασίας της CEDAW.

⁶⁰⁵ Κανόνας 21(2) Κανονισμού Διαδικασίας του ΟΡ ICESCR· Κανόνες 28(2) Κανονισμού Διαδικασίας του ΟΡ3 ΣΔΠ· Κανόνας 76(2) Κανονισμού Διαδικασίας της CRPD· Κανόνας 81(2) Κανονισμού Διαδικασίας της CED· Κανόνας 73(2) Κανονισμού Διαδικασίας της CEDAW.

⁶⁰⁶ Κανόνας 21(3) Κανονισμού Διαδικασίας του ΟΡ ICESCR· Κανόνες 28(3) Κανονισμού Διαδικασίας του ΟΡ3 ΣΔΠ· Κανόνας 76(3) Κανονισμού Διαδικασίας της CRPD· Κανόνας 81(3) Κανονισμού Διαδικασίας της CED.

⁶⁰⁷ Κανόνας 21 Κανονισμού Διαδικασίας του ΟΡ ICESCR· Κανόνας 28 Κανονισμού Διαδικασίας του ΟΡ3 ΣΔΠ· Κανόνας 106 Κανονισμού Διαδικασίας της HRC· Κανόνας 76 Κανονισμού Διαδικασίας της CRPD· Κανόνας 81 Κανονισμού Διαδικασίας της CED· Κανόνας 115 Κανονισμού Διαδικασίας της CERD· Κανόνας 120 Κανονισμού Διαδικασίας της CAT· Κανόνας 73 Κανονισμού Διαδικασίας της CEDAW.

⁶⁰⁸ Άρθρο 46 ΕΣΔΑ.

⁶⁰⁹ Κανόνες 6-9 των Κανόνων της Επιτροπής Υπουργών για την εποπτεία της εκτέλεσης των αποφάσεων και των όρων φιλικών διακανονισμών· βλ. Επιτροπή Υπουργών, [iGuide σχετικά με τις διαδικασίες και τις μεθόδους εργασίας της Επιτροπής Υπουργών](#), 1 Σεπτεμβρίου 2024.

⁶¹⁰ Κανόνας 9(2) των Κανόνων της Επιτροπής Υπουργών για την εποπτεία της εκτέλεσης των αποφάσεων και των όρων φιλικών διακανονισμών. Βλ. άρθρο 46(2) ΕΣΔΑ.

⁶¹¹ Κανόνας 9(1), (3) και (4) των Κανόνων της Επιτροπής Υπουργών για την εποπτεία της εκτέλεσης των αποφάσεων και των όρων φιλικών διακανονισμών. Βλ. άρθρο 46(2) ΕΣΔΑ.

επιτρέπει σε οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και νομικούς να αναδεικνύουν περιπτώσεις μη συμμόρφωσης και να ζητούν αποτελεσματικότερα μέτρα εκτέλεσης.⁶¹²

Η ύπαρξη δικτύου ΜΚΟ αφιερωμένου στην παρακολούθηση της εκτέλεσης των αποφάσεων του ΕΔΔΑ διευκολύνει τη συλλογική δράση και τη στρατηγική παρακολούθηση με στόχο τη λογοδοσία των κρατών.⁶¹³ Σε πιο σύνθετες υποθέσεις, η Επιτροπή Υπουργών μπορεί να υιοθετήσει ενδιάμεσες αποφάσεις εκφράζοντας ανησυχία ή κριτική και να κλιμακώσει τη διαδικασία έως και την κίνηση διαδικασίας παράβασης.⁶¹⁴ Σε σπάνιες περιπτώσεις, μπορεί να παραπέμψει εκ νέου υπόθεση στο ΕΔΔΑ προκειμένου να διαπιστωθεί εάν ένα κράτος έχει παραλείψει να συμμορφωθεί με απόφαση.⁶¹⁵ Τα κράτη ενδέχεται επίσης να αντιμετωπίσουν πολιτικές και φήμης συνέπειες, συμπεριλαμβανομένης της βλάβης στο διεθνές κύρος τους ή, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, περιορισμών στη συμμετοχή τους σε διεθνή όργανα.⁶¹⁶

Από το 2023, η μεταρρύθμιση του συστήματος του ΕΚΧ εισήγαγε νέο κύκλο περιοδικής υποβολής εκθέσεων.⁶¹⁷ Τα κράτη που δεν έχουν αποδεχθεί τη διαδικασία συλλογικών προσφυγών υποβάλλουν πλέον έκθεση ανά διετία για μία από δύο ομάδες διατάξεων του Χάρτη, διασφαλίζοντας την πλήρη κάλυψη όλων των διατάξεων ανά τετραετία. Τα κράτη που έχουν αποδεχθεί τη διαδικασία συλλογικών προσφυγών υποβάλλουν έκθεση για μία ομάδα διατάξεων ανά τετραετία, καλύπτοντας όλες τις αποδεκτές διατάξεις σε κύκλο οκτώ ετών.⁶¹⁸ Για την ενίσχυση της στοχευμένης αξιολόγησης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων (ΕΕΚΔ) και η Κυβερνητική Επιτροπή καταρτίζουν «στοχευμένες ερωτήσεις». Σε περιπτώσεις όπου η Επιτροπή Υπουργών εκδίδει σύσταση κατόπιν διαπίστωσης μη συμμόρφωσης από την ΕΕΚΔ στο πλαίσιο συλλογικής προσφυγής, το κράτος οφείλει να υποβάλει μία ενιαία έκθεση παρακολούθησης δύο έτη αργότερα. Η αξιολόγηση της ΕΕΚΔ επί της έκθεσης αυτής διαβιβάζεται στην Επιτροπή Υπουργών, η οποία μπορεί είτε να κλείσει την υπόθεση, είτε να ανανεώσει τη σύσταση, είτε να την παραπέμψει εκ νέου στην Κυβερνητική Επιτροπή. Η μεταρρύθμιση επιτρέπει επίσης την υποβολή ad hoc εκθέσεων για επείγοντα ή ευρύτερα ζητήματα.

Ο σχετικός [πίνακας](#) υποβολής εκθέσεων είναι διαθέσιμος στον ιστότοπο του Συμβουλίου της Ευρώπης, ενώ περισσότερες πληροφορίες παρέχονται [στις επιμέρους σελίδες προφίλ των κρατών](#).

Τέλος, μηχανισμοί όπως η Οικουμενική Περιοδική Εξέταση (UPR) επιτρέπουν σε κράτη και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών να αναδεικνύουν περιπτώσεις μη συμμόρφωσης κατά τη διάρκεια της περιοδικής αξιολόγησης του ιστορικού ενός κράτους στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.⁶¹⁹ Για παράδειγμα, η μη εφαρμογή αποφάσεων του ΕΔΔΑ μπορεί

⁶¹² Για επισκόπηση του Κανόνα 9 των Κανόνων της Επιτροπής Υπουργών για την εποπτεία της εκτέλεσης αποφάσεων και φιλικών διακανονισμών, βλ. Συμβούλιο της Ευρώπης, Τμήμα Εκτέλεσης Αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, «[Επικοινωνίες από Εθνικούς Φορείς Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων / Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών](#)», ιστοσελίδα (πρόσβαση 18 Φεβρουαρίου 2025).

⁶¹³ Το European Implementation Network (EIN) υποστηρίζει ΜΚΟ και άλλους φορείς στην αποτελεσματική παρακολούθηση της εκτέλεσης αποφάσεων, ιδίως στο Στρασβούργο.

⁶¹⁴ Άρθρο 46(4) ΕΣΔΑ· Κανόνες 10 και 11 των Κανόνων της Επιτροπής Υπουργών για την εποπτεία της εκτέλεσης των αποφάσεων και των όρων φιλικών διακανονισμών.

⁶¹⁵ Μέχρι σήμερα, διαδικασία παράβασης (infringement proceedings) έχει χρησιμοποιηθεί μόνο σε δύο υποθέσεις: *Ilgar Mammadov κατά Αζερμπαϊτζάν*, ΕΔΔΑ, Αρ. Προσφ. 15172/13, 29 Μαΐου 2019· *Kavala κατά Τουρκίας*, ΕΔΔΑ, Αρ. Προσφ. 28749/18, 11 Ιουλίου 2022.

⁶¹⁶ Βλ. π.χ. Κοινοβουλευτική Συνέλευση, [Συνέπειες της επίθεσης της Ρωσικής Ομοσπονδίας κατά της Ουκρανίας](#), Γνώμη 300 (2022), 15 Μαρτίου 2022, παρ. 7.

⁶¹⁷ Επιτροπή Υπουργών, Εφαρμογή της Έκθεσης για τη βελτίωση του συστήματος του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη- Επιχειρησιακές προτάσεις για τη μεταρρύθμιση του συστήματος του ΕΚΧ, CM(2022)114-final, 27 Σεπτεμβρίου 2022.

⁶¹⁸ ΣτΕ, [Σύστημα υποβολής εκθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη](#), ιστοσελίδα (πρόσβαση 17 Ιουνίου 2025).

⁶¹⁹ ΟΗCHR, [Οικουμενική Περιοδική Επισκόπηση](#) (Universal Periodic Review), ιστοσελίδα (πρόσβαση 27 Ιανουαρίου 2025).

να επισημανθεί σε υπομνήματα στο πλαίσιο της UPR, οδηγώντας άλλα κράτη να εκφράσουν ανησυχίες και να ενθαρρύνουν τη συμμόρφωση. Η αξιοποίηση των μηχανισμών αυτών μπορεί να ενισχύσει την πολιτική και νομική πίεση προς τα κράτη για την τήρηση των διεθνών τους υποχρεώσεων.

Η συνεχής παρακολούθηση από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και άλλους φορείς είναι κρίσιμη για να διασφαλιστεί ότι η πρόοδος που επιτυγχάνεται διατηρείται και δεν ανατρέπεται. Η συνεργασία με εταίρους που μπορούν να υποβάλλουν πληροφορίες, να παρακολουθούν τις εξελίξεις και να διατηρούν διαρκείς δράσεις συνηγορίας είναι ιδιαίτερα σημαντική.

Η παρακολούθηση και η συνηγορία αποτελούν κεντρικά στοιχεία για τη μετατροπή των αποτελεσμάτων της στρατηγικής δικαστικής δράσης σε ουσιαστική και διαρκή αλλαγή. Η στρατηγική δικαστική δράση είναι περισσότερο αποτελεσματική όταν εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο που περιλαμβάνει οικοδόμηση συμμαχιών, δημόσια ενημέρωση, πολιτική πίεση και διαρκή εποπτεία. Η επιτυχία της δεν εξαρτάται μόνο από την έκβαση στην αίθουσα του δικαστηρίου, αλλά και από τις συντονισμένες ενέργειες που τη συνοδεύουν και την ακολουθούν.

Commission Members
February 2026

President:

Prof. Carlos Ayala, Venezuela

Vice-Presidents:

Justice Radmila Dragicevic-Dicic, Serbia

Justice Sir Nicolas Bratza, UK

Executive Committee:

(Chair) Ms. Roberta Clarke, Barbados

Ms. Nahla Haidar El Addal, Lebanon

Mr. Mazen Darwish, Syria

Justice Qinisile Mabuza, Eswatini

Ms. Mikiko Otani, Japan

Prof. Marco Sassoli, Italy/Switzerland

Mr. Wilder Tayler, Uruguay

Africa

Justice Azhar Cachalia, Africa

Justice Moses Chinhengo, Africa

Ms. Jamesina King, Africa

Justice Charles Mkandawire, Africa

Justice Aruna Narain, Africa

Justice Lillian Tibatemwa-Ekirikubinza, Africa

Justice Sanji Monageng, Africa

Justice Willy Mutunga, Africa

Mr. Lawrence Mute, Africa

Asia & Europe

Justice Ajit Prakash Shah, Asia

Justice Kalyan Shrestha, Asia

Ms. Ambiga Sreenevasan, Asia

Ms. Imrana Jalal, Asia

Ms. Miyeon Kim, Asia

Ms. Chinara Aidarbekova, Europe

Justice Martine Comte, Europe

Ms. Gulnora Ishankhanova, Europe

Ms. Asne Julsrud, Europe

Justice Tamara Morschakova, Europe

Justice Egbert Myjer, Europe

Dr. Jarna Petman, Europe

Justice Stefan Trechsel

Prof. Fionnuala Ni Aolain

Ms. Patricia Schulz, Europe

Ms. Anne Ramberg, Europe

Professor Laurence Burgorgue-Larsen, Europe

MENA

Ms. Hadeel Abdel Aziz, MENA

Mr. Marzen Darwish, MENA

Mr. Gamal Eid, MENA

Justice Kalthoum Kennou, MENA

Justice Fatsah Ouguerouz, MENA

Mr. Michael Sfar, MENA

Justice Marwan Tashani, MENA

Ms. Mona Rishmawi, MENA

Americas

Mr. Reed Brody, Americas

Ms. Catalina Botero, Americas

Prof. José Luis Caballero Ochoa, Americas

Prof. Juan Mendez, Americas

Prof. Mónica Pinto, Americas

Prof. Victor Rodriguez Rescia, Americas

Mr. Alejandro Salinas Rivera, Americas

Prof. Rodrigo Uprimny Yepes, Americas

Ms. Claudia Paz y Paz, Americas

Ms. Roberta Clarke, Americas

Ms. Beth Van Schaack, Americas

Mr. Eduardo Ferrer MacGregor, Americas

Prof. Kyong-Wahn Ahn, Asia

Justice Adolfo Azcuna, Asia

Dr. Elizabeth Biok, Asia

Ms. Hina Jilani, Asia

International
Commission
of Jurists

P.O. Box 1740
Rue des Bains 3
CH 1211 Geneva1
Switzerland

t +41 22 979 38 00

www.icj.org